

AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM SÜRECİNDE TÜRKİYE'DEKİ ENFORMASYON HİZMETLERİ

Ebru AKÇEKEN

Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisanüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Bilgi ve Belge Yönetimi

Bölümü Anabilim Dalı için öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ

olarak hazırlanmıştır.

Ankara

Eylül, 2003

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında, beni en başından beri değerli önerileriyle yönlendiren ve her türlü desteği sağlayan tez danışmanım ve hocam Prof. Dr. İrfan ÇAKIN'a;

Araştırmanın çeşitli aşamalarında değerli önerileriyle beni destekleyen hocalarım, Prof. Dr. Ahmet ÇELİK, Doç Dr. Bülent YILMAZ, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin KÜÇÜK'e;

Değerli fikirleriyle çalışmama yol gösteren ve dokümanlarımı benimle paylaşan meslektaşım Dr. Mehmet TOPLU'ya; AB ile ilgili belgelere ulaşmamda yardımını esirgemeyen Selma ASLAN'a; Müjgan ŞAN'a; halk kütüphaneleriyle ilgili güncel verilere ulaşmamda her türlü yardımı ve kolaylığı gösteren Kütüphaneler Genel Müdür Yardımcılarından Suzan AKYÜZ'e; deneyimlerini ve fikirlerini benimle paylaşan arkadaşım/meslektaşım Arş. Gör. Özgür KÜLCÜ'ye; bilgi merkezlerindeki verilere ulaşmamda yardımlarını esirgemeyen Ali Fuat KARTAL'a, Ahmet Emre AYDIN'a ve arkadaşlarım/meslektaşlarım Emel MANTAR ve Remzi SALİHOĞLU'na;

Çalışmamı destekleyen Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğr. Üyesi Prof. Dr. Ali İhsan BAĞIŞ'a,

Çalışmam sırasındaki yardımları için Hidropolitik Araştırma Merkezi Müdürü Prof. Dr. Ersoy AKINCI'ya,

Çalışmam boyunca yakın ilgilerini ve dostluklarını esirgemeyen arkadaşlarım Arş. Gör. Evren CANATAN ve Arş. Gör. Tuğba Evrim MADEN'e;

Sıkıntılı zamanlara karşı direnebilme gücünü, cesaretini öğreten ve her şeyimi borçlu olduğum sevgili annem ve babama;

Varlıklarıyla bana hep güven, mutluluk ve moral veren sevgili kardeşlerim Elif ve Emre'ye, hep yanımda olan Çiğdem'e ve sevgi desteğiyle beni hiç yalnız bırakmayan tüm arkadaşlarıma yürekten teşekkürlerimi sunarım.

Ebru AKÇEKEN

ÖZET

Avrupa Birliğinin enformasyon sektörüne yaptığı yatırım, ekonomik, sosyal ve kültürel yapılanmasına yansımakta, bu doğrultuda enformasyon hizmetlerinin önemi artmaktadır. Kütüphanelere yönelik, Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında homojen bir yapının kurulması için yürütölen çalışmalar, aday ölkelerin gerçekleştirmesi gereken enformasyon hizmetlerine yönelik beklentilere de yansımaktadır.

Türkiye, Avrupa Birliğine tam üyelik için 1959 yılında başlayan serüveninde pek çok çalışmada bulunmuş, Avrupa Birliğinin beklentileri doğrultusunda ekonomik, sosyal, siyasal ve hukuksal alt yapısını gözden geçirmeye başlamıştır. Avrupa Birliğine tam üye olmak isteyen Türkiye'nin, Avrupa Birliğinin enformasyon hizmetlerine yönelik yaklaşım ve beklentilerini bilmek ve çalışmalarını bu doğrultuda sürdürmesi gerekmektedir.

Çalışmamızın öncelikli amacı, Türkiye'deki enformasyon hizmetlerinin öngörölen beklentilere uyumlu hale getirilmesine katkıda bulunmak üzere öneriler geliştirmektir.

Bu kapsamda araştırmamızın problemi; Türkiye bilgi ve belge hizmetleri açısından Avrupa Birliği ile bütünleşmeye hazır mıdır? biçiminde tanımlanmıştır. Buna göre hipotezimiz ise şu şekilde belirlenmiştir: Türkiye, hükümetlerin ileriye yönelik niyetlerinin ne olduğunu açıklayan kalkınma planlarında yer alan ifadeler itibariyle hazır, ancak uygulamalar itibariyle hazır değildir.

Araştırmamızda 'betimleme yöntemi' kullanılmıştır. Ölkemizdeki enformasyon hizmetlerine yönelik belirlenen politikalar ele alınmış ve uygulama boyutu, Avrupa Birliğine uyumu doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Araştırmamızın sonucunda elde edilen bulgularla hipotezimiz kanıtlanmış, bu bulgular doğrultusunda uygulamada gerçekleştirilmesi gereken politikalara yönelik öneriler geliştirilmiştir.

SUMMARY

The importance of the information services, increase due to the reflections in the economical, social and cultural constitutional progress with the European Union's investmence in information systems. The studies in constructing a homogenous structures interms of library services between E.U. member countries also presents reflections in expectations in information services, which candidate countries should realize.

Turkey, had been in long-term studies in its European Union membership candidature period which had begun in 1959, and had begun to revise its economical, social, political and legal infrastructure due to the European Unions criterias. Turkey, as a country willing to be a full member of the European Union, ought to be aware of the Unions approach towards information services and has to carry its studies on with respect to this fact.

The primary goal of our study is to develop proposals in order to harmonize information services in Turkey with the expectations anticipated.

In this context, the problem of our study has been described whether Turkey is ready for the integration with EU within the fields of information and documentation services or not. So that our hypothesis has been specified in this way: Turkey is ready from the aspect of the statements in the development plans expressing the intentions for the future, but not ready from the aspect applications.

The survey method has been used in this study. The approaches, determined through information services, are taken into consideration and their application dimensions are evaluated for their harmonization with the European Union.

Our hypothesis has been proved by symptoms which has been obtained as a result of our research, and according to these symptoms, suggestions, which related to the politics that must have become true at the application, has been improved.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
SUMMARY	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar	x
ŞEKİL VE GRAFİKLER.....	xii
KISALTMALAR	xiii
ÖNSÖZ	xiv

GİRİŞ

BÖLÜM 1

1.1 KONUNUN ÖNEM.....	1
1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI, PROBLEM VE HİPOTEZ.....	4
1.3 ARAŞTIRMANIN ALANI,KAPSAMI VE EVRENİ.....	6
1.4 ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ.....	7
1.5 ARAŞTIRMANIN DÜZENİ	8
1.6 TERMİNOLOJİ	9
1.7 KAYNAKLAR	9

AVRUPA BİRLİĞİNİN OLUŞUMU VE YAPISI

BÖLÜM 2

2.1 AVRUPA BİRLİĞİNİN OLUŞUMU.....	11
------------------------------------	----

2.1.1 Avrupa Birliğinin Kuruluğu	11
2.1.2 Avrupa Birliğinin Genişlemesi	14
2.2 AVRUPA BİRLİĞİNİN HUKUKSAL YAPISI.....	17
2.2.1 Birincil Mevzuat	18
2.2.2 İkincil Mevzuat	19
2.2.3 Diğer Hukuksal Düzenlemeler.....	22
2.3 AVRUPA BİRLİĞİNİN KURUMSAL YAPISI.....	23
2.3.1 Avrupa Birliği Konseyi.....	24
2.3.2 Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi.....	24
2.3.3 Avrupa Birliği Komisyonu.....	25
2.3.4 Avrupa Parlamentosu.....	26
2.3.5 Avrupa Sayıştayı.....	28
2.3.6 Avrupa Adalet Divanı	29
2.3.7 Yardımcı Kurumlar	29
2.3.7.1 Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi.....	29
2.3.7.2 Bölgeler Komitesi	30
2.3.7.3 Avrupa Yatırım Bankası	31
2.4 AVRUPA BİRLİĞİNDE KARAR ALMA VE YASAMA SÜRECİ.....	31

AVRUPA BİRLİĞİ VE ENFORMASYON FAALİYETLERİ

BÖLÜM 3

3.1 AVRUPA BİRLİĞİNİN KÜLTÜR POLİTİKASI VE AR-GE VİZYONU	35
3.1.1 Avrupa Birliğinin Kültür Politikası.....	35
3.1.2 Avrupa Birliğinin Ar-Ge Vizyonu	39
3.2 AVRUPA BİRLİĞİNİN ENFORMASYON HİZMETLERİYLE İLGİLİ KURULUŞLARI VE ÇALIŞMALARI.....	41
3.2.1 Avrupa Parlamentosunun Çalışmaları	41
3.2.2 Avrupa Birliği Komisyon Çalışmaları	42

3.2.2.1 Avrupa Birliği Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü	42
3.2.2.2 Avrupa Birliği Komisyonu Enformasyon Toplumu Genel Müdürlüğü	50
3.2.2.3 Avrupa Birliği Komisyonu Araştırma Genel Müdürlüğü	53
3.3 AVRUPA BİRLİĞİ VE ENFORMASYON HİZMETLERİ	53
3.3.1 Avrupa Birliğinin Enformasyon Hizmetlerine İlişkin Yaklaşımları	57
3.3.1.1 Leonardi ve Schwencke Ön Kararları	57
3.3.1.2 Kütüphaneler İçin Eylem Planı	58
3.3.1.3 Enformasyon Toplumunda Kütüphanelerin Rolü Ön kararı	60
3.3.1.4 ‘ Çağdaş Dünyada Kütüphanelerin’ Rolü Ön Kararı	61
3.3.2 Avrupa Birliğinin Çerçeve Programlarında Enformasyon Merkezleri ve Hizmetleri	65
3.3.2.1 III. Çerçeve Programı (1991-1994)	66
3.3.2.2 IV. Çerçeve Programı (1994 – 1998)	68
3.3.2.3 V. Çerçeve Proramı (1998 – 2002)	72
3.3.2.4 VI. Çerçeve Programı (2002 – 2006)	74
3.4 AVRUPA BİRLİĞİ DIŞINDA AVRUPA İLE İLGİLİ KURULUŞLARIN ENFORMASYON HİZMETLERİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLARI	75
3.4.1 Avrupa Konseyi	75
3.4.1.1 Sayısal İçerik, Kitaplar ve Arşivler Projesi	78
3.4.2 EBLIDA	79
3.4.2.1 Avrupa’da Kütüphane Mevzuatı ve Politikası Kılavuzu	81

AVRUPA BİRLİĞİ ÜYESİ ÜLKELERİN ALT YAPI GÖSTERGELERİ VE HALK KÜTÜPHANELERİ

BÖLÜM 4

4.1 ÜYE ÜLKELERİN ALT YAPI GÖSTERGELERİ	87
---	----

4.1.1 İktisadi ve Sosyal Göstergeler.....	87
4.1.2 Enformasyon Hizmetleri ile İlgili Yasal Durum Göstergeleri	98
4.1.3 Teknolojik Alt Yapı Göstergeleri.....	113
4.2 ÜYE ÜLKELERDE HALK KÜTÜPHANELERİ.....	117
4.2.1 Halk Kütüphaneleri ve Kütüphaneci Sayısı	117
4.2.2 Halk Kütüphanesi Harcamaları	122
4.2.3 Halk Kütüphanelerinde Koleksiyon.....	128
4.2.4 Halk Kütüphanelerinde Üye ve Ödünç Verme Sayısı.....	130

TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLERİ VE ALT YAPI GÖSTERGELERİ BÖLÜM 5

5.1 TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN GELİŞİMİ.....	132
5.1.1 Türkiye’nin Üyelik Başvurusu.....	132
5.1.2 1990’lı Yıllarda Türkiye-AB İlişkilerinin Yapısı	135
5.1.3 Gümrük Birliği Sonrasında Türkiye-AB İlişkileri	136
5.1.4 2000’li Yıllarda Türkiye- AB İlişkileri	139
5.2 TÜRKİYE’NİN ENFORMASYON HİZMETLERİ ALT YAPISI VE HALK KÜTÜPHANELERİNE İLİŞKİN GÖSTERGELER	139
5.2.1. İktisadi ve Sosyal Göstergeler.....	140
5.2.2. Enformasyon Hizmetleri ile İlgili Yasal Durum Göstergeleri	144
5.2.3. Teknolojik Alt Yapı Göstergeleri.....	147
5.2.4. Türkiye’de Halk Kütüphaneleri	148
5.2.4.1. Halk Kütüphaneleri ve Kütüphaneci Sayısı	148
5.2.4.2. Halk Kütüphanelerinin Bütçesi	150
5.2.4.3. Halk Kütüphanelerinde Koleksiyon ve Ödünç Verme	151
5.2.4.4. Halk Kütüphanelerinin Üye Sayıları.....	152

AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNDE TÜRKİYE’DE ENFORMASYON HİZMETLERİ BÖLÜM 6

6.1. ENFORMASYON HİZMETLERİ TARİHİ.....	154
6.1.1. İlk Kurumsal Çalışmalar ve Raporlar	154
6.1.2. Bilgi Profesyonellerinin Eğitimi	160
6.1.3. Mesleki Örgütlenme Çalışmaları	161
6.2. KALKINMA PLANLARINDA ENFORMASYON HİZMETLERİ.....	162
6.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	163
6.2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	164
6.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	166
6.2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	168
6.2.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	170
6.2.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı	170
6.2.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	172
6.2.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	184
6.3 ENFORMASYON HİZMETLERİNDE AB’YE UYUM ÇALIŞMALARI	195
6.3.1. Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı	195
6.3.2. ‘eTürkiye’ Eylem Planı	197
6.3.3. PULMAN Projesi.....	205

BULGULAR

BÖLÜM 7

7.1 AB VE İLGİLİ KURULUŞLARIN ENFORMASYON HİZMETLERİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLARI	209
--	-----

7.2 AB ÜYESİ ÜLKELERİN ALT YAPI GÖSTERGELERİ VE HALK KÜTÜPHANELERİ	212
7.3 TÜRKİYE’NİN KALKINMA PLANLARI VE ENFORMASYON HİZMETLERİ.....	217
7.4 TÜRKİYE’NİN ALT YAPI GÖSTERGELERİ VE HALK KÜTÜPHANELERİ	221
7.5 AB VE TÜRKİYE’NİN ALT YAPI GÖSTERGELERİ İLE HALK KÜTÜPHANELERİNE İLİŞKİN GÖSTERGELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	224

SONUÇ VE ÖNERİLER

BÖLÜM 8.....	228
---------------------	------------

KAYNAKÇA	233
-----------------------	------------

EKLER

TABLolar

Tablo 1. AB Ülkelerinin GSYİH ve Nüfus Verileri	89
Tablo 2. GSYİH Büyüme Oranları	90
Tablo 3. GSYİH'nın Sektörel Dağılımı ve Eğitim Verileri	93
Tablo 4. GSYİH'dan Ar-Ge'ye Ayrılan Oran, Ar-Ge Harcamaları ve Ar-Ge Personel Sayısı	95
Tablo 5. Üretilen Bilimsel Yayın Sayısı	96
Tablo 6. Okuryazarlık Durumu	97
Tablo 7. AB Üyesi Ülkelerde Bilgisayar, İnternet Bağlantısı ve İnternet Kullanıcıları Sayısı	114
Tablo 8. 100 Kişiyeye Düşen İnternet Bağlantı Sayısı	115
Tablo 9. Cep Telefonu Sayısı	116
Tablo 10. Halk Kütüphaneleri, Hizmet Noktaları Sayısı ve Halk Kütüphanelerinde İnternete Bağlı Bilgisayar sayısı	118
Tablo 11. Her 100.000 Kişiyeye Düşen Halk Kütüphanesi Sayısı	119
Tablo 12. Halk Kütüphanelerindeki Kütüphaneci ve Kütüphane Personeli Sayısı	121
Tablo 13. Her Yüzbin Kişiyeye Düşen Kütüphaneci Sayısı	122
Tablo 14. Halk Kütüphanesi Personel, Materyal ve Elektronik Enformasyon Harcamaları	124
Tablo 15. Halk Kütüphanelerinin Personel Başına Yaptıkları Harcama Payları	125
Tablo 16. Halk Kütüphaneleri Toplam Gelir ve Harcamaları	126
Tablo 17. 1000 Kişiyeye Düşen Toplam Halk Kütüphanesi Harcamaları	127
Tablo 18. AB Halk Kütüphaneleri Koleksiyon Büyüklüğü	129
Tablo 19. Halk Kütüphaneleri Üye Sayısı	130

Tablo 20. Halk Kütüphanelerinin Ödünç Verme Sayıları.....	131
Tablo 21. Türkiye'nin Nüfusu	140
Tablo 22. GSYİH ve Kişi Başına Düşen GSYİH	141
Tablo 23. Üretim Yapısı.....	142
Tablo 24. GSYİH'dan Ar-Ge'ye ve Eğitime Ayrılan Oran, Toplam Ar-Ge Personeli	143
Tablo 25. Okuryazarlık Oranı	143
Tablo 26. Üretilen Bilimsel Yayın Sayıları (Her 1.000.000 kişiye düşen).....	144
Tablo 27. Bilgisayar (PC) ve İnternet Kullanıcı Sayıları.....	147
Tablo 28. Cep Telefonu Abonesi ve Sabit Telefon Hattı Sayısı.....	148
Tablo 29. Halk Kütüphanesi Sayısı ve Her 100.000 Kişi Başına Düşen Halk Kütüphanesi Sayısı.....	149
Tablo 30. Halk Kütüphanesi Personeli.....	149
Tablo 31. Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün Bütçesi	150
Tablo 32. Halk Kütüphaneleri ve Gezici Kütüphanelerde Koleksiyon ve Ödünç Verilen Kitap Sayısı	152
Tablo 33. Her 100 Üye Başına Ödünç Verilen Kitap Sayısı.....	152
Tablo 34. Halk Kütüphanesi ve Gezici Kütüphane Üye Sayıları.....	153

ŞEKİL VE GRAFİKLER

Şekil 1. AB Kurumlar Arası İlişkiler	32
Grafik 1. Enformasyona Serbest Erişimin Yasal Dayanak Durumu	102
Grafik 2. Kütüphane Yasasının Mevcut Durumu	103
Grafik 3. Yasal Belgelerde Kütüphane Misyonunun Tanımlama Durum	104
Grafik 4. Kütüphane Türlerine Yönelik Özel Düzenlemelerin Mevcut Durumu.....	105
Grafik 5. Kütüphane Personeline Yönelik Özel Düzenlemelerin Mevcut Durumu.....	106
Grafik 6. Kütüphane Personelinin Eğitimine Yönelik Düzenlemelerin Mevcut Durumu.....	107
Grafik 7. Kitap Derleme Yasasının Mevcut Durumu	108
Grafik 8. Grafik Materyallere Yönelik Derleme Yasasının Mevcut Durumu	109
Grafik 9. Gör-İşit Materyallerine Yönelik Derleme Yasasının Mevcut Durumu	110
Grafik 10. Elektronik Materyallere Yönelik Derleme Yasasının Mevcut Durumu	111
Grafik 12. Ulusal Bibliyografya Hizmetinin Mevcut Durumu	112

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AAET	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
Ar-Ge	Araştırma- Geliştirme
AT	Avrupa Topluluğu
CULT	Culture, Youth, Education, the Media and Sport
DTCF	Dil ve Tarih Coğrafya Fakóltesi
EFTA	European Free Trade Association
GİK	Gümrük İşbirliği Komitesi
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
PC	Personal Computer
TUENA	Türkiye Ulusal Enformasyon Alt Yapısı Ana Planı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
UNDP	United Nations Development Programme

ÖNSÖZ

Bilginin üretimi, yayımı ve kullanımı alanındaki tüm gelişmeler doğal olarak enformasyon hizmetlerinin gelişimine de doğrudan yansımış ve bu alandaki politikalar diğer politikalarla birlikte ele alınıp değerlendirilmeye başlanmıştır. Daha önce büyük ölçekte kurumsal düzeyde yürütülmekte olan enformasyon hizmetleri, toplumun artan bilgi talepleri karşısında, ulusal ve uluslararası ölçekte ele alınmasını zorunlu kılmıştır. Özellikle bilgi merkezlerinin, kullanıcılarının bilgi gereksinimlerini tek başlarına karşılayamamaları, doğal olarak daha bütüncül politikaları ve uygulamaları gündeme getirmiştir. Bunun sonucu olarak enformasyon hizmetlerinin alt yapılarının gelişiminde işbirliği ve eşgüdümün önemi artmış, bu alanlardaki kullanıcı ve teknik hizmetlerinin gelişimi ulusal ve uluslararası ölçekte ele alınmaya başlanmıştır. Doğal olarak bilgi üretiminde etkin olan ülkeler aynı zamanda enformasyon hizmetleri alanındaki politikaların belirlenme sürecinde de önemli derecede belirleyici ve yönlendirici olmuşlardır.

GİRİŞ

BÖLÜM 1

1.1. KONUNUN ÖNEMİ

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da bütünleşme hareketleri, fiili olarak 1957 yılında 6 Batı Avrupa ülkesinin biraraya gelmesiyle kurulan AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) ile başlamıştır. Avrupa çapında ekonomik, sosyal, siyasal ve hukuksal alanda gerçekleştirilmek üzere başlatılan çalışmalar, yıllar içinde üye ülke sayısının artmasıyla birlikte yoğunluk kazanmıştır. 1992 yılında Avrupa Birliği adını alan bu örgütlenme, 15 üye ülke ile sürmekte ve Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 12 aday ülke kapsamında genişleme stratejisi uygulanmaktadır. II. Dünya Savaşı sonrasında, Türkiye'nin 'batılılaşma' perspektifi yönünde, Batı Avrupa'da kurulmaya başlanan siyasal, ekonomik ve kültürel örgütlenmelerde, özellikle 1950'li yıllarda yer almaya başlamasıyla, Avrupa ile ilişkileri yeni bir boyut kazanmıştır. Bu örgütlenmeler arasında yer alan Avrupa Birliği ile 1963 yılında başlayan ilişkisi, Türkiye'yi 1987 yılında tam üyelik başvurusuna götürmüştür. Yaşam kalitesinin artmasında ve hakça paylaşımında enformasyonu kaynak olarak kullanmakta olan ve bu konuda stratejiler belirleyen Avrupa Birliği, bilgiyi, Ar-Ge çalışmalarını ve teknolojiyi, sürdürülebilir kalkınma ve ekonomik büyümeye katkısı olan unsurlar olarak görmekte, buna yönelik program ve politikaların oluşturulmasına destek olmaktadır.

Batılılaşma hedefi doğrultusunda Türkiye'nin Avrupa Birliğine üye olmasının, kendi iç yapısı dikkate alındığında, demokrasinin güçlendirilmesi, hukukun üstünlüğü ilkesinin tüm unsurlarıyla benimsenmesi ve yaşam standartlarının yükselmesi hedeflerini destekleyeceği umulmaktadır.

Bu çerçevede ekonomik ve sosyal uyumun gerçekleştirilmesi, gerekli yapısal mekanizmanın kurulması, Türkiye'yi sadece Avrupa Birliğine üyelik perspektifiyle değil, içinde bulunduğumuz çağa, bilgi toplumuna uyumlu bir Türkiye yaratmak

açısından da dikkatle üzerinde durulması gereken fırsatlar olarak değerlendirilmelidir.

Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren toplumsal yaşamın tüm alanları, bilgi ve onun ürünlerine dayalı bir gelişim göstermiştir. Bu da doğal olarak bilginin üretimi, kullanımı ve yayımı alanlarında ulusal ölçekte bütüncül politikaların uygulanmasını zorunlu kılmıştır.

Uluslararası düzeyde rekabetin artması ve pazardan daha fazla pay elde etme çabaları, bilimsel araştırmalara ve teknolojik gelişmelere verilen önemi artırmıştır. Nitekim tüm bu gelişmelerin farkında olan ülkeler, bilgi ve bilgi ürünlerinin gelişimi alanlarına insan gücü ve ekonomik olarak daha fazla kaynak ayırmışlar ve bu alanlarda önemli derecede söz sahibi olmuşlardır. Gelişmiş ülkelerin bu alanlardaki politikalarının sonuçları sadece ulusal ölçekte sınırlı kalmamış, aynı zamanda uluslararası düzeyde politika belirlenmesi sürecine de yansımıştır. Bu ülkelerin uluslararası düzeyde iktisadi, siyasi, kültürel vb. alanlarda daha fazla söz sahibi olmalarının temel nedeni bilimsel araştırmalara ve bilgi üretimine verdikleri önemden kaynaklanmaktadır. Günümüzde dünyadaki iktisadi ve siyasi politikaların da hemen hemen tamamının gelişmiş ülkeler tarafından yönlendirilmesinin temel nedeni, bilimsel araştırmalara ve buna bağlı olarak teknolojik gelişmelere daha fazla kaynak ayırmalarının bir sonucudur (Erkan 1998; Dura 1990).

Enformasyon hizmetlerinin gelişimine katkısı olan bu bakış açısı ve artan bilgi talebini karşılamaya yönelik işbirliği çabaları, bilgi merkezlerinin vizyonunu değiştirerek, sahip oldukları rolü derinleştirmiştir. Toplumda demokrasi ve fırsat eşitliğinin yerleşmesi yönünde önemli katkıları olan bilgi merkezleri, ulusal ve uluslararası politikaların belirlenmesinde ele alınan alanlardan biri olmuştur. Bu durumun en önemli gerekçesi, enformasyonun üretimdeki artan yeri ve bu bağlamda üretime ve topluma katkısının hızla ekonomik faydaya dönüşmesidir.

Avrupa Birliğinde ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlayacağı düşünülen her türlü çalışma desteklenmekte, bunlara Birliğin temel politikaları arasında yer

verilmektedir. Bilgi üretimine, bilimsel araştırmalara ve teknolojik gelişmelere verilen önem, bu olguların ekonomik yapıyı geliştiren unsurlar olarak görölmesinden kaynaklanmakta ve Avrupa Birliğinin çeşitli kurumları tarafından eşgüdümlü olarak yürütölmektedir. Enformasyon hizmetlerine yönelik alışmalar, AB Komisyonuna bağlı çeşitli Genel Müdürlükler ve Avrupa Parlamentosunun bir alt komitesi ile diğer kurumlarla işbirliği içinde yürütölmektedir. 1949 yılında Avrupa çapında kurulan ve politik bir örgüt olan Avrupa Konseyi ile Avrupa bilgi dünyasını temsil etmekle yükümlü olan EBLIDA adlı uluslararası dernek de bu yönde çalışmalar yürüten kurumlar arasındadır.

Avrupa Birliği içinde yer almak isteyen Türkiye, enformasyon hizmetleri kapsamında hem uygulamada hem politika ve mevzuatında durduğu yeri gözden geçirmek durumundadır. Enformasyon toplumu olma yolunda ilerlemek istediğini her fırsatta vurgulayan Türkiye'den, bilgi ekonomisini yaratacak güçleri ve bu bağlamda oluşturacağı rekabet ortamını hazırlaması beklenmektedir. Türkiye, enformasyon toplumu olmanın göstergelerini, belirlediği hedeflere ulaşma doğrultusunda ortaya çıkarmalıdır. Türkiye için Avrupa Birliği üyeliği şu anda bir hedefdir. Bu noktada asıl önemli olan, Türkiye'nin diğer alanlarda olduğu gibi enformasyon hizmetleri alanında da gerekli olan ilerlemeleri gerçekleştirmesi ve enformasyon toplumundaki yerini almasıdır.

Avrupa Birliği tarafından Türkiye için hazırlanan 'düzenli rapor'lar ve zirve toplantıları sonrası oluşturulan bağlayıcı kriterler ile belirginleşen Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri, Avrupa Birliği müktesebatına uyum alışmaları, Katılım Ortaklığı Belgesi'nin yayınlanması ve Uyum Yasaları Paketi'nin hazırlanması ile hız kazanmıştır. Sözü edilen belgeler, Türkiye'nin mevzuat alt yapısını geliştirmek ve uyumlaştırmaya yöneliktir. Avrupa kimliği ile bütünleşmeye yönelik öncelikli alanlardaki çalışmalarının yanı sıra Türkiye'nin, kültür, dil, eğitim ve bilim alanlarında da aynı çabayı göstermesi gerekmektedir. Bilgi üreten ve üretilmiş bilgiyi en çok kullanan ölkeler, hem azgelişmiş ve gelişmekte olan ölkelere yönelik, hem de diğer ölkeleri etkileyecek politika ve stratejileri belirlemektedirler. Bu çerçevede

bilgi ve teknoloji pazarı haline gelmek istemeyen ülkemizin, bilgi açığını kapatması ve onu üretecek kurumsal ve yapısal mekanizmaları kurması beklenmektedir.

Kütüphane kurumunun insanlarla bilgi kaynakları arasında temel unsur olduğu düşüncesi, kütüphaneciliği bu ilişkinin üretkenliğini artıracak her türlü bilgi, beceri ve tekniklerden oluşan toplumsal bilimlerin bir dalı olarak belirlemektedir (Çakın 1982: 155). Bu bağlamda, enformasyon hizmetleri için önemli araçlardan biri olarak enformasyon teknolojilerinin gelişimi dikkate alınırken, yazılı kültür mirasının korunması, saklanması ve gelecek kuşaklara aktarılması, toplumun her düzeyindeki bireylerin kültürel ve eğitimsel gelişimlerinin desteklenmesi ve Avrupa Birliği ile kültürel ve sosyal uyumun gerçekleştirilmesinde öncü rol üstlenmesi gereken bilgi merkezleri için hedefler belirlenmeli ve bu hedeflere yönelik politika ve stratejiler devletin genel kütüphane politikasında ve mevzuattaki yerini almalıdır.

Enformasyon hizmetlerinde ülkemizin AB'ye uyumuna yönelik yapılan çalışmaların ve konu kapsamında literatürün sınırlı olması, konunun ele alınmasında pek çok sıkıntıyı da beraberinde getirmiştir. Ancak bilgi birikiminin katlanarak arttığı günümüzde, bilginin paylaşılması gerektiği felsefesi ile hareket eden AB'nin konuya verdiği önem, temel politika ve strateji belgesi olarak nitelendirilebilecek çalışmaların ortaya çıkmasıyla kendini göstermektedir. Bu belgeler arasında, 27 Eylül 1985 tarihli 'Kütüphaneler için Eylem Planı' başlıklı ön karar, 13 Mart 1997 tarihli 'Enformasyon Toplumunda Kütüphanelerin Rolü'ne dair alınan ön karar, 23 Ekim 1998 tarihli 'Çağdaş Dünyada Kütüphanelerin Rolü' adlı ön karar ile Avrupa Konseyi ve EBLIDA tarafından hazırlanan 'Avrupa'da Kütüphane Mevzuatı ve Politikası Kılavuzu' yer almaktadır. Bu doğrultuda incelenen AB'nin enformasyon hizmetleri alt yapısı ve üye ülkelerden beklentiler değerlendirilerek, Türkiye'nin gerçekleştirmesi beklenen düzenlemeler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI, PROBLEM VE HİPOTEZ

Yaklaşık yarım yüzyıldır Avrupa Birliğine üye olmaya çalışan Türkiye, özellikle 1990'lı yılların ortalarından başlayarak bütünleşme yolunda önemli

kazanımlar edinmiş ve bu doğrultuda sosyal, ekonomik ve hukuksal alt yapısını Avrupa Birliğinin beklentileri çerçevesinde yeniden gözden geçirmeye başlamıştır. Bugün gelinen aşamada, Türkiye'nin büyük bir hızla kabuk değiştirmekte olduğunu ve bu değişimden tüm kurum ve kuruluşlarımızın büyük çapta etkileneceğini söylemek artık kehanet olmaktan çıkmıştır.

Söz konusu kuruluşlar arasında önemli bir konuma sahip olan ve toplumun her kesimine çeşitli içerik ve biçimlerde enformasyon hizmetleri sunan kütüphanelerin de böylesi bir değişiklikten etkileneceği kaçınılmaz görülmektedir. Avrupa Birliğinin 3. Çerçeve Programı ile birlikte daha çok gündemine giren kütüphanelerin önemi, bugüne değin Avrupa Birliğinin ilgili bir çok kurumu tarafından hazırlanan rapor, öneri ya da ön karar türündeki belgelerinde büyük bir titizlikle durulmuş ve bu çerçevede üye ülkelerden beklentilerin neler olduğuna ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

Yakın bir gelecekte Avrupa Birliğine üye olmayı bekleyen Türkiye'nin, her hizmet sektöründe olduğu gibi, enformasyon sektörünün de Avrupa Birliğinin ilgili konuda beklentisinin ne olduğunu bilmek ve bu doğrultuda politikalar geliştirmek zorunluluğu bulunmaktadır.

Bu çalışmanın öncelikli amacı, enformasyon sektörünün son derece önemli birer kuruluşları olan bilgi ve belge merkezlerinin, bir başka deyişle kütüphanelerin, nasıl bir yapılanma içine gireceği beklentisinden hareketle, Türkiye'deki bu merkezler tarafından sunulan enformasyon hizmetlerinin öngörülen beklentilere uyumlu hale getirilebilmesine katkıda bulunmak üzere öneriler geliştirmektir.

Bu doğrultuda çalışmamızda;

- Avrupa Birliğinin kurumsal yapılanmasında yer alan çeşitli oluşumların yapmış olduğu çalışmalarda, bilgi ve belge merkezleri ile hizmetleri konusunda ileri sürdükleri görüş ve beklentilerin neler olduğunu belirlemek,
- Söz konusu görüş ve önerilerin, Avrupa Birliğine üye ülkelerde ne düzeyde gerçekleşmiş olduğunu, ilgili ülkelerin alt yapı göstergelerini de dikkate alarak, halk kütüphanelerinin bu ülkelerdeki yapılanması örneği ışığında incelemek,

- Türkiye’de 1963 yılından beri yayınlanmakta olan ‘kalkınma planları’nda, bilgi ve belge hizmetleriyle ilgili olarak hükümetlerin neleri öngördüklerini ve neleri amaçladıklarını saptamak,
- Türkiye’deki halk kütüphanelerinin yapılanmasını, ülkenin alt yapı göstergeleri doğrultusunda incelemek ve böylelikle, Avrupa Birliğine üye ülkelerle Türkiye arasında bilgi ve belge hizmetleri açısından farklılıkların ya da benzerliklerin boyutlarını uygulama düzeyinde irdelemek amaçlanmıştır.

Sonuç olarak, Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde bulunan Türkiye’nin, bilgi ve belge hizmetleri açısından Avrupa Birliğinin öngördüğü kriterlere uygun bir yapılanma sürecine girip girmediği, bugüne değin taraflar tarafından resmen beyan edilen beklentiler ve niyetler ışığında sorgulanacak, daha sonra da halk kütüphanelerine yönelik uygulamalar çerçevesinde sınanarak tanımlanmış olacaktır.

Bu kapsamda araştırmamızın problemi; Türkiye bilgi ve belge hizmetleri açısından Avrupa Birliği ile bütünleşmeye hazır mıdır?, biçiminde ifade edilebilir. Bu soruya bağlı olarak araştırma hipotezimiz şu şekilde belirlenmiştir: Türkiye, hükümetlerin ileriye yönelik niyetlerinin ne olduğunu açıklayan kalkınma planlarında yer alan ifadeler itibarıyla hazır, ancak uygulamalar itibarıyla hazır değildir.

1.3. ARAŞTIRMANIN ALANI, KAPSAMI VE EVRENİ

Avrupa Birliği içerisinde ortak bir kültürel yapılanmanın oluşturulması, Birliğin kurumsal, ekonomik, hukuki, siyasi ve sosyal yapılanmasına da yansımakta ve bütünleşme sürecine katkıda bulunmaktadır. Yapısal değişimlerin belli bir stratejiye dayandırıldığı Avrupa Birliğinde enformasyon alt yapısı ve sistemlerinin uyumlaştırılması konusu da uluslararası bir biçimde ele alınmakta ve bir homojenleşmeye doğru gidilmektedir. Bu kapsamda hem Avrupa düzeyinde hem de Birlik düzeyinde tavsiye niteliği taşıyan pek çok çalışma yapılmıştır. Resmi düzeyde bağlayıcı olmamakla birlikte, enformasyon sektörünün önemli bileşenlerinden biri olan bilgi merkezlerine yönelik, üye ülkelerin benimsemesi ve uygulamaya geçirmesi

beklenen ilkeler çeşitli biçimlerde ortaya konmuştur. Ancak Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında da gelişmişlik düzeylerinin, ekonomik ve sosyal arka planlarının farklı olmasından kaynaklanan, kültürel homojenleşmenin önüne ket vuran unsurlar bulunmaktadır. Bu çerçevede toplanan ve değerlendirilen bilgilerle, ülkelerin kendi iç yapılarından kaynaklanan sebepler nedeniyle Avrupa Birliği içerisinde bu alanda tam bir bütünleşme olmadığını söyleyebiliriz.

Araştırmamızda, Türkiye'nin halk kütüphanelerine yönelik mevcut durumu, Kalkınma Planları ve Ulusal Program gibi çeşitli konulardaki öngörü ve hedeflerinin yer aldığı çalışmalarla birlikte değerlendirilmiştir. Fakat buradaki temel amaç, Türkiye ve AB'deki halk kütüphanelerini değerlendirmek değil; halk kütüphanelerine yönelik göstergelerin kullanılmasının, halk kütüphanelerinin merkezi yönetime tabi olması, verilerin tek elde toplanabilmesi nedeniyle, tezin sınırlı kapsamında yeterli görülmesi olmuştur.

1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Araştırmamızda yöntem olarak 'betimleme yöntemi' kullanılmıştır.

“Betimleme yöntemi; olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların 'ne' olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışır. 'Bunlar nedir' sorusuna cevap bulmaya yöneliktir. Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedef alır. Bu yöntem dayanan araştırmalarla, durum nedir?, neredeyiz?, ne yapmak istiyoruz?, nereye, hangi yöne gitmeliyiz?, oraya nasıl gideriz? gibi sorulara, mevcut zaman kesiti içinde olduğu düşünülen verilere dayanılarak cevap bulunmak istenir (Kaptan 1995: 59).”

Araştırmamızda bu yöntem, Türkiye'nin AB'ye üyelik başvurusundan günümüze değin enformasyon hizmetlerinin gelişimi ve yapılanmasında, ayrıca bu yöndeki politikaların saptanmasında, uygulamaların belirlenmesinde, yorumlanmasında ve değerlendirilmesinde kullanılmıştır. Böylece bir yandan Türkiye'nin AB'ye uyum sürecinde enformasyon hizmetlerine yönelik mevcut durumu ve yeterli donanımına sahip olup olmadığı belirlenirken, bir yandan AB

ülkeleriyle uyumu doğrultusunda yapması gereken çalışmaların değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Araştırmamızda, Avrupa Birliğinin bugüne değin yapmış olduğu çalışmalar ve belgelere ulaşılmaya çalışılarak bilgiler derlenmiş ve konuyla ilgili tarihsel gelişmenin belirlenmesi için, AB resmi dokümanlarından, OECD verileri ve Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün istatistiklerinden büyük ölçüde yararlanılmıştır. Türkiye’de AB’ye uyum sürecine ilişkin yapılan çalışmaları ortaya koyabilmek amacıyla, 08.04.2002 tarihinde Selma Aslan, 23.10.2002 tarihinde Yrd. Doç. Dr. M.Emin Küçük, 16.04.2003 tarihinde Suzan Akyüz ve 27.05.2003 tarihinde DPT Bilgi Toplamı Dairesi Başkanlığı ile görüşmeler yapılmıştır.

Çalışmamızda DİE’nin çeşitli yayınlarında istatistiki verilere ilişkin, farklı hesaplama yöntemlerinden kaynaklanan tutarsızlıklar nedeniyle, hem Türkiye hem AB ülkeleri için uluslararası kaynaklar, bir bütünlük oluşturması amacıyla tercih edilmiş ve araştırmada kullanılan veriler değerlendirilerek, yorumlanmıştır.

1.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Araştırmamız 8 bölümden oluşmaktadır. Buna göre,

1. Bölüm; konunun önemi, araştırmanın amacı ve hipotezi, araştırmanın alanı, kapsamı ve evreni, araştırmanın yöntemi ve veri toplama teknikleri, araştırmanın düzeni, terminoloji ve kaynakları içeren giriş bölümüdür.
2. Bölüm’de; Avrupa Birliğinin kuruluşu, genişlemesi, hukuksal ve kurumsal yapısı, karar alma ve yasama süreci ortaya konmuştur.
3. Bölüm’de; Avrupa Birliğinin kültür politikası ve Ar-Ge vizyonu ortaya konmuş, AB’nin enformasyon hizmetleriyle ilgili kuruluşlarının enformasyon hizmetlerine ilişkin çalışmaları incelenmiş ve bu doğrultuda AB, Avrupa Konseyi ve EBLIDA’nın enformasyon hizmetlerine yaklaşımları ortaya konmuştur.
4. Bölüm’de; AB üyesi ülkelerin alt yapı göstergeleri kapsamında iktisadi ve sosyal göstergeleri, enformasyon hizmetleri ile ilgili yasal durum göstergeleri ve teknolojik alt yapı göstergeleri ile halk kütüphanelerine yönelik göstergeleri incelenmiştir.

5. Bölüm’de Türkiye-AB ilişkilerinin gelişimi, kronolojik bir sıra içinde ele alınmış ve Türkiye’nin alt yapı göstergeleri ile halk kütüphanelerine ilişkin göstergeleri ortaya konmuştur
6. Bölüm’de, Türkiye’deki enformasyon hizmetlerinin gelişimini ortaya koymak üzere, ilk kurumsal çalışmalar, hazırlanan raporlar, taslak çalışmaları, başlangıcından günümüze kütüphanecilik eğitimi gözden geçirilmiş ve kalkınma planları mevcut durumla ilişkisini kurma doğrultusunda incelenmiştir. AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, eTürkiye ve PULMAN Projesi, AB’ye uyum çalışmaları kapsamında ele alınmıştır.
7. Bölüm’de AB’nin ve Türkiye’nin alt yapı ve halk kütüphanelerine ilişkin bulgular ortaya konmuş, ülkemizin ve AB ülkelerindeki mevcut durumun değerlendirmesi yapılmıştır.
8. Bölüm’de AB’ye uyum sürecinde, enformasyon hizmetlerine yönelik ülkemizin gerçekleştirmesi beklenen düzenlemeler doğrultusunda, yapılması gereken çalışmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

1.6.TERMİNOLOJİ

Teknolojinin gelişmesiyle ekonomik bir değer kazanmış olan bilgi, sunulan enformasyon hizmetlerinin de gelişimini, dönüşümünü sağlamıştır. Enformasyon hizmeti veren kuruluşlar olarak kütüphaneleri ve dar anlamıyla arşivleri de kapsayan bu hizmet türü, çalışmamızda bilgi-belge merkezleri olarak kütüphaneler düşünülerek ele alınmıştır. Enformasyon hizmetlerinin genelde kütüphane yapılanmasıyla ilgili olduğundan hareketle, onun alt yapısını oluşturan unsurlar, ülkeler arasında kıyaslama yapmaya olanak verecek biçimde ortaya konmuştur.

1.7. KAYNAKLAR

Araştırmamızda kullanılan temel kaynaklar şunlardır:

Dissertation Abstracts (1965-)

Digital Dissertations. UMI Proquest. (<http://wwwlib.umi.com/dissertations/>)

Europa, The European Union Online (<http://europa.eu.int>)

ERIC. OCLC. (<http://firstsearch.oclc.org/>)

Library Literature (1934-)

Library and Information Science Abstracts (1969-2000) (CD-ROM)

Official Journal of the European Union (http://www.europa.eu.int/eur-lex/en/search/search_oj.html); (http://europa.eu.int/celex/htm/celex_en.htm)

T.C. Resmi Gazete

Social Science Citation Index. (<http://atlas.ulakbim.gov.tr/cgi-isi/CIW.cgi>)

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni (1952-1986)

Türk Kütüphaneciliği (1987-)

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni-Türk Kütüphaneciliği: Dizin (1952-1992)

Türk Kütütüphaneciliği: Dizin (1993-2000)

Türkiye Bibliyografyası (1935-)

Türkiye Makaleler Bibliyografyası (1952-)

Araştırmamızın yazımında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Doktora / Sanatta Yeterlik Tezi, Sanat Eseri Raporu, Sanatta Yeterlik Eseri Çalışması Raporu, Yazım ve Basım Yönergesi (2000) adlı eserden yararlanılmıştır.

AVRUPA BİRLİĞİNİN OLUŞUMU VE YAPISI

BÖLÜM 2

2.1. AVRUPA BİRLİĞİNİN OLUŞUMU

2.1.1. Avrupa Birliğinin Kuruluşu

Tarihsel geçmişe bakıldığında, AB'nin oluşum sürecinin Ortaçağa değin uzandığı görülmektedir. Tanınmış pek çok siyaset ve düşünce adamı, AB'nin düşünce temelinde oluşumunu sağlayan öncüleri arasında yer almaktadır. Bunlar arasında Ortaçağa damgasını vuran kişilerin de yer alması, AB'nin kuruluşundan yüzyıllar önce düşünce temelinde var olduğunu göstermektedir. Birliğin oluşmasının 1900'lü yıllara kadar düşünce düzeyinde kalmasının, uygulamaya geçirilebilmesinin ise II. Dünya Savaşı sonrasında olmasının pek çok nedeni vardır. Ancak ağırlıklı olarak, yaşanan ekonomik sorunların çözümlenebilmesi ile dünya barışının sağlanması ve korunmasına duyulan gereksinim, Avrupa ülkeleri arasında uluslararası işbirliğini kaçınılmaz bir biçimde zorunlu kılmıştır.

Birlik kurulmasına düşünce düzeyinde öncülük eden isimler arasında; Saint-Pierre, Victor Hugo, Immanuel Kant, Dante, La Rochefoucauld, Saint-Simon, William Penn, Duc de Sully, Augustin Thierry, Emile de Girardin, M. Briand, J. J. Rousseau'nun yanı sıra 20. yüzyılda Jean Monnet, Robert Schuman, Konrad Adenauer, Carlo Sfersa, Winston Churchill ve P. Henri Spaak'ın yer aldığı bilinmektedir. Saint-Pierre ve Victor Hugo'nun 'Avrupa Birleşik Devletleri' kurulmasına ilişkin planları, Kant'ın 'sonsuz barışın sağlanması' projesi, Dante'nin bir 'dünya krallığı' önerisi dikkati çeken çabalar arasında gösterilmektedir (Karluk 1994: 4, 5).

II. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda pek çok Batı Avrupa Devleti, Avrupa'ya özgü ekonomik ve siyasal sorunların çözümünde yine Avrupa'ya özgü uluslararası örgütlerin kurulmasını gündeme getirmişlerdir (Sander 1994: 293). Birlik yolunda atılan ilk adım ABD'nin Avrupa ülkelerine verdiği destek ile olmuştur. Savaş sonrasında Sovyetler Birliği'nin Avrupa'dan çekilmediğini gören ABD, oluşacak tehdit ortamını engellemek düşüncesiyle 1947 yılında Truman Doktrini'ni ve Marshall Planı'nı ortaya atmıştır. ABD'nin Avrupa ülkelerine yönelen Sovyetler'e karşı, onları destekleme kararını ifade eden Truman Doktrini ve Avrupa ülkelerini ekonomik anlamda kalkındırma, güçlendirme kararına yönelik hazırladığı Marshall Planı, 'birlik' yolunda atılan önemli bir adım olmuştur (Armaoğlu: 436). ABD'nin bu ekonomik yardım planını gerçekleştirmesinin ön koşulu olarak, Avrupa ülkelerinin kendi aralarında anlaşarak, birlikte hareket etmelerine yönelik bir program hazırlamaları gerektiği bildirilmiştir. Bunun üzerine Amerikan yardım planını düzenlemek üzere 1948 yılında Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatını (Organisation for European Economic Cooperation-OEEC) kuran 16 Batı Avrupa ülkesi, Marshall Planı yardımlarının dağıtımında, işbirliğinin de içinde yer aldığı bazı amaçları gerçekleştirmişlerdir (Sander 1994: 293). Ancak ABD'nin finanse ettiği yardımların koordinasyonunu sağlamak üzere ismi sonradan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) olarak değiştirilen, Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın (OEEC), uluslararası yetkiler konusundaki yetersizliği bazı ülkeler için sorun olmuş ve Avrupa ülkelerinden bazıları başka arayışlar içine girmişlerdir (Özcan 1999: 10).

Avrupa'da etkin bir birlik oluşturulması çabaları arasında, 1949 yılında kurulan Avrupa Konseyi (Council of Europe) adlı örgüt yer almaktadır. Avrupa Konseyi, Avrupa'da ortak miras ilkelerini ve düşüncesini oluşturarak korumak ve ekonomik-sosyal gelişimlerini sağlamak üzere, üyeleri arasında daha yakın bir işbirliğini yaratmak amacıyla kurulmuştur (Medefind 1975: 15).

Avrupa'da 'birlik' oluşturmak konusunda çaba gösteren devlet adamları arasında İngiliz Winston Churchill yer almaktadır. Churchill, 1946 yılında Zürih'te yaptığı bir konuşmada Avrupa devletlerinin ABD gibi birleşik bir devlet

oluşturmaları gerektiği üzerinde durarak, bu bağlamda resmi olarak ilk defa görüşünü açıklayan devlet adamı olmuştur (Özcan 1999: 9).

Avrupa bütünleşmesine yönelik çabalar arasında Jean Monnet'nin girişimleri göz ardı edilemez. Monnet'ye göre, savaş sonrası Avrupa devletlerinin, ulusal egemenliği temel alarak prestij politikası ve ekonomik himayecilik izleyerek ortaya çıkmaları durumunda sürekli barış sağlanamazdı (Canbolat 1994: 81). Fransa ve Almanya arasında sürmekte olan çekişmenin, yeni bir savaşa neden olmaması için iki önemli savaş malzemesinin; kömür ve çelik üretim yetkilerinin bir üst otorite yönetimi altında birleştirilmesini öneren Monnet, bunu kendi ulusal çıkarları lehine yapmaları gerektiğini ifade etmiştir. Bu düşünceden esinlenen Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman, 9 Mayıs 1950'de savaş sanayisinin temel girdileri olan kömür ve çelik üretimi ve kullanımının uluslararası bir organın sorumluluğuna bırakılmasını önermiştir. Schuman Planı olarak bilinen bu planı Almanya'nın kabul etmesinden sonra İtalya, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda da kabul etmiş ve Avrupa Topluluklarının kurulması yönünde ilk önemli ve somut adım atılmıştır (Vincenzi, Fairhurst 2002: 4).

Adı geçen 6 ülkenin Schuman Planı'na olumlu yaklaşımları üzerine, kömür-çelik ürünlerinde kendi aralarında bir ortak pazar yaratmaya yönelik, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu-AKÇT (European Coal and Steel Community-ECSC) kurulmuştur. Avrupa'da ilk ekonomik birleşme olarak 1951 yılında Paris Antlaşması ile kurulan AKÇT başarılı bir gelişim göstermiştir (George 1996: 3-4). AKÇT'nin kurulmasıyla kendi içinde ayrışmaya başlayan Avrupa ülkeleri arasında bir tarafta 'altılar', diğer tarafta da İngiltere'nin başını çektiği 'dışarıdaki yediler' adıyla kesin bir ikilik doğmaya başlamıştır. Bu süreci tetikleyen önemli girişimlerden birisi; 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşmaları ile kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu-AET (European Economic Community-EEC) ve diğeri 25 Mart'ta imzalanarak kurulan Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu-AAET (European Atomic Energy Community-Euratom) olmuştur. Fiilen çalışmalarına 1958 yılında başlayan bu iki Topluluğun kurulmasına gerekçe olarak; AKÇT'nin hem sınırlı bir alanı içermesi, hem de fazla içe dönük bir yapıya sahip olması gösterilmektedir. Oysa 1957 Antlaşmaları,

bütünleşmenin alanını ve boyutlarını genişletmiş, ‘gümrük birliği’ oluşturarak ortak gümrük ve ticaret politikalarının var olmasını sağlamıştır (Çalış 2001: 30, 32).

Her üç topluluk da ortak pazarı hedeflediği halde AET’yi AAET ve AKÇT’den ayıran özelliklerin başında AAET ve AKÇT’nin sektörel amaçlı topluluk olmaları, AET’nin ise genel ekonomik amaçlı bir topluluk olması gelmektedir. Fakat ayrı antlaşmalarla kuruldukları için birbirinden bağımsız ve uluslararası hukuki kişiliğe sahip olarak, birlikte Avrupa Topluluklarını oluştururlar (Pazarcı 1991: 15).

Bu üç topluluğun üç ayrı Komisyonu, üç ayrı Bakanlar Konseyi, ortak bir Adalet Divanı ve Parlamentosunun olması kararının alınmış olmasına rağmen, Avrupa bütünleşmesini gerçekleştirme süreci, 1965 yılında imzalanan Birleşme Antlaşması (Merger Treaty) ile resmiyet kazanmıştır. 1967 yılında yürürlüğe giren Antlaşma ile her üç Avrupa Topluluğunun ayrı olan yönetici organlarının (Konsey, Komisyon, Adalet Divanı ve Genel Kurul) birleştirilerek tek bir organ olması sağlanmış, böylece AKÇT’nin Yüksek Otoritesi ve AET ile AAET’nin Komisyonları tek bir ‘Avrupa Toplulukları Komisyonu’na dönüşmüş, üç Topluluğun Konseyleri de birleştirilmiştir (Karluk 1994: 8).

2.1.2. Avrupa Birliğinin Genişlemesi

Kurucu antlaşmalardan biri olan Roma Antlaşması, 248 Madde ve 6 Bölüm’den oluşmaktadır. Bunlar; ilkeler (Md. 1-8), Topluluğun temel kuralları (Md. 9-84), Topluluk politikaları (Md. 85-130), denizaşırı bölge ve toprakların katılımı (Md. 131-136), Topluluğun organları (Md. 37-209) ile genel ve son hükümler (Md. 137-248) dir. Roma Antlaşması’nın 237. Md.’nde demokrasi ile yönetilen her Avrupa devletinin Birliğe katılabileceği belirtilmektedir. Madde 237’ye göre;

“Her Avrupalı devlet, Topluluğun üyesi olmayı isteyebilir. İstemini Konseye gönderir, Konsey de Komisyona danıştıktan ve kendisini oluşturan üyelerin mutlak çoğunluğu ile karar alan Avrupa Parlamentosunun uygun görüşünden sonra oybirliğiyle kararını

verir.” (Treaties Establishing the European Communities 1979: 285).

AET ile AAET'nin kuruluş aşamasında Avrupalı ülkeler arasında ortaya çıkan görüş ayrılıkları sonucu, Topluluk dışında yer alan İngiltere'nin başını çektiği, AET'ye karşı bir ekonomik birlik kurulmuştur (Karluk 1994: 10). 1960 yılında imzalanan Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) üyeleri; İngiltere, İsviçre, Avusturya, İsveç, Norveç, Danimarka ve Portekiz olmuştur. AET'ye karşı ekonomik bir birlik olarak ortaya çıkan EFTA ile AET arasında zamanla işbirliği sürecine girilmiş ve 'Avrupa Ekonomik Alanı' yaratılmıştır. Üyelik talebinde bulunan ülkelere bir 'geçiş dönemi' içinde mevzuatlarını AB normlarına uyumlaştırmalarını bekleyen AB'nin ilk genişleme düşüncesi, 1961 yılında İngiltere'nin tam üyelik için başvurması ile başlamıştır. Tam üyelik talebi Fransa tarafından reddedilen İngiltere, 1967 yılında yeniden başvurmuş ve 1969 yılında İngiltere ile görüşmelere başlanabilmiştir. Ardından Danimarka, İrlanda Cumhuriyeti ve Norveç tam üyelik için başvurmuşlardır. 1973 yılından itibaren İngiltere, İrlanda Cumhuriyeti ve Danimarka Topluluğa kabul edilmişler, Norveç ise yaptığı halk oylaması ile Topluluğa katılmayı kendisi reddetmiştir. AB'nin ikinci genişleme süreci 1979 tarihinde imzalanan 1981 yılından itibaren geçerli olan Yunanistan'ın Topluluğa katılımı ile başlamıştır. İspanya ve Portekiz ile 1985 yılında imzalanan ve 1986 yılında yürürlüğe giren Katılma Antlaşmaları ile AB'nin üye sayısı 12 olmuştur (Özcan 1999: 12, 13).

On iki üyeli Toplulukta karar alma süreçlerinde etkinliğin artırılmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmiş, Avrupa Parlamentosunun hazırladığı 'Birlik Antlaşması Taslağı' bu çalışmalardan biri olmuştur. 1984 yılında Avrupa Parlamentosunda kabul edilen Taslak'la ilgili 1985 yılında hazırlanan bir rapor ile Toplulukta bir reform yapılmasının zorunlu olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun üzerine Roma Antlaşması'nın gözden geçirilmesi için 1985 yılında bir hükümetlerarası konferans düzenlenmiş ve Şubat 1986'da 'Tek Avrupa Senedi' (Single European Act) hazırlanarak 12 üye ülke arasında imzalanmıştır (Karluk 1994: 18). AET'yi kuran Roma Antlaşması'nın bu antlaşma (Tek Avrupa Senedi) ile ismi değiştirilmiş ve

‘Avrupa Topluluğu Antlaşması’ adı verilmiştir. Küresel ekonomik pazarda güçlü olabilmek, özellikle ABD ve Japonya karşısında rekabet gücünü artırabilmek için uygulanan yakın ticari işbirliğinin bir avantaj sağlamadığını, bu avantajın sadece ‘birleşerek’ elde edilebileceğini farkederek üye ülkeler, Tek Avrupa Senedi’ni imzalamışlardır. Tek Avrupa Senedi’nin temelinde yatan düşünce ise malların, sermayenin, kişilerin ve hizmetlerin serbestçe dolaşabildiği, araştırma ve teknolojik gelişmenin hızlandırıldığı bir ortak pazarın gerçekleştirilmesi ve önündeki engellerin kaldırılması olarak şekillenmiştir (Özcan 1999: 17).

Aradan geçen 9 yıl boyunca yeni üye kabul etmeyen AB, 1995 yılında İsveç, Finlandiya ve Avusturya’nın üyeliklerini kabul ederek, üye sayısını 15’e çıkarmıştır. AB’ne giden yolda ilerleme ve Avrupa insanları arasında daha yakın bir ilişki konusunda Tek Avrupa Senedi’nin katkısı büyük olmuştur. Topluluk dışında kalmış olan 4 Avrupa ülkesi ise İzlanda, Liechtenstein, Norveç ve İsviçre’dir (Vincenzi, Fairhurst 2002: 8).

Ortak bir Avrupa yaratma ideali içinde önemli bir aşama olan Avrupa Birliği Antlaşması 1992 yılında Maastricht’te imzalanmıştır. İlk kez ‘Avrupa Birliği’ kavramının kullanıldığı bu Antlaşma ile AB’nin ilgi alanına giren öncelikli alanların (vatandaşlık, para birliği, ortak dış ve savunma politikaları, vb.) yanı sıra eğitim, kültür, Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması gibi konularda ilk kez AB organlarının daha aktif olarak faaliyette bulunması kararlaştırılmıştır (Özcan 1999: 19).

Avrupa Birliği Antlaşması’na (Maastricht) kadar üç Topluluk (AT, AKÇT, AAET) fiilen Avrupa Toplulukları olarak ve bununla bir birlik olarak kabul edilmiştir. Ancak Avrupa Birliği Antlaşması ile amaçlanan; Avrupa seviyesinde bir hukuk birliği oluşturmak olmuştur. Avrupa Birliği Antlaşması ile problemleri bir hal aldığı belirtilen bu süreç sonrası, sürekli bir gelişim ve değişim içinde olan AB hukuku, 1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ile yapılan pek çok değişikliğin yanı sıra daha ileri bir bütünleşme adımının atılması ve Avrupa Birliği Antlaşması’nın şekli ve maddi hukuk zayıflıklarının giderilmesi sağlanmıştır (Arsava 2000: 39, 55, 121).

Diğer aday ülkelerle resmi düzeyde başlatılan katılım müzakereleri sonrasında Aralık 2000’de imzalanan Nice Antlaşması ile AB’nin kurumsal yapısında bazı değişikliklere gidilmiş ve işlevsel bir yapının kurulması vurgulanmıştır. 2010 yılına kadar Avrupa Birliği kurumsal yapısının alacağı şekil üzerinde reformlara yer verilmiş, siyasi birliğe ulaşma yönünde yeni bir adım atılmıştır (Baykal 2001: 361).

Avrupa Birliği, kuruluşundan günümüze kadar dört ayrı genişleme yaşamış (1973, 1981, 1986 ve 1995 yıllarında) ve üye sayısını on beşe çıkarmıştır. Birliğe katılacak ülkelerin homojen bir yapı içinde olmamaları, hem kendi aralarında, hem AB’ye üye ülkelerle çok büyük farklılıklar göstermeleri, genişlemenin önündeki en önemli sorunlardan biri olarak görünmektedir. Ancak aday ülkelerin ortaya koyduğu kararlı yaklaşımlar ve izlenen yapıcı politikalar, farklılıkların kısa zamanda ortadan kalkacağına belirtisi olarak algılanmıştır. Haziran 2004’teki Avrupa Parlamentosu seçimlerine kadar AB’nin şu anki 13 aday ülkeden 10’unu (Estonya, Latviya, Letonya, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan, Slovenya, Malta ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi) içine alacak şekilde genişleyerek, üye sayısını 15’ten 25’e çıkarması beklenmektedir. Bulgaristan ve Romanya’nın 2007 yılından önce tam üye olmasının öngörülmediği süreçte Türkiye, katılım müzakerelerine başlayamayan tek ülke konumundadır (Erçin 2002).

2.2. AVRUPA BİRLİĞİNİN HUKUKSAL YAPISI

Avrupa Birliğinin hukuk düzenini, ‘birliği’ gerçekleştirmek amacıyla kurulan üç temel antlaşma (AKÇT, AAET, AET) ile Topluluk tarafından daha sonra yapılan antlaşmalar, temel antlaşmalarda öngörülerek yetkili organların kabul edip yürürlüğe koyduğu kurallar bütünü (müktesebat) ve Avrupa Adalet Divanının kararları oluşturmaktadır (Günuğur 1993: 1).

Avrupa Birliği hukuku, uluslararası ve kendine özgü bir yapıya sahiptir. Avrupa Topluluklarını kendine özgü kılan ve diğer uluslararası örgütlenmelerden ayıran en önemli özellik; belirlenen hedeflere ulaşırken hükümetlerarası girişimler yerine, oluşturulan yapısal (anayasal) ve sürekli organlar yoluyla bu amaçlara ulaşılmasıdır.

Üye devletler belli konularda egemenliklerini birleştirmekte, Birlik de üye devletlerden devraldığı egemenlik yetkisi sayesinde gerçek anlamda yasama faaliyetinde bulunabilmektedir. Avrupa Birliği organlarının almış olduğu kararlar üye devletlerde doğrudan hukuksal etkiler doğurmaktadır. Bu kararlar ile üye devletler tarafından alınan kararlar arasında bir uyumsuzluk olduğunda Avrupa Birliği kararları üstün tutulmaktadır. Avrupa Birliği hukuku, yargı yetkisi bakımından Avrupa Birliğine üye tüm devletleri kapsayan geniş bir yargı alanına sahiptir (Özcan 1999: 25-27).

Birlik hukukunun kaynakları niteliksel olarak ‘birincil mevzuat’ ve ‘ikincil mevzuat’ ve ‘diğer hukuksal düzenlemeler’ olarak gruplandırılmaktadır.

2.2.1.Birincil Mevzuat

Birliğin anayasası niteliğinde olan birincil mevzuat, Birlik hukuk düzeninin temel kaynağıdır (Günuğur 1993: 159). Birliğin temel ilke ve kurallarını kapsayan bu hukuk normları üç gruba ayrılır;

1. Kurucu antlaşmalar ve ekleri ile onların tamamlayıcı unsurları olan protokoller (AKÇT, AET, AAET’yi kuran antlaşmalar),
2. Kurucu antlaşmalara bazı değişiklikler getiren ve Avrupa Birliği yapılanmasını derinleştiren antlaşmalar (Avrupa Tek Senedi, Maastricht ve Amsterdam Antlaşmaları),
3. Birliğe her yeni üyenin katılımında bu yeni üye ile yapılan ‘Katılma Antlaşmaları’ (Coşkun 2001: 150).

Katılma Antlaşmaları için Konsey Başkanı, Avrupa Parlamentosunun görüşünü istemektedir. Parlamentonun yetkili komisyonlarında incelenen antlaşma taslağı, genel bir toplantıda oylanarak Parlamentonun görüşü, Parlamentonun kararı durumuna gelmektedir. Bu karar (resolution) olumlu ise antlaşmanın onaylanması işlemleri başlatılmaktadır (Pazarcı 1991: 98).

2.2.2. İkincil Mevzuat

Belli Topluluk organlarının, kendilerine birincil mevzuatla tanınan düzenleme yapma yetkisine dayanarak, bazen tek başına, bazen diğer organlarla işbirliği yaparak çıkardıkları mevzuatı ifade etmektedir. Bu çerçevede, Amsterdam Antlaşması'nın 249. Maddesi, Avrupa Parlamentosuna (Konseyle birlikte hareket ederek), Konseye ve Komisyona, tüzük ve direktif çıkarma, karar alma, tavsiyelerde bulunma ve görüş bildirme yetkisi tanımıştır. İkincil mevzuat, 249. maddede sayılan tüzük (regulation), direktif-yönerge (directive), karar (decision), tavsiye (recommendation) ve görüşten (opinion) ibaret değildir. Bunlar dışında, çeşitli adlar altında birçok düzenleme bulunmaktadır: İlke kararı (resolution), genel program (general programme), eylem programı (action programme), andıç (memorandum), bildirim (communication), bildiri (declaration), ilkeler (guidelines) bu düzenlemeler arasında sayılmaktadır. 249. maddede dile getirilen tüzük, direktif ve kararın 'bağlayıcı', tavsiye ve görüşlerin ise 'bağlayıcı olmadığı' belirtilmektedir. Bu maddede sayılmayan Topluluk işlemlerinin bağlayıcılığı ise, o işlemin ismine bakılmaksızın, hukuki etkiler yaratmaya yönelik olup olmadığının incelenmesiyle anlaşılmaktadır (Özdemir 2001: 1).

İkincil mevzuatı oluşturan düzenlemeler şunlardır:

i. Tüzükler (Regulations): Tüzükler, Birliğin temel ve herhangi bir ek iç hukuk işlemine gerek olmaksızın, üye ülkelerdeki tüm kurum, makam ve kişileri doğrudan bağlayıcı bir niteliğe sahiptir. Bakanlar Konseyi'nin hazırladığı tüzükler, Resmi Gazete'de (Official Journal) yayınlanarak yürürlüğe girerler (Coşkun 2001: 152).

Resmi Gazete 2 seri ve 1 ekten oluşur:

- L Serisi: Antlaşmalarla koruma altına alınmış olan tüm kanun ve kanun hükmünde kararnameleri içerir.
- C Serisi: Yasalar dışındaki tamamlanmış bilgilendirici yayınları kapsar.
- S Serisi: Kamu işleri için gerçekleştirilecek ihale ve sözleşmelere yönelik gerekenleri içeren bir ektir (Vincenzi, Fairhurst 2002: 36).

Tüzüğün ‘doğrudan’ uygulanması, tüzüğün yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, üye ülkelerde, bir iç hukuka aktarma işlemine gerek olmaksızın, üye devletlerin iç mevzuatı gibi ancak o iç mevzuata öncelik tanıyarak uygulanmasını ifade etmektedir. Tüzüğün ‘bütünüyle bağlayıcı’ olması ise, üye devletlerin, tüzüğün amacının gerçekleşmesine yönelik tüm hükümlerini uygulamak zorunda olmaları anlamına gelmektedir. Üye ülkeler tüzük hükümlerini ulusal çıkarlarına uygun geldiği biçimde, eksik veya seçerek uygulama hakkına sahip değildirlir. Konsey ve Parlamento-Konsey tarafından çıkarılan tüzükler, Türk hukuk düzenindeki kanunlar gücündedir. Buna karşılık, Komisyonun Amsterdam Antlaşmasınının 211. Maddesi uyarınca çıkardığı ‘uygulama tüzükleri’ ise, Türk hukuk düzenindeki tüzük ve yönetmeliklerle eşdeğerdedir (Özdemir 2001: 2).

ii. Yönergeler (Direktifler, Directives): Yönergeler, Birlik politikalarının yaşama geçirilmesi doğrultusunda üye devletleri iç hukuklarında, tanınan süre içinde, gerekli düzenlemeleri yapmaya zorlayan, bağlayıcı düzenlemelerdir. Üye ülkeler yönergelerin öngördükleri konularda var olan yasal düzenlemelerini uyumlaştıracak çalışmalar yapmakla yükümlüdürler. Her üye ülke hukuk sistemlerinin farklılıkları nedeniyle, bir yönergeyi yaşama geçirmek için, yasa, yönetmelik, tüzük gibi herhangi bir iç hukuk düzenlemesi yoluna başvurabilir. Bir yönergenin iç hukuk düzenlemesi yapılmasını engelleyen herhangi bir düzenleme, örneğin yasa ve hatta anayasa kuralı varsa, üye ülke bu kuralın varlığını yönergeye karşı kullanamaz, tersine o kuralı yönergeye uygun hale getirir (Coşkun 2001: 153). Birlik hukukunda hedeflere ulaşmanın araç ve yöntemlerini saptama işi üye devletlere bırakılmış, ulusal organlar üzerindeki müdahale azaltılmıştır. Bir başka deyişle ulusal gereksinimlerle Birlik gereksinimleri arasında dengeyi kurma görevi devletlere bırakılmıştır (Ceyhan 1991: 526). Yönergeler, tüzüklerden farklı biçimde, üye devletlerin iç hukukunda ilke olarak doğrudan uygulanmaz. Yönergelerin muhatabı üye devletler, yönergede öngörülen amaçları gerçekleştirmek için gerekli iç hukuk araçlarının seçiminde serbesttirler. Ancak, seçilen hukuki araçlar ne olursa olsun, yönergede öngörülen süre içinde yönergenin amaçlarına ulaşılması gerekmektedir (Özdemir 2001: 2).

“Yönergeler iki aşamalı olarak düzenlenmektedir: Avrupa Tek Senedi'nin getirdiği değişiklik sonucu, ilk aşamada yönerge çıkarılmasını önce Komisyon teklif etmekte ve Avrupa Parlamentosunun da işbirliğiyle, yönerge Avrupa Topluluğu Konseyi tarafından kabul edilmektedir. İkinci aşamada yönergeyi uygulamak suretiyle kendi hukukunu Topluluk hukukuyla uyumlayacak üye devletin izleyeceği prosedür önem kazanmaktadır. ...İlgili devlet yalnız yönergede gösterilen hedeflerle bağlıdır ve yönergenin gereklerini milli bir kanunla ya da başka hukuk kurallarıyla düzenlemekte özgürdür.” (Cansel 1992: 51)

iii. Kararlar (Decisions): Genel kararlar denilen Komisyon Kararları, Bakanlar Konseyinin veya Avrupa Birliği Komisyonunun belli bir konuda uygulamayı yönlendirmek üzere, uyulacak koşul ve usulleri belirlemek için aldığı kararlardır. Komisyon kararları muhatap alınanlar için ilkesel olarak her yönüyle bağlayıcıdır (Coşkun 2001: 153). Bir kamu otoritesinden çıkan, kendiliğinden uygulanma gücüne sahip yasama belgeleri olarak da tanımlanabilen genel kararlar, hukuksal sonuçlara sahip, koşulları ve uygulama ilkeleri soyut biçimde belirlenmiş kurallar olarak nitelendirilmektedir (Günoğur 1993: 204). Ancak Birlik hukuku kuralının, somut bir olayda uygulanmasını tamamlayan, etkinliği olay ve olayla ilgili kişiyle sınırlı olan ve etkilerinin bireysel düzeyde görüldüğü kararlar da söz konusudur. Her somut olayda olay ve olayla ilgili kişiyle sınırlı bir etkinliğe sahip olan, ‘bireysel karar’ olarak da nitelenen bu kararlar, mevzuat içinde kabul edilmezler (Coşkun 2001: 153). Bir şirketin rekabeti bozucu şekilde hareket ettiğini tespit eden ve uygun bir para cezası da öngören Komisyon kararı ya da bir üye devletin ulusal bir işletmesine yaptığı devlet yardımının durdurulmasını öngören Komisyon kararı, bireysel kararlara örnek olarak verilebilir (Özdemir 2000: 3).

iv. Tavsiyeler (Recommendations): Hukuki bağlayıcılığı olmayan tavsiyeler daha çok siyasi ve ahlaki bir değer taşımaktadırlar. Birlik kurumları belirli bir güncel olayla ilgili olarak tavsiye çıkarabilirler. Yargısal denetimin dışında olan tavsiyeler, genellikle bir üye devlette yeni yasal düzenlemelerin yapılması ya da mevcut düzenlemelerin değiştirilmesi halinde ortaya çıkabilecek aksaklıkları ve Birlik hukukuna uyumsuzlukları gidermek amacıyla Komisyon tarafından

kullanılabilmektedir. Tavsiyelere uyulmama sonucunda değinilen aksaklık ve uyumsuzluklar devam ettiği takdirde Komisyon, bu durumun giderilmesi amacıyla, bağlayıcı olan yönerge çıkarılmasını Konseye önerebilir (Coşkun 2001: 153; Günuğur 1993: 224).

v. Görüşler (Opinions-Avis): Görüşler de tavsiyeler gibi kaynağını Birlik antlaşmalarında bulmaktadır. İlkesel olarak muhataplarını bağlayıcı olmadıklarından yargısal denetimin de dışında, bir anlamda tavsiye ve danışma niteliğindedirler. Ancak bağlayıcı nitelik taşıyan ve hukuksal sonuçlar doğuran görüşler de vardır. Bu tür görüşler üçe ayrılır:

- Adalet Divanı Görüşleri: Konsey ve Komisyon görüşlerinden farklı olarak, hukuksal sonuçlar doğuracak niteliktedir.
- Komisyonun Gerekçeli Görüşleri: Bir üye devlet, Antlaşmalar gereğince üzerine düşen yükümlülüklerden birini yerine getirmediği takdirde Komisyon, o devleti savunma yapmaya davet eder, gerekçeli görüşünü bildirir. Belirtilen süre içinde o devlet, Komisyon görüşüne uymazsa, Komisyon üye devlet aleyhine Adalet Divanına başvurabilir.
- Avrupa Parlamentosunun Görüşü: Konsey ve Komisyon görüşlerinden farklı olarak kimi zaman hukuksal sonuçlar doğuracak niteliktedir. Örneğin, Avrupa Parlamentosunun ‘uygun’ görüşü alınmazsa, Konsey bir ülkeyi Topluluğa tam üye olarak kabul etme kararını alamamaktadır (Coşkun 2001: 154; Günuğur 1993: 224-227).

2.2.3. Diğer Hukuksal Düzenlemeler

Diğer hukuksal düzenlemeler kapsamında; ön kararlar, bildirimler ve eylem programı bulunmaktadır.

i. Ön Kararlar (Resolutions): Avrupa Konseyi (Zirve), Bakanlar Konseyi ve Parlamento tarafından alınabilen ‘ön kararlar’, Avrupa bütünleşme sürecinin tamamına ya da Topluluk içi ve dışı özel görevlere ilişkin olarak ortak görüş ve

önerileri ortaya koyarlar. Topluluğun iç işleyişine ilişkin ön kararlar; siyasi birlik, bölgesel politika, enerji politikası, ekonomik ve parasal birlik gibi temel konularla ilgilidir. Bu ön kararların önemi, ortak siyasi iradeyi yansıtmaları sebebiyle, Konseyde bir uzlaşmaya varılmasını kolaylaştırmalarından ileri gelmektedir (Özdemir 2001: 3-4).

ii. Bildiriler (Declarations): İki tür bildiri vardır. Bunlardan ilki daha çok geniş bir kitleye ya da özel bir muhatap gruba ulaşmak için kullanılan ve ilke kararı değerinde olan bildiriler, ikincisi ise yoruma ilişkin bildirilerdir. Avrupa Birliğinin ilerlemesine yönelik olan, örneğin, Avrupa Birliği, demokrasi, temel haklar ve hürriyetler hakkındaki bildiriler, ön karar değerindedir. Yoruma ilişkin bildiriler ise Konseyin karar alma sürecinde kullanılır ve Konsey kararlarının yorumuna ilişkin Konsey üyelerinin tümü ya da bazılarının görüşlerini ortaya koyar. Bunlar, Konseydeki standart uygulamalardandır ve uzlaşma sağlamanın temel yollarından biridir (Özdemir 2001: 3-4).

iii. Eylem Programı (Action Programme): Bu programlar, Konsey ya da Komisyonun inisiyatifiyle hazırlanır ve antlaşmalarda öngörülen genel hedefleri ya da programları uygulamaya koymak amacıyla güderler (Özdemir 2001: 3-4).

2.3. AVRUPA BİRLİĞİNİN KURUMSAL YAPISI

Üç Topluluk üzerine kurulan AB'yi diğer uluslararası kuruluşlardan farklı kılan, AB'nin kurumsal yapısıdır. Kurucu antlaşmalarda belirtilen ve karar alma süreci içinde yer alan kurumlar, yasama, yürütme, yargı görevlerini yerine getirmektedir. Uluslarüstü yetkileri olan ve Birliğin amaçlarını gerçekleştirmesine yönelik çalışmalar yapan bu kurumlar şunlardır:

2.3.1. Avrupa Birliği Konseyi (The European Council)

Avrupa Birliğinin en üst seviyede yetkili politik organı olan Avrupa Birliği Konseyinin, 1949 yılında kurulan ve Avrupa Birliğinden bağımsız, uluslararası ve politik bir örgüt olan, Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi (Council of Europe) ile isim benzerliği dışında bir ilgisi olmadığını belirtmekte fayda vardır.

Avrupa Birliği üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarından oluşan Avrupa Birliği Konseyi yılda en az iki kez toplanmaktadır. 1974 yılından beri Avrupa Birliği Konseyinin toplantılarına Zirve ya da Doruk Toplantıları da denilmekte ve bu toplantılar, Avrupa Birliğine yol gösterici, genel siyasi kurallar sağlamayı amaçlamaktadır (Coşkun 2001: 121). Avrupa Birliği Konseyinin görev alanları şu şekilde belirlenmiştir:

“Avrupa Konseyi, dünyayı ve Toplulukları ilgilendiren geniş kapsamlı ekonomik, politik ve tamamen özel nitelikteki konularda resmi karar almaksızın görüş alışverişinde (fireside chats) bulunur. Görüşmeler karar almaya yöneliktir. Yönetmeliklerin ön görüşmeleri yapılır. Bakanlar Konseyinin (Council of Ministers) çözümlenemediği konular, Avrupa Konseyinde bir sonuca bağlanır.” (Karluk 1994: 46).

2.3.2. Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi (The Council of Ministers)

Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi, Birliğin yasama ve karar alma organıdır. Avrupa Birliğinin tüzük ve yönergelerini çıkarır, karar verir, önerilerde bulunur ve görüş açıklar (Özcan 1999:50). Avrupa Birliği Komisyonunun sunacağı öneriler doğrultusunda çalışmalarını yürüten Konseyde başkanlık, her altı ayda bir üye ülkeler arasında el değiştirir (George 1996: 22). Konsey Başkanlığının altışar aylık dönemlerde el değiştirmesi, Konsey bünyesinde daimi bir sekreterlik ihtiyacını doğurmuştur. Üye devletlerin Topluluk nezdindeki Büyükelçi Daimi Temsilcilerinden oluşan COREPER ve diğer komitelerle birlikte Konseyin çalışması için gerekli hazırlıkları yapmakla görevlendirilen Genel Sekreterliğin, bütçe önerileri hazırlamak, Konseyin Avrupa Parlamentosuna sunacağı raporları kaleme almak gibi

başka görevleri de vardır. Konsey çalışmalarını hazırlamak ve Konseyin vereceği görevleri yerine getirmek üzere kurulan Daimi Temsilciler Komitesi (COREPER), ilk kez Birleşme Antlaşması ile resmi olarak tanınmıştır (Özcan 1999: 51).

“Daimi Temsilciler Komitesi (COREPER = Comité des Représants Permanents) Konsey üyesi bakanların sürekli toplantı halinde olmalarının olanaksızlığını kapatmak, elverişli bir alt yapı ve fikri destek sağlamak, karar alma sürecinde tutarlılığı ve sürekliliği sağlamak ve dış dünyaya karşı Avrupa Birliğini temsil etmek üzere oluşturulmuştur.” (Coşkun 2001: 122).

2.3.3. Avrupa Birliği Komisyonu (The Commission)

Avrupa Birliğinin yürütme organı olarak görev yapan Komisyon, Birlik çıkarlarını temsil eden bir kurumdur. Komisyon üyeleri üye devletlerin hükümetleri tarafından atanırlar. Tüm Topluluk adına hareket eden Komisyon üyeleri, ne ulusal hükümetlere ne de Konseye karşı sorumludur. Sorumlu oldukları tek organ Avrupa Parlamentosudur. Üye ülkelerin ortak çıkarları doğrultusunda yasa önerisi hazırlama yetkisine sahip bir kurum olduğundan, ortak politikalar ve bütünleşme açısından çok önemli bir işleve sahiptir. Her Komisyon üyesi, belirli görev alanlarından (tarım, dışişleri vb.) sorumludur. Avrupa Birliği Komisyonu, yıl içinde Bakanlar Konseyine önerdiği yüzlerce yasa tasarısının yanı sıra kurucu antlaşmaların koruyucusu olarak da görev yapmaktadır. Bunlar dışında tavsiye kararları almak ve görüş bildirmek, uluslararası ilişkileri yürütmek, Avrupa Birliğini mahkemelerde temsil etmek, bütçe ön tasarısı hazırlamak ve kabul edilen bütçeyi uygulamak gibi görev ve yetkilere sahiptir (Özcan 1999: 49).

Antlaşmaların ve memorandumun yanı sıra Komisyon tarafından yayınlanan Yeşil Kitap (Green Paper) ve Beyaz Kitap (White Paper), Avrupa Birliğinin politika belgeleri olarak bilinmektedir. Memorandum; özel bir konu ya da politikanın uygulanmasıyla ilgili gelişmelerin bir makama sunulduğu rapordur. Yeşil Kitap’lar, özel bir politika alanında Komisyon tarafından yayınlanan bir iletişim kaynağıdır. Öncelikle, bu belgeler tartışma ve müzakere süreçlerine katılmaya davet edilen ve

bazı durumlarda da ileriki yasama çalışmalarına hız kazandıracakı düşünölen ilgili partilere, kurumlara ve bireylere gönderilmektedir. Beyaz Kitap'lar ise çoğunlukla Yeşil Kitabı takip eden, Topluluğun özel konular için yapacağı çalışma önerilerini içeren özel konulardaki resmi belgelerdir. Yeşil Kitap'lar, toplumdaki ilgili taraflar arasında, tartışma ve münazara ortamı oluşturmak için sunulan fikirleri bir sıra içinde yayarken, Beyaz Kitap'lar, özel politika alanlarındaki resmi öneriler bütününi içerir ve Topluluğun gelişiminde bir araç olarak kullanılır. Yeşil Kitap uygulamasıyla, toplumsal bir uzlaşi sağlanmış ve böylece geniş tabanlı toplumsal bir uzlaşinin temel ve resmi aracı oluşturulmuş olur (Vincenzi, Fairhurst 2002: 54).

Avrupa Birliği Komisyonunun çeşitli çalışma alanlarına yönelik örgütlenmesi, Genel Müdürlükler (Directorates-General) biçimindedir. Enformasyon hizmetlerine yönelik çalışmalar yürüten Genel Müdürlükler şunlardır;

- Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü (Directorate-General for Education and Culture),
- Enformasyon Toplumu Genel Müdürlüğü (Information Society Directorate-General),
- Araştırma Genel Müdürlüğü (Research Directorate-General).

2.3.4. Avrupa Parlamentosu (The European Parliament)

Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği Komisyonu ve Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi arasında paylaşılmış olan yasama ve yürütme yetkilerinin kullanılmasının, demokratik olarak denetlenmesi amacıyla kurulmuştur. Başlangıçta yasama yetkisi olmayan Parlamento, daha çok bir danışma organı niteliğine sahip olmuştur. Daha sonra yetkileri artırılmış ve sembolik bir organ olma niteliğinden sıyrılarak siyasi etkisi olan kararlar alan bir kurum olmuştur (Karluk 1994: 54). 1979'dan beri Avrupa Parlamentosu üyeleri her beş yılda bir doğrudan (tek dereceli) genel oy yöntemiyle seçilmekte ve seçilen üyeler ulusal heyetler biçiminde değil, siyasi gruplar (Yeşiller, Liberal Demokratlar, vb.) içinde kaynaşmış olarak Parlamentoda yer almaktadırlar.

Parlamentonun yetki ve işlevleri arasında yasama, danışma, işbirliği, antlaşmaları onaylama, Bakanlar Konseyi ile ortak karar alma, denetleme ve bütçe konuları vardır ve bu konularda söz sahibidir (Coşkun 2001: 124, 126). Tüm parlamentolar gibi Avrupa Parlamentosunun da üç temel yetkisi vardır:

- Yasama yetkisi: Ortak karar usulünün kullanıldığı yasama çalışmalarında, Avrupa Parlamentosu ile Bakanlar Konseyi eşit konumda olup, yasalar Bakanlar Konseyi ve Avrupa Parlamentosunun ortak kararıyla onaylanır. Ortak karar, Parlamentonun bugün sahip olduğu en önemli güçlerden biridir. Ortak karar usulü, diğer alanların yanı sıra araştırma ve teknolojik geliştirme çalışmaları, eğitim ve kültür alanlarını da kapsamaktadır.
- Bütçe yetkisi: Avrupa Parlamentosu, Erasmus ve Sokrates gibi kültür ve eğitim programları ile ilgili harcamalarda son sözü söylemekte, Bakanlar Konseyi ve Komisyonla anlaşma sağlanan bir tavan dahilinde bu harcamaları arttırabilmektedir.
- Yürütme üzerinde denetim yetkisi: Parlamento, Topluluğun tüm etkinlikleri üzerinde demokratik denetim görevini yerine getirir. İlk başta yalnızca Komisyonun çalışmalarını kapsayan bu yetki, Bakanlar Konseyini, Avrupa Birliği Konseyini ve Parlamentoya hesap vermekle yükümlü olan politik işbirliği organlarını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Avrupa Parlamentosu ayrıca soruşturma komisyonları da kurabilmektedir (Avrupa Birliğinin Kurumları: Avrupa Parlamentosu 14.04.2003)

Avrupa Parlamentosu, danışma hizmeti veren, görüş bildiren, bazen onay veren bir kurum olmasına rağmen klasik ve anayasa hukuku anlamında bir parlamento değildir. Ortak karar usulüyle hukuk koymaya katılan ama daha çok siyasi etkisi olan kararlar alan bir kurumdur (Tekinalp, Tekinalp 2000: 195).

Avrupa Komisyonunun Bakanlar Konseyi için geliştirdiği öneriler, yasama meclisi gibi değil, danışma meclisi gibi çalışan Avrupa Parlamentosunun 17 uzmanlık komitesi tarafından incelenir. Bu komiteler tasarının kabulünü, reddini ya

da değişikliğini isteyebilir. Kısaca ilgili Komite, Avrupa Komisyonunun tasarısını Parlamentonun tavsiyesi ile birlikte inceler. Yaşamsal konularda Komite, aldığı kararları Parlamento'ya haber vermekle yetinirken, diğer konularda Parlamento ile birlikte ve ortak karar alabilir. Bu durumda Parlamentodan, kendisine sunulan tasarı için üç ay içinde Şu eylemlerden birini geręekleřtirmesi beklenir;

1. İlgili konuda ya hiç karar alınamaz ya da basit çoğunlukla tasarı onaylanır,
2. Mutlak çoğunlukla tasarı değiştirilerek Komisyon ve Konseye havale edilir,
3. Mutlak çoğunlukla tasarı reddedilerek veto uygulanır.

Avrupa Parlamentosu, toplantılarını Strazburg'da yaparken, Komiteleri Brüksel'de, 3000 kişiden oluşan sekreteryası ise Lüksemburg'da konuşlandırılmıştır (Dedeoğlu 1996: 277-278).

Bu Komitelerden 17 tanesi sürekli iken, kısa süreli kurulmuş (ad hoc) komiteler de vardır. Bu Komiteler arasında yer alan 'Kültür, Gençlik, Eğitim, Medya ve Spor Komitesi' (CULT- Culture, Youth, Education, the Media and Sport), enformasyon hizmetlerine yönelik politikaların belirlenmesine yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Parlamentonun temel yasa çalışmalarının çoğu Komitelerde yürütülür. Parlamento, Komisyon ya da Bakanlar Konseyinden görüş ya da onay bildirmesi yönünde bir istek aldığında, konuyla ilgili tüm tartişmaları içeren bir rapor hazırlanması ve mecliste oylamanın yapılması için isteği, ilgili Komiteye gönderir. Komite tarafından, raporu hazırlayacak üye (raportör) kararlaştırılır. Komitenin hazırladığı rapor, Parlamento oturumuna gitmeden önce Raportör tarafından tartişmaya açılır (Vincenzi, Fairhurst 2002: 63).

2.3.5. Avrupa Sayıştayı (The Court of Auditors)

Her AB ülkesinden 1 üyenin yer aldığı Sayıştay, 1975 yılında kurulmuştur. Sayıştay üyeleri Avrupa Parlamentosunun görüşü alındıktan sonra Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi tarafından 6 yıllık bir süre için atanırlar (George 1996: 33). Sayıştayın görevi; gelirlerin toplanması ve harcanmasında hukuka ve usullere uygun hareket edildiğini ve Birliğin mali işlerinin aynı Şekilde yönetilip yönetilmediğini

denetlemektir. Bulguları, her yılın sonunda hazırlanan yıllık raporlarda açıklanır (Fontaine 1994: 13).

2.3.6. Avrupa Adalet Divanı (The Court of Justice)

Lüksemburg'da bulunan Avrupa Birliği yüksek mahkemesidir ve Birlik antlaşmalarının uygulanmasını ve yorumlanmasını sağlamayı amaçlar. Avrupa Adalet Divanının genel anlamda başlıca görevleri; Topluluk hukukunun uygulanmasını sağlamak, üye devletlerle Topluluk arasındaki ve Topluluk kurumlarının kendi aralarındaki uyuşmazlıklarında hakem olarak hareket etmek, Topluluk hukukunun aynı çizgide yorumlanmasını ve uygulanmasını yönlendirmektir (Coşkun 2001: 130, 131). Topluluk kararları olarak bilinen Avrupa Adalet Divanının verdiği kararlar ulusal mahkemeler için de bağlayıcıdır (Canbolat 1994: 127).

2.3.7. Yardımcı Kurumlar

2.3.7.1. Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi (The Economic and Social Committee)

Bakanlar Konseyine ve Komisyona yardım eden, danışma organı niteliği taşıyan Ekonomik ve Sosyal Komitenin çalışma düzeni, görüş bildirme şeklindedir. Roma Antlaşması'nın belirlediği durumlarda Ekonomik ve Sosyal Komiteye zorunlu olarak danışılmakta ve Komitenin görüş bildirmesi için 10 gün süre tanınmaktadır. Bu süre zarfında görüş gelmemişse Konsey ve Komisyon kendisini sorumlu saymamaktadır. Ekonomik ve Sosyal Komite, ekonomik ve sosyal hayatın çeşitli kesimlerinin (üreticiler, çiftçiler, taşımacılar, işçiler, küçük esnaf ve serbest meslek sahipleri, tüketiciler, çevreciler, dernek temsilcileri, kamu yararına çalışan KOBİ'ler) temsilcilerinden oluşur. Komite, karar alma sürecinde, bir danışma organı etkisine sahip olduğundan, Birliğe yönelik her konuda görüş (avis) hazırlayabilir. Bu görüşler

Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde (Official Journal) yayınlanmaktadır (Karluk 1994: 68). Ticaret ve sanayi dünyası ile işçi sendikaları, kendi inisiyatifiyle de görüş bildirme hakkına sahip olan Ekonomik ve Sosyal Komite aracılığıyla, Topluluğun gelişimini etkilemektedir (Fontaine 1994: 13).

2.3.7.2. Bölgeler Komitesi (The Committee of the Regions)

Bölgeler Komitesi üyeleri, 4 yıllık görev süresi şartıyla Bakanlar Konseyi tarafından belirlenir. Bölgesel ve yerel toplulukların temsilcilerinden oluşmakta, Konsey ve Komisyona, yerel ve bölgesel konularda danışmanlık hizmeti vermektedir (Karluk 1994: 69).

“Avrupa Birliği karar alma ve politika üretme sürecinde bölgesel ve yerel yönetimlerin varlığını temsil eden, uluslararası konumda bir kurum olan Bölgeler Komitesi, Maastricht Antlaşması uyarınca 1994 yılında kurulmuştur. Bölgeler Komitesi Amsterdam Antlaşması ile birlikte güçlenerek, yerel yönetimlerin, Topluluk hukukunun hazırlanmasında söz sahibi bir taraf olmalarını sağlamıştır.” (Aktar 2002: 69).

Komite üyeleri, bölge başkanları, kent belediye başkanları ya da ilçe konseyleri başkanları gibi, vatandaşlara en yakın hükümet görevlileri arasından seçilir. Üyelerin tamamı, Birlik politikalarının ve mevzuatının, vatandaşların günlük yaşamını nasıl etkilediği konusunda deneyim sahibidir. Bölgeler Komitesi, bu kaynaklarla Birliğin diğer kurumlarına güçlü bir uzmanlık sağlamak ve bu kurumları etkileyebilmektedir. Günlük yaşamı etkileyen konular olduğundan, Avrupa sınır ötesi ulaşım (trans Avrupa) ağları, halk sağlığı, eğitim, gençlik, kültür, ekonomik ve toplumsal bağlılık gibi konularda Bölgeler Komitesine danışılmaktadır (Coşkun 2001: 147). Bölgesel çıkarlarla ilgili alınacak kararlardan önce, Bölgeler Komitesinin görüşü alınır. Komite kendiliğinden de görüş bildirebilir. Avrupa Birliğinin politika belirleme sürecinde, vatandaşların çıkarlarının dikkate alınmasını sağlamak ve Avrupa Birliği yolunda vatandaşları sürekli bilgilendirmek biçiminde iki türde hizmet vermektedir (Dura, Atik 2000: 123).

2.3.7.3. Avrupa Yatırım Bankası (The European Investment Bank)

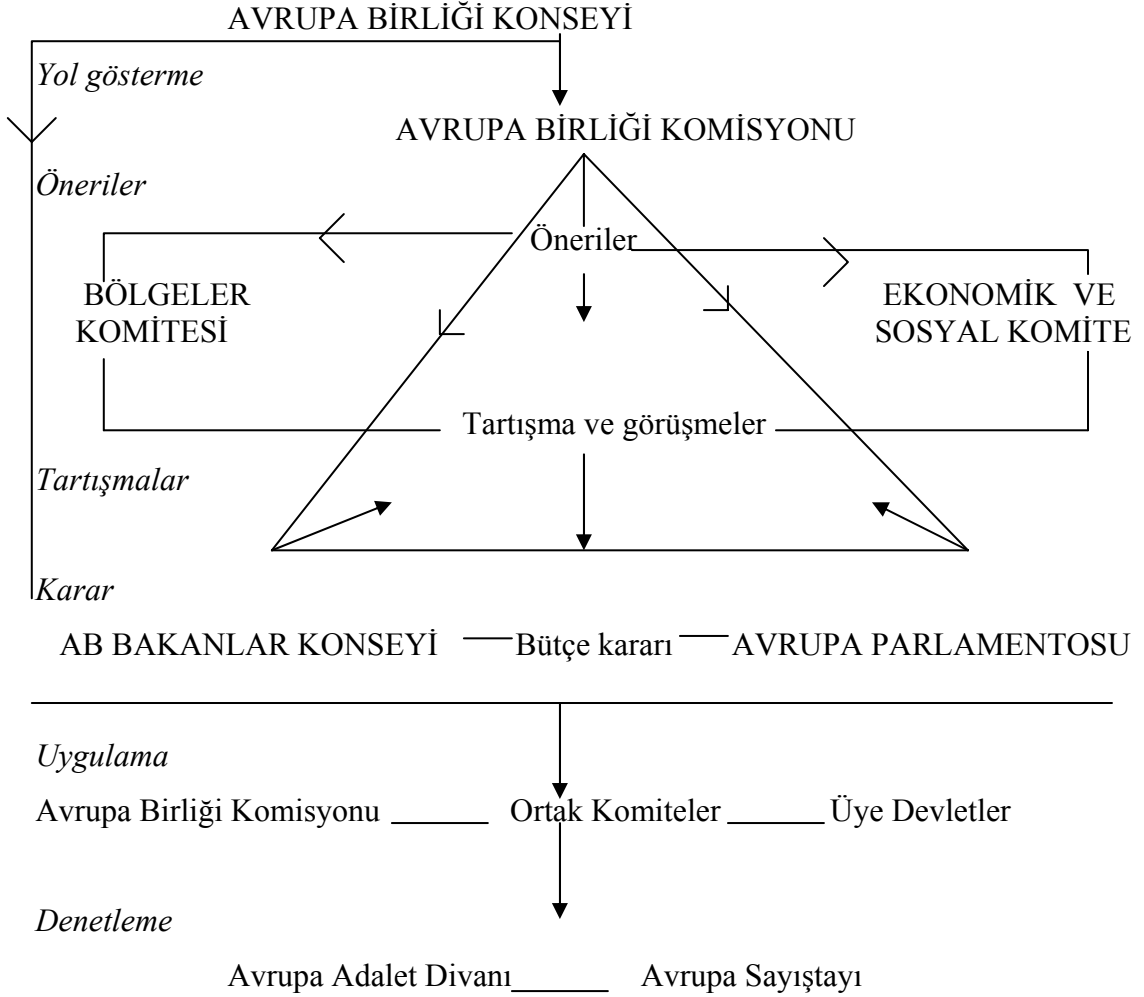
Roma Antlaşması uyarınca kurulan özerk bir kamu kuruluşudur. Sermaye piyasalarına ve kendi öz kaynaklarına başvurarak Birliğin dengeli bir şekilde ve aksamadan kalkınmasına katkıda bulunmaya çalışır. Bunun için sermaye piyasalarından para toplar ve bölgesel kalkınma, enerji, haberleşme, ileri teknolojiler, işletmelerin modernizasyonu gibi birden fazla ülkenin çıkarını ilgilendiren, ancak tek bir ülke tarafından finanse edilmesine olanak bulunmayan projeler gibi öncelikli yatırım konularında kredi verir (Ceyhan 1991: 152).

2.4. AVRUPA BİRLİĞİNDE KARAR ALMA VE YASAMA SÜREÇLERİ

Meşruluğunu Roma Antlaşması'ndan alan Avrupa Topluluğu kurumları, kendilerine verilen yetkilerle karar almakta ve uygulama işlevini yerine getirmektedir. Kurumların yasama, yürütme ve yargı görevlerine dayanarak almış olduğu kararlar, üye ülkelerde ya aynen uygulanmakta ya da kendi anayasal düzenleri içerisinde ulusal hukuk normlarına dahil edilmektedir (Canbolat 1994: 133).

AB'nin hükümet başkanları düzeyinde örgütlenmiş tek kurumu, Avrupa Birliği Konseyidir. Diğer kurumlar ise Avrupa Birliği Konseyinin kurumlarıdır. Avrupa Birliği Konseyi ve diğer kurumlar arasındaki karar alma ve yasama sürecindeki ilişki şu şekilde olmaktadır;

Şekil 1. AB Kurumları Arasındaki İlişkiler

(Stevens; Stevens 2001: 4, 5).

Avrupa Birliğinde yasama süreci ve uygulanışı şu adımlarla gerçekleşmektedir;

1. Avrupa Birliği Komisyonu herhangi bir konuda öneri hazırlar,
2. Söz konusu öneri ya da öneriler, akademik uzmanlar, ulusal düzeydeki bürokratlar ve çıkar gruplarının temsilcileri, Avrupa Parlamentosu komiteleri ya da Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi üyelerince görüşülerek sorun ve çözüm yolları konusunda temel bir fikir oluşumunun sağlanmasına çalışılır,
3. Avrupa Birliği Komisyonu tarafından Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesinin, çıkar gruplarının ve duruma göre, Avrupa Parlamentosu Komitelerinin yeniden görüşleri alınarak öneri hazırlanır,
4. Hazırlanan öneri, Avrupa Birliği Bakanlar Konseyine, Avrupa Parlamentosuna ve ülkelerin bürokratlarından oluşan çalışma gruplarına gönderilir,
5. Çalışma grupları, öneriyi kendi ulusal çıkarları doğrultusunda inceler. Ulusal çıkar grupları ve ulusal parlamentolar da bu aşamada kendi görüşlerini açıklayabilir. Üye ülkelerin Bakanları ve bunlarla bağlantılı çıkar grupları, ulusal engelleri aşarak, ortak Birlik politikasını öne çıkarmak için uzlaşma yolları arar,
6. Ulusal düzeydeki bu çalışmalar, hükümetler arasında bazı çıkar çatışmalarını da beraberinde getirmektedir. Bundan dolayı Birlik kararları alınmadan önce çatışmaların çözümlenmesi gerekmektedir. Söz konusu uyuşmazlık sürdüğü takdirde, uyuşmazlık konusu Topluluk üyesi hükümetlerin yüksek düzeyde temsilcilerinden oluşan Daimi Temsilciler Komitesine iletilir.
7. Daimi Temsilciler Komitesinde çözülemeyen anlaşmazlıklar, Avrupa Birliği Bakanlar Konseyine havale edilir. Avrupa Birliği Komisyonunun katılımı burada da söz konusudur. Eğer ulusal pozisyonlar kendi aralarında birbirleriyle ve Komisyonun önerileriyle uzlaşırlarsa, nihai karar için zemin hazır demektir (Canbolat 1994: 131-132).

Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi, Avrupa Parlamentosu ile Ekonomik ve Sosyal Komiteye danışılması gereken durumlarda, karar taslaklarını bu kurumlara ulaştırır. Ekonomik ve Sosyal Komite, öneriyi inceler ve görüşünü Komisyona ve Bakanlar Konseyine bildirir. Aynı şekilde Avrupa Parlamentosu da alt komite

aracılığıyla tasarıyı görüşerek gerektiğinde değişiklik önerisiyle birlikte Avrupa Birliği Komisyonuna ve Avrupa Birliği Bakanlar Konseyine sonucu iletir. Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi, Daimi Temsilciler Komitesinin görüşünü aldıktan sonra, üzerinde uzlaşma sağlanan karar tasarısını onaylar. Uzlaşma sağlanamadığı alanlarda, Komisyon önerisinin değiştirilmesi gündeme gelebilir. Bu da ancak oybirliğiyle üzerinde uzlaşma sağlandığı ölçüde gerçekleştirilir. Avrupa Birliği Bakanlar Konseyinde uzlaşma sağlanamadığı zaman, Daimi Temsilciler Komitesinde görüşmeler sürdürülür. Birlik düzeyinde nihai karar, tüm bunlardan sonra alınır (Canbolat 1994: 133).

AVRUPA BİRLİĞİ VE ENFORMASYON FAALİYETLERİ

BÖLÜM 3

Kültürün homojenleşmesi süreci, bir ülkeye ait olan kültürel arka planların göz ardı edilmeksizin, ortak bir doğrultuda gelişmesine ve ulusal kültürün değişmesine neden olmaktadır. Bunun en çarpıcı örneği, kültürel değişim ve etkileşimlerin belli bir stratejiye dayandırılarak oluşturulduğu Avrupa Birliğinin bütünleşmesinde görülmektedir. Avrupa Birliği üye ülkelerinde ortak bir kültürel yapının oluşması, Avrupa Birliğinin ekonomik, siyasal, hukuksal ve kurumsal yapısına da yansımakta ve birbirlerini paralel biçimde etkilemektedir. Ortak bir kültür, eğitim ve bilim yapısının oluşması; ortak bir enformasyon alt yapısının kurulması ve bu alt yapı sürecinin etkinliği ile doğrudan ilintilidir. Ortak bir eğitim, kültür ve bilim yapısının oluşturulmasında ve bütünleşmenin sağlanabilmesinde, ülkelerin kendi enformasyon alt yapılarını Avrupa Birliği düzeyinde uyumlaştırmaları önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda enformasyon hizmetlerine yönelik politikaların belirlenmesinde de bir homojenleşme söz konusu olmakta ve uluslararası bir nitelik kazanmaktadır. Avrupa Birliği düzeyinde oluşan ve gelişmekte olan enformasyon alt yapısı ve sistemleri, Birliğin diğer alanlardaki ilerlemesini olumlu biçimde etkilemektedir. Bu bağlamda, Avrupa Birliği dışında Avrupa Konseyi (Council of Europe) ve EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations) adlı örgütlerin çalışmaları da Avrupa'da bir enformasyon alt yapısının kurulmasını destekleyici bir rol oynamaktadır.

3.1. AVRUPA BİRLİĞİNDE KÜLTÜR POLİTİKASI VE AR-GE VİZYONU

3.1.1. Avrupa Birliğinin Kültür Politikası

Gelişmiş ülkelerde dahi, son zamanlara kadar ikincil önem taşımakta olan sanat ve kültür sektörünün ekonomi ve emek yönü, sosyal politikanın bir parçası olarak görüldüğünden, genel ekonomik kriterleri etkileyebildiği gözden kaçmıştır. Oysa son 10 yıldır, kültür ekonomisi ve istihdamının çok sayıda bilimsel çalışma ve politika programlarında konu edinilmesi çarpıcı bir biçimde artmıştır. Böylece kültür teorisindeki güncel tartışma ve politik süreç, bağımsız ve birbirinin gelişimini etkileyen iki unsurla nitelendirilmiştir; biri kültür ekonomisi, diğeri ekonominin kültür boyutu (Employment and Social Affairs 10.01.2003).

Avrupa kültür politikasına bakıldığında, öncelikle Roma Antlaşması'nın kültürün korunmasına ilişkin maddeleriyle karşılaşılr. Örneğin Antlaşma'nın 36. Maddesi, malların serbest dolaşımı ilkesiyle ilgilidir. Aynı zamanda bu ilke, sanatsal, tarihsel ya da arkeolojik değere sahip ulusal zenginliklerin korunması gerekliliğine dayanmaktadır (Treaties Establishing the European Communities 1979: 284).

Avrupa Parlamentosunun 1974 yılında aldığı karar (resolution) ile Topluluğun kültür politikası oluşmaya başlamıştır. Ayrıca üye ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının yaptığı çok sayıda toplantıdan söz edilebilir. 1969 yılında Lahey'de ve 1972 yılında Paris'te yapılan toplantı bunlar arasındadır. 1973 yılında Kopenhag'da yapılan toplantıda ise Avrupa kimliğine ilişkin bir resmi bildiri kabul edilmiştir. Buna göre; kültür, kimliğin yapısal unsurlarından biri olarak görülmeye başlanmıştır. Bu çalışmaların sonunda 1977 yılında "Community Action in the Cultural Sector" adlı belge hazırlanmıştır. Böylece Avrupa Birliği Komisyonu, 'kültür sektörü' kavramının tanımlanması işini üstüne almış, ekonomik ve sosyal sorunların çözümlenmesinde kültür sektörünün önemini ortaya koymuş, öncelikle daha elverişli bir ekonomik ve sosyal çevre yaratılması için kültürü desteklemeyi amaç edinmiştir (McMahon 1995: 122).

Avrupa Birliğinin kültür politikası, Avrupa Birliği Komisyonu tarafından geliştirilmektedir. Komisyonun bu çalışmalarından birisi 1987 yılında hazırladığı "A Fresh Boost for Culture in the European Community" adlı belgedir. Belge, ekonomi, teknoloji ve kültür arasındaki karşılıklı ilişki üzerinde durmaktadır. Bu belgede

üzerinde durulan bir başka konu da, ‘Avrupa Kültür Alanı’nın yaratılmasıdır. Bu bağlamda,

1. Kültür varlıklarının ve hizmetlerinin serbest dolaşımına öncelik verilmesi,
2. Kültürel çalışma ve yaşam şartlarının iyileştirilmesi,
3. Turizmin bölgesel ve teknolojik gelişmelerle yayılmasıyla birlikte, kültür sektöründe yeni mesleklerin oluşturulması,
4. Toplulukta ve geniş ölçekte dünyada, rekabet edebilecek bir kültür endüstrisinin ortaya çıkışının desteklenmesi öngörülmektedir (A Fresh Boost for... 1987).

Topluluğun kültürle ilgili belirlediği başlıca çalışma alanları şunlardır:

- Kültür varlıklarında ticaret serbestliği.
- Kültürel varlıkların çalınmasına karşı alınacak önlemler.
- Kültür çalışanları sınıfının oluşturulması ve serbest dolaşım özgürlüğü.
- Genç kültür çalışanlarının eğitimi.
- Kültür sektöründe vergi uyumlaştırılması.
- Telif ve ilgili haklarda yasal uyum çalışmaları.
- Sosyal durum ve diğer eylemler (McMahon 1995: 122).

Avrupa Birliğinde 1992 yılının sonunda kültür varlıklarının korunmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi, Avrupa Komisyonunun belirlediğinden farklı olarak, öncelikli diğer alanları, görsel-işitsel sektör, kitaplar, kültür çalışanlarının eğitimi olarak tanımlamıştır (Damian 1998: 86).

Avrupa Birliğinin gelişmesinde ve bütünleşmesinde etkili olan ekonomi ve ticaret alanındaki çalışmaların kültür boyutu hesaba katılmışsa da belirli bir kültür politikasına sahip olunamamıştır. Ancak 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile kültür alanındaki yasal düzenlemeler derinleşmiş ve böylece üye ülke kültürlerinin gelişimi amaç edinilmiştir (Culture: Introduction 24/07/2001). Maastricht Antlaşması’nın 128. Maddesine (Amsterdam

Antlaşması'nın 151. maddesine) göre kültür alanındaki çalışmaların amaçları şu şekilde belirlenmiştir;

- “1. Üye ülkelerin ortak kültür mirasını geliştirmeye katkıda bulunmak,
2. Üye ülkeler arasında işbirliğini teşvik etmek amacıyla;
 - Bilginin değerini artırmak, kültürün yayılmasını sağlamak ve Avrupalıların tarihini ortaya koymak,
 - Avrupa halkının kültürel mirasını korumak ve güvence altına almak,
 - Kültürel değişimin ticari olmasını engellemek,
 - Sanatsal ve edebi yaratıcılığı desteklemek.
3. Üçüncü ülkelerle Topluluk ve üye devletler arasında, özellikle Avrupa Konseyi (Council of Europe) gibi uluslararası örgütlerle işbirliğini geliştirmek,
4. Kültürel çeşitliliği tanıtmak ve kültürlerin saygınlığını artırmak için diğer çalışmalar altında da kültür boyutunun ele alınmasını sağlamak.” (The Rome, Maastricht and....1999: 121).

Ekonomi boyutundan bakıldığında, kitaplar; Avrupa rekabet hukuku ve ortak pazarın sonuçlarından etkilenmektedir. Konsey 12 Şubat 2001 tarihli kararıyla, kitaba gereksinim duyan herkes için en uygun ortamın yaratılması konusunun önemine işaret etmektedir. Ayrıca kitap fiyat politikasının, Topluluğun rekabet kuralları içerisinde yer almadığı, üye ülkelerin ulusal kitap fiyat politikasını seçmekte serbest olduğu belirtilmektedir. Toplulukta rekabeti ve ticari durumu etkilemeyecek şekilde kültürün tanıtılması ve miras olarak korunması için devlet yardımı sağlanabileceği konusunda Komisyonun desteği alınmıştır. Okuma düzeyinin artışında halk kütüphanelerinin büyük katkısı olduğu kabul edilmektedir. 19 Kasım 1992 tarihinde çıkarılan kiralama ve ödünç verme hakkıyla ilgili yönetmelikte kamu kurumlarının (kütüphaneler) ödünç verme hakları saklı tutularak, ilkeler belirlenmiştir (Europe and Culture: Legislation...29.12. 2002).

Avrupa Parlamentosunun Şubat 2001’de aldığı ‘Kitap Üretiminde Yeni Ufuklar: Elektronik Yayıncılık Talebi’ (New Frontiers in Book Production: Electronic Publishing and Printing on Demand) başlıklı karar, Avrupa’da edebi yaratıcılık ve elektronik yayıncılığı destekleme amacındaki çeşitli önerilerin ortaya çıkmasını

sağlamıştır. Topluluğun yeni çağa (digital) uyumunu sağlayacağı düşünülen çalışmalarla yayın (publishing) endüstrisine destek olunmuştur. E-Avrupa Girişimi, bu çalışmalar arasında gösterilmektedir. Avrupa yasal çerçevesinin, teknolojik gelişmeler doğrultusunda düzenlenmesi çalışmaları devam etmektedir. Bu çerçevede Mayıs 2001 yönergesi (directive), telif ve ilgili hakların uyumlaştırılması hakkındadır ve enformasyon toplumunda eğitim ve kültür kurumlarına istisnai haklar sağlarken, yazarlara eserleri üzerinde daha fazla kontrol hakkı vermektedir (Europe and Culture: Books in the ... 03.01.2003).

3.1.2. Avrupa Birliğinin Ar-Ge Vizyonu

Enformasyon toplumuna geçiş, dinamik ve gelişmekte olan bir süreç olarak kabul edilmekte ve enformasyon sektörü hizmetleri tek bir ulusal pazarla sınırlı olmaktan çok uluslarüstü bir nitelik taşımaktadır. Enformasyon toplumunda hizmetlerin öneminin ve topluluk içinde serbest dolaşımının sağlanması, ‘tek pazar’ın temel hedeflerinden biridir. Avrupa Birliği Komisyonu, özel gereksinimlere sahip bu hizmetlerin, herhangi bir üye devlet tarafından tek başına sağlanamayacak olması nedeniyle bu alandaki yatırımlara önem vermektedir (Bilgi Toplumu Hizmetlerinde Tek Pazar 1996: 20).

Martin Bangemann tarafından hazırlanan ‘Avrupa ve Küresel Enformasyon Toplumu’ (Europe and the Global Information Society) adlı rapor Mayıs 1994’te Avrupa Komisyonuna sunulmuştur. Bu rapora göre bilgi toplumuna geçen ilk ülkeler en büyük yararları sağlayacaklar ve diğerlerinin izlemek zorunda kalacakları gündemlerin belirleyicisi olacaklardır. Buna karşılık, yarı-gönüllü çözümlerle yetinmeyi yeğleyenler, on yıldan daha kısa bir sürede, yatırım ve istihdamda çok büyük bir gerileme ile karşılaşabileceklerdir. Bu raporda bilgi toplumu kavramına yönelik Avrupa Komisyonundan beklentiler şöyle sıralanmıştır;

- Daha yüksek bir yaşam niteliğine erişmiş, daha insancıl bir toplum,
- Yaratıcılığı özendirerek yeni yaklaşımlar,
- Kültür ve gelenekleri yansıtmaya daha uygun yeni yaklaşımlar,

- Daha verimli, şeffaf ve bilinçli kamu hizmetleri,
- KOBİ'lere daha etkin hizmet olanağı,
- İletişimde (telecommunication) daha yüksek katma değer,
- Donanım ve yazılım endüstrilerinde daha hızlı büyüme (Bangemann 1994: 4, 5).

Avrupa üniversiteleri ve araştırma merkezlerinin bağlı olduğu Avrupa gelişmiş ağının (yüksek bant genişliği, yüksek tanımlama ve etkileşimli çoklu ortam hizmetlerinin taşınabilirliğini sağlayan), Avrupa üniversiteleri ve araştırma merkezlerinin kütüphanelerine de açık erişimi sağlayacağı belirtilen Raporda, aynı şekilde bir trans-Avrupa halk kütüphanesi ağının tasarlanabileceği üzerinde durulmaktadır. Bu sayede oluşacak kurumlar arası sinerji ile araştırma programlarının üretilmesi ve genel anlamda araştırma bulguları ve bilginin toplum içinde yayılmasının sağlanacağı ve biraraya toplanan bilgiye erişimin her zaman mümkün olacağı ifade edilmektedir. Öncelikle 1997 yılında Avrupa üniversiteleri ve araştırma merkezlerinin %30'unun gelişmiş iletişim ağları aracılığıyla birbirine bağlanması ve sonra bunun diğer Avrupa ülkelerine yayılması hedeflenmiştir (Bangemann 1994: 24).

Avrupa araştırma çevrelerinde, Avrupa Birliğini önümüzdeki 8-10 yıl içinde, aşılması gereken büyük sorunların beklemekte olduğu üzerinde durulmaktadır. Bu sorunların şunlar olacağı tahmin edilmektedir;

- Küresel enformasyon toplumunda lider olmak ve bu konumunu korumak,
- Teknolojiyi dizginlemek,
- Bilgi ekonomisinin gerektirdiği yeni beceriler için vazgeçilmez önemi olan eğitim ve öğretim sistemlerini yenilemek,
- Mevcut toplumsal süreçlerde ve kurumlarda değişime yol açan ve yeni yeni belirginleşen 'mozaik toplum'a uyum sağlamak,
- İşgücündeki daralmaya karşı önlem almak,
- Toplumdaki yaşlanmanın sonuçlarına hazırlıklı olmak,
- Yükselen toplumsal maliyeti karşılayabilmek,

- Bütünleşmiş, sürekli ve kapsamlı şekilde genişletilmiş bir Avrupa inşa etmek (European Commission DG Joint Research Center 2000).

3.2. AVRUPA BİRLİĞİNİN ENFORMASYON HİZMETLERİYLE İLGİLİ KURULUŞLARI VE ÇALIŞMALARI

3.2.1. Avrupa Parlamentosunun Çalışmaları

Avrupa Parlamentosu temel yasama çalışmalarını ‘komiteler’ aracılığıyla yürütmektedir. Sürekli komite sayısı 17 olan Avrupa Parlamentosunda, enformasyon hizmetlerinin de içinde yer aldığı çalışmaları yürüten, ‘Kültür, Gençlik, Eğitim, Medya ve Spor Komitesi (CULT- Culture, Youth, Education, the Media and Sport)’ adlı Komitedir. Komitenin sorumlu olduğu alanlar şunlardır:

- Kültürel mirasın, kültürel değişim ve sanatsal yaratıcılığın korunmasında, özellikle bilginin gelişimi ve kültürün yayımında Avrupa Birliğinin kültürel boyutu.
- Avrupa Birliğinin eğitim politikası;
 - Üye ülkelerde konuşulan dillerin yayılımı ve öğretilmesi,
 - Öğrenci ve öğretmen dolaşımı,
 - Eğitim kuruluşları arasında işbirliği,
 - Uzaktan eğitim ve yaşamboyu öğrenmenin geliştirilmesi,
 - Avrupa üniversitelerinin gelişimi ve Avrupa okul sisteminin tanıtılması.
- Gençlik politikası: Avrupa Gençlik Forumu gibi gençlere yönelik gönüllü hizmet çalışmalarının desteklenmesi.
- Enformasyon toplumunda görsel-işitsel sanayi ve onun kültür-eğitim boyutu.
- Avrupa Birliğindeki çalışmalar hakkında kamuoyunun düşüncelerini yansıtan enformasyon ve medya politikaları.
- Spor ve boş zamanı değerlendirme politikalarının geliştirilmesi.

- Kültür ve eğitim alanlarında, nc Dünya lkeleri ile ve özellikle Avrupa Konseyi (Council of Europe) gibi örgütlerle işbirliği.
- Sorumluluğundaki güncel harcamaların yürütülmesi (Rules of Procedure of the European Parliament 6/1/2003).

3.2.2. Avrupa Birliği Komisyonunun alışmaları

Avrupa Birliğinde yürütme organı niteliğine sahip bir kurum olarak örgütlenen Komisyon, sadece Avrupa Parlamentosuna karşı sorumludur ve çeşitli genel müdürlükler biçiminde çalışmalarını yürütmektedir. Enformasyon hizmetlerini geliştirme yönünde çalışmalarda bulunan genel müdürlükler, Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü, Enformasyon Toplumu Genel Müdürlüğü ve Araştırma Genel Müdürlüğüdür.

3.2.2.1. Avrupa Birliği Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü (Directorate General for Education and Culture)

Avrupa vatandaşlarına yönelik gençlik ve eğitim programları altında, Avrupa Birliğine ve bütünleşmesine katkıda bulunmak amacıyla çeşitli çalışmalar yrtlmektedir. Avrupa bilgi alanını yaratmayı stratejik hedeflerinden biri olarak belirleyen Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü, dünyadaki sürdürülebilir büyümede rekabetçi ekonomiyi, daha iyi ve daha çok mesleği bu büyümeye taşımayı ve sosyal uyumu gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. ğrenmeye yatırımı, ye ülkeler arasında yüksek kalitede öğrenme fırsatlarını ve deneyimlerini desteklemektedir. Avrupa'da yaşamboyu öğrenme ve bilgi tabanlı ekonominin kurulması ve Avrupa kültür alanının yaratılması öncelikli konularından birkaçı olarak görülmektedir (Directorate-General for Education and Culture: Our Mission 10/10/2002).

Bu kapsamda yürütülen çalışmalara hız kazandırmak üzere Avrupa Birliği Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğüne bağlı 5 Müdürlük görev yapmaktadır. Bunlar:

A. Eğitim Müdürlüğü

- 1.Yaşamboyu Öğrenim Politikası Geliştirme Şubesi
- 2.Yüksek Öğretim: Socrates, Erasmus, Jean Monnet Şubesi
- 3.Okul Eğitimi: Socrates, Comenius Şubesi
- 4.Socrates: İşbirliği ve Yatay Eylemler Şubesi
- 5.Tempus Programı- ABD ve Kanada ile İşbirliği Şubesi

B. Mesleki Eğitim Müdürlüğü

- 1.Mesleki Eğitim Politikası Geliştirme Şubesi
- 2.Leonardo Da Vinci Programını Uygulama Şubesi
- 3.Yenilik (innovation) Başvurusu ve Yayımı Şubesi
- 4.Dil Politikası Şubesi

C. Kültür, Görsel-İşitsel Politika ve Spor Müdürlüğü

- 1.Görsel-İşitsel Politika Şubesi
- 2.Kültür: Politika ve Çerçeve Programı Şubesi
- 3.MEDIA (Görsel-İşitsel İçerik) Şubesi
- 4.Çoklu Ortam: Kültür-Eğitim-Öğretim Şubesi
- 5.Spor Şubesi

D. Gençlik, Sivil Toplum, İletişim Müdürlüğü

- 1.Gençlik Şubesi
- 2.Ziyaretler, Stajlar, Sivil Toplum Ortaklığı Şubesi
- 3.Merkez Kütüphane Şubesi
- 4.İletişim Şubesi

E. Kaynaklar Müdürlüğü

- 1.İnsan Kaynakları, Yönetim Şubesi
- 2.Bütçe Programlama ve Koordinasyon Şubesi
- 3.Mali İşler Şubesi
- 4.Enformasyon Teknolojisi Kaynakları Şubesi (Education and Culture

03.09.2002).

Genel Müdürlük tarafından yürütülmüş ve yürütülmekte olan programlar şunlardır:

i. Eğitim Programları:

Avrupa Birliğinde, daha düzenli bir çerçeve içinde ele alınan eğitim, mesleki eğitim ve gençlik programları, Avrupa Birliği Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü sorumluluğunda 1995 yılında oluşturulmaya başlanmıştır. Ele alınan ve yönlendirilen eğitim programları şunlardır:

A. Socrates:

Eğitim alanında ilk çerçeve program olan Socrates, örgün ve yaygın eğitim ve öğretime dayanan yaşamboyu öğrenme kavramını benimseterek 'bilgi Avrupası' (Europe of knowledge) oluşturma hedefine sahiptir. İlk aşaması 1995-1999 yıllarında uygulandıktan sonra, 2000-2006 yılları için Socrates-II programı hazırlanmıştır. Yaklaşık 30 ülkede okul öncesi eğitimden lisansüstü eğitime kadar her türlü eğitimi kapsayacak şekilde uygulanmakta olan Socrates programının amaçları;

- Her seviyedeki eğitimi Avrupa boyutunda güçlendirmek,
- Avrupa dillerini geliştirmek,
- Eğitim süresince dolaşıma ve işbirliğine katkıda bulunmak,
- Eğitimde yeniliği teşvik etmek,
- Eğitimin her sektöründe fırsat eşitliğine olanak tanımak (Socrates European Community... 02/01/2003: 4).

Herkes için yaşamboyu öğrenmeyi sağlayarak, içinde yaşanılan çağın güçlükleriyle daha iyi baş edebilme bilgi ve becerisinin geliştirilmesini sağlayan Programın eylem alanları şunlardır:

a. Erasmus: Yüksek öğretim ile ilgili olan bu programın amacı; yüksek öğretime Avrupa boyutu kazandırmak için üniversitelere mali destek ve programa katılan bir

başka ülkede yüksek öğrenimini sürdürmek isteyen öğrencilere ödenek sağlamaktır (Erasmus 10/06/2002). Erasmus 4 alanda yoğunlaşmıştır;

- Avrupa üniversiteleri arasında bir işbirliği ağı,
- Öğrencilere öğrenimlerini sürdürecekleri diğer üye ülkelerde kullanmak üzere ve öğretmenlere kısa süreli ziyaretler yapabilmelerine olanak tanıyacak mali destek,
- Çalışma süreleri ve alınan derecelerin akademik anlamda onaylanmasıyla ilgili ilkeler,
- Üniversite derneklerini desteklemek gibi tamamlayıcı önlemler (Council of Europe 1989: 95).

b. Minerva: Uzaktan öğretim, bilgi ve iletişim teknikleri alanlarında Avrupa'da işbirliğini geliştirmeyi amaçlamasının yanı sıra ayrıca,

- Öğrenciler, karar vericiler ve uzaktan öğretim ile ilgilenenler arasında iletişim ve bilgi tekniklerinin kullanımı konusunda ortak bir anlayış geliştirmeyi ve,
- Bu alanda geliştirilen yöntem ve kaynaklara erişimin daha iyi sağlanması için bilgi ve iletişim teknikleri ile çoklu ortam eğitim ürünlerinin ve hizmetlerinin geliştirilmesine yeterli desteğin verilmesini amaçlamaktadır (Minerva 10.06.2002).

c. Gözlem ve Yenilikler: Eğitim sistemlerinin, politikalarının ve yeniliklerin incelenmesi düşüncesine sahip bu eylem alanının içeriğinde şu hususlar dikkati çekmektedir;

- Tanımlayıcı ve istatistiki verilerin toplanması ve üye ülkelerdeki eğitim sistemleri ile politikalarının karşılaştırmalı analizi,
- Eğitim kalitesini değerlendirmeye yönelik yöntemlerin geliştirilmesi,
- Konuyla ilgili veri tabanları ve diğer bilgi kaynaklarının güncelleştirilmesi,
- İlgili çalışmalar sonucunda kazanılan deneyim ve ortaya çıkan sonuçların Topluluk ve üye ülke düzeyinde yayılmasının sağlanması,
- Diğer üye ülkelerde de, tüm eğitim seviyesindeki diploma, yeterlik ve öğrenme süresinin tanınmasının kolaylaştırılması.

Bu amaçların yanı sıra;

- a. Ülkeler arasında öğretim süresi ve diplomaların akademik tanınırlılığı konusunda çalışmalar yapmak amacıyla bir enformasyon merkezleri ağı NARIC (Network of National Academic Recognition Information Centre),
- b. Ülkeler arasında eğitim sistemleriyle ilgili her türlü bilgi ve deneyimin paylaşılmasını, eğitim konusunda karşılaştırmalı analizlerin yapılmasına olanak tanıyacak bilgilerin üretilmesini ve paylaşılmasını amaçlayan bir enformasyon ağı EURYDICE (European Information Network on Education in Europe) ve
- c. Avrupa eğitim uzmanları ve karar vericilerinin çok taraflı eğitim ziyaretlerini yönlendirme amacıyla oluşturulmuş bir program olan Arion oluşturulmuştur (Action 6: Observation...10.06.2002).

Bu eylem alanlarının yanı sıra Socrates Programı ile, ortaöğretimle ilgili olan 'Comenius', yetişkinlere yönelik farklı öğretim yöntemleriyle ilgili 'Grundtvig', dil dersleri ve dil edinimi ile ilgili 'Lingua' eylem alanları ile 'ortak girişimler' ve 'koruyucu önlemler' başlıkları altında çeşitli çalışmalar da yürütülmektedir (Socrates European Community...02.01.2003: 4).

B. Leonardo Da Vinci:

Program, Avrupa Birliği Bakanlar Konseyinin 4 Aralık 1994 tarihli bir kararıyla 1995-1999 dönemi için yürürlüğe girmiş ve daha sonra 2000-2006 dönemini kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir (Duman 2002: 200). Programın öncelikli amaçları arasında yer alan hususlar şunlardır:

- Mesleki eğitim düzeyinin yükseltilmesiyle, teknoloji ve sanayide ilerlemeye katkıda bulunulması.
- Üye ülkelerin mesleki eğitim politikalarının ve bu alandaki yenilikçi çalışmaların geliştirilmesine katkıda bulunulması ile ülkeler arasında işbirliğinin geliştirilmesi.
- Mesleki eğitimde kalitenin artırılması.
- Farklı mesleki eğitim sistem ve uygulamalarına bir Avrupa boyutu kazandırılması.

- Üçüncü ülkelerle işbirliğinin artırılması.
- Yaşamboyu mesleki eğitim kavramının eğitim çalışmalarının içine yerleştirilmesi (Leonardo Da Vinci 11.11.2002).

Yaşamboyu mesleki öğretim, 1970’li yıllardan itibaren Avrupa Birliğinin gündeminde yer almıştır. 1970’lerde işsizlik sorunuyla karşı karşıya kalan AB, bu sorunu çözmek üzere geniş kapsamlı bir Avrupa Topluluğu politikası oluşturma girişimine başlamıştır. Öncelikle kömür ve çelik sanayisinde çalışanların yeniden eğitimi doğrultusunda bir fon ayrılmasına karar verilmiş ve işsizlik sorunuyla ilgili endişeler taşıyan hükümetlerin desteği alınmıştır. Böylece 1975 yılında kurulan Avrupa Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezi (Centre Européen pour le Développement de la Formation Professionnelle-CEDEFOP), bilgi değişimi ve deneyimlerin paylaşılması için mesleki eğitim alanındaki araştırmacılar, uygulamacılar ve politika yapıcılarının ortak bir zeminde buluşmaları sağlanmıştır. Bunun yanı sıra eğitim sorunları hakkında Avrupa Birliği Komisyonuna öneri sunma işini gerçekleştirecek bir platform olarak görev almıştır (George 1996: 252). Avrupa Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezinin amaçları arasında; üye ülkelerde mesleki eğitime yönelik konferans düzenlemek, politika üretmek, rapor hazırlamak, konuyla ilgili enformasyon ve dokümantasyon hizmetleri vermek yer almaktadır (In Brief 02.01.2003).

C. Youth:

Youth Programı, 2000 yılında uygulamaya konulmuş, resmi eğitim ve öğretimin dışında kalan tüm Avrupa gençlerine yönelik hazırlanmış bir programdır. ‘Bilgi Avrupası’ (Europe of knowledge) nın yaratılmasına katkıda bulunulması çerçevesinde, gençlerle ve gençlik araştırmalarıyla ilgili bilgi, beceri ve yayımların paylaşılmasını içermektedir. Youth Programı kapsamında gerçekleştirilen projelere, diğer ülkelerden proje ortaklarının belirlenmesi (projeyi yürütecek en az 2 ülkenin biraraya gelmesi ve en az bir tanesinin AB üyesi ülke olması), projenin fizibilite çalışmasının yapılması ve karşılıklı bilgilendirme ağının kurulması konularında destek olunmaktadır (Youth 24.09.2002).

D. Tempus:

Avrupa Birliğine üye ve ortak (partner) ülkeler arasında, yükseköğretime ilişkin işbirliği oluşturulması konusunda bir şema sunan programın ilk aşaması, 1990 yılında Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde başlayan reform gereksinimi doğrultusunda oluşturulmuştur. Var olan eğitim programlarının geliştirilerek yeniden uyumunun sağlanması, yükseköğretim sistemlerinin ve ekonominin yeniden yapılandırılması ve sanayi ile ilişkilerin güçlendirilmesi için yüksek düzeyde beceri kazandırılmasına yönelik oluşturulmuş programın son aşaması (Tempus II), 2000-2006 yıllarını kapsamaktadır. Tempus Programı, ekonomik ve sosyal yeniden yapılanma amaçlı olan PHARE (Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle yapılan işbirliği programı) ve TACIS (eski Sovyetler Birliği Cumhuriyetleri ve Moğolistan ile yapılan işbirliği programı) Programlarının bir parçasını oluşturmaktadır. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin ekonomik reformlar ile yeniden kalkınmaları ve serbest piyasa ekonomisine uyum sağlamalarına yardımcı olmak üzere eğitim programlarına yönelik yürütülmekte olan bir programdır (About Tempus 24.09.2002).

Mesleki eğitimin doğrudan ya da dolaylı bir biçimde içinde yer aldığı tüm bu eğitim programlarının içerikleri birbirinden farklıdır. Ancak 1995 yılından beri yürütülmekte olan eğitim programlarının sahip olduğu ortak özelliklerin neler olduğu üzerinde durulacak olursa;

- Hepsi Konsey tarafından 'karar' şeklinde düzenlenir,
- Yasal temelleri, AET Antlaşması'nın 128. Md. ve çoğunlukla 2 Nisan 1963 tarihli Konsey Kararı'nın, ortak mesleki eğitim politikasının uygulanmasına yönelik genel ilkelerine dayanır,
- Tüm programlar için Topluluk düzeyinde alınmış önlemler, Komisyon tarafından ortaya konur,
- Mesleki eğitim programlarına yönelik üye ülkelerin destekleyici ve tamamlayıcı önlemleri prensipte belirlenir,
- Tüm programlara Topluluk tarafından mali destek sağlanır,

- Tüm programlar aynı zamanda üye ülkeler arasında işbirliği bilincini geliştirir (Niedobitek 1997: 126).

Avrupa Birliği, mesleki bilgi, beceri ve yeterliklerin, üye ülkeler arasında ortaklaştırılmasına ve bu amaçları gerçekleştirmeye yönelik bazı uygulamalara büyük önem vermektedir. Bunlardan bir tanesi yaşamboyu öğrenme (lifelong learning) ile ilgili olarak mesleki bilgi ve becerilerin yaşamboyu öğrenilmesidir. Ancak yaşamboyu öğrenme bir şemsiye kavram olarak düşünülmekte ve yaşam süresince öğrenme (lifetime learning) kavramına öncelik verilmektedir. Çünkü yaşamboyu öğrenme, hem mesleki hem de mesleki olmayan öğrenmeleri kapsarken; yaşam süresince öğrenme, mesleki bilgi ve becerilerin öğrenilmesiyle sınırlıdır ve asıl amacı ekonomik rekabetçiliği artırmaktır. Bu nedenle Avrupa Birliğinde, yetişkinlerin sürekli eğitimine özel bir önem verilmiştir (Duman 2002: 196).

ii. Kültür Programları:

Avrupa Birliği, kültür alanındaki çalışmalarının kültürel çeşitliliğe duyulan saygı, işbirliği ve yerellik (subsidiarite) prensibine dayanmakta olduğunu belirtmektedir. Birliğin kültür alanında sahip olduğu rol şu şekilde açıklanmaktadır;

- Avrupalıları kendi tarihi hakkında bilgilendirmek, Avrupa kültürünün yaygınlaşması ve bilgilendirilmesi çalışmalarını yürütmek,
- Kültürel mirası korumak,
- Kültürel değişimi, sanat ve edebiyatta yaratıcılığı desteklemek.

Avrupa Birliği Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü tarafından 1996-1999 yılları arasında bu amaçlarla ilgili 3 program yürütülmüştür:

1.Kaléidoscope (1996-1999): Sanatsal ve kültürel yaratıcılığı teşvik etmek üzere yürütülmüş Avrupa boyutunda bir işbirliği programıdır.

2.Ariane (1997-1999): Çeviri kitap çalışmalarını içeren ve okuma alanını desteklemek üzere hazırlanmış bir programdır.

3.Raphael (1997-1999): Üye ülkelere yönelik, kültürel miras alanında politika oluşturulması ile ilgili bir programdır (Cultural Action... 10.01.2003).

4.Culture 2000: Avrupa'da sanatsal ve kültürel işbirliğini teşvik etmek ve ilgili konularda hazırlanan projeleri desteklemek üzere 2000-2004 yıllarını kapsayan ve önceki programların yerini alan Culture 2000 Programı oluşturulmuştur. Culture 2000 Programı, kültürel miras, sanatsal ve edebi yaratıcılık, edebi çeviriler, tarih, üçüncü dünya ülkeleriyle kültürel işbirliği ve müzik alanlarındaki projeleri desteklemektedir (Cultural Activity 16/11/2002). 2000-2004 yıllarını kapsayan programın toplam bütçesi 167 milyon Euro olarak belirlenmiştir. Programın amaçları arasında, hem kültürel çeşitlilik hem de kültürel miras olarak nitelendirilen kültür alanının genelini tanımlamak yer almaktadır. Program, toplumun kültür ürünlerine erişimi, yaratıcılığın teşvik edilmesi, sanat ve kültürün yayılımı, kültürlerarası diyalog ve Avrupa insanının tarihini bilmesinin önemine, aynı zamanda sosyal bütünleşme ve sosyo-ekonomik gelişmede kültürün önemli bir rolü olduğuna inanılarak oluşturulmuştur (Cultural Activity 03/01/2003).

3.2.2.2. Avrupa Birliği Komisyonu Enformasyon Toplumu Genel Müdürlüğü (The European Commission Directorate General Information Society)

Enformasyon Toplumu Genel Müdürlüğü, 7 müdürlük şeklinde örgütlenmiştir. Bu müdürlükler arasında özellikle enformasyon hizmetleriyle ilgili çalışmalar yapan iki müdürlükten söz edilebilir:

a. Enformasyon Toplumu Stratejisi ve eAvrupa Müdürlüğü (Directorate A: Information Society Strategy and eEurope). Bu Müdürlük altında çalışan 5 şube vardır. Bunlar;

- Analiz, Politika Planlama, eAvrupa Şubesi (Analysis, Policy Planning, eEurope),
- Enformasyon Toplumu Teknolojileri Araştırma Stratejisi Şubesi (Strategy for IST Research Activities),
- Enformasyon ve İletişim Şubesi (Information and Communication),
- Değerlendirme ve Kontrol Şubesi (Evaluation and Monitoring),
- Kurumlararası İlişkiler Şubesi (Inter-institutional Relations),

- Enformasyon Toplumu Bölgesel Durum; Enformasyon Toplumu Teknolojileri Uluslararası İşbirliği Şubesi (I. S. Regional Aspects; IST International Co-operation)
- b. Arayüzler, Bilgi ve İçerik Teknolojileri-Uygulamalar-Enformasyon Pazarı Şubesi (Directorate E: Interfaces, Knowledge and Content Technologies-Applications-Information Market). Bu Müdürlüğe bağlı çalışan şubeler ise şunlardır;
 - Arayüzler ve Kavrama Şubesi (Interfaces and Cognition)
 - Bilgi Yönetimi ve İçerik Oluşturma (Knowledge Management and Content Creation),
 - Öğrenmede Teknoloji Kullanımı Şubesi (Technology-enhanced Learning),
 - Enformasyon Pazarı (Information Market),
 - Koruma ve Kültürel Miras Şubesi (Preservation and Enhancement of Cultural Heritage) (Who's Who in the Information Society DG 06.01.2003).

Avrupa Birliği Komisyonu Enformasyon Toplumu Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan çeşitli programlar arasında enformasyon hizmetlerine ilişkin özellikle 'e-Avrupa Girişimi' ve 'Enformasyon Toplumu Teknolojileri Programı' bahsedilmeye değer görülmektedir.

i e-Avrupa Girişimi (eEurope Initiative): Aralık 1999'da başlatılan e-Avrupa Girişimi, Avrupa vatandaşlarının eğitim ve öğretim etkinliklerinde; bireysel öğrenmeyi, öğrenme sürecinin ve öğrenim materyallerinin yüksek kalitede gelişimini, öğrenim kaynaklarına ve hizmetlerine herkesin erişimini sağlamayı amaçlamaktadır. Sayısal içerik ve yeni teknolojiler aracılığıyla yaratılan yeni kültür, enformasyon toplumundaki kültür alanını da etkilemiştir. Bu kapsamda belirlenen hedefler arasında şu unsurlar yer almaktadır;

- Tüm okulların İnternet ve çoklu ortam kaynaklarına erişiminin sağlanması,
- Web tabanlı enformasyon ve eğitim kaynaklarının öğretmen ve öğrenciler tarafından erişilebilir olması,
- İnternet ve çoklu ortam kaynaklarına kamuya ait merkezlerden erişilebilmesi,

- Tüm öğretmenlerin, İnternet ve çoklu ortam kaynaklarına erişebilecek bireysel yeteneklerinin geliştirilmesi,
- Tüm öğrencilerin, yüksek hızda İnternet ve çoklu ortam kaynaklarına sınıflarından erişebilmesi,
- Mezun olana kadar tüm öğrencilerin sayısal okuryazarlığa (digitally literate) sahip olması,
- Araştırmacılar ve öğrenciler için en hızlı İnternet hedefiyle; erişilebilir İnternet alt yapısının güncel hale getirilmesi,
- Her ülkede en az bir üniversite ve bir bilimsel araştırma fakültesinin ağ kapasitesinin güçlendirilmesi,
- Her üye ülkede en az bir açık ya da uzaktan eğitim veren bir üniversitenin olması (eEurope: An Information Society for All 2000: 7, 10).

ii. Enformasyon Toplumu Teknolojileri Programı (Information Society Technologies Programme): Program, Avrupa'nın bilgi ve öğretim kaynaklarına (kültürel ve bilimsel koleksiyonunu kapsayan) erişim için ileri sistem ve hizmetlerin geliştirilmesi ile kültürel ve eğitim çalışmalarının yeni biçimlerinin oluşturulması hedefine sahiptir (IST Activities 17.12.2002).

Etkinlikleri arasında teknoloji kullanarak öğrenme ve kültürel mirasa erişimin yer aldığı Enformasyon Toplumu Teknolojileri Programı, birbiriyle ilişkili araştırma önceliklerinin tanımlandığı 4 anahtar eylemden oluşur:

1. Vatandaşlar için Sistem ve Hizmetler:
Sağlık, yönetim, çevre ve ulaşımın yanı sıra bireysel gereksinimleri (yaşlılık, özürlü olma durumundan kaynaklı) karşılamak üzere yürütülen çalışmaları içerir.
2. Yeni Çalışma Yöntemleri ve E-Ticaret:
Bireylerin çalışma yaşamındaki kaliteyi artırmanın yanı sıra hem bireylerin hem de kurumların çalışmalarında daha etkili olmalarını, rekabet edebilmelerini destekleyen araştırmaları kapsar.
3. Çoklu Ortam İçerik ve Araçları:

Etkileşimli elektronik yayıncılık, sayısal miras ve kültürel içerik, eğitim ve öğretim, dil teknolojileri ve bilgiye erişim, filtreleme ve tutma gibi çalışma alanlarını konu edinir.

4. Teknoloji ve Alt Yapılar:

Enformasyon ve iletişimin yakınsaması, mobil (taşınabilir) ve kişisel iletişim, mikroelektronik, yazılım teknolojisi ve mühendisliği, simulasyon, vb. konularla ilgili eylem alanıdır (Programmes 04.02.2001).

3.2.2.3. Avrupa Birliği Komisyonu Araştırma Genel Müdürlüğü

(The European Commission Directorate General for Research)

Ulusal düzeyde ve Avrupa Birliğinde araştırma faaliyetlerinin daha iyi koordinasyonu ile araştırma ve yenilik politikalarının amaçlanan noktaya ulaşması için oluşturulmuş bir yapılanmadır. Yapılan çalışmalarla, teknoloji ve bilim politikaları saptama ve ortak bir strateji oluşturma amacına yönelik, ‘Avrupa Araştırma Alanı’ yaratılması hedeflenmektedir (What is the European Research Area? 03.01.2003).

Genel Müdürlüğün amaçları şu şekilde belirlenmiştir;

- Teknolojik ilerleme ve araştırma alanında, Avrupa Birliği politikasını geliştirmek ve böylece Avrupa sanayisinde rekabete katkıda bulunmak,
- Üye ülkeler düzeyinde yürütülmekte olan Avrupa araştırma çalışmalarını koordine etmek,
- Çevre, sağlık, enerji, bölgesel gelişim vb. alanlarda Birliğin politikalarını desteklemek,
- Çağdaş toplumlarda bilimin rolünün daha iyi anlaşılmasını ve tanınmasını sağlamak,
- Avrupa genelinde araştırmayla ilgili sorunlara halkın katılımını sağlayarak tartışılmasını teşvik etmek. Bu amaçların gerçekleşmesinde kullanılan argümanlardan biri çerçeve programlardır ve bu programlar üniversiteler,

araştırma merkezleri ve sanayi arasındaki işbirliğini desteklemektedir (Welcome to the Research DG 03.01.2003).

3.3. AVRUPA BİRLİĞİ VE ENFORMASYON HİZMETLERİ

Avrupa toplumu her geçen gün artan bir şekilde enformasyona dayalı ve enformasyonla şekillenen bir yapıya bürünmektedir. Avrupa enformasyon toplumunun yaratılmasında, enformasyon sistemlerinin küresel anlamda gelişimi oldukça etkili olmuştur. Teknolojik gelişmeler, çalışma ve öğrenme biçimlerini de etkilemiş ve bu yönde köklü değişimlere neden olmuştur. Söz konusu olan, bilinen ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel olguların yerini alan dinamiklerin anlaşılması ve toplumsal yaşama aktarılmalıdır.

Endüstriyel düzeyde enformasyon, Avrupa ekonomisinde belirgin bir güç olmakta ve hızla yayılmaktadır. Enformasyon endüstrisinin, içerik, dağıtım ve işleme olarak üç parçaya ayrıldığı gözlenmektedir. Kurumsal düzeyde ise enformasyon, ürün geliştirebilen, kalite düzeyini ve pazar etkisini artırabilen, rekabeti geliştirebilen bir kaynak olarak kamu ve özel sektörde kullanılmaktadır. Toplumsal düzeyde enformasyona artan bir talep söz konusudur. İnsanların karar almada ve aynı zamanda vatandaş olarak görevlerini yerine getirmede enformasyona gereksinimleri vardır. Avrupa enformasyon toplumları 3 ana özelliğe sahiptir;

1. Enformasyon, ekonomik bir kaynak olarak kullanılmaktadır. Enformasyonun yoğun olarak kullanılması ve geliştirilmesine doğru yönelen eğilim, ülke ekonomisine da katkı sağlayacaktır. Etkinliklerini artırmak isteyen kurumlar, inovasyonu teşvik etmek, etki ve rekabet pozisyonlarını geliştirmek, malların ve ürettikleri hizmetlerin kalitesinin geliştirilmesi doğrultusunda enformasyonu kullanmaktadırlar.

2. Enformasyon, toplumsal yaşamda yoğun olarak kullanılmaktadır. Toplumda vatandaş olarak haklarını ve sorumluluklarını yerine getirmek için enformasyon kullanan bireyler, tüketici olarak farklı ürünler arasında seçim yapmak, kamu

hizmetlerindeki yetkilerini araştırmak ve kendi yaşamlarına hakim olarak, kontrol sağlamak için de enformasyon kullanmaktadırlar. Ayrıca enformasyon sistemleri ile halkın eğitimsel ve kültürel anlamda hazırlanmaları sağlanmaktadır.

3. Avrupa enformasyon sektörü, gelişen ekonomiyle birlikte düşünölmektedir. Enformasyonun sağladığı kolaylıkların ortaya konmasıyla, enformasyon hizmetleri için tatmin edici bir talebin yaratılması gerekmektedir (Moore 1998: 191-192).

Tüm Avrupa ölkeleri gelişen rekabetle başa çıkabilmek için enformasyonu kullanır olmuşlardır. Böylece ölkeler, yerel enformasyon endüstrilerini aktif bir biçimde geliştirmişler ve büyüyen uluslararası enformasyon pazarında yer almışlardır. Aynı zamanda ekonomik durgunluk ve sosyal huzursuzluklara neden olan yüksek işsizlik düzeyiyle başa çıkmada ekonomik ve sosyal gelişimin sağlanması için enformasyona dayalı girişimlerde bulunmuşlardır. Avrupa Birliği, tüm üye ölkeleri, enformasyon yoğun şirketleri teşvik eden ekonomik yapının kurulması ve eğitim düzeyini artıracak, topluluk bağlarını güçlendirecek, karar almada toplum katılımını teşvik edecek bir enformasyon sisteminin yaratılması konularında desteklemektedir (Moore 1998:192-193).

Ticari bir amaç gütmeyen kütüphaneler, önceleri ekonominin dışında tutulmuşlarsa da elektronik yayıncılığın gelişmesi ile ekonomik bir role sahip olmaya başlamışlardır. Kitap zincirinde ekonomik bir oyuncu olarak kütüphanelerin yer almasının kabaca bir göstergesi, ulusal yayın endüstrilerinde olan değişiklikler ile Avrupa Birliğinde kütüphanelere sağlanan materyal sayısı ve çeşitliliği arasındaki ilişkiyle ortaya konabilir (Vitiello 1997: 84).

Kütüphane hizmetleri için en önemli sorun, kütüphane hizmetlerinden sorumlu otoritenin sorumluluk düzeyidir. Geleneksel olarak, halk kütüphaneleri yerel ya da devlet düzeyindeki kültür yönetimine bağlıdır ve okul kütüphaneleri de eğitim bakanlıklarının sorumluluğundadır. Birkaç ölkede ise belediye kütüphanelerinin tarihsel bir koleksiyona sahip olmaları hem devletten hem de yerel otoriteden ödenek almasına neden olabilmektedir. Avrupa'da genel olarak kütüphane hizmetlerine yönelik 4 model vardır:

1. Merkeziyetçilik (concentration).
2. Merkezi hükümetin yetki devri (devolution).
3. Sorumluluğun paylaşılması (decentralization).
4. Özelleştirme (privatization)

İlk modelde, ulusal kütüphane ve enformasyon politikasının saptanmasında asıl aktör devlettir. Bu model sosyalist rejimlerde uygulanmakla beraber birkaç 10 yıl öncesine kadar bazı Batı Avrupa ülkelerinde de görülmekteydi. Tamamen kuramsal bir perspektife sahip olan ve kütüphane yönetiminde uygulanması zor olan bu modeli, gerçekte sınırlı bir büyüklüğe ve az nüfusa sahip olan devletler benimserler. Çağdaş demokrasilerde enformasyon politikası, sadece merkezi güce verilmiş bir görev olarak kalmamalı, sivil toplumun çeşitli organlarıyla paylaşılması gerekir. Üstelik, devlet üzerindeki yönetsel ve mali yük, yerel otoriteler ve/veya bazı görevleri üzerine alan özel kurumlar sayesinde azalmış olacaktır (Vitiello 2000: 82-83).

İkinci model olan merkezi hükümetin yetki devri; özerklik, otonomi olarak da bilinmekte ve merkezi bir gücün sorumluluklarının, altındaki güçlere dağıtılması anlamına gelmektedir. Özerk organ, bütçesini yerel gelirlerden ya da merkezi hükümetten sağlamakta, kütüphane yönetimi, politikası, faaliyeti ve finansmanında tam bir özerklik gözlenmektedir (Vitiello 2000: 83).

Sorumluluğun dağıtılmış olduğu üçüncü modelde ise hükümetler, amaçlarını belirlemiş ve onları yürütecek olan genel organlara emanet etmişlerdir. Bir başka deyişle sorumluluğun dağıtılması, çalışma ve yönetim sorumluluğunun hükümetin altında çalışan organlara bırakılması, ancak politika yapma ve finansman sağlanmasının hükümetin sorumluluğunda olması durumudur (Vitiello 2000: 83).

Özelleştirme, kütüphanelere ayrılan bütçenin bir kısmının kamu ödeneklerinden ve başka kaynaklardan sağlanması anlamına gelir. Uygulamada, her kütüphane bir vakıfa sahip olur ve yardım dernekleri, vakıflar aracılığıyla sağladığı fonu, aktif politikasını sürdürmek için kullanır. Kütüphanelerin özelleştirilmesi, kaynak

yetersizliklerinin standart çözümlere izin vermediği Doğu Avrupa ülkelerinde ‘de facto’ bir durumdur. Özelleştirmenin iyi bilinen bir başka şekli, dışarıdan kaynak yaratmadır. Örneğin Kongre Kütüphanesi’nin katalog kartlarını satmaya başlaması buna bir örnektir (Vitiello 2000: 83-84).

3.3.1 Avrupa Birliğinin Enformasyon Hizmetlerine İlişkin Yaklaşımları

Avrupa’da XIX. yüzyıldaki kütüphane sistemlerinin amaçlarından biri, ulusal birliğin geliştirilmesi yönünde, basılı kültüre dayanan bir ulusal bilincin oluşmasına katkıda bulunmak olmuştur (Vitiello 2000: 73).

Enformasyon çağında ise demokrasi ve fırsat eşitliğine katkıda bulunarak, isteyen herkesin bilgiye erişebilmesi temelinde hizmet veren kütüphaneler, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından biri olmuştur. Bu bağlamda sanayi toplumunda olduğundan daha farklı algılanmış; bilginin iletimi, kullanılabilir olması ve bilgiye erişimle birlikte, bilgiyle doğrudan ilişkili kurumlar, özellikle gelişmiş toplumlarda yaşamsal bir öneme sahip olmuştur (Ryynänen 2000: 56).

Bilginin üretimde önemli bir unsur haline gelerek, yaygın bir biçimde kullanılması, kamu yatırımlarındaki değerini artırmıştır. Avrupa Birliğinin 1980’li yıllarında, kullanımı yetersiz görülen ve bu nedenle ihmal edilen alanlar arasında yer alan kütüphanelerle ilgili sorunların, ciddi bir yatırım olmaksızın çözülemeyeceği görülmüştür (Ryynänen 2000: 62).

3.3.1.1. Leonardi ve Schwencke Ön Kararları

15 Kasım 1982 tarihli Avrupa Parlamentosu oturumunda, M. Leonardi tarafından ortaya konan karar önerisinde, üye ülkelerin ulusal kütüphanelerinin tamamını kapsayan bir Ulusal Avrupa Kütüphanesi kurulması gündeme gelmiştir. Ancak ‘Leonardi Karar Önerisi’nin gerçekçi olmadığı görüşünden hareketle 30 Mart 1984 tarihinde Schwencke tarafından Parlamento’ya bir başka öneri sunulmuştur. ‘Schwencke Kararı’ olarak bilinen ve 30 Nisan 1984 tarihli Resmi Gazete’de

yayınlanan bu Ön Karar'da, Avrupa'da yaşayan toplumlarla ilgili yazılmış tarihi, kültürel, sosyal, ekonomik, siyasi vb. konulu belge ve çalışmaların bir araya getirilerek, Avrupa literatürüne referans olacak bir veritabanının yaratılması üzerinde durulmuştur (Dierickx 1992: 1).

Schwencke Kararı, bir Avrupa Kütüphanesi veritabanının kurulması hakkındadır. (Resolution Closing the Procedure..... 1984: 9). Böyle bir veritabanı yaratılmasının, Leonardi Karar Önerisi'nden daha gerçekçi olmasına karşın, somutlaşmasının çok zaman alacağı ve çok büyük bir maliyete gereksinim duyulacağı gerekçesiyle yeterince gerçekçi olmadığı belirtilmiştir (Dierickx 1992: 1). Bu nedenle Avrupa Birliği Komisyonu, bir Avrupa Kütüphanesi ya da veritabanının kurulması yerine ulusal ve bölgesel ağlar yoluyla işbirliği yapılmasını özendirmeyi ve ulusal politikaların gelişmesine katkıda bulunmayı hedef olarak belirlemiştir (Aslan 2000).

3.3.1.2. Kütüphaneler için Eylem Planı

27 Eylül 1985 tarihinde yapılan Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi toplantısında, veri işlem (data process) alanında kütüphaneler arasında işbirliğine yönelik alınan ön karar ile Avrupa'daki kütüphanelerin, hem enformasyon pazarında hem de bilgi ve kültür alanında sahip oldukları rolün öneminin kabul edilmesi açısından önemlidir. Bu karar, kütüphane sektörü için Topluluk düzeyinde bir temel çerçeve olmuş ve amaçları ortaya koymuştur. Böylece Avrupa Komisyonuna bu alanda bir çalışma programı hazırlaması çağrısında bulunularak, kütüphane kullanıcılarına sunulan hizmetlerin geliştirilmesini tavsiye edici nitelikte olan 'Kütüphaneler için Eylem Planı' (Plan of Action for Libraries in the EC) çalışması başlatılmıştır (Resolution of the Council... 1985: 1).

Avrupa Topluluğunda kütüphane gelişimini özendirmek için hazırlanmış olan bu Plan iki alana yoğunlaşmıştır;

1. Kütüphanelerin sunmakta oldukları hizmetlerin 'gelecek' boyutunun da düşünülerek en iyi şekilde geliştirilmesi,

2. Bu hizmetlerin ekonomik bir şekilde sağlanabilmesi için kaynakların en verimli biçimde kullanılması (Parajon Collada 1992: 423).

Ekim 1987'de Plan taslağı onaylanarak, öneriler doğrultusunda acil eylem kararı alınması sağlanmıştır. 'Kütüphaneler için Eylem Planı'nın uzun erimli amacı; Avrupa kütüphaneleri için, birbirleri arasında işbirliği temeline dayanan bir değişim süreci başlatmak olarak belirlenmiştir (Merola 16.12.1999).

Plan'da 5 eylem alanı belirlenmiştir. Eylem alanlarının genel adı, 'kütüphane kaynak veri projeleri' (library source data projects) adını taşır ve amaçları şunlardır;

- Yeni enformasyon teknolojilerini kullanarak, temel bibliyografik kaynakların tanıtılmasını teşvik etmek ve değerini artırmak yönünde, katalogların bilgisayar ortamına geçişini hızlandırmak,
- Makinece okunabilir katalogların standartlaşmasını sağlamak,
- Kütüphane otomasyonunda üye ülkeler arasındaki eşitsizlikleri azaltmaya yönelik katkı sağlayıcı çalışmaları yürütmek,
- Bunları yaparken ulusal öncelikleri hesaba katmak,
- Uluslararası koleksiyonlara erişmek yönünde çalışmalar yapmak (Plan of Action for Libraries in the EC 10/03/1998).

1985 Ön Kararı (Kütüphaneler için Eylem Planı), Avrupa Topluluğunda, hem enformasyon pazarında hem de bilgi ve kültürün yayılmasında, aracı ve itici büyük bir güç olarak kütüphanelerin öneminin kabul edilmesini sağlamıştır. Avrupa Birliği Komisyonuna, kütüphanelerin gelişmesine yardım edecek eylemlerin yapılması ve üye ülke kütüphanelerinde yakın işbirliği oluşturacak bir çalışma programının hazırlanması konusunda çağrıda bulunulmuştur. Topluluk eylemlerinin hazırlanmasında iki evre söz konusu olmuştur. Keşif evresi olarak nitelendirilen evre, 1985 yılında başlamış ve genel bir müzakere ile tanımlayıcı, resmi olmayan bir eylem planının (Plan of Action for Libraries in the EC) hazırlanması ile sonuçlanmıştır. 1989-1990 yıllarında başlatılan bir dizi hazırlık çalışmaları evresinde ise Kütüphaneler İçin Eylem Planı, taslak bir model olarak kullanılmış ve pek çok

deneme nitelikli pilot proje (ION, CDBIB, EDILIBE, EROMM) başlatılmıştır. Önce III. Çerçeve Programı altında, sonradan IV. Çerçeve Programı altında Kütüphaneler için Telematik Programı'nın bir parçası olarak, bu hazırlık çalışmalarını takip eden bir kütüphaneler programı oluşturulmuştur (European Commission DG Information Society 29.01.2003: 5).

1985 Ön Kararı'nın, kütüphanelerin rollerinin resmi olarak belirlenmesinde ve Avrupa Kütüphaneler Programı'nın başlamasında büyük etkisi olmuştur. Avrupa Kütüphaneler Programı'nın hedefi, sadece uluslararası bir elektronik kütüphane yaratılması ve bunun kabul görmesi değil; ulusal ve bölgesel kütüphane ağ ortamlarının oluşumunun teşvik edilmesi, hizmetlerin birbirini etkileyecek ve işbirliğine yönlendirecek düzeyde olması, yerellik (subsidiarite) prensibine dayanarak Topluluk girişimlerine yönelik ulusal politikaların belirlenmesi olmuştur (European Commission DG Information Society 29.01.2003: 8).

3.3.1.3. Enformasyon Toplumunda Kütüphanelerin Rolü Ön Kararı (Resolution on the Role of Libraries in the Information Society)

Eluned Morgan tarafından hazırlandığı için Morgan Raporu olarak da adlandırılan Rapor, Avrupa Parlamentosunda 11 Mart 1997 tarihinde tartışılmış ve 13 Mart 1997 tarihinde 'Enformasyon Toplumu, Kültür ve Eğitim Kararı' (Resolution on the Information Society, Culture and Education) olarak onaylanmıştır.

Eğitimin ve kültürün yanı sıra kütüphanelerin içinde bulunduğu durumu ortaya koyan Raporda, halk kütüphanelerinin, AB'deki ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamı destekleyen önemli bir unsur olduğu vurgulanmaktadır. Raporda, gelişmekte olan elektronik yayıncılığa karşın kitap, gazete ve diğer yazılı ortamlardaki enformasyonun önemini yitirmeyeceği belirtilmektedir.

Raporda, kütüphanelere yönelik yapılması gerekenler şu şekilde belirtilmiştir:

- Avrupa enformasyon toplumunda kütüphanelerin rolü ile ilgili bir Yeşil Kitap hazırlanması için Avrupa Birliği Komisyonuna çağrıda bulunulmalı. Böylece, telif hakkı, kitapların tanıtılması ve okumanın özendirilmesi, elektronik enformasyona halkın erişimi, ödünç verme hakkı, kütüphanecilerin eğitimi gibi konuları kapsayan bir tartışmanın başlatılması mümkün olacaktır.
- Kütüphanelerin, enformasyona elektronik olarak erişimini kolaylaştırmada anahtar bir role sahip oldukları benimsenmelidir.
- CD-Rom'lara erişebilmek ve onları halk kütüphanelerinde hizmete sunmak için özendirici ve destekleyici yaklaşımlar geliştirmelerine yönelik üye ülkelere ve diğer yetkili makamlara çağrıda bulunulmalıdır (Morgan 19.04.2001).

3.3.1.4. 'Çağdaş Dünyada Kütüphanelerin Rolü' Ön Kararı (Resolution on the Role of Libraries in Modern World)

23 Ekim 1998'de Avrupa Parlamentosu, Mirja Ryynanen'in hazırlamış olduğu 'Çağdaş Dünyada Kütüphanelerin Rolü' adlı raporu oybirliğiyle benimsemiştir. Bu rapor, Avrupa Birliği Komisyonu ve AB üye ülkelerine, kütüphanelerin desteklenmesinde gerekli olan adımların atılması konusunda yapılan bir çağrı niteliği taşımaktadır. Bunun üzerine Avrupa Komisyonu, kütüphanelerin karşı karşıya olduğu yaşamboyu öğrenim, telif hakkı, okur-yazarlık, bölgesel bilgi hizmetleri ve bilgiye erişimde halk kütüphaneleri arasındaki işbirliği gibi pek çok spesifik sorunla ilgili çalışmaların başlayacağını duyurmuştur (Highlights of the...Ryynanen Report 1998).

Avrupa'da ve Avrupa Birliği ülkelerinde, enformasyon toplumu ve kütüphanelere yönelik var olan durum 29 maddede bir araya getirilerek, şu şekilde ortaya konmuştur:

- "Avrupa enformasyon toplumu modeli, toplumun gelişmesinde sadece ekonomik ve teknolojik faktörlerin değil; sosyal ve kültürel boyutun da göz önüne alınmasını gerektirir,
- Toplumsal ilerlemeler nedeniyle kütüphanelerin karşı karşıya kaldıkları gelişim zorunluluğu, ülkelerin tarihsel gelişim sürecine

dayanmakta ise de artık Avrupa vatandaşlarının bilgi ve kültüre temel erişim hakkının korunması yönünde, Avrupa düzeyinde bir çaba harcanması söz konusudur.

- Kütüphaneler, enformasyonun derlenmesi, düzenlenmesi, uygunluğu ve iletimi konularında çeşitli standartların oluşmasına katkıda bulunmuştur.
- Araştırma kütüphanelerinin hizmetleri olmaksızın çalışma ve araştırmayı yürütmek mümkün değildir. Bu nedenle standartların oluşması, bu hizmetlerin niteliği ve niceliğinin de ileri düzeyde olmasını sağlamıştır.
- Kütüphanelerin yakın çalıştıkları sektörlerle (bütünleştirilmiş kütüphane sistemleri üreticileri ve yayıncılar) birlikte geliştirilecek standartların, bu sektörlerin ekonomilerine de yansıtacağı düşünülmektedir.
- Kütüphaneler, toplumun anadilini, kültürünü ve eserlerini yaşatmak üzere, bu alanda müzeler, arşivler ve yazarlarla işbirliği fırsatına sahiplerdir.
- Kütüphanelerin başka kültürlere ait kullanıcıları (azınlıklar) için, onlara kendi kültürlerini ve yaşam biçimlerini sağlamak üzere, yabancı oldukları ortamda kitap, dergi, film, müzik ve elektronik kaynakları sunma sorumlulukları vardır.
- Enformasyona ve enformasyon toplumuna verilen önemin artmasıyla birlikte, bilgiye erişime ve onu kullanma yeteneğine bağlı olarak, enformasyon sürecinde ve yönetiminde uzman kütüphanecilere verilen önem de artmıştır.
- Avrupa'da yaklaşık 240.000 kütüphane personeli vardır ve kütüphane hizmetleri için Avrupa milli hasılasından (GDP) % 0.4 pay ayrılmaktadır.
- Enformasyon hizmetlerinin önemi nedeniyle kütüphanelerin bilgiye erişimdeki ve bilginin düzenlenmesindeki rolü artmıştır.
- Kütüphaneler, geleneksel ve güncel enformasyon ortamları arasında bir köprü görevi üstlenmişlerdir.
- İletişim teknolojisindeki ilerlemeler sayesinde bilginin , ağ üzerinde ya da diğer sayısal ortamlarda depolanabilmesi mümkün olmuş ve bilgiye erişim garanti altına alınmıştır.
- Telematik alt yapısının kalitesi, kullanıcılarına ağ üzerinden hizmet sunan kütüphaneler için önemlidir.
- 30 Mart 1984 ve 13 Mart 1997 ön kararlarının (Schwencke ve Morgan Raporları), Kütüphaneler İçin Telematik Programı'nın oluşumuna katkısı olmuş ve, Avrupa'da kütüphanelerarası işbirliğinin gelişimi biçiminde yansımış, ancak programın teknik ağ yapısı gelişmemiştir.
- 13 Mart 1997 Ön Kararı ile kültürel mirasın sayısallaştırılması gereksiniminin farkına varılmış ve bazı ülkelerde çalışmalar başlatılmış, ancak çalışmalar henüz tamamlanamamıştır.

- Enformasyon toplumunda telif hakkı konusunda hazırlanan yönerge taslağı, fotokopi hakkını, toplumun bilgiye erişebileceğı, kar amacı gütmeyen kurumlara istisnai olarak tanımıştır.
- Telif hakkı sahiplerinin çıkarları doğrultusunda hem Avrupa düzeyinde hem de üye ülkelerde, lisanslı elektronik yayınlara ilişkin sorunların açıklığa kavuşması beklenmektedir.
- Kütüphanelerin ağ üzerinden birbirine bağlanması, temel işlevlerinden birinin bilgi ve kültür taşımak olan, bilginin herkes için erişilebilir olmasını sağlayan, demokratik, açık ve şeffaf bir enformasyon toplumunun yaratılmasında katkısı olan halk kütüphaneleri için de sağlanması mümkün olmuştur.
- Halk kütüphaneleri toplumun gelişim ruhuna uygun sosyal forum merkezi olarak halkın aktivitelerini sunabilecekleri bir yer olmuştur.
- Kütüphanelerin çocukların okuma yeteneklerinin gelişiminde özel bir rolü olduğu fark edilmiştir.
- Tüm eğitim kurumlarındaki kütüphaneler, önemli bir unsur olarak eğitime destek vermektedirler. Araştırmaya dayanan öğretim yöntemlerinin benimsenmesi; yetişkin eğitiminin öneminin artmasını ve bu bağlamda kütüphanelerin yaşamboyu öğrenim alanlarında vazgeçilmez bir destek unsur u olmasını sağlamıştır.
- Ulusal kaynakların toplanması, kataloglanması, kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması konularında ulusal kütüphanelerin özel bir sorumlulukları oluşmuştur.
- Enformasyonun ekonomik bir değer kazanması, özellikle KOBİ'lerin kütüphane kaynaklarını kullanmalarında artışa neden olmuştur. Böylece bu tür işletmelerde araştırma birimleri, büyük araştırma kütüphaneleri kurulmuş ve enformasyon hizmetleri verilmeye başlamıştır.
- Avrupa'da farklı kullanıcı gruplarına ve özel alanlara hitap eden kütüphanelerin yanı sıra bazı ülkelerde tarihsel değere sahip vakıf vb. kurumlara ait özel kütüphaneler oluşmuştur.
- Kültür, eğitim ve araştırma için ayrılan finansmanın etkisiz kullanımı, kütüphanelerde kaynak yetersizliğine neden olmuştur.
- Avrupa kütüphanelerinin değerlendirilmesinde ve istatistiksel verilerin toplanmasında ortak yöntemler oluşturulması ve bu yöntemlerin geliştirilmesi ihtiyacı doğmuştur.
- Kütüphanelerin, bilgi kaynaklarının korunması gibi çözüm bekleyen özel sorunları vardır. Bu bağlamda farklı ortamlardaki bilgi kaynaklarının uzun erimli korunması ve uzun ömürlü kağıt kullanımı zorunluluğunun getirilmesi gerekmektedir.
- Kütüphanelerin karşı karşıya oldukları en büyük risk, 150 yıldan sonra oluşan kağıdın asitlenmesi ve kendi kendini yok etmesi konusudur. Bu nedenle kalıcı kağıt kullanımı için Avrupa yasalarında düzenleme yapılması beklenmektedir.

- Kütüphaneler için Telematik Programı 1990 yılında başlamış ve çeşitli türlerde yaklaşık 100 proje desteklenmiştir. Bu Program 5. Çerçeve Programı'nda ayrı bir kütüphaneler programına dönüştürülmesi de, sürdürülmesinin garanti altına alınması beklenmektedir (Official Journal 09.11.1998: 373).”

Avrupa Parlamentosu üyelerinden Ryynanen tarafından hazırlanmış olan Raporda, var olan durum bu şekilde ortaya konduktan sonra, yapılması gerekenler kapsamında Avrupa Birliği Komisyonuna şu önerilerde bulunulmuştur;

1. “Kütüphaneler kültür, içerik, eğitim, enformasyon politikası ve bütçe konularında Avrupa Birliğinin karar, plan, program ve stratejilerinde, bilgi ve kültüre erişim sağlayan en önemli sistemlerden biri olarak yer almalıdır,
2. ‘Enformasyon Toplumunda Kütüphanelerin Rolü’ Ön Kararı, ve bu çerçevede oluşturulan öneriler dikkate alınarak, kütüphanelerin enformasyon toplumunun yarattığı sorunlar karşısında neler yapabileceğine ilişkin çalışmalar yapması gerekmektedir,
3. Telif Hakları Yönergesi doğrultusunda, telif hakkı sorunlarını çözme konusunda bir enformasyon kaynağı olarak kütüphanelerin sahip oldukları rol, uluslararası zorunluluklar çerçevesinde belirgin bir biçimde ortaya konmalıdır,
4. Avrupa kütüphanelerinin ağ üzerinden birbirine bağlanmasıyla ilgili olarak verilen desteğin V. Çerçeve Programı'nda sürdürülmesi, ortak projeler ve teknik bağlantıların kurulması aracılığıyla teknoloji paylaşımı geliştirilmelidir,
5. Kütüphanelerin uzmanlık ve gereksinimleri dikkate alınarak, V. Çerçeve Programı çerçevesinde ortak standartlar, bilgi kaynaklarının korunması ve bilgi aktarımı konularında bir taslak hazırlanmalıdır,
6. Özel ve kamu sektöründeki taraflar arasında (yayıncılar, kağıt üreticileri, kütüphaneler, arşivler, vb.) materyalin kullanılabilirliğinin ve korunmasının uzun erimli sağlanmasıyla ilgili sorunların çözülmesi için, tüm Avrupa'da işbirliği oluşturulmalı, deneyimlerin aktarımı konusunda girişimlerde bulunulmalıdır,
7. Tarihsel değeri olan arşivlerin ve kayıtların korunmasını ve kitap envanterlerinin saklanması garanti altına alacak, uzun ömürlü-doğal kağıt üretimi için standartlar getiren bir yönerge hazırlanmalıdır,
8. Kitap üretiminde, tüketicinin çıkarlarını korumak amacıyla, uzun ömürlü ve kaliteli kağıt kullanılmasına ve ayrıca ISBN'e yönelik gerekli düzenlemeler yapılmalıdır,
9. Kütüphanelerin, kültür programları ve enformasyon hizmetleri için şimdiye kadar olandan daha fazla ve daha belirgin bir bütçe ayrılmalıdır,

10. Kütüphane personeli için Avrupa düzeyinde eğitici kurslar düzenlenmeli, kütüphane işlerinde eşgüdüm sağlanmalı ve araştırmaların yürütüleceği bir merkez noktası oluşturulmalıdır,
11. Toplulukta kütüphane hizmetleriyle ilgili istatistiklerin derlenebileceği ve böylelikle hizmetlerin değerlendirilebileceği bir çalışma yapılmalıdır,
12. Avrupa’da ve üye ülkelerde çokuluslu ve uluslararası boyutta üretilmiş her tür materyalin toplanması, saklanması ve kataloglanmasını garanti altına almak için derleme yasası ilkeleriyle uyumlu olacak sistemler üzerinde ülkeler düzeyinde görüşmeler yapılmalıdır,
13. Küçük ve mali açıdan zayıf kütüphanelerin, kullanıcılarına elektronik belge hizmeti verebilmeleri için, sistem maliyetleri ve onların kütüphanelere etkilerini saptamaya yönelik ve lisans sistemlerinin işleme prensipleri konusundaki çalışmalar, Komisyon ve üye ülkeler tarafından yapılmalıdır.”

Aynı şekilde üye ülkelere yönelik önerilerin de yer aldığı Raporda, şu hususlar üzerinde durulmuştur;

1. “Enformasyona erişim sağlayan kütüphanelere, bu alandaki rollerini yerine getirmeleri için yetki vermeli ve uygun önlemleri almalılar,
2. Kütüphanelerin kültür ve dil çeşitliliğine katkıda bulunan kaynakları pahalı da olsa elde edebilmelerini ve halkın bu kaynaklara kütüphaneler aracılığıyla erişimini sağlamalılar,
3. Kendi kültür miraslarını korumak amacıyla sayısallaştırma ve saklama programları için ulusal fon ayırmalılar,
4. Tüm kütüphane türlerine Internet bağlantısı kurmalı, , vatandaşların karşı karşıya kaldıkları sorunları çözebilmeleri için kütüphanelere yeterli finansmanı sağlamalı ve sürekli artan lisans ödemeleri göz önüne alınarak destek olmalılar,
5. Halk Kütüphaneleri Manifestosu’nda belirtildiği gibi, enformasyon ve kültüre, eşit erişimin önemine inanarak, temel halk kütüphanesi hizmetlerinin (kaynaklarını kullandırması, ödünç vermesi gibi) ücretsiz sunulmasına gereken önemi vermeli,
6. Yasal belgeler, ulusal bibliyografya ve istatistikler gibi vergiden muaf olarak üretilen yayınların, sayısal ya da basılı ortamda olup olmadığına bakılmaksızın, kütüphaneler aracılığıyla erişilebilir olmasını sağlamalılar,
7. Enformasyon toplumundaki gelişmeleri takip edebilecek ve uyum sağlayabilecek kütüphanecilerin yetiştirilmesi için eğitim sistemlerinde gerekli düzenlemeleri yapmalılar,
8. Kütüphanelerde Avrupa enformasyon noktalarının kurulmasını, AB üyesi olmayan diğer ülkelerde de, Avrupa hakkında enformasyon sağlanabilecek noktaların oluşturulmasını sağlamalılar,

9. Avrupa Parlamentosu üyelerine, kendi ülkelerindeki ulusal parlamentolarının kütüphane hizmetlerinden yararlanma hakkını sağlamalıdır (Official Journal 09.11.1998: 373).”

3.3.2. Avrupa Birliğinin Çerçeve Programlarında Enformasyon Merkezleri ve Hizmetleri

Avrupa Birliği, asıl amacı daha iyi toplumsal, ekonomik ve siyasal uyum olan konulara ağırlık veren, bir Ar-Ge vizyonuna sahiptir. Küreselleşme olgusunun da dayatmasıyla, Avrupa Birliği bir bilgi toplumu olma zorunluluğunu hissetmekte ve yakın çevresindeki ülkeleri de kapsayan bir bilim, teknoloji ve araştırma stratejisi belirleme arayışındadır. Bu arayıştan yola çıkılarak, 1984 yılından itibaren çerçeve programlar hazırlanmaya başlanmıştır. Avrupa Birliği araştırma ve teknoloji geliştirme faaliyetleri içinde en büyük payı alan çerçeve programları, ‘yukarıdan aşağıya’ ilkesiyle oluşturulmakta ve Birliğin geleceğe bakışını ve beklentilerini yansıtan önemli politika belgeleri olarak kabul edilmektedir (Çezik 2000: 20).

Avrupa Komisyonu tarafından yönetilen ve Avrupa Birliğinin mali destek sağladığı, araştırma ve teknoloji geliştirme faaliyetlerinin tanımlandığı çerçeve programlarda amaç; önemli öncelikler ve küresel hedeflerin ortaya koyduğu araştırma konularının belirlenmesi ve planlanmasıdır. Çerçeve programlar genel olarak şu konular üzerinde durmaktadır;

- Araştırma ve teknolojik gelişmenin, sürdürülebilir büyüme ve istihdama yönlendirilmesi,
- Üçüncü ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği,
- Sonuçların kullanımı ve yayılması,
- Araştırmacıların dolaşımı ve eğitiminin teşvik edilmesi (Gök 1998: 38-39).

Çerçeve programlar içerisinde, kütüphanelere yönelik araştırma ve teknolojik gelişmeler, ilk kez bütüncül bir yaklaşımla III. Çerçeve Programı’nda ele alınmıştır.

3.3.2.1. III. Çerçeve Programı (1991-1994)

Avrupa enformasyon kaynaklarının zenginliği ve çeşitliliği söz konusu olduğu halde bu kaynaklara erişim, 1980'lerden önce Avrupa vatandaşları için hiç kolay olmamıştır. 'Kütüphaneler için Eylem Planı' ile başlayan süreç, III. Çerçeve Programı'nın bir parçası olan 'Avrupa Kütüphaneler Programı' (European Libraries Programme) ile sürmüştür. Yeni teknolojiler ve Avrupa Kütüphaneler Programı aracılığıyla desteklenen projeler ile kaynaklar erişilebilir kılınmıştır. Avrupa Kütüphaneler Programı, Avrupa Birliği Komisyonunun ve çeşitli genel müdürlüklerinin himayesinde sürdürülmekte olan çok sayıda programdan biri olarak IV. Çerçeve Programı'nın (1994-1998) da bir parçası olmuştur (Johnson 11.09.1996).

III. Çerçeve Programı'nın altında yürütülmüş olan Avrupa Kütüphaneler Programı ile tasarlanan uzun erimli amaçlar şunlar olmuştur;

- Avrupa Birliğinin her yerinde çağdaş kütüphane hizmetlerinin sağlanması, coğrafik farklılıkların da hesaba katılarak bu hizmetlerin erişilebilir kılınması,
- Yeni enformasyon teknolojilerinin kütüphanelere uygun bir maliyetle ve daha hızlı olarak girmesi,
- Kütüphaneler arasında kaynak paylaşımı için standartların belirlenmesi,
- Ulusal kütüphane politikalarının uyumlulaştırılması ve yakınsaması,
- Kütüphane alt yapılarından kaynaklanan sorunların azaltılması, telematik sistemlerinin en uygun kullanımı ile kullanıcıların kaynaklara erişiminin sağlanması,
- Uzun erimli amaçların gerçekleştirilmesi için kısa erimli hedeflerin belirlenmesi (European Commission DG Information Society 29.01.2003: 6).

Avrupa Kütüphaneler Programı, teknolojideki ilerlemelerin kullanımından çok, kütüphane hizmetlerinde var olan teknolojinin daha etkili kullanılmasını hedeflemiştir. Avrupa Kütüphaneler Programı, dört eylem alanı belirlemiştir. Bunlar;

1. Bibliyografyaların bilgisayar ortamına aktarılması: Kütüphanelerin kaynak paylaşımı ve etkili-verimli çalışması için Avrupa'da bibliyografya ve katalogların makinece okunabilir hale getirilmesi,
2. Kütüphane ağlarının kurulması ve sistemlerin birbirine bağlanması: Kütüphaneler arasında ağ hizmetlerinin kurulması,
3. Yenilikçi kütüphane hizmetleri: Gelişmiş enformasyon ve iletişim teknolojileri yoluyla kütüphane hizmetlerinin daha uygun bir maliyetle sunulması,
4. Teknoloji tabanlı kütüphane ürünleri ve araçları: Kütüphanelere yönelik ürün, hizmet ve araçların geliştirilmesinde özel sektör katkısının artırılması için, bu sektörün Avrupa pazarında kütüphanelerle işbirliğinde bulunması konusunda özendirilmesi (Libraries within the Third... 03.02.2001).

3.3.2.2. IV.Çerçeve Programı (1994-1998)

III. Çerçeve Programı altında başlayan çalışmalar, 1994-1998 yıllarını kapsayan IV. Çerçeve Programı ile sürdürülmüştür. III. Çerçeve Programı'nda yürütülen ilk 51 projenin sonuçlarının ortaya çıkması üzerine, IV. Çerçeve Programı'nın Telematik Uygulamaları Programı altında kütüphane sektörüne yönelik çalışma programı sürdürülmüş, aynı zamanda kütüphane sektörü yeni ve önemli alanlara taşınmıştır. Yeni programda, özellikle elektronik enformasyon alt yapısına yönelimde anahtar katılımcı olarak kütüphaneler vurgulanmıştır. Enformasyon, artan bir şekilde ve bütünüyle elektronik formda yaratılan, dağıtımı yapılan, erişilen ve kullanılan bir biçim almaktadır. Kütüphaneler bu elektronik enformasyon akımını yönetmede merkezi bir role sahip olmakta, kullanıcılarını elektronik enformasyon ve yeni çalışma yöntemleriyle tanıştırmaktadırlar. Kütüphaneler için Telematik Programı'nın tasarlanmasında kütüphanelerin hem birbirleriyle, hem Avrupa enformasyon alt yapısıyla dayanışma içinde olmasına özel önem verilmiştir. Program az gelişmiş kütüphanelerin gelişmiş kütüphane kaynak ve hizmetlerine bağlanması örneğinde olduğu gibi kütüphanelerarası ağların gelişimini desteklemiştir. Avrupa

kütüphane ortamını yaratmak, teknolojik gelişmeleri ve standartları oluşturmak amacıyla sürdürülen programın hedefleri arasında Avrupa'daki kütüphaneler arasında işbirliğini ve Avrupa vatandaşlarına sunulan kütüphane hizmetlerini geliştirmek yer almaktadır (European Commission DG Information Society 29.01.2003: 1, 6).

Kütüphaneler için Telematik Programı altında yürütülecek olan projeler için IV. Çerçeve Programı'nda belirlenen öncelikler şu şekilde tanımlanmıştır;

- Çok yönlü etki ve uygulamalara sahip olması ve yol gösterici gerçek ihtiyaç ve gereksinimler temelinde yapılandırılması,
- Güncel kütüphane hizmetlerinde kullanılan teknolojilerle bütünleşmeyi sağlayacak sistem ve uygulamalara odaklandırılması,
- Avrupa Kütüphaneler Programı ile ulaşılan sonuçların, yeni başlatılan çalışmalarla birleştirilerek geliştirilmesi ve kullanılması,
- Uygulanabilir standartlara yönelik çalışmaların sürdürülmesi,
- Avrupa Birliğindeki kütüphane türleri arasında ve hizmet düzeylerindeki farklılıkların çözümlenmesinde, öncelikle insan kaynakları, bilgi ve yetenek aktarımı ile kurum düzeyinde yaşanan sorunların ele alınması,
- Ortak sorunların yaşandığı düşünülen eğitim, araştırma, dil mühendisliği, enformasyon mühendisliği, kırsal ve kent konulu alanlar, engelli bireyler gibi Telematik Uygulamaları Programı'nda yer alan diğer sektörlerle ilişkide olunması,
- Geleneksel ve yeni oluşan bellek kurumlarıyla işbirliğinin oluşturulması (European Commission DG Information Society 29.01.2003: 6,7).

Kütüphaneler için Telematik Programı'nın başlıca üç eylem alanı bulunmakta ve her eylem alanı çok sayıda çalışma ve projeleri içermektedir. Programın eylem alanları şunlardır:

A.Ağ Tabanlı Kütüphane İçi Sistemler:

Kütüphanelerin ağ tabanlı sunacakları hizmetlerde gereksinim duyulan faaliyetlere odaklanmıştır (Johnson 2000: 27). Etkin hizmetler için etkin araçların gelişimi

burada öncelikle ele alınmış, etkin-maliyetli ve çağdaş kütüphane hizmetleri konusunda yerinde uygulamalar geliştirmek için özel sektörle işbirliği yürütülmüştür (Merola 16.12.1999). Bu eylem alanı için belirlenen proje çağrılarının konuları ise;

- Yerel ağda bulunan kütüphane sistemleri için bütünleşme araçları ve arayüzleri,
- Kütüphane kaynaklarının elektronik ortamda oluşturulması ve kullanımı için araç ve yöntemler,
- Kütüphane hizmetlerinin elektronik ortamda yönetimi için gerekli araçların geliştirilmesi.

B.Kütüphane Hizmetlerini Birbirine Bağlayıcı Telematik Uygulamaları: Kütüphanelerarası kaynak paylaşımı, gelişimi ve işbirliğini hedeflemektedir. Bu bağlamda kütüphaneler, firmalar ve yayıncılar arasında ilişkilerin kurulmasını, erişim tabanlı hizmetlere geçişi özendirme amacını taşımaktadır. Proje çağrılarının konuları olarak;

- Birbirine bağlanan kütüphane hizmetlerinin oluşturulup, denenmesi ve en az iki farklı kütüphane hizmet fonksiyonları için bütünleştirilmiş uygulamalar,
- Birbirine bağlanmış ağ üzerindeki kaynak ve hizmetlere son kullanıcı erişimi,
- Kütüphanelere bilgi kaynağı sağlama hizmetleri,
- Yeni senaryo ve modellerle kullanıcı hizmetleri ve uygulama, belirlenmiştir.

C.Ağ Üzerindeki Bilgi Kaynaklarına Kütüphanelerden Erişim:

Bu eylem alanının amacı, kütüphanelerin ağ üzerindeki bilgi dünyasını temel alan hizmetleri ve ortaya çıkan yeni rollerine dikkat çekmek suretiyle kütüphanelerin sunduğu ve aracılık ettiği hizmetleri yapılandırmak ve sürdürmektir (Johnson 2000: 27, 28). Belirlenen proje çağrılarının konuları şunlar olmuştur;

- Bilgi kaynağına erişmek doğrultusunda verilen kullanıcı hizmetleri,
- Ağ üzerindeki bilgi kaynaklarına kütüphaneler aracılığıyla erişim sağlanması,
- Ağ üzerindeki bilgi kaynaklarının kullanımına yönelik araçlar geliştirilmesi,
- Ağ üzerindeki ve kütüphanelerdeki bilgi kaynaklarına erişime yönelik kullanıcı uygulamaları.
- Uzaktan öğrenimle bütünleşmiş kütüphane hizmetleri (European Commission DG Information Society 29.01.2003: 7).

Kütüphaneler için Telematik Programı'nın kapsamında yer alan projelerin hem sonuçları hem de profilleri Avrupa kütüphanelerine değişik açılardan ve daha geniş bir şekilde yansıyan standartların geliştirilmesi, modeller yaratılması ve teknik çözümlerin geliştirilmesine yönelik katkıları çok açıktır. Programın uygulanmaya başlamasıyla birlikte, Avrupa kütüphaneleri ve ayrıca, kütüphanelerle ilişki içinde bulunan kuruluşların işbirliği faaliyetleri belirgin bir biçimde artmıştır (Ryynänen 2000: 56).

Kütüphaneler için Telematik Programı, Avrupa'da ve Avrupa dışında kabul görmüştür. Programın genel olarak en önemli sonucu, Avrupa'daki kütüphane türleri (ulusal, akademik, halk, özel) arasında son 15 yıldır güçlü bir bağın kurulması olmuştur. Program, kütüphanelere ve onlarla ilişkide bulunan kuruluşlara belirli konularda uygulamalı araştırmalar kapsamında incelemeler yapma ve enformasyon toplumunda kütüphanelere yönelik gelişme fırsatlarını da beraberinde getirmiştir. Pek çok projede yayıncılarla daha yoğun ilişkiler kurulmuştur. Bu ilişkiler sadece IV.Çerçeve Programı altında yürütülen Kütüphaneler için Telematik Programı'nın bir sonucu değildir. 1985-1988 yılları arasındaki keşif evresini takiben hazırlık eylem çalışmalarının yapıldığı 1989-1990 yılları ve III. Çerçeve Programı altındaki Avrupa Kütüphaneler Programı'nın (1991-1994) büyük katkısı olmuştur (European Commission DG Information Society 29.01.2003: 17).

III. ve IV.Çerçeve Programları kapsamındaki, 'Avrupa Kütüphaneler Programı' ve 'Kütüphaneler için Telematik Programı' altında yürütülen projeler, Ek1'de verilmektedir.

Projelerin değerlendirilmesinde şu kıstaslar söz konusu olmuştur;

- Amaç ve iş planına uygunluk, kaynakların kullanımı ve tavsiyelerin yerine getirilmiş olup olmadığı,
- Yaklaşım, yöntem ve sonuçlar,
- Yönetim, yayılım ve yoğunlaşma,

- Kullanma potansiyeli (European Commission DG Information Society 29.01.2003: 8).

Sözü edilen programlar, Avrupa boyutunda sadece kütüphane alt yapısının yenilenmesine değil, modern hizmetlerin gelişmesinde enformasyon yönetimine ve içeriğin uluslararası kontrolüne de olumlu bir ivme kazandırmıştır. En büyük amacı, aslında Avrupa kütüphane endüstrisinin ve ulusal kütüphane ağlarının Avrupa’da yayılmasını sağlamak, anahtar oyuncular arasında gerçek bir bütünleşme ile kütüphane hizmetleri ve ürünleri endüstrisine Avrupa boyutunda hız kazandırmak olmuştur. Bu eğilimin Avrupa yayıncılarını ilgilendiren ve uluslararası kitap ticareti ile kitap endüstrisindeki benzer işlemlere aynı ölçüde yansıtacağı düşünülmüştür (Vitiello 2000: 85).

Kütüphanelerin ağlar yoluyla birbirine bağlanması, gerçek bir ‘Avrupa kütüphane uzayı’ (European library space) nın yaratılmasının temeli olarak görülmüştür. Gelişmiş kütüphanelerin bilgi kaynakları ve hizmetlerinin bu yolla erişilebilir olması, kaynak paylaşımını gündeme getirmiştir. Kütüphanelerin bilginin yayılması konusunda sahip olduğu rol ile öncelik verilen Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin pazar ekonomisine ve demokrasiye geçişlerinde yol gösterici olması düşünülmektedir (Johnson 2000: 27).

Kütüphaneler, Avrupa vatandaşları için enformasyon sağlamada merkezi bir rol üstlenmişlerdir. Son yıllarda özellikle enformasyon ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin sonucunda enformasyonun elde edilebilirlik düzeyi artmıştır. Kütüphaneler, çalkantılı bir şekilde değişen enformasyon pazarında ve enformasyon zincirinde var olan durumlarını sürdürebilmek için enformasyon ve iletişim teknolojilerinin bu hızlı değişimine ayak uydurmak, hem yeni hizmetlerde hem de geleneksel rollerini geliştirerek sürdürmede enformasyon ve iletişim teknolojilerini tam anlamıyla kullanmak zorundadırlar. Avrupa Birliği Komisyonu bu nedenlerle III. Çerçeve Programı altında yer alan ‘Avrupa Kütüphaneler Programı’, IV. Çerçeve Programı altında yürütülen ‘Kütüphaneler için Telematik Programı’ nı desteklemiş ve

bu desteği V. Çerçeve Programı ile de sürdürmüştür (European Commission DG Information Society 29.01.2003: 3).

3.3.2.3. V. Çerçeve Programı (1998-2002):

V. Çerçeve Programı'nda, Avrupa Birliğinin araştırma ve teknolojik gelişme çalışmalarındaki önceliklerini belirlemek üzere, toplam 7 alana ilişkin programlar yürütülmüştür. Bu programlardan biri, 'Kullanıcı Dostu Enformasyon Toplumu: Enformasyon Toplumu Teknolojileri' (User-friendly Information Society: Information Society Technologies) olmuştur. Enformasyon Toplumu Teknolojileri Programı, enformasyon, iletişim ve medya teknolojilerinin bir noktaya yönelmesi konusunda çalışılan, tek ve bütünleştirilmiş bir araştırma programıdır. Avrupa Birliği Komisyonu Enformasyon Toplumu Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan programın bütçesi 3.6 milyar Euro olarak belirlenmiştir (Welcome to the Information... 28.12.2002).

Enformasyon Toplumu Teknolojileri Programının genel hedefleri şunlardır;

- Avrupa Birliğinin diğer politika alanlarıyla ilişki kurabilecek, disiplinlerarası eylemlerin gerçekleştirilmesi,
- Eylemlerin yaratıcı ve içerik merkezli olması,
- Çapraz temalı programların geliştirilmesi,
- Sosyo-ekonomik araştırmalarda bütünleştirilmiş bir yapının oluşturulması,
- Proje sonuçlarının kullanılabilir olması,
- Uluslararası işbirliğinin gerçekleştirilmesi (Hattery 1999: 3).

Enformasyon Toplumu Teknolojileri Programı 4 alt programı içermektedir;

- Vatandaş için Sistemler ve Hizmetler
- Yeni Çalışma ve Elektronik Ticaret Yöntemleri
- Çoklu Ortam İçerik ve Araçları
- Temel Teknolojiler ve Alt Yapı (Programme Activities 06.09.2002).

Bu alt programlar arasında yer alan ‘Çoklu Ortam İçerik ve Araçları Programı’ kapsamında, kütüphanelere de içerik geliştirme alanında proje üretme olanağı verilmektedir. Bu konular;

- Bilimsel ve kültürel mirasa erişim,
- Kültürel mirasın sayısal ortamda korunması (Johnson 2000: 30).

Çoklu Ortam İçerik ve Araçları Programı’nın amaçları arasında; geleceğin enformasyon ürünleri ve hizmetlerinde işlevsellik, kullanılabilirlik ve erişilebilirlik unsurlarının geliştirilmesi, dil ve kültür çeşitliliğine imkan verilmesi, yaratıcılığın teşvik edilmesi ve yaşamboyu öğrenmenin desteklenmesi yer almaktadır (Welcome to Multimedia... 25.10.2002). Elektronik yayıncılık, kültürel miras, eğitim ve öğretim, dil teknolojileri ve enformasyona erişim konuları Çoklu Ortam İçerik ve Araçları Programı’nın öncelikli alanları olarak belirlenmiştir (Hattery 1999: 3). Enformasyon Toplumu Teknolojileri Programı’nın Çoklu Ortam İçerik ve Araçları alt programında yürütülen ve desteklenen projeler, Ek 2’de verilmektedir.

3.3.2.4. VI. Çerçeve Programı (2002-2006)

Avrupa Birliği’nin araştırma çalışmalarını düzenlemek ve sürdürmek amacıyla hazırlanan VI. Çerçeve Programı’nda çeşitli tematik alanlar yer almaktadır. Tematik alanlar arasında ‘Enformasyon Toplumu Teknolojileri’ (Information Society Technologies) ve ‘Bilgi Tabanlı Bir Toplumda Vatandaşlar ve Yönetim’ (Citizens and Governance in a Knowledge Based Society) yer almaktadır. Enformasyon Toplumu Teknolojileri için 3 milyar 625 milyon euro ayrılmıştır ve Program, V. Çerçeve Programı’nda olduğu gibi sürdürülmektedir. ‘Bilgi Tabanlı Bir Toplumda Vatandaşlar ve Yönetim’ alanı için 225 milyon euro ayrılmıştır ve odaklandığı alanlar şunlardır;

1. Bilgi tabanlı toplum ve sosyal uyum:
 - Bilginin dağıtımı ve kullanımı.
 - Bilgi tabanlı toplumun gelişimi için seçenekler.

- Bilgi toplumuna giden çeşitli yönelimler.
2. Vatandaşlık, demokrasi ve yeni yönetim şekilleri:
- Avrupa bütünleşme ve genişleme uygulamaları.
 - Yeni yönetim biçimleri.
 - Uzlaşmazlıkların çözümü ve barışın sağlanması.
 - Vatandaşlık ve kültürel kimliğin yeni biçimleri (Citizens and Governance... 10.03.2003).

3.4. AVRUPA BİRLİĞİ DIŞINDA AVRUPA İLE İLGİLİ KURULUŞLARIN ENFORMASYON HİZMETLERİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

3.4.1. Avrupa Konseyi (Council of Europe)

Avrupa Konseyi, diğer alanların yanı sıra, Avrupa'da kültür ve kütüphaneler alanına yönelik çalışmalar yapan örgütlerden biridir. Avrupa Konseyi, 1949 yılında,

- İnsan haklarını, parlamenter demokrasiyi ve yasaları korumayı,
- Üye ülkelerin sosyal ve yasal uygulamalarını düzenlemek üzere tüm kıtayı kapsayan uyum çalışmalarını desteklemeyi,
- Farklı kültürleri dışlamayan ve değerlerin paylaşılması temeline dayanan bir Avrupalılık kimliği oluşturmayı gerçekleştirmek üzere kurulmuştur.

1989 yılından beri demokrasi, eğitim ve kültür konuları, temel çalışma alanları arasında yer almaktadır. 1990 yılından sonra Doğu Avrupa ülkeleri ile Rusya, Azerbaycan ve Ermenistan'ın da içinde yer aldığı toplam 21 ülkenin katılımıyla günümüzde 45 ülkeden oluşan Avrupa Konseyi, yasal sorunlar, sağlık, eğitim, kültür, kültürel işbirliği, spor gibi çeşitli alanlarda hükümetlere tavsiyelerde bulunmakta ve tüm Avrupa'da demokrasiyi ve yasal reformları destekleyici programları yürütmektedir (The Council of Europe in Brief 16.05.2003).

Son yıllarda kültür alanındaki iş modellerinde yaşanan değişikliklerde, enformasyon ve iletişim teknolojilerinin etkin olduğunu vurgulayan Avrupa Konseyinin, bu yöndeki tespiti şunlar olmuştur;

- Yeni teknolojiler sadece ekonomik gelişme ve yeni mesleklerin oluşmasında değil, kültürel gelişme ve kültürel çeşitlilik konularında da yeni fırsatların oluşmasına neden olmuştur,
- Oluşan yeni rekabet alanları ile geleneksel sektörler arasındaki sınırların aşılması sağlanmıştır,
- Sayısal enformasyon, kültür ürünleri ve hizmetlerinin yaygınlaşması ile uzmanlık alanlarının yeniden düzenlenmesi mümkün olmuştur,
- Avrupa kültür kurumlarının küresel pazarda rekabet edebilmelerine yönelik enformasyon ve iletişim teknolojileri alanındaki eğitim konusu, stratejik bir konu olarak belirlenmiştir (Culture Committee of the Council for Cultural Co-operation 16.05.2003).

Bu değişimlerle karşı karşıya kalan kültür kurumlarının şu hususlara dikkat etmesi beklenmektedir;

- Teknik yeniliklerin yanı sıra ortaya çıkan yeni uzmanlık profillerine önem vermeleri,
- Konu uzmanlarının, teknik ve yaratıcılık alanlarında bu teknolojileri kullanmaları,
- Yeni teknolojiler ile üretilen kültür ve hizmetleri için içerikle ilgili etik sorunların değerlendirilmesi ve iyi uygulamaların geliştirilmesini sağlamaları (Culture Committee of the Council for Cultural Co-operation 16.05.2003).

1994 yılında Avrupa Konseyi (Council of Europe) öncülüğünde düzenlenen ‘Orta Avrupa’da Kütüphane Yasalarının Yeniden Düzenlenmesi: İhtiyaçlar ve Beklentiler’ (Reform of Library Legislation in Central Europe: Needs and Expectations) adlı çalıştay sonucuna göre, Macaristan, Hırvatistan, Moldova, Slovenya gibi pek çok ülkenin kütüphane yasalarının gözden geçirilmesi gerekmektedir. Kütüphane yasalarının yeniden ele alınmasında, kütüphanelerin sahip

oldukları rolün değişmesinde; enformasyon ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin yanı sıra, şu üç unsurun önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir;

1. Yakınsama (convergence): Kitap zincirinin değişik halkaları ve kütüphane türleri arasındaki belirgin ayrımların ortadan kalkmaya başlaması ile elektronik yayıncılığın ve enformasyon uzmanlarının gereksinim duyduğu nitelik ve yeteneklerin gitgide birbirine benzemekte olması durumudur,
2. Küreselleşme (Globalisation): Küreselleşme; pazar, nakit para, şirketler gibi çoğunlukla ekonomiyle ilgili bir kavram olarak düşünülmüştür. Oysa bununla birlikte, sosyo-ekonomik, sosyal, kültürel ve politik yaşamdaki bütünleşme ile de ilgilidir. Kütüphaneleri doğrudan ilgilendiren boyutu ise, uluslararası veri tabanları ve sistemlerinin, kütüphane yönetimini uluslararası düzeye taşıması olmuştur,
3. Katılımcılık (Participation): Kütüphaneler, vatandaşların kültürel ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlandıklarından sivil topluma doğrudan bağlı kurumlardır. Yeni teknolojiler, sadece onların geleneksel rollerini artırmamış aynı zamanda teknolojik yetersizliklere karşı girişilen mücadelede yeni bir pencere açmıştır. Göçmenler ve işsizlerin de içinde yer aldığı kitlenin yaşam boyu öğrenme ortamına alınması konusu gündeme gelmiştir ve bu noktada kütüphaneler yaşam boyu öğrenme politikalarının anahtar unsuru olmuştur. Kütüphanelerin sahip olduğu bu yeni rol, amaçlarını da genişletmiştir (Weber 2000: 53).

Avrupa Konseyinin 1995 yılında düzenlediği ‘Orta Avrupa Ülkelerinde Kütüphane Yasasının Yeniden Düzenlenmesi’ (Reform of Library Legislation in Central European Countries) adlı çalıştay, kütüphane sektöründeki geleneksel yapı ve onun yasal durumunun belirginleşmesi konusunun düşünülmesine neden olmuştur (Weber 2000: 53). Halk kütüphaneleri yasalarına yönelik tavsiyelerin de sunulduğu bu çalıştayda, öncelikle üzerinde düşünülmesi gereken sorunların şunlar olduğu belirtilmiştir:

1. Ulusal enformasyon politikası.
2. Ulusal bibliyografya.
3. Derleme yasası.

4. Ulusal kütüphanelerin statüsü.
5. Yetişmiş kütüphanecilerin eğitimi.
6. Ödünç verme hakkı.
7. Kataloglama ve sınıflandırmada standartlaşma.
8. Kütüphane hizmetlerinde standartlaşma.
9. Telematik uygulamaları (Reform of Library Legislation in Central Europe 1994-1995: 9).

1995 yılından itibaren elektronik yayıncılık konusu ile kütüphane ve arşivlerin karşı karşıya kaldıkları değişikliklerle başa çıkabilmelerine yönelik eğitim ve araştırma çalışmalarına hız verilmiştir. Yeni teknolojiler karşısında, bir Avrupa politikası tanımlanması konusunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Avrupa Konseyi Kültür Politikası ve Eylem Bölümü (Council of Europe Cultural Policy and Action Division) tarafından belirlenen çalışma alanları şunlardır;

- Kütüphanelerin de erişim noktalarından biri olduğu iletişim ağları üzerinde, ifade özgürlüğü sorunu,
- Ticari amaçlı enformasyon sağlayıcıları ve ticari çıkarı olmayanlar arasında var olan telif ve lisans sistemine ilişkin sorunlar,
- Teknoloji okuryazarı olmayanlara karşı yapılan ayrımcılık sorunu,
- Elektronik yayıncılıkta telif hakkının kaydı sorunu (Weber 2000: 52).

Enformasyon ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin yanı sıra küreselleşme, çok sayıda kültür kurumunun özelleşmesi, kültür alanında çalışan ve meslek sayısının artması, enformasyon toplumuna doğru yönelim gibi gelişmeler, öncelikli alanların Avrupa’da yeniden tanımlanmasını gündeme getirmiştir. Avrupa Konseyi tarafından öncelikli alanlardan biri olarak belirlenen enformasyon ve içeriğin sayısallaştırılması doğrultusunda ‘Sayısal İçerik, Kitaplar ve Arşivler Projesi’ başlatılmıştır.

3.4.1.1. Sayısal İçerik, Kitaplar ve Arşivler Projesi

1992 yılında Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin kültürden sorumlu bakanlarının katıldığı konferans sonucunda ‘Sayısal İçerik, Kitaplar ve Arşivler Projesi’ (Digital Content, Books and Archives Project) başlatılmış, toplumun talebi doğrultusunda, öncelikli alanlar yeniden düzenlenmiş ve bu alanlarla uyumlu yeni bir yapının ortaya konması amaçlanmıştır. Öncelikli alanlar olarak; sayısal içerik, kitaplar, arşivler ve kültür politikası alanları belirlenerek şu faaliyetlerin bu projede yer alması sağlanmıştır;

A. Sayısal İçerik:

1. Erişim ve kitap ekonomisine yönelik yasa ve politikaların geliştirilmesi.
2. Kütüphane / enformasyon yasası ve politikasının oluşturulması.
3. ‘Talebe dayalı basım’ (Print-on-demand) çalışmasının gerçekleştirilmesi: Dağıtım engellerini, yayınevlerinin sermaye güçlüklerini ve kitabevlerinin ağ sorunlarını aşmak gibi gereksinimleri karşılamak üzere 1998 yılında başlatılmıştır.
4. Enformasyon toplumunda kültür faaliyetlerine yönelik bir öneri taslağı hazırlanması.
5. Enformasyon toplumunda yeni kitap ekonomisinin geliştirilmesi.

B. Kitaplar:

1. Ulusal kitap politikalarının incelenmesi.
2. Basılı kitap kataloğı hazırlama çalışmalarının desteklenmesi.
3. Kitap Medeniyet Rotası (The Book Cultural Route): Avrupa medeniyetinin zenginliğini ortaya çıkarmak amacıyla 1997 yılında başlatılmıştır.

C. Arşivler:

1. Avrupa Arşiv Politikası Rehberi hazırlık çalışmaları.
2. Moskova’daki Komünern Arşivlerinin elektronik ortama aktarılmasına destek olunması.
3. Polonya arşivlerindeki belgelerin envanterinin oluşturulması.

D. Kültür Politikası:

1. Arnavutluk kültür politikasının oluşturulması çalışması (The Digital Content...2000: 11, 12).

3.4.2. EBLIDA (European Bureau Of Library, Information and Documentation Associations)

1992 yılında kurulan EBLIDA, çalışmalarını Avrupa Birliği Komisyonu, Avrupa Birliği Parlamentosu ve Avrupa Konseyi ile yakın bir ilişki içinde sürdürmektedir. Avrupa kütüphanelerini, kütüphanecilerini, enformasyon bilimcileri ve dokümantalistlerini uluslararası düzeyde temsil etmekte olan şemsiye bir kurumdur. 90 binin üzerinde üyesi olan EBLIDA, Avrupa düzeyinde kütüphane ve arşivlere yönelik konularla ilgilenirken, ulusal kütüphane dernekleri ile Avrupa kurumları arasında önemli bir bağlantı noktası olmakta ve Avrupa vatandaşlarının günlük hayatını etkileyecek politikalar geliştirmektedir (Groot 2002). EBLIDA'nın amaçları arasında şu hususlar yer almaktadır;

1. Avrupa'daki kütüphane, arşiv ve enformasyon uzmanlığının sesi olmak,
2. Üyelerinin meşru haklarını, Avrupa Birliği Komisyonunda, Avrupa Birliği Parlamentosunda ve diğer Avrupa Birliği kurumlarında, Avrupa Konseyinde ve uluslararası karar mercilerinde gerek lobcilik gerekse diğer çalışmalarla temsil etmek,
3. Avrupa düzeyinde kütüphane, arşiv ve enformasyon biliminin etkisini onları temsil edici çalışmalarla artırmak,
4. Avrupa'da kütüphane ve arşivlerin gelişmesini desteklemek,
5. Çalışmaların, Avrupa politikalarında tanımlanmasını sağlamak,
6. Avrupa düzeyinde ortak sorunları ele alabilmek için üyelik çalışmalarında bulunmak,
7. Üyeler arasında etkin bağ kurmak, üyeliği yaygınlaştırmak ve üyelik için amaçlarla uygun olan desteği sağlamak
8. AB düzeyinde yürütülen projelerde ortak çalışma gerçekleştirmek.
9. Amaç ve hedeflerle uyumlu hizmetleri sağlamak (EBLIDA Strategy for...03.05.2001: 5).

EBLIDA'nın çalışma alanları arasında telif hakkı, yaşamboyu öğrenim, elektronik kaynaklar için ödenecek katma değer vergisi, kütüphane ve arşivlerin enformasyon toplumu içindeki rolleri, kütüphane yasaları ve ifade özgürlüğü

konuları yer almaktadır. 23-25 Kasım 1998 yılında Strazburg'da yapılan 'Kütüphaneler ve Demokrasi: Ülkelerin, Yerel Otoritelerin ve Uzmanların Sorumlulukları' (Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals) adlı konferansta kütüphane yasalarına yönelik bir kılavuz tartışılarak, hazırlanmıştır. EBLIDA ve Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan 'Avrupa'da Kütüphane Mevzuatı ve Politikası' adlı bu kılavuz, Ocak 2000'de IFLA ve EBLIDA tarafından kabul edilerek onaylanmıştır. Kütüphane yasalarına yeni bir bakış açısı getirmek amacıyla hazırlanan kılavuz, Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin sorumlu otoritelerine şu önerilerde bulunmaktadır;

1. Kılavuzda ana hatlarıyla yer alan ilkeleri baz alarak, yasa hazırlamak, varolan yasaları uyarlamak ve diğer önlemleri almak,
2. İlgili kurum ve kişilerin kılavuzdan haberdar olmalarını ve kılavuza erişimlerini sağlamak (Council of Europe; EBLIDA 1998).

3.4.2.1. Avrupa'da Kütüphane Mevzuatı ve Politikası Kılavuzu (Guidelines On Library Legislation and Policy in Europe)

Avrupa'da Kütüphane Mevzuatı ve Politikası Kılavuzu'nda mevzuat değişikliği ya da uyumu önerilen dört önemli alan bulunmaktadır. Bu alanlar:

- I. Düşünce özgürlüğü ve bilgiye serbest erişim.
- II. Ulusal kitap ve enformasyon politikaları içinde kütüphaneler.
- III. Kütüphaneler ve bilgi endüstrileri.
- IV. Kütüphane mirasının korunması

"I. Düşünce Özgürlüğü ve Bilgiye Serbest Erişim

1. Kütüphaneler bilgi ve düşünceye erişim hakkına ek olarak, kullanıcılarının ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulmuştur. Bu bağlamda,
 - i. Kütüphane hizmetleri ırk, milliyet, din, kültür, politika, yaş, fiziksel eksiklik ya da öğrenme noksanlığı ve cinsiyet ayrımı yapılmaksızın sağlanmalıdır.

- ii. Kamu fonlarından finanse edilen bilgi kaynakları, araçları ve hizmetleri, kullanıcılara ücretsiz olarak sağlanmalı ve herkes için aynı derecede erişilebilir olmalıdır.
- iii. Ağ üzerindeki materyallere erişim veya engelleme, yasaların öngördüğü şekilde yapılmalıdır.
- iv. Kütüphaneler, kalite temelinde ve kullanıcıların gereksinimleri doğrultusunda bilgi kaynaklarına erişimi sağlamalıdır.
- v. Koleksiyon ve kaynak seçiminde farklı insan grupları göz önüne alınarak, verilen hizmette içerik, dil ve format çeşitliliği sağlanmalıdır.
- vi. Kütüphaneler bilgi kaynaklarından entellektüel ve fiziksel kalite düzeyi itibariyle en iyisini sağlamaya çalışmalıdır.
- vii. Kütüphane hizmet noktaları herkesin erişimine uygun bir şekilde tasarlanmalı, görme, işitme ve diğer özürli kullanıcıların gereksinimleri için önlemler alınmalıdır.

2. Koleksiyon geliştirme konusunda gözetilecek ilkeler:

- i. Kütüphanenin koleksiyon geliştirme anlayışı, çeşitli nüfuz alanları (siyasi, mezhepçi, ticari vs.), kullanıcı temsilcileri, toplum grupları ve diğer eğitim, enformasyon ve kültür kurumları ile müzakere içinde, fakat kütüphanecinin bağımsız ve profesyonel hükmüne dayanmalıdır.
- ii. Koleksiyon geliştirme politikaları değişen gereksinim ve fırsatları yansıtacak şekilde sürekli gözden geçirilirken, halkın da katılımının sağlandığı şeffaf bir sürece dayanmalıdır.
- iii. Azınlıklar için hem kendi kültürlerini hem de içinde buldukları kültürü kendi dillerinde yansıtan materyaller sağlanırken, azınlıkların kültürlerini de içinde buldukları topluluğa tanıtır nitelikte olmalıdır.
- iv. Kütüphaneler ulusal ve uluslararası ödünç verme konusunda diğer ülkelerle işbirliği içinde bir sistem ya da sistemlerin parçası olmalı ve diğer kültür, eğitim ve enformasyon kuruluşlarıyla yakın ilişki içinde çalışmalıdır.
- v. Kütüphaneler kütüphane koleksiyonu içinde yer almayan materyallere erişimi, elektronik bilgi hizmetlerini ve ağ üzerindeki bilgileri de kullanarak sağlamalıdır.

3. Elektronik ağlara erişim prensiplerine ilişkin, kütüphaneler:

- i. Ağ üzerindeki bilgileri amaçları doğrultusunda kullanmalıdır.
- ii. Kullanıcılar adına elektronik bilgi kaynaklarına erişimi sağlarken, ağ üzerindeki bilgilerin kullanımı konusunda kullanıcıya rehber olmalı ve uygun düzeyde destekle kamu erişim noktaları sağlamalıdır.
- iii. Yasal olmayan Internet kaynaklarına erişim hakkı vermemelidir. Kullanıcıların erişmesinde sakınca olmayan diğer materyallerle ilgili olarak, erişmek istedikleri bilginin ne olduğunu saptamalıdır.

- iv. Ağ üzerindeki bilgilere halkın erişimini sağlarken, yöntem ve amaçları belirginleştirmek için İnternet kullanım politikalarını açıkça belirtmelidir.
- v. Gizlilik ve mahremiyet ile ilgili kullanıcı haklarına saygılı olmalıdır.
- vi. Hizmet amaç ve hedeflerinin başarısını garantilemek için, kamu erişim noktalarını, pratikteki uygulamalarını ve politikalarını sivil toplum örgütleriyle müzakere içinde sürekli gözden geçirmelidir.

II. Ulusal Kitap ve Enformasyon Politikaları İçinde Kütüphaneler:

4. Kütüphane yasa ve politikası;

- i. Ulusal enformasyon politikası çerçevesi içinde tüm kütüphane türleri için gerekli yasal statü ve mesleki konumu güvence altına almalı,
- ii. Genel prensipler ve daha ayrıntılı olan standart ve performans göstergeleri konusunda bir denge gözetmeli,
- iii. Enformasyon, kütüphaneler ve ilgili diğer temsilciler arasındaki ilişkileri açıklayıcı olmalı,
- iv. Tüm yurttaşların bilgiye serbest erişimini güvence altına alarak, İnternet üzerindeki elektronik bilgiyi de içeren, tüm bilgi taşıyıcılarını kapsamına almalı,
- v. Kütüphane hizmetlerini demokrasinin sürmesi ve gelişiminde gerekli bir güç olarak sunmalıdır. Ayrıca, merkezi ve yerel otoriteler ulusal bilgi politikasında kütüphanelerin bu fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için gerekli kurumsal, ekonomik ve denetim mekanizmalarını oluşturmalı,
- vi. Farklı kütüphane türleri ve onların misyonlarıyla ilgili kalite performans ölçütleri konusunda rehber olarak öneride bulunmalıdır.

5. Otoriteler ve kurumlar;

- i. Kütüphane sektörünün her düzeyi ve kütüphane yönetimiyle ilgili her grup için rol, görev ve sorumlulukların açıklandığı, kolaylıkla anlaşıldığı bir yapı hazırlamalı,
- ii. Farklı kütüphane türleri arasında işbirliğini desteklemek için gerekli alt yapıyı geliştirmelidir.

6. Kütüphane hizmetleri: Türleri, hizmet düzeyi, performans göstergelerine ilişkin;

- i. Ulusal ve uluslararası bilgi değişimini kolaylaştıracak teknik standartlar ile iletişim ve elektronik ağlarla ilgili standartlar mümkün olduğunca kısa zamanda uygulamaya konmalıdır,
- ii. Artan ürün ve elektronik içerik dağılımı, kütüphanelerin geleneksel anlamda sınıflandırılmasını belirsizleştirmektedir. Kütüphaneler ve kütüphane ağları sorumluluklarını, kaynaklarını sağladıkları yere

göre değil, geniş bir toplum kesimine hizmet verecek şekilde belirlemelidir,

- iii. Genelde topluma, özelde öğrencilere bilgiyi elde etme ve kullanma becerisi öğretilmeli. Bu amaçla kılavuzlar hazırlanmalı ve eğitimin her düzeyindeki müfredatta yer almalıdır,
- iv. Özel gruplara verilen kütüphane hizmeti mevzuatlarda ayrıntılarıyla açıklanmalı,
- v. Çalışmalar diğer sektörlerde uygulanmakta olan enformasyon teknolojisindeki yeni gelişmeleri takip edici nitelikte olmalıdır,
- vi. Ulusal düzeydeki kütüphane sorumluları, kütüphane hizmetlerinin gelişimini, ulusal ve uluslararası enformasyon politikası içinde düşünmelidir.

7. Merkezi ve yerel yönetim.düzeyinde kütüphane finansmanı;

- i. Beklenen hizmet düzeyi ve kaynakların yeterliliği arasındaki ilişki, kütüphane yönetiminin düzeyi ve kütüphane türüne bakılmaksızın net olmalıdır.
- ii. Kütüphanelerin finansmanı kamunun sorumluluğunda olmalıdır. Kütüphane hizmetlerinin kısmen başka kaynaklardan sağlanması, kütüphanecilerin profesyonel dürüstlüğü ve kütüphane kaynaklarının seçimini etkilememeli ve bilgiye serbest erişim ile hizmetlerin ücretsiz sunulması temel prensiplerine zarar vermemelidir.
- iii. Kütüphane sorumluları ve kütüphaneler, performans ölçüm ve kalite kontrol belgeleri ile kütüphane hizmetleri için harcanan kamu kaynaklarının olabildiğince en iyi şekilde kullanıldığını gösterecek örgütsel yapılarını, denetleme/kontrol mekanizmalarını birlikte geliştirmelidir.
- iv. Kütüphane bütçeleri yeni teknolojiler, personelin eğitimi ve kullanıcılar için sağlanan yeni araç ve hizmetler doğrultusunda hazırlanmalıdır.

8. Eğitim ve öğretime ilişkin;

- i. Profesyonel kütüphaneciler ve diğer kütüphane personelinin yeterince korunması için, kütüphanecilik eğitimi ve kütüphane hizmetleri ulusal mevzuata ve kütüphane politikasına yansıtılmış olmalıdır,
- ii. Kütüphane sorumluları, personelin Avrupa'da değişim programlarına katılımını teşvik etmelidir.

III. Kütüphaneler ve Bilgi Endüstrileri

9. Kütüphaneler bilginin kullanımı ve elde edilebilirliğini kolaylaştırma konusunda telif hakkı ve ilgili yasalarda, bir kamu kurumu olarak tanınmalıdır.
- i. Hükümetler telif hakları ve benzeri konularda kütüphanelerin işlevlerini yasal bir temele oturtmalıdır.
 - ii. Kütüphanelerin hangi tür bilgi kaynaklarına sahip olurlarsa olsunlar, kamu görevi yaptığı unutulmamalıdır. Bu sebeple mümkün olduğunca, basılı materyallere uygulanan telif hakkı muafiyeti elektronik kaynaklara da uygulanmalı ve kütüphane içinde tarama yapılmasına izin verilmelidir.
 - iii. Politik gruplar yurttaşların, çeşitli formlardaki kültürel, bilimsel, eğitici ve sosyal enformasyona kütüphaneler aracılığıyla erişiminin yasal ve finansal koşullarını sağlamalıdır.
10. Telif hakkı dolayısıyla ödünç verilmeyen bilgi kaynakları için hak sahipleri ve kullanıcılar arasında bir müzakere ortamı oluşturularak, serbest erişim hakkı olacak enformasyonun ne olduğu saptanmalıdır
- i. Hükümetlerin devlet kuruluşlarınca üretilen bilgiye erişimi sağlama zorunluluğu vardır.
11. Kütüphaneler, erişilebilir enformasyonu sağlamak için toplu sözleşme, lisans ve başka yöntemleri kullanmalıdır.
- i. Hak sahipleri ya da onların temsilcileriyle anlaşma zemini oluşturulmalıdır.
 - ii. Elektronik ağlar aracılığıyla elde edilebilen materyalin kullanımı, kullanıcılar için kütüphane içinde ücretsiz olmalıdır.
12. Kütüphaneler ulusal telif hakkı uyarınca kopyalama ve tıpkı basıma izin vermelidir.

IV. Kütüphane Mirasının Korunması

13. Derleme yasası ulusal koleksiyonun geliştirilmesinde temel belgedir ve amaçları şunlardır:
- i. Ulusal kültürün korunması, gelişmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması.
 - ii. Ulusal bibliyografyanın derlenmesi ve yayınlanması.
 - iii. Depolanmış yayınlara erişim.
14. Derleme yasası kazanımları hükümetin kitap ya da enformasyon politikalarındaki yetersizliğinin yerini almamalıdır. Bu amaçla derleme yasası:
- i. Yayıncılar/üreticiler için anlaşılır ve açık olmalıdır.

- ii. Tüm yayın türleri için uygun politikaları kapsmalıdır. Tüm bilgi taşıyıcılarına yönelik olmalı ve telif hakkı yasası ile uyum sağlamalıdır. Öyle ki, elektronik kaynaklara erişimi garanti ederken, derlenen kaynağın telif hakkı sahibine de makul bir bedel sunmalıdır.

15. Derleme yasasının etkisini artırmak ve diğer kitap aktörlerine uygulamada zarar vermemek için şu kurallara dikkat etmek gerekir:

- i. Derleme kurumları, derlenmiş yayınlar için etkili bibliyografik hizmetler sunmalı ve etkiyi artırmak için tercihen, elektronik ağlar aracılığıyla yeterli erişimi sağlayabilmeli. Ulusal kütüphaneler ve/veya diğer ulusal bibliyografya kurumları daha iyi hizmet verebilmek için etkin bir şekilde devlet kurumlarıyla ve diğer kurumlarla işbirliği içinde olmalıdır.
- ii. Basılı kopyaların derlenmesi makul bir düzeyde, ulusal ihtiyaçlara uygun olarak 3-5 kopya aralığında tutulmalıdır. Koruma programlarının fiyatlandırması yüksek olduğundan, politika belgelerinde yasal düzenlemelerin, materyal türlerine (ses, görsel-ışitsel, film ve elektronik) göre ayrı yapılıp yapılmadığına dikkat edilmelidir.
- iii. Değerli yayınların sınırlı sayıdaki kopyası derlemeye alınmalıdır.
- iv. Derleme yasasına uyulmadığı takdirde, para cezası ya da başka önlemler alınmalıdır.
- v. Derleme yasası mekanizmasının işlemesi için ulusal bibliyografik hizmetler zamanında verilmelidir.
- vi. Derleme kuruluşları arasında işbirliğinin oluşturulması için modeller daha analizci ve cesaretlendirici özelliğe sahip olmalı.
- vii. Elektronik yayınlar için oluşturulacak derleme yasasının yasal, teknik ve mali durumunu incelemek için gelecekteki gereksinimlerin de dikkate alındığı araştırmalara ihtiyaç duyulacağı unutulmamalıdır.

16. Yazılı mirasın taşınması ile ilgili olan sorulara ilişkin tavsiyeler;

- i. Yazılı miras kapsamındaki kaynakların sadece özel durumlarda ödünç verilmeleri izni olmalıdır,
- i. UNIDROIT Konvansiyonu (International Institute for the Unification of Private Law, 1995), çalınmış veya yasal olmayan bir şekilde dışarı çıkarılmış kültür objeleri hakkındaki sorulara referans olacak bir belge yayınlamıştır. Ardından yayınlanan Avrupa Konseyi Parlamento Meclisi Tavsiyeleri no: 1372'ye (1998) konuyla ilgili sorunlarda başvurulmalıdır.
- iii. Ulusal düzenlemeler Avrupa Birliği Konseyi yönergeleriyle uyum içinde, kültürel malların sınır dışına çıkarılmasını denetleyici şekilde olmalıdır. (Konsey kararı; 9 Aralık 1992 ve takip eden metinler)
- iv. Yazılı mirasla ilgili idari ve yasal işbirliği desteklenmelidir,
- v. İkinci Dünya Savaşı sırasında elden çıkan yazılı mirasa ait envanter oluşturulmalı ve erişimi sağlayacak çalışmalar yapılmalıdır (Council of Europe; EBLIDA 1998).”

AVRUPA BİRLİĞİ ÜYESİ ÜLKELERİN ALT YAPI GÖSTERGELERİ VE HALK KÜTÜPHANELERİ

BÖLÜM 4

4.1. ÜYE ÜLKELERİN ALT YAPI GÖSTERGELERİ

4.1.1. İktisadi ve Sosyal Göstergeler

Bilgiye dayalı toplumlar, bilginin üretimi ve kullanımı ölçüsünde rekabet gücünü ve bu koşullara bağlı olarak gelişmişlik düzeylerini artırmaktadırlar. Bilgi üretiminin ön plana çıkması, ülkelerin ekonomik ve toplumsal gelişmelerine önemli katkılarda bulunmaktadır. Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında ülkelerin ekonomik ve toplumsal gelişmişlik ve buna bağlı olarak bilgi üretim düzeyleri farklılık göstermektedir.

Bir ülkede belli bir dönemde üretilen tüm mal ve hizmetlerin üretim değerleri toplamından, üretimde kullanılan girdiler toplamının düşülmesiyle elde edilen değeri ifade eden GSYİH (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) ve onun kişi başına düşen oranı, incelenecek ülkelerin iktisadi yapıları hakkında temel bir karşılaştırma yapılmasına olanak vermektedir (Milli Hesaplar ile...15.04.2003). Bir ülkenin gelişmişlik ölçütünün bir ifadesi olan bu değerlerin yanı sıra, enformasyon hizmetlerine yönelik belirlenen politikaların düzeyi ile Ar-Ge çalışmaları ve enformasyon alt yapısı için ayrılan oran, aynı şekilde gelişmişlik düzeyini gösteren ölçütler arasında yer almaktadır.

OECD'nin 1995 yılı ABD dolar kurunu baz alarak hesapladığı AB üyesi ülkelerin GSYİH miktarlarının yer aldığı Tablo 1'deki verilere dayanarak, 15 ülkenin GSYİH'larının sürekli bir artış içinde olduğu gözlenmektedir. Kişi başına düşen GSYİH miktarı Almanya'da ve Finlandiya'da 1990-1995 yılları arasında bir düşüş

eđilimine girmiŖse de, sonraki yıllarda etkin bir artış hızını yakalamıŖtır. KiŖi baŖına dūŖen GSYİH miktarının 2000 yılında en yūkses olduđu Ŗlke 57.568 ABD doları ile Lūkseburg, en dūŖŖk olduđu Ŗlke 12.992 ABD doları ile Portekiz olmuŖtur (Tablo 1).

Tablo1. AB Ülkelerinin GSYİH ve Nüfus Verileri

ÜLKELER	NÜFUS (000)			GSYİH (1995 yılı \$ kuru – Milyar \$)					Kişi Başına GSYİH (1995 yılı \$ kuru)		
	1995	2000	2001	1995	1999	2000	2001	2002	1995	2000	2001
ALMANYA	81.539	82.164	82.193	2458.3	2613.2	2687.8	2703.2	2708.0	30.148	32.712	32.888
BELÇİKA	10.131	10.239	10.262	276.7	305.3	316.7	319.1	321.4	27.312	30.930	31.095
FRANSA	58.020	59.226	59.521	1553.1	1707.8	1772.3	1804.9	1823.6	26.768	29.924	30.323
HOLLANDA	15.424	15.864	15.983	414.8	481.6	497.6	503.9	504.4	26.893	31.366	31.527
İTALYA	57.269	57.680	57.844	1097.2	1171.1	1207.9	1229.7	1234.3	19.158	20.941	21.258
LÜKSEMBURG	407	436	441	18.1	23.0	25.1	25.3	25.5	44.471	57.568	57.369
DANİMARKA	5.216	5.330	5349	180.2	200.1	205.7	208.7	211.9	34.547	38.592	39.016
İNGİLTERE	58.500	59.623	59.832	1134.9	1269.9	1309.1	1334.7	1354.9	19.400	21.956	22.307
İRLANDA	3.598	3.777	3.820	66.5	96.4	106.0	112.0	116.1	18.482	28.064	29.319
İSPANYA	39.177	39.442	39.490	584.2	676.8	705.2	724.0	737.2	14.911	17.879	18.333
PORTEKİZ	9.912	9.998	10.023	107.2	125.3	129.9	132.1	132.6	10.815	12.992	13.179
YUNANİSTAN	10.443	10.543	10.565	117.6	133.6	139.1	144.8	150.6	11.261	13.193	13.705
İSVEÇ	8.816	8.861	8.883	248.4	279.4	291.6	294.8	300.4	28.176	32.908	33.186
FİNLANDİYA	5.099	5.171	5.181	129.7	155.5	164.1	165.2	167.8	25.436	31.734	31.885
AVUSTURYA	8.040	8.103	8.121	235.2	260.2	269.4	271.2	274.0	29.253	33.246	33.394
AB	371.591	376.457	370.208	8622.1	9499.2	9827.5	9973.6	10062.7	24.468	28.933	29.252

Kaynak: Eurostat Yearbook 2002. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002. s.14
 OECD Science, Technology and Industry Outlook 2002. Paris: OECD, 2002. s.28

10'ar yıllık GSYİH büyüme oranlarının verildiği Tablo 2'de yer alan 1990-2000 yılları ile, 1980-1990 yılları arasındaki büyüme oranları kıyaslandığında, Hollanda, Danimarka, İrlanda ve Yunanistan dışındaki ülkelerin büyüme oranlarında bir düşüş olduğu görülmektedir. Lüksemburg için her iki 10'ar yıllık dönemler arasında, son döneme ait veri elde edilemediğinden bir kıyaslama yapmak mümkün olmamışsa da, 1979-89 yılları arasındaki dönemde, en yüksek büyüme oranının Lüksemburg'da gerçekleştiği gözlenmektedir.

Tablo2. GSYİH Büyüme Oranları

ÜLKELER	1980-90	1990-00
ALMANYA	2.3	1.5
BELÇİKA	2.1	2.0
FRANSA	2.4	1.7
HOLLANDA	2.3	2.8
İTALYA	2.5	1.6
LÜKSEMBURG	4.3*	...
DANİMARKA	2.0	2.5
İNGİLTERE	3.2	2.5
İRLANDA	3.2	7.3
İSPANYA	3.0	2.5
PORTEKİZ	3.1	2.7
YUNANİSTAN	0.9	2.1
İSVEÇ	2.5	1.9
FİNLANDIYA	3.3	2.8
AVUSTURYA	2.2	2.1
AB **	2.7	2.8

*1979-89

** Lüksemburg dahil edilmemiştir.

Kaynak: OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 1999. Paris: OECD, 1999. s. 112.
The World Bank. World Development Indicators: Growth of Output
(www.worldbank.org/data/wdi2002/tables/table4-1.pdf)

Tablo 3’de görüldüğü gibi Avrupa Birliği üyesi ülkelerin ekonomik ve toplumsal gelişmişlik düzeyleri ile GSYİH’larının tarım, sanayi ya da hizmet sektöründen karşılanması, ülkelerin ekonomik yapılarının belirlenmesinde önemli bir unsur olmaktadır. Avrupa Birliği üyesi ülkelerin ekonomik yapıları ve sektörel ağırlıkları incelendiğinde, milli gelirlerinin çok yüksek oranda hizmet sektöründen elde edildiği görülmektedir. Pek çok ülkede tarım sektörünün GSYİH’ya katkısı %1-4 oranı aralığında gerçekleşirken, Yunanistan’da %9 oranında gerçekleşmektedir. Bu oranın diğer ülkeler göz önüne alındığında oldukça yüksek bir oran olduğu görülmektedir (Tablo 3).

GSYİH’ya sanayi sektöründen en yüksek oranda katkının sağlandığı ülkeler, %38 ve %34 oranlarıyla İrlanda ve Finlandiya’dır (Tablo 3).

Eğitim, turizm, sağlık, bilimsel araştırma, ulaşım vb. alt sektörlerin içinde yer aldığı hizmet sektöründen ulusal gelire yansıyan katkı payına bakıldığında % 58-75 aralığında oranlarla karşılaşılmaktadır. Ülkelerin ekonomik yapısının, tarım ve sanayi sektöründen, hizmet sektörüne doğru gösterdiği gelişim, ekonomik yapının değişmesine neden olmuştur. Ekonomik yapıya somut bir şekilde yansıyan bu gelişim, bir başka deyişle ekonomik yapı ile gelişmişlik düzeyi arasındaki ilişki, hizmet sektörünün ulusal gelire yaptığı katkı ile kendini göstermektedir. Aynı zamanda hizmet sektörünün ekonomideki ağırlığı, ülkelerin enformasyon toplumunda durdukları yere işaret etmesi bakımından önemlidir. Hizmet sektörünün, sanayi sektöründen aktif anlamda fazla olması, söz konusu ülkenin ve toplumun enformasyon toplumu olarak sınıflandırılmasına neden olsa da, Türkiye gibi ülkelerde çoğu zaman yanıltıcı olmaktadır. 5.2.1. Bölüm’de ayrıntılarıyla üzerinde durulacağı gibi Türkiye’nin enformasyon toplumu olmasının göstergelerinden biri olan hizmet sektörünün ulusal gelire katkısının yüksek çıkmasının nedeni (Tablo 23), herhangi bir eğitim gerektirmeyen işlerin (boyacılık, inşaat işçiliği vb.) de bu sektör içinde değerlendirilmesidir (Şentürk 24.03.2003).

Tablo 3'deki GSYİH'dan eğitime ayrılan pay incelendiğinde 1990-1998 yılları arasında en yüksek oranı Danimarka'nın ayırdığı, Almanya'da ise eğitime ayrılan oranın aynı yıllar arasında % 4.7'den % 4.6'ya düştüğü görülmektedir.

1996 yılı verilerine dayanılarak, 25-64 yaş aralığındaki üniversite mezunu nüfusun toplam nüfusa oranının yer aldığı Tablo 3'de, % 23 ile Hollanda'nın en fazla üniversite mezunu nüfusa sahip olduğu görülmektedir. En düşük üniversite mezunu nüfusa sahip olan Avusturya'da, üniversite mezunu nüfusun toplam nüfusa oranı % 6'dır.

Tablo3 GSYİH'nin Sektörlere Göre Dağılımı ve Eğitim Verileri

ÜLKELER	GSYİH'nin Sektörlere Göre Dağılımı (%) 2000			GSYİH'dan Eğitime Ayrılan Oran (%)			Üniversite Mezunu Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı (25-64 yaş)
	Tarım	Sanayi	Hizmet	1990	1995	1998	
ALMANYA	1*	31*	68*	4.7 (a)	4.7	4.6	13
BELÇİKA	1	24	75	11
FRANSA	3*	26*	71*	5.3	6	5.9	10
HOLLANDA	3	26	70	23
İTALYA	2**	30**	68**	3.1	4.6	4.7	8
LÜKSEMBURG	1	30	69	3.1	4.2	11
DANİMARKA	3*	26*	71*	6.7 (b)	7.7	8.2	15
İNGİLTERE	2***	25***	73***	13
İRLANDA	4	38	58	11
İSPANYA	4	31	65	4.2	4.7	4.5	13
PORTEKİZ	4	31	66	7
YUNANİSTAN	9	22	70	2.4	2.9	12
İSVEÇ	2**	29**	69**	13
FİNLANDİYA	4*	34*	62*	12
AVUSTURYA	2**	29**	69**	6
AB	3	28.8	68.3	11.9

*2002, **2001, ***1999 yıllarına ait değerlerdir.

(a) 1993, (b) 1985 yılı verileri

Kaynak: Factbook 2002. Central Intelligence Agency. (www.cia.gov/cia/publications/factbook2002)
The World Bank. World Development Indicators 2002. Washington, D.C.: The World Bank, 2002
OECD Science, Technology and Industry Scoreboard. Paris: OECD, 1999 s. 120

Bir ülkenin Ar-Ge çalışmaları için ayırdığı kaynak miktarı ile ulusal gelir ve istihdam ağırlığının bilgi temelli oluşu, bilgi toplumu olmanın göstergelerinden biri olarak bilinmektedir.

Avrupa Birliği üyesi ülkelerin GSYİH'dan Ar-Ge çalışmaları için ayırdıkları kaynak miktarının, Tablo 4'te görüldüğü gibi 1985-1995 yılları aralığında Almanya, Belçika, İtalya ve İngiltere'de düştüğü görülmektedir. Aynı tablodaki Ar-Ge harcamalarına katkı oranlarına bakıldığında İtalya, Portekiz, Yunanistan ve Avusturya dışındaki ülkelerde sanayi sektörünün, hükümetten daha fazla bir orana sahip olduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde, Ar-Ge çalışmalarına ayrılan kaynağın artması sadece kamu kurumlarının değil, özel sektörün de sorumluluğunda olmuştur. Bu bağlamda beklenti, üniversite-sanayi işbirliğinin geliştirilmesidir. Ar-Ge çalışmalarında istihdam edilen personel sayısının verildiği Tablo 4'te yer alan veriler, 1995 ve 1997 yıllarına işaret etmektedir. Buna göre, Fransa ve İtalya'da Ar-Ge sektöründeki çalışan sayısının 1995-1997 yılları arasında düşerken, diğer ülkelerde yükseldiği görülmektedir.

Tablo 4 GSYİH'dan Ar-Ge'ye Ayrılan Oran, Ar-Ge Harcamaları ve Ar-Ge Personel Sayısı

ÜLKELER	GSYİH'dan AR-GE'ye Ayrılan Oran (%)					Ar-Ge Harcamalarına Katkı Oranları (%) 2000		Ar-Ge'de Çalışan Sayısı		Ar-Ge Çalışanlarının Kamuda Çalışan Toplam Nüfusa Oranı (%)
	1981	1985	1990	1995	1997	SANAYİ	HÜKÜMET	1995	1997	1997
ALMANYA	2.4	2.7	2.8	2.3	2.3	66.5	31	459.138	460.411	9.98
BELÇİKA	1.4 *	1.7	1.7	1.6	...	66.2	23.2	38.472	39.060	...
FRANSA	2.0	2.3	2.4	2.3	2.2	52.5	38.7	318.384	306.178	6.68
HOLLANDA	1.9	2.1	2.2	2.1	...	49.7	35.7	79.256	83.967	10.4
İTALYA	0.9	1.1	1.3	1.0	1.1	43	50.8	141.789	141.737	4.6
LÜKSEMBURG
DANİMARKA	1.1	1.3	1.6	1.9	2.0	58	32.6	30.213	34.187	...
İNGİLTERE	2.4	2.2	2.2	2.0	1.9	49.3	28.9
İRLANDA	0.7	0.8	0.9	1.4	1.4	64.1	21.8	9.662	12.030	...
İSPANYA	0.4	0.6	0.9	0.9	0.9	49.7	38.6	79.988	87.150	4.3**
PORTEKİZ	0.3	0.4	0.5	0.6	0.7	21.3	69.7	15.465	18.035	...
YUNANİSTAN	0.2	0.3	0.4	24.2	48.7	17.571	20.173	7.4
İSVEÇ	2.3	2.9	2.9	3.6	3.9	67.8	24.5	62.635	65.495	...
FİNLANDIYA	1.2	1.6	1.9	2.4	2.8	70.2	26.2	33.634	41.256	7.8
AVUSTURYA	1.1	1.3	1.4	1.5	1.5	39.4	41.3
AB ⁽¹⁾	1.3 ⁽²⁾	1.5	1.7	1.8 ⁽³⁾	1.88 ⁽⁴⁾	51.6	36.6	1.286.207 ⁽⁵⁾	1.309.679 ⁽⁵⁾	...

* 1979 yılı. **Üniversiteler hariç.

⁽¹⁾ Lüksemburg dahil edilmemiştir, ⁽²⁾ Belçika dahil edilmemiştir, ⁽³⁾ Yunanistan dahil edilmemiştir.

⁽⁴⁾ Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve Yunanistan dahil edilmemiştir, ⁽⁵⁾ Lüksemburg, İngiltere ve Avusturya dahil edilmemiştir.

Kaynak: OECD Science, Technology and Industry Scoreboard. Paris: OECD, 1999 s. 121

OECD Main Science and Technology Indicators. November 2002 (<http://www.oecd.org/pdf/M00026000/M00026476.pdf>)

OECD Main Science and Technology Indicators. Paris: OECD, 2001. Vol.2001/1. s.17

OECD. Highlights Of Public Sector Pay And Employment Trends : 2002

Bir ülkenin gelişmişlik düzeyini gösteren ölçütlerden bir diğeri, o ülkede üretilen bilimsel yayın sayısıdır. Tablo 5’te gösterildiği gibi, Hollanda dışındaki ülkelerin, her 1 milyon kişiye düşen bilimsel yayın sayılarında 1995 ve 1996 yılları arasında bir artış yaşanmıştır. 1997 yılında üretilen her 1 milyon kişiye düşen bilimsel yayın sayısı, Almanya, Hollanda, İspanya, Portekiz, Yunanistan, Finlandiya ve Avusturya’da artmıştır. 1998 yılına gelindiğinde ise sadece Hollanda’da üretilen bilimsel yayın sayısının düştüğü gözlenmektedir. 1998 ve 1999 yılları karşılaştırıldığında, her 1 milyon kişi başına düşen bilimsel yayın sayısının arttığı ülkelerin, Belçika, Danimarka, İngiltere, İspanya, Portekiz ve Finlandiya olduğu görülmektedir. 2000 yılında 1999 yılına göre üretilen ve buna bağlı olarak her 1 milyon kişi başına düşen bilimsel yayın sayısında tüm ülkelerde bir düşüş yaşandığı, Almanya, İtalya ve Portekiz’de ise sayının aynı kaldığı anlaşılmaktadır (Tablo 5).

Tablo 5 Üretilen Bilimsel Yayın Sayısı (Her 1.000.000 kişiye düşen)

ÜLKELER	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ALMANYA	422	430	442	464	454	454	453
BELÇİKA	447	481	463	476	479	478	...
FRANSA	442	446	443	457	454	452	...
HOLLANDA	705	698	705	685	660	656	...
İTALYA	273	291	285	297	297	297	...
LÜKSEMBURG
DANİMARKA	756	760	748	770	776	774	771
İNGİLTERE	682	689	653	664	667	665	...
İRLANDA	293	308	305	344	330	327	...
İSPANYA	252	270	285	294	310	308	...
PORTEKİZ	87	96	109	118	151	151	...
YUNANİSTAN	179	195	202	219	213	212	...
İSVEÇ	920	944	929	946	940	939	...
FİNLANDİYA	716	742	758	737	779	778	776
AVUSTURYA	391	400	425	449	442	441	...
AB ¹	469	482	482	494	497	495	...

¹ Lüksemburg dahil edilmemiştir.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ölçütlerinden biri olan, söz konusu ülkedeki okuryazar nüfusun genel nüfusa oranıdır. Tablo 6'da gösterildiği gibi Almanya, Lüksemburg, Danimarka ve Finlandiya'da nüfusun tamamı okuryazar durumdadır. Belçika, İrlanda ve İsveç 1999 yılı değerlendirmelerine göre nüfusunun % 99'u, İtalya'nın ise %98.4'ü okuryazar durumdadır. 2002 yılı verilerine göre Avusturya nüfusunun % 98'i, 1999 yılı verilerine göre ise İspanya nüfusunun %97.6'sı, Yunanistan nüfusunun %97'si ve Portekiz nüfusunun % 91.9'u okuryazar durumdadır.

Tablo 6 Okuryazarlık Durumu (15 yaş ve üstü)

ÜLKELER	2002 (%)
ALMANYA	100
BELÇİKA	99 (b)
FRANSA	99
HOLLANDA	99 (a)
İTALYA	98.4 (b)
LÜKSEMBURG	100 (a)
DANİMARKA	100
İNGİLTERE	99 (a)
İRLANDA	99 (b)
İSPANYA	97.6 (b)
PORTEKİZ	91.9 (b)
YUNANİSTAN	97 (b)
İSVEÇ	99 (b)
FİNLANDİYA	100
AVUSTURYA	98
AB	98.5

(a) 2000, (b) 1999

Kaynak: Human Development Report 2002. New York, Oxford: UNDP, 2002

The World Bank. World Development Indicators 2002. Washington D.C.: The World Bank, 2002

4.1.2. Enformasyon Hizmetleri ile İlgili Yasal Durum Göstergeleri

Avrupa'daki kütüphane yasalarının çeşitliliğini ve Avrupa ülkelerinin kütüphanelerine yönelik yasal durumlarını ortaya koymak amacıyla Ocak 1998'de 47 sorudan oluşan bir anket hazırlanmıştır. Anket soruları, Açık Toplum Enstitüsü (Open Society Institute) tarafından, 11-12 Mayıs 1998 tarihlerinde Budapeşte'de düzenlenen bir konferansta, Avrupa Kültür Konvansiyonu'nu (European Cultural Convention) imzalayan ülkelere 28'ine hükümet temsilcileri aracılığıyla dağıtılmıştır. Ekim 1998'de ankete verilen cevaplar alınarak değerlendirilmiştir. Bu bölümde, ağırlıklı olarak ankette elde edilen sonuçlar doğrultusunda, AB üyesi ülkelerin mevcut durumu ortaya konmaya çalışılacaktır. Sonuçların değerlendirilmesi, grafiklerde, 0-4 aralığında gösterilen sayılarla ifade edilmiştir. Buna göre sonuçlar, şu şekilde anlamlandırılmıştır;

- 4- Durumun yeterli olduğu, uygulanmakta olan bir yasanın mevcut olduğu ya da varolan yasanın istenen şekilde esnekliğe sahip olduğu,
- 3- Bazı eksiklik ya da boşluklara rağmen bir yasa olduğu ya da yeni bir yasa taslağının hazırlanmakta olduğu,
- 2- İstenen düzeyde bir yasa olmadığı, varolan yasanın uygulanmamakta ya da yetersiz olduğu,
- 1- Bir yasanın olmadığı,
- 0- Soruların cevaplanmadığı ya da geçersiz cevaplar olduğu.

Avrupa'da enformasyona serbest erişim ve ifade özgürlüğünün yasal belgelerde garanti altına alınması, 1990'lı yıllarda gerçekleşmiştir. Ancak yasal belgelerde kütüphanelerin bu konuda üstlenmeleri gereken rol üzerinde durulmadığı ifade edilmektedir (Kecskemeti, Vitiello 2000: 104).

Grafik 1'de görüldüğü gibi, Belçika, Fransa, İngiltere ve Finlandiya enformasyona serbest erişimi yasal garanti altına almış olan ülkelerdir. Almanya, Hollanda, İtalya, İspanya, Yunanistan ve Avusturya'da enformasyona serbest erişimi koruyan bir yasanın olduğu, ancak yetersiz bulunduğu ifade edilmektedir. Ankette yer alan, enformasyona serbest erişimin yasal garanti altında olup olmadığı

yönündeki soru, Lüksemburg, Danimarka, İrlanda ve Portekiz tarafından cevaplanmamıştır (Grafik 1). İsveç Parlamentosunun 1996 yılında kültür politikalarına yönelik aldığı kararla enformasyona serbest erişim güvence altına alınmıştır (PULMAN Country...18.04.2003).

Avrupa Birliği üyesi ülkelerin bir kütüphane yasasına sahip olup olmadıklarını gösteren Grafik 2’de, sadece Portekiz’de bir kütüphane yasasının olmadığı, Almanya, Fransa, Hollanda ve Avusturya’da ise kütüphane yasasının bazı boşluklar içerdiği ya da yasanın uygulanmadığı, Belçika, İtalya, İngiltere, İspanya, Finlandiya, İsveç, İrlanda, Yunanistan ve Danimarka’nın bir kütüphane yasasına sahip olduğu görülmektedir. Ankette yer alan kütüphane yasasının olup olmadığı yönündeki soru, Lüksemburg tarafından cevaplanmamıştır (Grafik 2).

Kütüphane yasasına ya da yönetmeliğine sahip olan ülkelerde, kütüphanenin amaç ve misyonu, yasa ya da yönetmelikte belirtilmektedir. 1998 yılında yapılan anket sonuçlarından edinilen bilgilere göre, Avusturya’nın ulusal kütüphane yasasında sadece araştırma ve üniversite kütüphanelerinin amaç ve misyonunun tanımlandığı ifade edilmektedir. Bir kütüphane yasasına sahip olmayan Yunanistan’da ise kütüphane amaç ve misyonunun tanımlandığı bir yasal belgenin mevcut olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Yasal belgelerde kütüphane misyonunun tanımlandığı ülkeler; Belçika, Danimarka, İtalya, İngiltere, Yunanistan ve Finlandiya’dır. İspanya ve Avusturya’da ise kütüphane misyonunun tanımlanmasında bazı eksiklikler olduğu ya da buna yönelik bir hazırlığın yapıldığı Grafik 3’te belirtilmektedir. Almanya’daki yasalarda ise tanımlama konusunda oldukça yetersiz bir durumun söz konusu olduğu ifade edilmektedir (Grafik 3).

Kütüphane yasalarında kütüphane türlerine, özellikle üniversite ve ulusal kütüphane türlerine yönelik özel düzenlemelerin Finlandiya’da var olduğu, Almanya, Belçika, Fransa ve İtalya’da genel hüküm ya da kanuni düzenlemeler biçiminde mevcut olduğu ifade edilmektedir. Grafik 4’te gösterildiği gibi Yunanistan ve Avusturya’nın ulusal kütüphanelerine ve üniversite kütüphanelerine yönelik

düzenlemelerin yer aldığı, İngiltere ve İspanya’da ise kütüphane türlerine yönelik özel düzenlemelerin yasalarda yer almadığı sonucuna ulaşılmaktadır (Grafik 4).

Kütüphane yasalarında, kütüphane personeline yönelik özel düzenlemelerin tam anlamıyla yer aldığı ülkeler Belçika, İtalya, Finlandiya ve Avusturya’dır. Grafik 5’te ifade edildiği gibi, Almanya’nın kütüphane yasası yetersiz olsa da personele yönelik bir düzenleme taslağı geliştirilmeye çalışılmaktadır. Belçika ve Finlandiya’nın kütüphane yasalarında, Yunanistan’ın yasal düzenlemeleri içerisinde kütüphane personelinin mesleki şart ve yeterliliklerinin tanımlandığı maddelere yer verilmiştir (Grafik 5).

Kütüphane personelinin sürekli eğitimine yönelik maddeler, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin kütüphane yasalarında ya da hükümetin bazı düzenlemelerinde yer almaktadır. Ulusal ya da başka bir merkezi kütüphanenin sorumluluğunda olan kütüphane personelinin sürekli eğitime tabi tutulması, Belçika, İtalya ve Avusturya’da düzenli bir şekilde uygulanmaktadır. Grafik 6’da ifade edildiği gibi İngiltere’nin kütüphane yasasında sürekli eğitime yönelik bir madde bulunmamaktadır (Grafik 6).

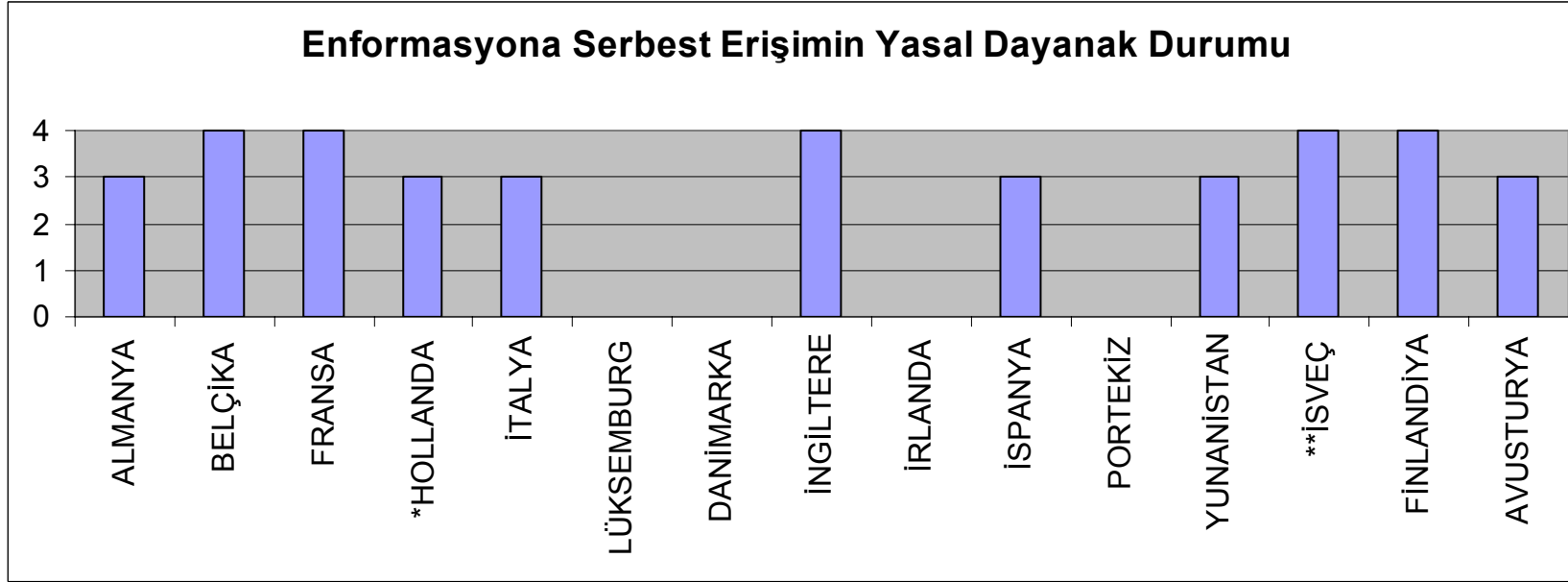
Avrupa Birliği üyesi ülkelerin derleme yasasına sahip olup olmadıklarını gösteren Grafik 7, kitaplara yöneliktir. Kopya sayılarının ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiği kitap derleme yasası, Almanya, Fransa, İngiltere, Portekiz, Yunanistan, Finlandiya ve Avusturya’da uygulanmaktadır. İtalya ve İspanya’da ise kitap derleme yasasının eksiklikleri olduğu ifade edilmektedir (Grafik 7).

Grafik ve görsel işitsel materyallere yönelik derleme yasasına sahip olan ülkeler Grafik 8 ve Grafik 9’da gösterildiği gibi Almanya, Fransa ve Finlandiya’dır. Geleneksel formun dışındaki materyaller için bir derleme yasasının hazırlanması, Avrupa’da çokça tartışılmış bir konudur. Çağdaş derlemeye duyulan gereksinim, kültür ve yayıncılık endüstrisindeki çeşitlilik sonucu, derleme yasasının her tür materyali içine alacak şekilde genişletilmesine neden olmuştur. İngiltere, Yunanistan

ve Avusturya’da grafik ve görsel işitsel materyallere yönelik derleme yasası uygulanmamaktadır. Elektronik materyallere yönelik bir derleme yasasına sahip olan ancak yasanın yetersizlikleri olduğunu ifade eden ülkeler; Almanya, Fransa, İtalya, İspanya ve Finlandiya’dır. Grafik 10’da görüldüğü gibi İngiltere, Yunanistan ve Avusturya ise elektronik materyallere yönelik bir derleme yasasına sahip değildir (Grafik 8, 9, 10).

Ulusal kütüphane ya da devlet kütüphanesinin sorumluluğunda olan, ulusal bibliyografyanın hazırlanıp hizmete sunulması, Almanya, Fransa, İspanya, Finlandiya ve Avusturya’da yasal bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Grafik 11’de görüldüğü gibi, İtalya’da verilen hizmette ise birtakım aksaklıklar halen sürmektedir. İngiltere ve Yunanistan’daki duruma bakıldığında ulusal bibliyografyanın hazırlanma zorunluluğunun yasal düzenlemelerde yer almadığı görülmektedir (Grafik 11).

GRAFİK 1

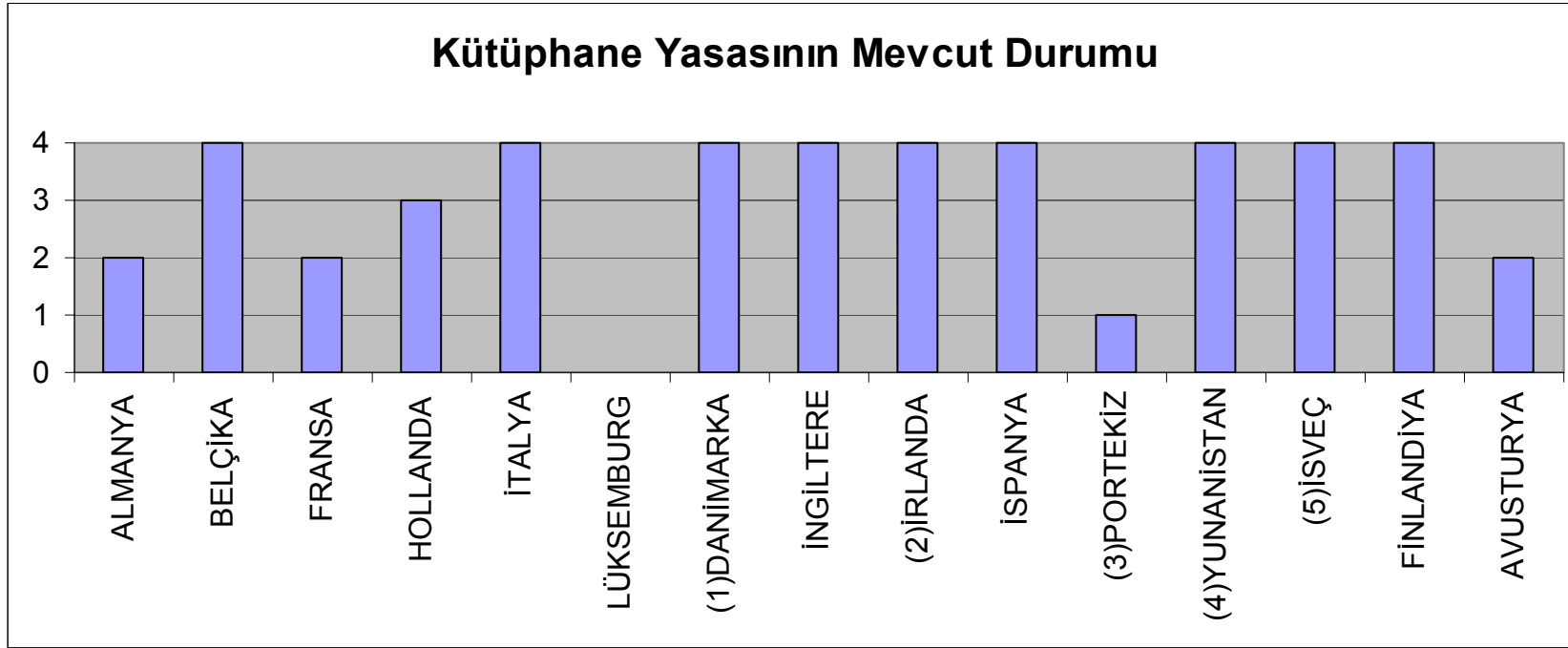

Kaynak: * PULMAN Country Report: Netherlands 2002 <<http://www.pulmanweb.org/countries/Netherlands.htm>>

** PULMAN Country Report: Sweden 2002 <<http://www.pulmanweb.org/countries/Sweden.htm>>

Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals. Alison Rivers, Ada Deflorio (Ed.), Council of Europe, April 2000: 224.

GRAFİK 2

Kaynak: (1)PULMAN Country Report: Denmark 2002 < <http://www.pulmanweb.org/countries/Denmark.htm>>

(2) PULMAN Country Report: Ireland 2002 < <http://www.pulmanweb.org/countries/Ireland.htm>>

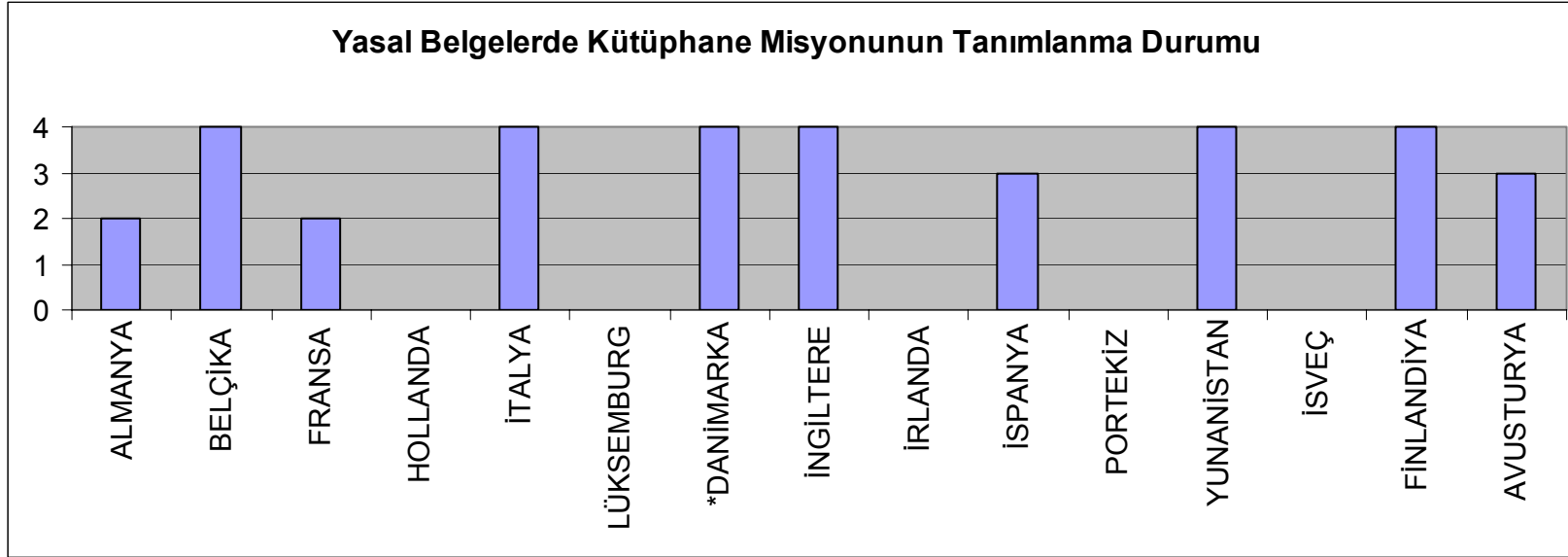
(3)PULMAN Country Report: Portugal 2002 < <http://www.pulmanweb.org/countries/Portugal.htm>>

(4)PULMAN Country Report: Greece 2002 < <http://www.pulmanweb.org/countries/Greece.htm>>

(5)PULMAN Country Report: Sweden 2002 <<http://www.pulmanweb.org/countries/Sweden.htm>>

Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals. Alison Rivers, Ada Deflorio (Ed.), Council of Europe, April 2000: 227

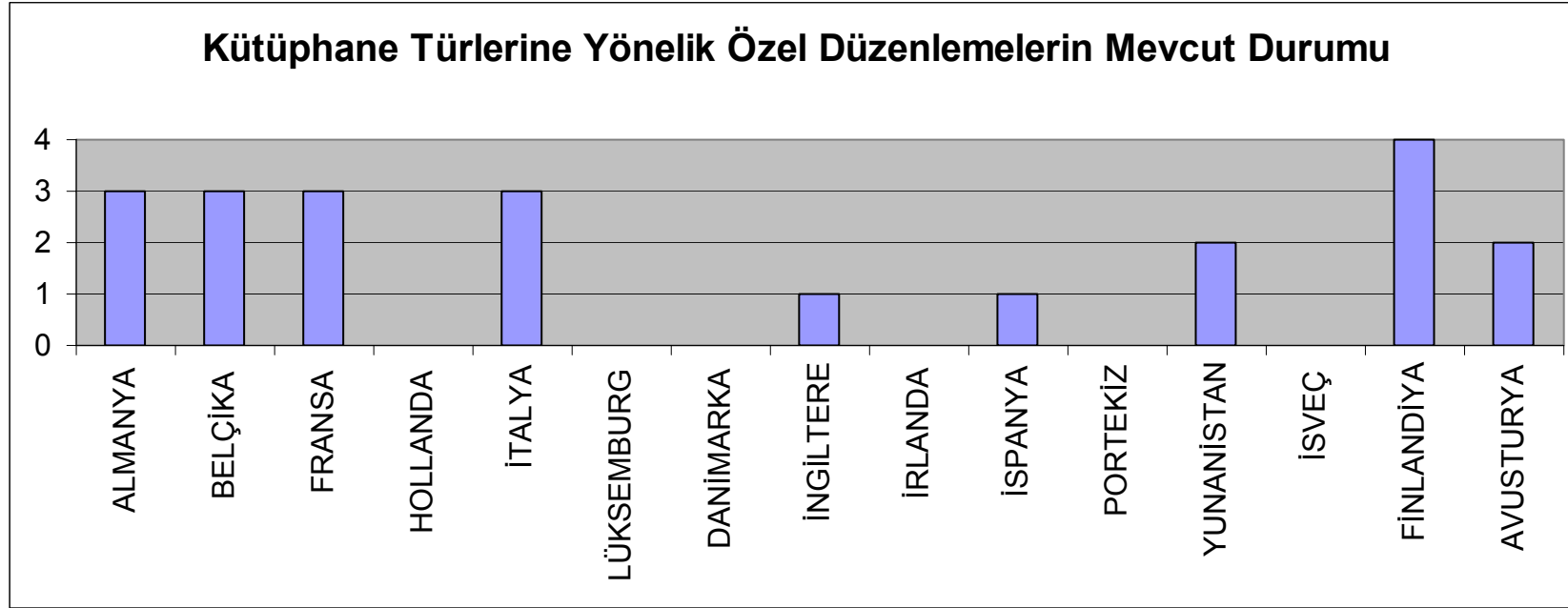
GRAFİK 3

Kaynak: * PULMAN Country Report: Denmark 2002 <<http://www.pulmanweb.org/countries/Denmark.htm>>

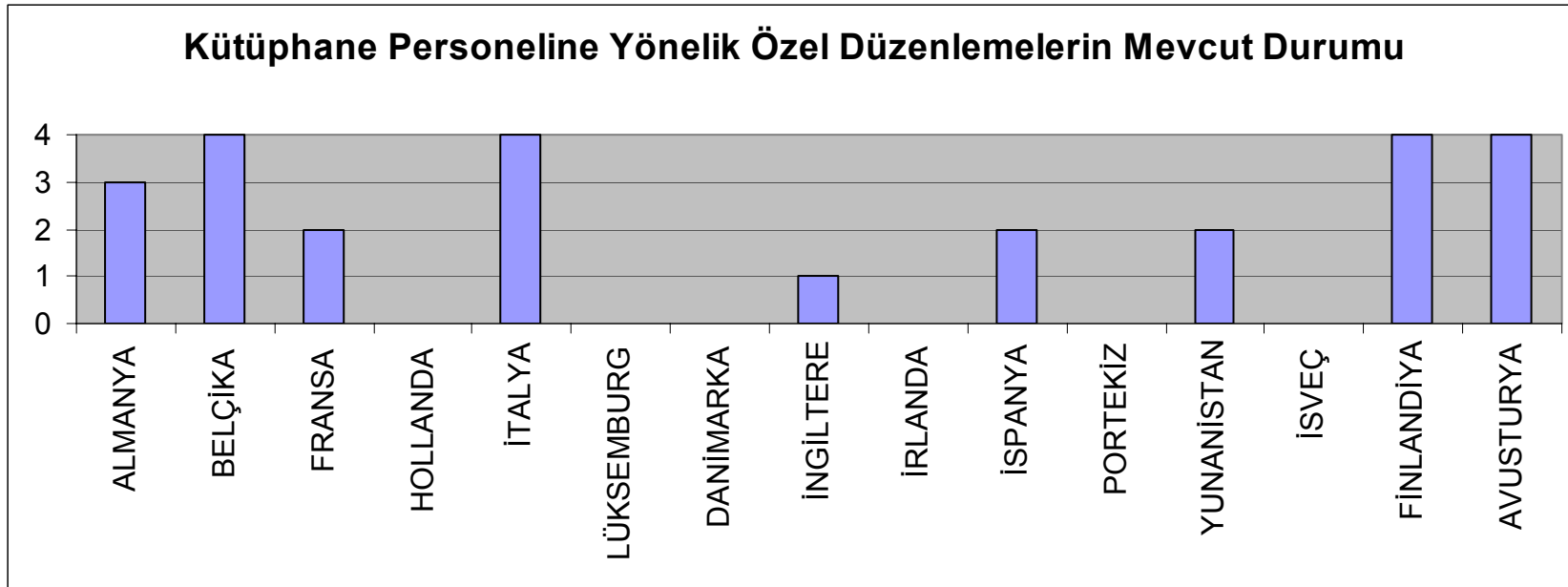
Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals. Alison Rivers, Ada Deflorio (Ed.), Council of Europe, April 2000: 228.

GRAFİK 4

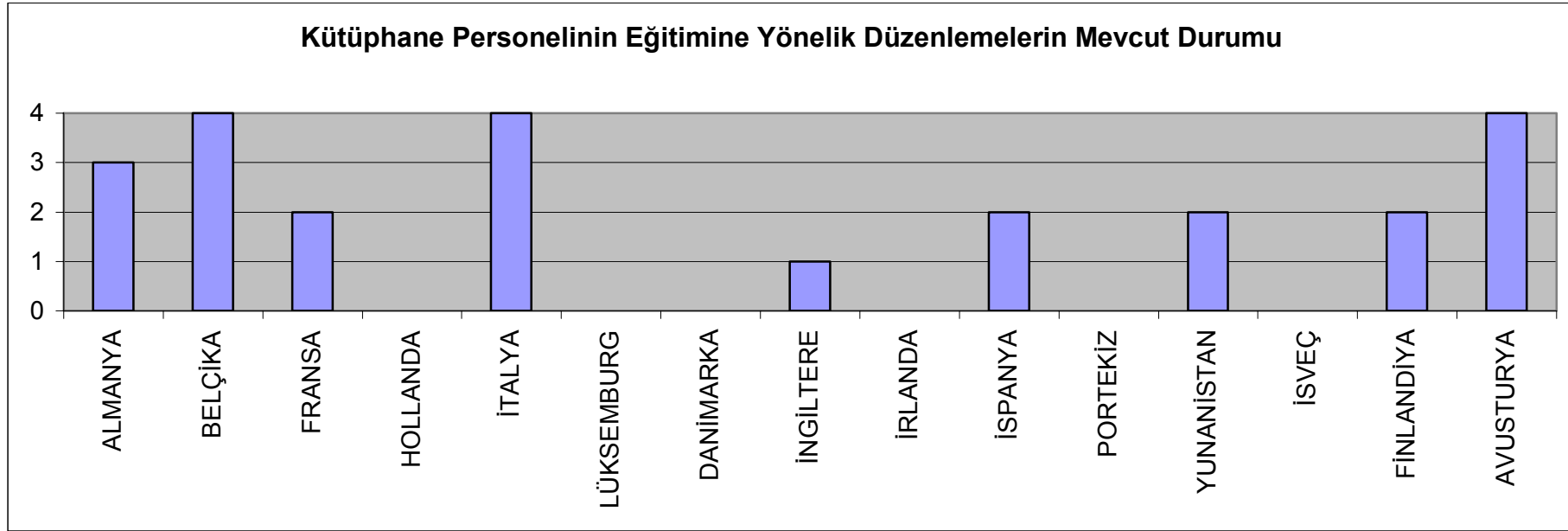
Kaynak: *Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals*. Alison Rivers, Ada Deflorio (Ed.), Council of Europe, April 2000: 232.

GRAFİK 5

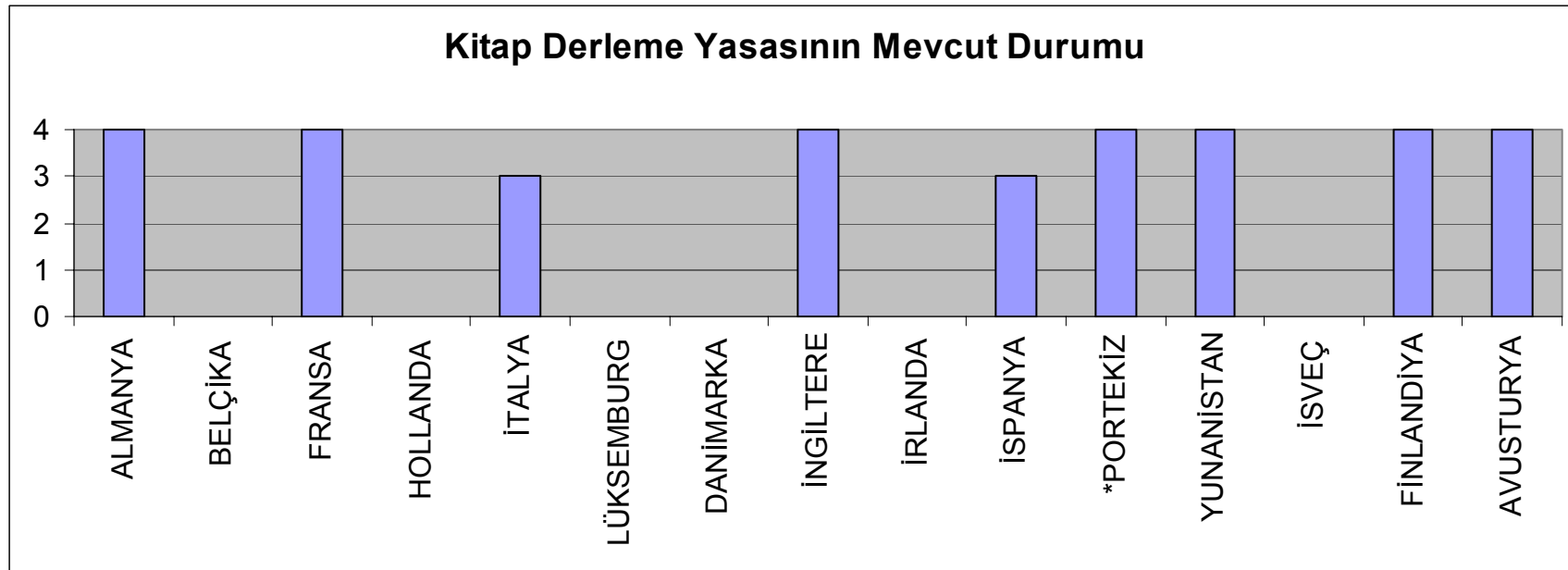
Kaynak: *Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals*. Alison Rivers, Ada Deflorio (Ed.), Council of Europe, April 2000: 232.

GRAFİK 6

Kaynak: *Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals*. Alison Rivers, Ada Deflorio (Ed.), Council of Europe, April 2000: 233.

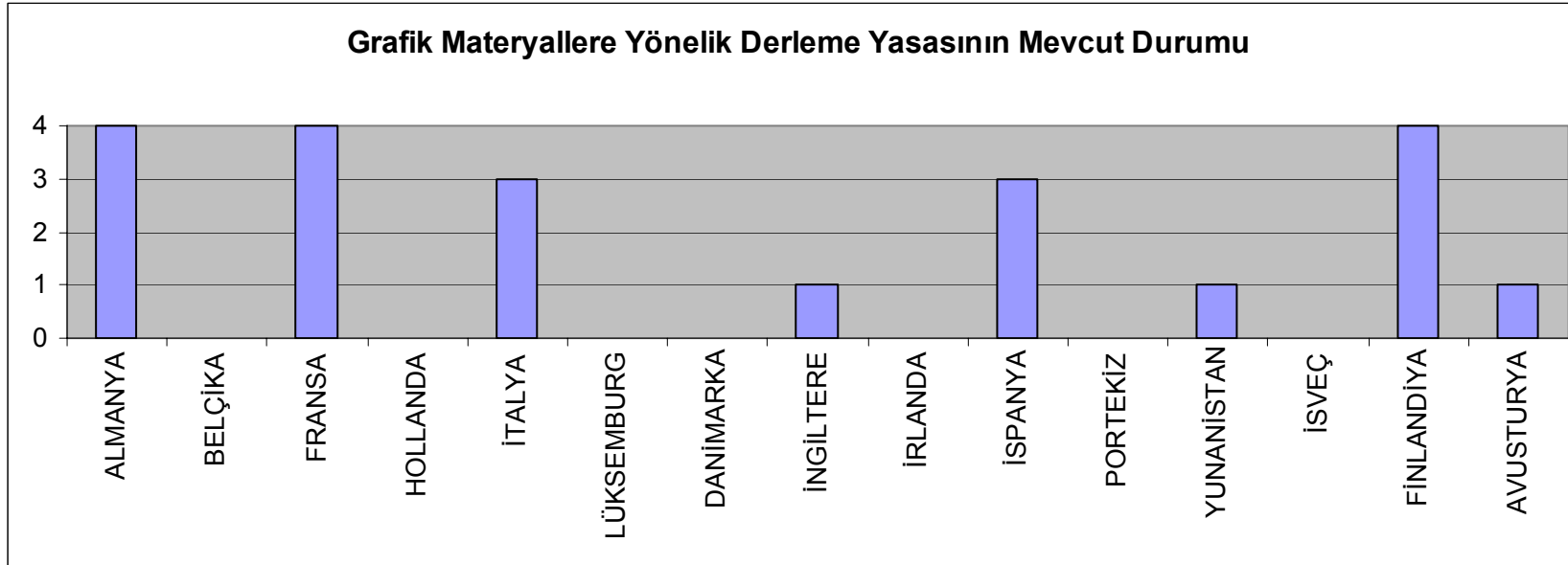
GRAFİK 7

Kaynak: *PULMAN Country Report: Portugal 2002 <<http://www.pulmanweb.org/countries/Portugal.htm>>

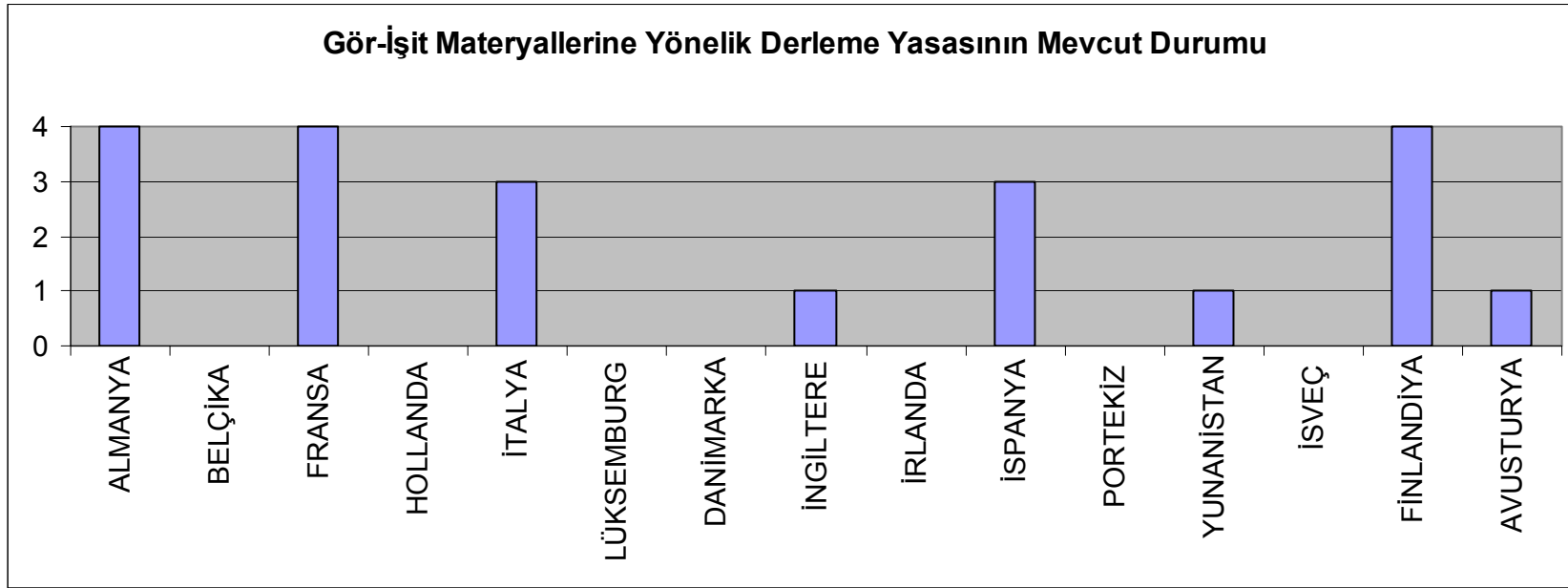
Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals. Alison Rivers, Ada Deflorio (Ed.), Council of Europe, April 2000: 238.

GRAFİK 8

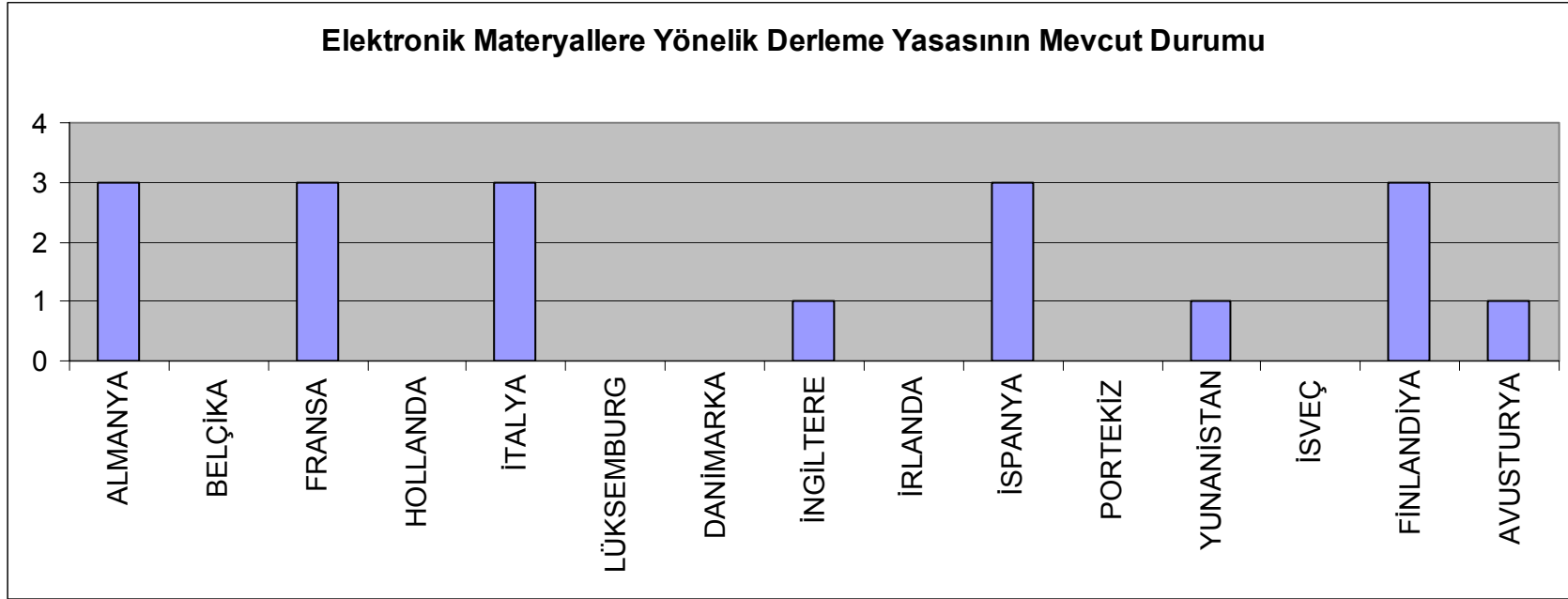
Kaynak: *Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals*. Alison Rivers, Ada Deflorio (Ed.), Council of Europe, April 2000: 239.

GRAFİK 9

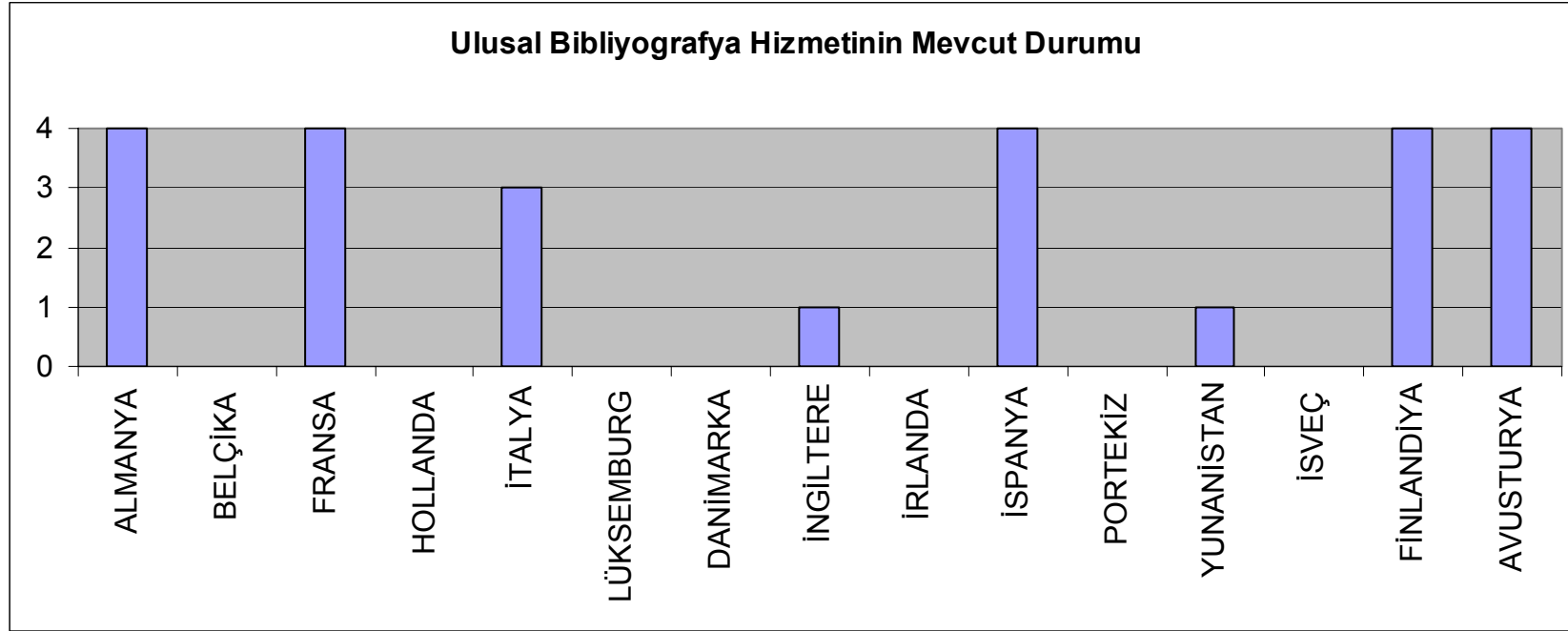
Kaynak: *Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals*. Alison Rivers, Ada Deflorio (Ed.), Council of Europe, April 2000: 239.

GRAFİK 10

Kaynak: *Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals*. Alison Rivers, Ada Deflorio (Ed.), Council of Europe, April 2000: 239

GRAFİK 11

Kaynak: *Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals*. Alison Rivers, Ada Deflorio (Ed.), Council of Europe, April 2000: 240.

4.1.3. Teknolojik Alt Yapı Göstergeleri

Son 10 yılda yeni bir boyut ve hız kazanmış olan enformasyon teknolojisi, gelişmiş ülkelerde önemli yatırımların yapıldığı bir alan olarak, toplumsal, siyasal ve ekonomik yapının değişmesinde önemli bir unsur olmuştur. Enformasyona dayalı toplumlarda enformasyon teknolojisi, enformasyonun kullanılmasında bir araç olma boyutunun yanı sıra bilginin üretimi, kontrol edilmesi ve kullanılmasında yaşamsal bir öneme sahiptir. Enformasyon teknolojisinin en yaygın kullanım alanlarından biri enformasyon hizmeti sunan bilgi merkezleri olmuştur. Bu anlamda Avrupa Birliği üyesi ülkelerin enformasyon hizmetleri alt yapıları incelenirken, teknolojik alt yapı ile ilgili göstergeleri ortaya konacaktır.

Ülkelerin 1990-2000 yılları arasında sahip oldukları bilgisayar (PC) sayısı, Tablo 7’de ortaya konmuştur. Buna göre, Avrupa Birliği üyesi ülkelerde 1990 yılında sahip olunan bilgisayar sayısı, 2000 yılında 3 ile 5 katı arasında artmış, en çok artışın yaşandığı ülkeler İtalya, İspanya, İsveç ve Avusturya olmuştur (Tablo 7).

İnternet bağlantı sayısı verilerine bakıldığında, 1990-2000 yılları arasında çok daha büyük bir artış yaşandığı görülmektedir. Tablo 7’de ayrıntısıyla görüleceği gibi 1990 yılında İnternet bağlantısının olmadığı Belçika, Lüksemburg, İrlanda, İspanya, Portekiz ve Yunanistan’da 12.000 ile 539.000 aralığında değişen sayıda İnternet bağlantısı sağlanmıştır (Tablo 7).

1997, 2000 ve 2002 yıllarındaki İnternet kullanıcı sayılarının yer aldığı Tablo 7’den elde edilen veriler ışığında, 2002 yılında en fazla İnternet kullanıcıya 34.3 milyonla İngiltere’nin ve 32.1 milyonla Almanya’nın sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. İnternet kullanıcı sayısının en düşük olduğu ülkeler ise 1.3 milyonla İrlanda ve 1.4 milyonla Yunanistan’dır (Tablo 7).

Tablo 7 AB Üyesi Ülkelerde Bilgisayar, İnternet Bağlantı ve İnternet Kullanıcıları Sayısı

ÜLKELER	BİLGİSAYAR SAYISI (000)			İNTERNET BAĞLANTI SAYISI (000)			İNTERNET KULLANICILARI SAYISI		
	1990	1995	2000	1990	1995	2000	1997	2000	2002
ALMANYA	6.550	15.600	27.640	8	474	1.917	5.5 milyon	24 milyon	32.1 milyon
BELÇİKA	880	1.800	3.500	0	31	361	500 bin	2.3 milyon	3.7 milyon
FRANSA	4.000	7.800	17.920	4	151	984	2.5 milyon	8.5 milyon	17 milyon
HOLLANDA	1.400	3.100	6.300	5	172	1.082	1 milyon	3.9 milyon	9.8 milyon
İTALYA	2.100	4.800	12.000	1	75	1.574	1.3 milyon	13.2 milyon	*19.2 milyon
LÜKSEMBURG	60	140	200	0	2	12	30 bin	100 bin	*100 bin
DANİMARKA	590	1.410	2.300	1	51	370	600 bin	2 milyon	3.4milyon
İNGİLTERE	6.200	11.800	20.190	1	440	2.081	4.3 milyon	18 milyon	34.3 milyon
İRLANDA	300	660	1.360	0	13	86	150 bin	784 bin	1.3 milyon
İSPANYA	1.100	3.500	5.800	0	51	539	1.1 milyon	5.4 milyon	7.9 milyon
PORTEKİZ	260	550	1.050	0	12	117	270 bin	2.5 milyon	4.4 milyon
YUNANİSTAN	180	350	750	0	8	106	200 bin	1 milyon	1.4 milyon
İSVEÇ	900	2.200	4.500	8	145	624	2.1 milyon	4 milyon	6 milyon
FİNLANDİYA	500	1.200	2.050	4	216	704	1 milyon	1.9 milyon	2.7 milyon
AVUSTURYA	500	1.300	2.270	1	53	350	360 bin	2.1 milyon	3.7 milyon
AB	25.520	56.210	107.830	33	1.894	10.907	20.9 milyon	89.7 milyon	147 milyon

Kaynak: Data Profiles.Development Gateway. < <http://www.developmentgateway.org/node/244175/>>

*2001

Fact Book2002. Central Intelligence Agency < <http://cia.gov/cia/publications/factbook> 2002>

Eurostat Yearbook 2002. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002

2000 yılında her 100 kişiye düşen İnternet bağlantı sayısı, 13.53 olan Finlandiya’da, diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerle kıyaslanacak olursa, en az iki katı kadar fazla olduğu görülmektedir. En çok sayıda İnternet bağlantısına sahip diğer ülkeler sırasıyla İsveç, Danimarka ve Hollanda’dır. Yunanistan, Portekiz ve İspanya ise Tablo 8’de gösterildiği gibi 2000 yılında en az İnternet bağlantısına sahip ülkeler olmuşlardır (Tablo 8).

Tablo 8. 100 Kişiyeye Düşen İnternet Bağlantı Sayısı

ÜLKELER	2000
ALMANYA	2.33
BELÇİKA	3.50
FRANSA	1.67
HOLLANDA	6.79
İTALYA	2.72
LÜKSEMBURG	2.73
DANİMARKA	6.93
İNGİLTERE	3.48
İRLANDA	2.26
İSPANYA	1.36
PORTEKİZ	1.17
YUNANİSTAN	1.00
İSVEÇ	7.03
FİNLANDİYA	13.53
AVUSTURYA	4.32
AB	4.05

Kaynak: Tablo 1 ve Tablo 7.

Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki cep telefonu sayısında 1990'dan 2000 yılına kadar yaşanan artış, teknolojik alt yapı göstergelerinin bir başka boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tablo 9'da yer verilen cep telefonu sayısına bakıldığında 2000 yılında Almanya'nın birinci sırada, her 10 kişiye düşen cep telefonu sayısına bakıldığında ise Lüksemburg'un birinci sırada olduğu görülürken, her 10 kişiye düşen cep telefonu sayısında Avusturya, İtalya, Finlandiya ve İsveç'in, Lüksemburg'u takip ettiği görülmektedir.

Tablo 9. Cep Telefonu Sayısı

ÜLKELER	1990 (000)	1995 (000)	2000 (000)	2000 (her 10 kişiye)
ALMANYA	273	3.750	48.145	5.9
BELÇİKA	45	235	5.557	5.4
FRANSA	283	1.024	29.052	4.9
HOLLANDA	79	513	10.710	6.7
İTALYA	266	3.925	42.243	7.3
LÜKSEMBURG	1	27	380	8.7
DANİMARKA	148	822	3.251	6.1
İNGİLTERE	1.140	5.736	40.017	6.7
İRLANDA	25	158	2.490	6.6
İSPANYA	55	944	24.736	6.3
PORTEKİZ	7	341	6.665	6.7
YUNANİSTAN	...	273	5.951	5.6
İSVEÇ	463	2.025	6.338	7.1
FİNLANDİYA	258	1.039	3.760	7.2
AVUSTURYA	72	347	6.450	8.0
AB	3.115	21.159	235.745	7.02

Kaynak: Eurostat Yearbook 2002. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002.

4.2. ÜYE ÜLKELERDE HALK KÜTÜPHANELERİ

AB üyesi ülkelerin, enformasyon hizmetlerine yönelik göstergelerinin yer aldığı bu bölümde göstergeler, halk kütüphanelerine ilişkin veriler doğrultusunda değerlendirilecektir. Bu bölümdeki göstergelerin, halk kütüphaneleri ile sınırlandırılmasında, hem çalışma ile ortaya konacak sonuçların bütünlük göstermesi, hem de Türkiye'deki mevcut koşulların değerlendirilmesinde, ele alınacak verilerin sağlıklı karşılaştırma yapılabilmesine olanak verecek olması düşüncesi etkin olmuştur.

4.2.1. Halk Kütüphaneleri ve Kütüphaneci Sayısı

Avrupa Birliği üyesi ülkelerde verilmekte olan halk kütüphanesi hizmetleri son yıllarda sosyal gelişmeler ve toplumsal ihtiyaçlar temelinde gerek nitelik gerekse nicelik olarak değişikliklere uğramaktadır. Enformasyona erişime verilen önemle birlikte Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki halk kütüphanesi sayılarında da göreceli bir artış yaşanmıştır. Gezici ve şube kütüphanelerinin de içinde yer aldığı hizmet noktaları olarak adlandırılan halk kütüphanesi sayılarının bazı ülkelerdeki yıllara ve ihtiyaçlara bağlı artışı, Tablo 10'a merkez halk kütüphaneleri sayılarındaki azalma biçiminde yansımıştır. Ancak bu azalmanın, aynı yıl içinde hizmet noktaları sayısının artırılmasına paralel bir biçimde gerçekleştiği göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur.

Bu bağlamda 2000 yılında en çok halk kütüphanesi hizmet noktasına sahip olan ilk beş ülke Almanya, İtalya, İspanya, İngiltere ve Fransa'dır. Merkez halk kütüphanesinin yanı sıra halk kütüphanelerine bağlı hizmet veren şube ve gezici kütüphane sayılarının yer aldığı en çok hizmet noktasına sahip, diğer ülkeler, sırasıyla şu şekildedir; Hollanda, Avusturya, İsveç, Belçika, Finlandiya, Yunanistan, Danimarka, Portekiz, Lüksemburg. Elde edilebilen verilere dayanılarak yapılan incelemelerde sadece Portekiz'de halk kütüphanesi ve hizmet noktaları sayısının toplamda aynı kaldığı görülmektedir (Tablo 10).

Tablo10.Halk Kütüphaneleri, Hizmet Noktaları Sayısı ve Halk Kütüphanelerinde İnternete Bağlı Bilgisayar Sayısı

ÜLKELER	MERKEZ HALK KÜTÜPHANESİ SAYISI				HALK KÜTÜPHANESİ HİZMET NOKTALARI SAYISI (Gezici, şube dahil)				İNTERNETE BAĞLI BİLGİSAYAR SAYISI
	1991	1994	1997	2000	1991	1994	1997	2000	2000
ALMANYA	14.998	6.474	6.313	9.417	14.998	13.328	12.532	11.332	14.467
BELÇİKA	1.180	810	860	908	1.770	1.520	1.490	1.574*	1.977
FRANSA	1.776	1.661	1.620	3.881	3.758	4.008*	3.725
HOLLANDA	635	594	579	1.189	1.932*	3.000
İTALYA	92	86	84	4.425	7.185	11.160
LÜKSEMBURG	2	2	2	13	15*	81
DANİMARKA	250	249	250	245	989	956	892	800	2.218
İNGİLTERE	167	167	169	208	5.256	5.167	4.657	4.937	12.637
İRLANDA	364	346	348
İSPANYA	3.706	4.301	3.380	4.512	4.880	4.880	5.000	5.209	7.642
PORTEKİZ	278	160	186	226	278*	323
YUNANİSTAN	718	829	829	829	885	2.025
İSVEÇ	290	1.865	1.705	1.609	1.596	1.663
FİNLANDİYA	444	439	436	436	1.359	1.218	1.202	1.138	1.256
AVUSTURYA	1035	998	984	991	2.177	2.053	2.016	1.873	1.452
AB	24.285 ⁽¹⁾	15.781 ⁽¹⁾	14.677 ⁽¹⁾	27.511 ⁽²⁾	34.647 ⁽³⁾	32.188 ⁽³⁾	34.559 ⁽⁴⁾	42.762 ⁽²⁾	63.626 ⁽²⁾

* tahmini veri

⁽¹⁾ İrlanda, Portekiz, Yunanistan ve İsveç dahil değildir. ⁽²⁾ İrlanda dahil değildir. ⁽³⁾ Fransa, Hollanda, İtalya, Lüksemburg dahil değildir.⁽⁴⁾ Hollanda, İtalya, Lüksemburg dahil değildir.Kaynak: Libecon Database. 10.11.2002 <<http://www.libecon.org/database/current/results.asp>>Country Profiles.Pulmanweb. 05.01.2003 <[http://www.pulmanweb.org/countries/...](http://www.pulmanweb.org/countries/)>

Ancak halk kütüphanesi sayılarının anlamlı hale gelebilmesi için, hizmet verdikleri nüfus ile orantılandırılması gerekmektedir. Her ne kadar 1991-2000 yılları arasında Almanya, Danimarka, İsveç, Finlandiya ve Avusturya'daki halk kütüphanesi hizmet noktaları sayısında bir düşüş yaşanmışsa da, halk kütüphanelerinin hizmet vermekle yükümlü olduğu nüfusun değerlendirildiği Tablo 11'de, her yüzbin kişiye Avusturya ve Finlandiya'da daha fazla halk kütüphanesi düştüğü görülmektedir. Toplam nüfusa bakıldığında, 2000 yılı verilerine göre her yüzbin kişiye, daha fazla halk kütüphanesinin düştüğü diğer ülkeler sırasıyla şu şekildedir; İsveç, Belçika, Danimarka, Almanya, İspanya, İtalya, Hollanda, Yunanistan, İngiltere, Fransa, Lüksemburg ve Portekiz. Dolayısıyla halk kütüphanesi hizmet noktaları sayısında yaşanan düşüşe rağmen, nüfusa oranına bakıldığında en çok hizmet noktasına sahip olarak Almanya altıncı, Danimarka beşinci, Belçika dördüncü, İsveç üçüncü, Finlandiya ikinci ve Avusturya birinci sırada yer almaktadır (Tablo 11).

Tablo 11. Her Yüzbin Kişiye Düşen Halk Kütüphanesi Sayısı

ÜLKELER	Halk Kütüphanesi Sayısı (100.000 kişiye) 2000
ALMANYA	13.8
BELÇİKA	15.3
FRANSA	6.8
HOLLANDA	12.1
İTALYA	12.4
LÜKSEMBURG	3.4
DANİMARKA	15
İNGİLTERE	8.3
İRLANDA	...
İSPANYA	13.2
PORTEKİZ	2.8
YUNANİSTAN	8.4
İSVEÇ	18
FİNLANDİYA	22
AVUSTURYA	23.1
AB*	12.5

* İrlanda dahil edilmemiştir.

Kaynak: Tablo 1 ve Tablo 10.

Avrupa Birliği üyesi ÷lkelerin 2000 yılı verilerine göre İrlanda hariç, toplam 42.762 halk kütüphanesinde çalışan toplam kütüphaneci sayısı 47.261'dir. Buna karşın meslekten olmayan, diğer çalışan sayısı toplam 70.107'dir. Böylece Avrupa Birliği üyesi ÷lkelerde, Tablo 12'de gör÷ldüğü gibi, halk kütüphanelerinde toplam 117.108 kişinin çalıştığı söylenebilir. 2000 yılı verileri değerlendirildiğinde, halk kütüphanelerinde çalışan kütüphaneci sayısının, bazı ÷lkelerde azaldığı gözlenmektedir. Örneğin Almanya'da çalışan halk kütüphanecisi sayısı 1997 yılında 9.670 iken 2000 yılında 8.337 olmuş, Fransa'da 1997 yılında sayı 7205'e çıkarken, 2000 yılında 7.088'e düşmüştür. Aynı şekilde Portekiz'de 1997 yılında 882'ye çıkan halk kütüphanecisi sayısı 2000 yılında 844'e düşerken, Avusturya'da 1997 yılında 776'ya çıkan sayı, 2000 yılında 728'e düşmüştür. Finlandiya, İngiltere ve İsveç'te yine aynı yıllarda benzer bir düşüşe tanık olunmuşsa da İngiltere ve Finlandiya, 1997 yılına göre 2000 yılında halk kütüphanelerinde çalışan kütüphaneci sayılarını artırmayı başarmışlardır. Danimarka'da ise 1991 yılından 1997 yılına kadar belirgin bir düşüş eğilimine giren halk kütüphanecisi sayısı, 2000 yılında 2.277 rakamına ulaşmıştır. Tablo 12'de gör÷ldüğü gibi halk kütüphanelerinde çalışan kütüphaneci sayısı istikrarlı bir şekilde sürekli artış eğiliminde olan iki ÷lkeden biri Belçika, diğer İrlanda olmuştur (Tablo 12).

Tablo 12. Halk Kütüphanelerindeki Kütüphaneci ve Kütüphane Personeli Sayısı

ÜLKELER	HALK KÜTÜPHANELERİNDE ÇALIŞAN KÜTÜPHANECİ SAYISI				HALK KÜTÜPHANELERİNDEKİ DİĞER ÇALIŞANLAR SAYISI				TOPLAM			
	1991	1994	1997	2000	1991	1994	1997	2000	1991	1994	1997	2000
ALMANYA	9.120	8.670	9.670	8.337	8.416	7.788	7.330	6.661	17.536	16.458	17.000	14.998
BELÇİKA	2.170	2.420	2.580	2.726	1.160	1.290	1.360	1.436	3.330	3.710	3.940	4.162
FRANSA	6.094	6.566	7.205	7.088	10.034	11.499	13.340	15.534	16.128	18.065	20.545	22.622
HOLLANDA	1.970	3.141	5.111
İTALYA	7.327	11.685	19.012
LÜKSEMBURG	20	6	26
DANİMARKA	2.259	2.230	2.208	2.277	2.793	5.440	5.160	4.942	5.070
İNGİLTERE	7.477	6.999	6.388	6.978	20.550	20.373	19.548	19.731	28.027	27.372	25.936	26.709
İRLANDA	253	258	256	260	1.095	1.091	1.046		1.348	1.349	1.302	...
İSPANYA	3.900	3.695	3.700	3.794	1.700	1.788	1.800	1.846	5.600	5.483	5.500	5.640
PORTEKİZ	370	589	882	844	460	601	784	565	830	1.190	1.666	1.409
YUNANİSTAN	742	886	1.029	1.099	709	758	805	859	1.452	1.644	1.834	1.958
İSVEÇ	2.521	2.360	2.360	2.313	3.508	3.025	2.868	2.596	6.029	5.385	5.228	4.909
FİNLANDİYA	1.725	1.550	1.490	1.500	2.887	2.770	2.740	2.674	4.612	4.280	4.232	4.174
AVUSTURYA	683	719	776	728	430	754	859	580	1.113	1.473	1.635	1.308
AB	37.314 ⁽¹⁾	36.942 ⁽¹⁾	38.544 ⁽¹⁾	47.261	50.949 ⁽²⁾	51.737 ⁽²⁾	52.480 ⁽²⁾	70.107	91.445 ⁽¹⁾	91.569 ⁽¹⁾	93.760 ⁽¹⁾	117.108 ⁽¹⁾

⁽¹⁾ Hollanda, İtalya ve Lüksemburg dahil edilmemiştir.

⁽²⁾ Hollanda, İtalya, Lüksemburg ve Danimarka dahil edilmemiştir.

Kaynak: LibEcon Database. 10.11.2002 <http://www.libecon.org/database/archive/default.asp>

Her yüzbin kişiye düşen halk kütüphanecisi sayısına bakıldığında ise durum farklılık göstermektedir. Bu durumda her yüzbin kişiye düşen halk kütüphanecisinin en çok olduğu ilk beş ülke sırasıyla şu şekilde olmaktadır; Danimarka, Finlandiya, Belçika, İsveç ve Hollanda. Görüldüğü gibi en çok halk kütüphanecisine sahip olan Almanya, nüfusu dikkate alındığında onuncu sırada, hemen ardından gelen İtalya altıncı sırada, Fransa yedinci sırada, İngiltere sekizinci sırada ve İspanya on birinci sırada yer almaktadır (Tablo 13).

Tablo 13. Her Yüzbin Kişiye Düşen Kütüphaneci Sayısı

ÜLKELER	2000
ALMANYA	10.2
BELÇİKA	26.5
FRANSA	12
HOLLANDA	12.4
İTALYA	12.7
LÜKSEMBURG	4.6
DANİMARKA	42.7
İNGİLTERE	11.7
İRLANDA	6.9
İSPANYA	9.6
PORTEKİZ	8.4
YUNANİSTAN	10.4
İSVEÇ	26.1
FİNLANDIYA	28.9
AVUSTURYA	9
AB	15.5

Kaynak: Tablo 1 ve Tablo 12.

4.2.2. Halk Kütüphanesi Harcamaları

Toplam halk kütüphanesi harcamalarına bakıldığında 2000 yılında en çok harcamayı yapan ülkenin İngiltere olduğu görülmektedir. Yaklaşık 1.5 milyar Euro toplam halk kütüphanesi harcaması yapan İngiltere, bu miktarın yaklaşık 790 milyonunu personel harcamalarına ayırırken, yaklaşık 1.9 milyonunu elektronik enformasyon hizmetleri için ayırmaktadır. Halk kütüphanesi harcamaları için en fazla kaynak ayıran diğer üç ülke Fransa, İtalya ve Almanya'dır. Tablo 14'te

görüldüğü gibi toplam harcamalarından personel giderleri için de en fazla kaynağı yine bu dört ülke ayırmaktadır. Elektronik enformasyon hizmetleri harcamalarına bakıldığında İngiltere'den sonra sırasıyla İtalya, Fransa, İsveç ve Lüksemburg'un en fazla kaynak ayıran ülkeler olduğu görülmektedir. 2000 yılında bu harcama türü için hiç kaynak ayırmayan ülkeler ise Almanya, İspanya ve Finlandiya olmuştur (Tablo 14).

Tablo 14. Halk Kütüphanesi Personel, Materyal ve Elektronik Enformasyon Harcamaları

ÜLKELER	HALK KÜTÜPHANELERİ PERSONEL HARCAMALARI (Milyon Euro)				MATERYAL HARCAMASI (Acquisiton of Stock) (Milyon Euro)				ELEKTRONİK ENFORMASYON İÇİN YAPILAN HARCAMA (EURO)			
	1991	1994	1997	2000	1991	1994	1997	2000	1991	1994	1997	2000
ALMANYA	361	469	470	478	106.2	92.9	90	91.7	0	0
BELÇİKA	92	109	124	126	17.9	18.8	23.2	28.2	947	3.530	259.047	151.105
FRANSA	310	421	531	646	77.9	90.4	100.7	117.3	613.120
HOLLANDA	162	36.2	194.437
İTALYA	589	131.6	706.244
LÜKSEMBURG	1	247.3	401
DANİMARKA	156	165	177	195	39.3	37.9	46.5	48.8	9585
İNGİLTERE	524	531	638	790	185.1	178.5	175.6	196.6	201.138	790.047	1.250.690	1.886.947
İRLANDA	20	21	27	28	5	4.8	7.4
İSPANYA	90	73	88	121	30.1	22.4	22.6	28	0
PORTEKİZ	13	0.82	1.2	2.9	2.8	24	27
YUNANİSTAN	41	9.1	48.800
İSVEÇ	171	135	157	167	43.2	36.8	40.9	44.3	408.289
FİNLANDİYA	141	106	121	130	53.1	34.0	31.9	40.8	0	0
AVUSTURYA	30	5.0	4.7	4.8	5.1	4.468	19.952
AB	1865 ⁽¹⁾	2030 ⁽¹⁾	2333 ⁽¹⁾	3517	563.6 ⁽²⁾	522.4 ⁽²⁾	546.5 ⁽²⁾	1027.8 ⁽³⁾	4.038.907 ⁽³⁾

⁽¹⁾Hollanda, İtalya, Lüksemburg, Portekiz, Yunanistan ve Avusturya dahil değildir.

⁽²⁾Hollanda, İtalya, Lüksemburg ve Yunanistan dahil değildir.

⁽³⁾İrlanda dahil değildir.

Kaynak: LibEcon Database. 10.11.2002 <http://www.libecon.org/database/archive/default.asp>

Tablo 15. Halk Kütüphanelerinin Personel Başına Yaptıkları Harcama Payları

ÜLKELER	2000 (Euro)
ALMANYA	31.871
BELÇİKA	30.274
FRANSA	28.556
HOLLANDA	31.696
İTALYA	30.980
LÜKSEMBURG	38.462
DANİMARKA	38.462
İNGİLTERE	29.578
İRLANDA	...
İSPANYA	21.454
PORTEKİZ	9.226
YUNANİSTAN	20.940
İSVEÇ	34.019
FİNLANDİYA	31.145
AVUSTURYA	22.936
AB	399.599*

* İrlanda dahil değildir.

Kaynak: Tablo 12 ve Tablo 14.

Halk kütüphanelerinin personel başına düşen harcama paylarına bakıldığında, Lüksemburg ve Danimarka'nın en yüksek payı ayırdığı, bunları İsveç, Almanya, Hollanda, Finlandiya, İtalya, Belçika, İngiltere, Fransa, Avusturya, İspanya, Yunanistan ve Portekiz'in takip ettiği görülmektedir. Ancak bu değerlendirmelerin toplam çalışan sayıları üzerinden yapıldığı belirtilmelidir (Tablo 15).

Avrupa Birliğine üye ülkelerdeki halk kütüphanelerinin toplam gelirleri kamu fonlarından, bağışlardan ve diğer gelirlerden sağlanmaktadır. Tablo 16'da yer verildiği gibi 2000 yılında en fazla gelire sahip olan ilk beş ülke sırasıyla İngiltere, İtalya, Fransa, Almanya ve İsveç'tir.

Tablo 16. Halk Kütüphaneleri Toplam Gelir ve Harcamaları

ÜLKELER	HALK KÜTÜPHANELERİNİN TOPLAM GELİRİ (Euro)(000)						TOPLAM HALK KÜTÜPHANELERİ HARCAMALARI (Euro)(000)					
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	1995	1996	1997	1998	1999	2000
ALMANYA	751.669	775.463	746.462	787.475	721.889	722.546	751.669	766.978	743.572	787.475	721.889	722.546
BELÇİKA	*207.984	*211.185
FRANSA	*929.309	...	597.692	616.433	667.928	716.925	*994.813
HOLLANDA	*267.627	271.746
İTALYA	*972.089	987.052
LÜKSEMBURG	*7.366	1.316	1.316	*1.431
DANİMARKA	285.184	294.670	296.214	304.652	324.362	332.530	285.184	294.670	296.214	304.652	324.362	332.530
İNGİLTERE	944.048	971.375	1.151.486	1.213.700	1.264.163	1.415.539	944.048	971.375	1.151.486	1.211.735	1.264.163	1.415.539
İRLANDA	37.452	35.696	41.052	46.184	47.393
İSPANYA	116.075	127.747	125.414	125.414	149.304	173.193	116.075	127.747	125.414	125.414	149.304	*173.193
PORTEKİZ	16.028	22.320	29.815	23.604	...	*25.666	11.100	16.943	17.983	14.787	...	*18.319
YUNANİSTAN	*67.170	...	57.425	60.768	62.872	...	* 68.204
İSVEÇ	285.762	324.320	327.907	327.907	...	343.207	285.762	324.320	327.907	327.907	322.299	*343.207
FİNLANDIYA	216.724	217.591	211.876	210.233	217.707	*231.830	216.724	217.591	211.876	218.681	217.707	*231.830
AVUSTURYA	30.254	30.698	31.896	33.955	...	43.737	30.254	30.698	31.896	33.955	53.264	46.400
AB	2.683.196 ⁽¹⁾	2.764.184 ⁽²⁾	2.921.070 ⁽²⁾	3.026.940 ⁽²⁾	2.677.425 ⁽³⁾	5.017.247 ⁽⁴⁾	2.676.512 ⁽¹⁾	3.446491 ⁽⁵⁾	3.629.733 ⁽⁵⁾	3.804.115 ⁽⁶⁾	3.771.229 ⁽⁷⁾	5.817.995 ⁽⁴⁾

*tahmini rakam

⁽¹⁾ Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya, Lüksemburg ve Yunanistan dahil değildir. ⁽²⁾ Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya, Lüksemburg, İrlanda ve Yunanistan dahil değildir. ⁽³⁾ Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya, Lüksemburg, İrlanda, Portekiz, Yunanistan, İsveç, Avusturya dahil değildir. ⁽⁴⁾ İrlanda dahil değildir. ⁽⁵⁾ Belçika, Hollanda, İtalya, Lüksemburg dahil değildir. ⁽⁶⁾ Belçika, Hollanda ve İtalya dahil değildir. ⁽⁷⁾ Belçika, Hollanda, İtalya, İrlanda, Portekiz, Yunanistan dahil değildir.

Kaynak: Libecon Database 3.1.2003 <<http://www.libecon.org/>>

2000 yılındaki toplam halk kütüphaneleri harcamalarından, 1000 kişi başına düşen miktarın hesaplandığı Tablo 17’de, 1000 kişi başına düşen en yüksek oranın 62.388 euro ile Danimarka’da olduğu görülmektedir. Sonra sırasıyla en yüksek orana sahip ülkeler, Finlandiya, İsveç, İngiltere, Belçika, Hollanda ve İtalya ve Fransa’dır. 1000 kişi başına düşen halk kütüphanesi harcamasının en düşük olduğu ülkeler ise 1832 euro ile Portekiz ve sonra sırasıyla Lüksemburg, İspanya, Avusturya, Yunanistan ve Almanya olmuştur.

Tablo 17. 1000 Kişiye Düşen Toplam Halk Kütüphanesi Harcamaları

ÜLKELER	TOPLAM HALK KÜTÜPHANELERİ HARCAMALARI (Her 1000 kişiye) Euro
	2000
ALMANYA	8.794
BELÇİKA	20.626
FRANSA	16.797
HOLLANDA	17.129
İTALYA	17.112
LÜKSEMBURG	3.282
DANİMARKA	62.388
İNGİLTERE	23.741
İRLANDA	...
İSPANYA	4.391
PORTEKİZ	1.832
YUNANİSTAN	6.469
İSVEÇ	38.732
FİNLANDIYA	44.833
AVUSTURYA	5.726
AB	19.418*

* İrlanda dahil edilmemiştir.

Kaynak: Tablo 1, Tablo 16.

4.2.3. Halk Kütüphanelerinde Koleksiyon

Halk kütüphanelerinde bulunan kitap ve ciltli dergi sayılarına göre, 2000 yılı için en yüksek değerlere sahip ülkeler; Fransa, İngiltere, Almanya ve İsveç'tir. 2000 yılında sahip oldukları kitap ve dergi cilt sayısının en az olduğu ülkeler; 300 bin adet ile Lüksemburg, 7 milyon 100 binle Portekiz, 9 milyon 300 binle Avusturya, 9 milyon 700 binle Yunanistan'dır. AB genelinde CD-ROM koleksiyonu sayısı 918.101 olarak belirtilirken (LibeconDatabase 10.11.2002), Tablo 18'de yer alan, ulaşılabilen veriler sadece Danimarka, İspanya ve İsveç'e aittir (Tablo 18).

Tablo 18. AB Halk Kütüphaneleri Koleksiyon Büyüklüğü

ÜLKELER	CİTLİ KİTAP VE SÜRELİ YAYIN SAYISI (000)				SÜRELİ YAYIN ABONELİK SAYISI				YAZMA ESER SAYISI	ÇOKLU ORTAM MATERYAL(CD-ROM,..) SAYISI
	1991	1994	1997	2000	1991	1994	1997	2000	2000	2000
ALMANYA	131.600	126.800	114.900	107.800	170.692	167.527	147.845	139.000	382.262	...
BELÇİKA	28.600	28.900	30.500	32.200	44.000	45.000	56.000	59.000	390	...
FRANSA	102.900	109.800	122.100	144.500	174.386	180.185	208.065	224.000	135.195	...
HOLLANDA	30.700	64.000	65.172	...
İTALYA	6.300	6.500	9.600	237.000	242.372	...
LÜKSEMBURG	264	300	372.000	0	...
DANİMARKA	32.900	32.000	31.400	27.600	90.866	90.416	93.647	206.000	26.986	...
İNGİLTERE	134.100	129.600	128.000	122.100	206.000	181.000	123.000	113.000	99.167	...
İRLANDA	11.000	11.600	10.500	*10.800	3.736	4.107	3.000	
İSPANYA	33.000	33.800	36.000	37.600	159.000	50.843	...
PORTEKİZ	6.300	6.400	10.000	7.100	5.000	71.525	...
YUNANİSTAN	10.100	9.600	9.100	9.700	125.000	1.509.096	...
İSVEÇ	46.100	43.900	43.600	44.100	128.715	113.693	105.638	106.000	0	...
FİNLANDİYA	35.900	36.600	36.800	37.000	106.970	98.000	96.483	98.000	38.387	...
AVUSTURYA	7.800	9.000	9.100	9.300	57.000	63.180	...
AB	586.600 ⁽¹⁾	584.500 ⁽¹⁾	596.864 ⁽²⁾	620.800 ⁽³⁾	925.365 ⁽⁴⁾	879.928 ⁽⁴⁾	833.678 ⁽⁴⁾	1.964.000 ⁽⁵⁾	2.684.575 ⁽⁵⁾	918.101

* 1998

⁽¹⁾ Hollanda ve Lüksemburg dahil değildir. ⁽²⁾ Hollanda dahil değildir. ⁽³⁾ İtalya dahil değildir.⁽⁴⁾ Hollanda, İtalya, Lüksemburg, İspanya, Portekiz, Yunanistan, Avusturya dahil değildir. ⁽⁵⁾ İrlanda dahil değildir.Kaynak: LibEcon Database. 10.11.2002 <http://www.libecon.org/database/archive/default.asp>

4.2.4. Halk Kütüphanelerinde Üye ve Ödünç Verme Sayısı

Tablo 19. Halk Kütüphaneleri Üye Sayısı

ÜLKELER	1997 (000)	2000 (000)
ALMANYA	9.955	8.708
BELÇİKA	...	2.438
FRANSA	11.761	12.439
HOLLANDA	...	4.258
İTALYA	...	15.857
LÜKSEMBURG	...	30
DANİMARKA	...	1.845
İNGİLTERE	34.224	34.784
İRLANDA	860	...
İSPANYA	6.119	6.274
PORTEKİZ	3.249	3.150
YUNANİSTAN	2.649	2.875
İSVEÇ	...	2.395
FİNLANDİYA	2.516	2.417
AVUSTURYA	928	868
AB	72.261*	98.338**

* Belçika, Hollanda, İtalya, Lüksemburg, Danimarka ve İsveç dahil edilmemiştir.

** İrlanda dahil edilmemiştir.

Kaynak: Libecon Database. 10.11.2002 < <http://www.libecon.org/database/archive/default.asp>>

Country Profiles.Pulmanweb. 05.01.2003 < <http://www.pulmanweb.org/countries/...>>

Halk kütüphanelerinde çalışan her bir kütüphaneci başına düşen üye sayısı hesaplandığında, kütüphaneci başına en fazla kullanıcının düştüğü ülkenin 2000 yılında ortalama 4.985 üye sayısı ile İngiltere, en az üyenin düştüğü ülkenin ise 811 üye sayısı ile Danimarka olduğu görülmektedir. Portekiz’de kütüphaneci başına düşen üye sayısı ortalama 3.733, İrlanda’da (1997 yılı) 3.360, Yunanistan’da 2.616, Hollanda’da 2.181, İtalya’da 2.164, Fransa’da 1.755, İspanya’da 1.653,

Finlandiya'da 1.611, Lüksemburg'da 1.517, Avusturya'da 1.193, Almanya'da 1.044, İsveç'te 1.035 ve Belçika'da 894 olarak hesaplanmıştır (Tablo 12, Tablo 19).

2000 yılında en çok materyalin ödünç verildiği ülke İngiltere, sonra sırasıyla Almanya, Fransa, İtalya, Finlandiya, İsveç, Hollanda, Danimarka, Belçika, İspanya, Avusturya, Yunanistan, Portekiz ve Lüksemburg olmuştur. Ancak üye sayısı dikkate alındığında, üye başına düşen yaklaşık ödünç verme sayısı 2000 yılı için, Danimarka'da 39, Almanya'da 36, İsveç'te 34, Belçika'da 30, Fransa'da 24, Hollanda ve İtalya'da 19, Avusturya'da 17, İngiltere'de 13, Finlandiya'da 10, Lüksemburg'da 8, İspanya'da 7, Yunanistan'da 0.7, Portekiz'de 0.5 olarak hesaplanmıştır (Tablo 19, Tablo 20).

Tablo 20. Halk Kütüphaneleri Ödünç Verme Sayıları

ÜLKELER	(000)	
	1997	2000
ALMANYA	316.579	311.620
BELÇİKA	...	72.281
FRANSA	279.985	303.000
HOLLANDA	...	79.178
İTALYA	...	295.000
LÜKSEMBURG	...	234
DANİMARKA	85.880	72.465
İNGİLTERE	517.832	433.593
İRLANDA
İSPANYA	42.834	43.924
PORTEKİZ	2.090	1.637
YUNANİSTAN	1.829	1.953
İSVEÇ	80.479	81.156
FİNLANDİYA	102.139	102.197
AVUSTURYA	15.728	14.639
AB	1.445.375*	1.812.877**

* Belçika, Hollanda, İtalya, Lüksemburg, İrlanda dahil değildir.

** İrlanda dahil değildir.

Kaynak: LibEcon Database. 10.11.2002 <<http://www.libecon.org/database/archive/default.asp>>

TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLERİ VE ALT YAPI GÖSTERGELERİ

BÖLÜM 5

5.1. TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN GELİŞİMİ

5.1.1. Türkiye’nin Üyelik Başvurusu

Türkiye, Tanzimat ile başlayan batılılaşma sürecini, 2. Dünya Savaşı sonrasında dünyada oluşan bloklaşmada, Batının yanında yer alarak sürdürmüştür. Batının bir parçası olma amacıyla hareket eden Türkiye, batılılaşma projesi çerçevesinde, 1948 yılında OECD’ye, 1949 yılında Avrupa Konseyine ve 1952 yılında NATO’ya üye olmuştur. 44 yıl öncesine dayanan Avrupa Birliğine üye olma serüveni ise 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğuna (AET) üyelik başvurusunda bulunması ile başlamıştır.

Türkiye’nin Topluluğa başvurusunun nedenleri arasında, AET ülkeleriyle varolan ekonomik ilişkilerinin yanı sıra Yunanistan’ın AET’ye başvurması gösterilmektedir (Manisalı 1996: 37). Yunanistan’ın aynı pazara rakip ürünler ihraç etmesinin ötesinde, tam üye olmasıyla oluşacak ortam nedeniyle duyulan ekonomik ve politik kaygıların, Türkiye’nin başvurusunu hızlandırdığı dile getirilmektedir (Kazgan 1983: 98). Yunanistan’ın Toplulukla kuracağı ilişki biçiminin Türkiye’nin kendi dış politikasını etkileyeceğini düşünmesi, Yunanistan’ın hemen ardından Topluluğa katılmasına neden olmuştur (Balkır 1995: 66).

31 Temmuz 1959 tarihinde AET’ye üyelik başvurusunda bulunan Türkiye ile 10 Eylül 1959 tarihinde ön görüşmelere başlanmasına rağmen 27 Mayıs 1960 tarihinde yaşanan askeri darbe ile görüşmeler kesintiye uğramıştır. Topluluk ile Türkiye arasında yeniden başlayan görüşmeler sonucu Ankara (Ortaklık) Antlaşması 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanarak 1 Aralık 1964’te yürürlüğe girmiştir (Coşkun 2001: 160; Manisalı 1996: 37).

Türkiye, Topluluğa Ankara Antlaşması ile tam üye statüsüyle değil, ortak üye statüsüyle katılmıştır. Ankara Antlaşması bir ‘ortaklık antlaşması’dır ve ‘hazırlık’, ‘geçiş’ ve Gümrük Birliği’nin gerçekleşeceği ‘son aşama’ olarak toplam üç aşama öngörmüştür (Kazgan 1983: 98). Hazırlık döneminin amacı, Türkiye’nin ekonomisini, Topluluğun şartlarına uygun bir duruma getirebilmek olmuştur. Bunun için Topluluk, Türkiye’ye ticari ve mali alanda destek olmuş, ancak Türkiye bu dönemde, ortaklığa dair hazırlıklarını tamamlayamamıştır. Geçiş sürecini belirleyen Katma Protokol 1970 yılında Ortaklık Konseyinde imzalanmış, 1973 yılında yürürlüğe girmiştir. 12 yıl olarak hesaplanan ve sonra 22 yıla uzatılan geçiş sürecinin amaçları; Gümrük Birliği’nin yerleşmesi ve Türkiye’nin ekonomi politikalarını Topluluğun politikalarıyla eşgüdümlü hale getirmesi olarak belirlenmiştir. Katma Protokol, malların, hizmetlerin, işgücünün ve sermayenin serbest dolaşımının sağlanmasını öngören önemli bir antlaşmadır. Son dönem ise Gümrük Birliği’ne dayanır ve tarafların ekonomi politikaları arasındaki koordinasyonun güçlenmesinin sağlanacağı, herhangi bir sürenin saptanmadığı, taraflara bırakıldığı bir dönemdir (Manisalı 1996: 40-42) .

Ankara Antlaşması ortaklık rejiminin uygulanması ve gelişmesi için bazı kurum ve organlar kurulmasını öngörmüştür. Bunlar; Ortaklık Konseyi, Ortaklık Komitesi, Türkiye-AET Karma Parlamento Komisyonu ve Gümrük İşbirliği Komitesidir.

1. Ortaklık Konseyi: Ortaklığın en yetkili organıdır. Türk Hükümeti, Topluluk üyesi ülkelerin hükümetleri ile Topluluk Konsey ve Komisyon üyelerinden oluşur. Toplantılara bakanlar ya da içtüzüğün öngördüğü hallerde temsilciler (büyükelçiler) katılır. Konseyde Türkiye ile Topluluğun birer oyu vardır ve kararlar oybirliğiyle alınır. Ortaklık Konseyi, ortaklık rejimine ilişkin uygulama sonuçlarını belli aralıklarla inceler ve tavsiyelerde bulunur. Taraflar, antlaşmanın uygulama ve yorumuyla ilgili ve Türkiye’yi ya da Topluluğu, Topluluk üyesi bir devleti ilgilendiren her anlaşmazlığı Ortaklık Konseyine getirebilir. Konsey, anlaşmazlığı karar yolu ile çözebilir. Ancak antlaşma çerçevesini aşan ve onu değiştiren kararlar almaya yetkili değildir. Anlaşmazlığı Avrupa Toplulukları Adalet Divanı’na veya mevcut herhangi bir başka yargı kurumuna götürmeyi kararlaştırabilir (Coşkun 2001: 171 ; Manisalı 1996: 38).

2. Ortaklık Komitesi: Ortaklık Konseyinin yardımcı organıdır ve Antlaşmanın yürütülmesi için gerekli işbirliğinin devamını sağlamak amacıyla Ortaklık Konseyi kararı ile kurulmuştur. Ortaklık Komitesi, Avrupa Komisyonu gibi yürütme işlevi görmektedir. Ortaklık Komitesi'nin görevleri şunlardır;

- Ortaklık Konseyinin alacağı kararları uygulamak,
- Konseyin vereceği görev talimatları çerçevesinde ilişkilerde ortaya çıkabilecek sorunlar üzerinde incelemelerde bulunmak,
- Ortaklık işbirliğinin devamlılığını sağlayacak çalışmalar yapmak.

Ortaklık Komitesinde, Türkiye adına Sürekli Temsilcilik Yardımcısı Başkanlığında bir heyet, Topluluk adına üye ülkeler sürekli temsilciliklerinin Türkiye ilişkileri ile ilgili sorumlu görevlileri yer almaktadırlar.

3. Karma Parlamento Komisyonu: Avrupa Parlamentosu ve TBMM'den seçilen 18'er üyeden meydana gelir ve ortaklığın demokratik denetim organı durumundadır. Komisyonun görevi; Topluluk Ortaklık Komisyonu'nun hazırladığı faaliyet raporlarını incelemek, Türkiye-Topluluk ortaklığına ilişkin konularda tavsiyelerde bulunmak ve demokratik denetim işlevi görmektir. Normal olarak yılda üç kez toplanan Karma Parlamento Komisyonu toplantılarında, tarafları ilgilendiren ortak konularda görüş alışverişinde bulunulmakta, üyelerin güncel dünya sorunları hakkındaki görüş ve düşüncelerini açıklamaları mümkün olmaktadır.

4. Gümrük İşbirliği Komitesi: Ortaklık Konseyinin kararları ile kurulmuş teknik bir komitedir. Karar alma yetkisinin olmadığı GİK, devletlerin gümrük uzmanları ve Komisyon servislerinin gümrük sorunları ile ilgili memurları ve Türk gümrük uzmanlarından oluşur. (Manisalı 1996: 38-40 ; Coşkun 2001: 171-173).

22 Ocak 1982 tarihinde, 12 Eylül askeri darbesi nedeniyle Türkiye ile ilişkilerini dondurma kararı alan Avrupa Topluluğu, 16 Eylül 1986 tarihinde toplanan Ortaklık Konseyinin aldığı karar ile ilişkileri yeniden başlatmıştır (Türkiye AB İlişkileri... 13.05.2002).

Türkiye 1987 yılında henüz 'son dönem'e (Gümrük Birliği'ne) geçilmesini beklemeden, ortaklık statüsünden ayrı olarak Avrupa Topluluğuna tam üye olarak başvuruda bulunmuştur. 27 Nisan 1987'de Türkiye'nin tam üyelik talebi Topluluk Bakanlar Konseyi tarafından incelenmek üzere Komisyona havale edilmiştir. Türkiye'nin Ankara Antlaşması'ndan bağımsız olarak ve bu antlaşmada öngörülen

dönemlerin tamamlanmasını beklemeden 14 Nisan 1987 tarihinde yaptığı tam üyelik başvurusu hakkında Komisyon, tam 2,5 yıl sonra (diğer tam üyelik başvurusunda bulunan ülkeler arasında en uzun süre) görüş bildirmiştir. Buna göre Topluluğun kendi iç pazarını tamamlayabilme sürecinden önce (1992) yeni bir üye kabul edemeyeceği ve Türkiye'nin Topluluğa katılmadan önce, ekonomik, sosyal ve siyasal alanda gelişmesini tamamlaması gerektiğine karar verilmiştir (Avrupa Topluluklarının...26.10.2001).

5.1.2. 1990'lı Yıllarda Türkiye-AB İlişkilerinin Yapısı

1992 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile AB adını alan Topluluk, siyasi birliğe doğru ilerleme içine girmiştir. Siyasal bütünleşmenin hızlandığı bu süreçte, kimlik, kültür ve aidiyet sorunları ile Türkiye'nin Avrupa idealine ya da Avrupa kimliğine ait olup olmadığı ve Avrupa sınırlarının Türkiye'yi de kapsayıp kapsamadığı derin bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır. Böylece başlayan gerilim, Türkiye'nin ısrarla tam üyelik hedefini sürdürmesine karşılık, AB'nin Türkiye ile ilişkilerini tam üyelik perspektifi vermeksizin, ortaklık (Gümrük Birliği) ilişkisi çerçevesinde sürdürme yaklaşımı ile 1990-2000 dönemindeki ilişkilere egemen olmuştur (Baykal; Arat 2001: 326-327).

AB üyeliği için aranan kriter ve koşulların saptandığı 1993 Kopenhag Zirvesi'nin sonuç bildirisinde Türkiye ile ilişkilerin bir Gümrük Birliği temelinde sürdürülmesi yönünde karar çıkarken, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle olan işbirliğinin tam üyelik hedefine doğru yönlendirileceği yönünde ifadelere yer verilmiştir. Bunun üzerine Türkiye, çabalarını yeniden Gümrük Birliği'ne verme yönüne çevirmiştir (Baykal; Arat 2001: 331).

Türkiye- AT Ortaklık Konseyinin 6 Mart 1995 tarihinde yaptığı toplantı sonucunda, Türkiye ile gerçekleştirilecek gümrük birliğinin esaslarını içeren Ortaklık Konseyi Kararı kabul edilmiştir. Belgede yer alan ve genel çerçeveyi belirleyen ilke kararları arasında, ortaklık ilişkilerinin gümrük birliğinin ötesinde sürdürülmesine yönelik, kültür, teknoloji, bilimsel araştırmalar, istatistik, enformasyon konularında işbirliğinin geliştirilmesi konularına yer verilmiştir (Baykal; Arat 2001: 336, 339). Türkiye, 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren Gümrük Birliği ile 'son dönem'e girmiştir.

Ancak Avrupa Birliğinin, Yunanistan ve Avrupa Parlamentosunun muhalefeti nedeniyle, Türkiye'ye karşı Gümrük Birliği Antlaşması'nın bir parçası olan yükümlülüklerini yerine getirmediği belirtilmektedir (Gümrük Birliği nedir? 26.03.2002).

5.1.3. Gümrük Birliği Sonrasında Türkiye-AB İlişkileri

Avrupa Birliğinin ilk genişleme sürecinin başladığı 1961 yılından itibaren Avrupa Birliği Komisyonu, genişlemeye dair çeşitli çalışmalarda bulunmuş, 1997 yılından itibaren doğuya doğru genişleme sürecini başlatmıştır. Türkiye de bu genişleme sürecinin dışında kalmamak üzere AB'ye tam üyelik hedefini ön plana almıştır. 2000'li yıllarda Avrupa Birliği'ne ye olacak ülkelerle ilgili olarak hazırlanan önerilerin yer aldığı raporlardan biri, 12-13 Aralık 1997 tarihinde yapılan Lüksemburg Zirvesi'nde sunulmuştur. Gündem 2000 başlıklı bu raporda, Türkiye'nin adı üyelikle ilgili olarak geçmemiştir. Türkiye ile ilgili olarak, Gümrük Birliği'nin tatminkar bir biçimde işlediği ancak siyasi durumun, mali işbirliği ve siyasi diyaloğun 6 Mart 1995'te kararlaştırıldığı gibi sürmesine olanak tanımadığı, Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin bir çok alanda Avrupa Birliği müktesebatını başarıyla üstlenebileceğini gösterdiğini fakat Türkiye'nin makro ekonomisinde istikrarsızlık gözlendiği ifade edilmiştir. Siyasi konularda ise insan hakları ve Güneydoğu sorunu üzerinde durularak bu soruna askeri değil, siyasi bir çözüm bulunması gerektiği belirtilmiştir. Bunun zerine Türkiye, Gündem 2000 raporundan duyduğu rahatsızlığı, insan hakları, Kıbrıs, Ege gibi siyasi konuları Avrupa Birliği ile grşmeyeceğini, ilişkisini Gümrük Birliği çizgisinde sürdüreceğini açıklamıştır (Coşkun 2001: 189). Lüksemburg Zirvesi sonucunda ek Cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan, Polonya, Slovenya, Romanya, Bulgaristan, Litvanya, Letonya, Estonya ve Kıbrıs Rum Yönetimi tam üyelik için aday ülkeler olarak belirlenmiştir. Türkiye'nin Lüksemburg Zirvesi'nden önce açıklamış olduğu beklentilerine yanıt olarak, Türkiye'nin tam üyeliğe ehil olduğu bir kez daha yinelenmiş ve Türkiye'yi tam üyeliğe hazırlamak için bir strateji belirlenmiştir. 'Türkiye için Avrupa Stratejisi' (European Strategy for Turkey) adını taşıyan belge, Lüksemburg Zirvesi'nde alınan kararlar doğrultusunda 3 Mart 1998 tarihinde açıklanmıştır. Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesini konu alan söz konusu belgenin giriş bölümünde, bu stratejinin uygulanmasıyla Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin genişleme sürecinde yer alacağı

belirtilmiştir. Aynı bölümde Türkiye'nin mali işbirliği konusundaki eleştirilerine değinilmiş ve Konseyin söz konusu yardımları gecikmeksizin kullanılabilir hale getirecek düzenlemeyi yapması istenmiştir (Türkiye için Avrupa Stratejisi...06.01.2002)

Belgede üzerinde durulan konular şunlardır;

- Ankara Antlaşmasının sağladığı imkanların geliştirilmesi,
- Gümrük Birliği'nin derinleştirilmesi,
- Mali işbirliğinin uygulanması,
- Mevzuatın yakınlaştırılması,
- Lüksemburg Zirvesi'nin 18. ve 19. maddesinde vurgulanan; adli ve idari kapasitenin iyileştirilmesi, mevzuat uyumlaştırılması, eğitim ve araştırma konularındaki bazı AB programlarına ayrı ayrı karar verilmek suretiyle katılımın sağlanması (Türkiye için Avrupa Stratejisi 20.02.2001)

Strateji belgesinde Gümrük Birliği'nin yanı sıra, sanayi, tarım, hizmetler, makroekonomik diyalog, telekomünikasyon, bilim ve teknoloji, araştırma, ulaştırma, enerji, çevre, tüketici politikası, bölgesel ve sınıraşan işbirliği, Türkiye'nin Topluluk programlarına katılımı ve kurumsal işbirliği başlıkları altında toplam 14 alanda somut işbirliği önerilmiştir. İşbirliğinin amacı, Türkiye'nin bu alanlarda Avrupa Birliği müktesebatına uyumunu kolaylaştırmaktır. Bununla birlikte aslında Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı daha önceki antlaşmalarla üstlenmiş olduğu ancak yerine getirmediği yükümlülüklerden başka yeni bir unsur içermemektedir. Strateji belgesinin, mali kaynak yetersizliği başta olmak üzere, Avrupa Birliğine katılımı konusunda, Türkiye'ye uygun bir perspektif verilmesi yönünde siyasi irade eksikliği sebepleriyle Türkiye'nin beklentilerini karşılamakta yetersiz kaldığı ifade edilmektedir (Türkiye için Avrupa Stratejisi 20.02.2001)

15-16 Haziran 1998 tarihine yapılan Cardiff Zirvesi'nde, tam üye olabilmek için Kopenhag kriterlerine uygunluğun altı çizilmiş ve Türkiye için ehil ülke tanımlaması yerine dolaylı bir biçimde de olsa üyelik adaylığı tanımlaması yapılmıştır. Komisyonun her yıl sonunda aday ülkelere yönelik hazırladığı ilerleme raporuna Türkiye ile ilgili bir bölüm de dahil edilerek, Lüksemburg Zirvesi sonrası gerilen ilişkileri yumuşatma eğilimi içine girilmiştir. Kendisine karşı takınılan

ayırıcı tutumun sürdüğünü belirterek geri adım atmayan Türkiye'yi, 11-12 Aralık 1998 tarihinde yapılan Viyana Zirvesi'nde, tam üyeliğe hazırlamak için Avrupa Stratejisi'nin ilerletilmesi ve ilişkilerin geliştirilmesine önem verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur (Baykal; Arat 2001: 348-349).

Avrupa Komisyonu tarafından 1998 yılında hazırlanan, 12 aday ülkenin AB üyeliği yönünde kaydettiği ilerlemeleri değerlendiren ilk düzenli raporda, Türkiye, adaylığı kesinleşen diğer ülkelerden farklı bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Kopenhag Kriterleri çerçevesinde demokrasi ve hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıkların korunması, Kıbrıs sorunu ve ekonomik kriterler açısından durumu değerlendirilen Türkiye'nin, pek çok alanda mevzuat değişikliği yapması ve yürürlüğe koyduğu mevzuatı uygulaması gereğine işaret edilmiştir. AB Komisyonunun 1999 yılında Cardiff Zirvesi sonuçları uyarınca hazırladığı ikinci ilerleme raporunda, Türkiye tam üyeliğe aday gösterilmiş, Lüksemburg Zirvesi'nde diğer ülkeler için yapıldığı gibi Türkiye'ye de bir Katılım Ortaklığı Stratejisi önerilmiştir. Siyasi ve ekonomik kriterler ışığında Türkiye değerlendirilmiş ve Komisyon Türkiye'ye somut bir katılım öncesi ortaklığı önermiştir. Katılım öncesi ortaklığın unsurları arasında; katılım öncesi mali yardım kaynaklarının tek bir çerçeve içinde eşgüdümünün sağlanması, bütün Topluluk programlarına ve ajanslarına katılma olanağı, AB müktesebatına uyum sağlanmasına yönelik bir ulusal program ile birleştirilmiş bir katılım ortaklığının kurulması, Türkiye'nin mevzuat ve uygulamalarının AB'ninkiyle uyumlaştırılmasını temin eden, AB müktesebatının analitik incelenmesi sürecinin başlatılması yer almıştır. 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde yapılan Helsinki Zirvesi'nde Türkiye AB'ye aday ülke olarak kabul edilmiştir. Böylece Türkiye bir yandan AB Programları ve ajanslarına, diğer yandan da katılım süreci çerçevesinde aday ülkelerle AB arasında yapılan toplantılara katılma imkanına sahip olmuştur. Zirve sonuç bildirisinde, AB müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Ulusal Program ile bir Katılım Ortaklığı belgesi hazırlanması öngörülmüştür. Böylece Türk mevzuatının Topluluk müktesebatıyla uyumlaştırılması için müktesebatın incelenmesi süreci başlatılmıştır (Baykal; Arat 2001: 349- 351).

5.1.4. 2000'li Yıllarda Türkiye- AB İlişkileri

Helsinki Zirvesi ile Türkiye'nin adaylığının tescil edilmesi sonrasında Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri yeni bir döneme girmiştir.

29 Nisan 2000'de Lüksemburg'da yapılan Türkiye-AT Ortaklık Konseyi toplantısında Topluluk müktesebatını oluşturan 31 alanda tarama çalışmalarını yürütecek, Ortaklık Komitesi'ne bağlı 8 alt komite kurulmasına karar verilmiştir. AB'nin yeni genişleme stratejisine dahil olan Türkiye'nin görevi bir Ulusal Program hazırlamak, AB'nin ise Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) hazırlamak olmuştur (Baykal; Arat 2001:355). Katılım Ortaklığı Belgesi'nin açıklandığı gün (8 Kasım 2000), AB Komisyonu, siyasi ve ekonomik kriterlerin yer aldığı 2000 Yılı İlerleme Raporunu da açıklamıştır (Baykal; Arat 2001: 360). Katılım Ortaklığı Belgesi'nde, Türkiye'nin, AT-Türkiye Ortaklık Konseyi kararları çerçevesinde müktesebatın yasal uyumu ve uygulanmasına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmesinin önem taşıdığı vurgulanmıştır. Belgede belirlenen kısa ve uzun vadeli hedeflerde özellikle siyasi beklentiler (Kıbrıs vb.) Türkiye'de tepki ve eleştiriyle karşılanmıştır (Coşkun 2001: 198-202).

Aralık 2000 tarihinde yapılan Nice Zirvesi sonrası imzalanan Nice Antlaşması'nın 'AB'nin Genişlemesi Hakkında Bildiri' adını taşıyan ekinde yer alan, 2010 yılına kadar Türkiye hariç diğer aday ülkelerin de katılımıyla 27 üyeli AB için Avrupa Parlamentosu, AB Bakanlar Konseyi, Avrupa Komisyonu gibi organlar için yeni üye sayılarının belirtilmesi, Türkiye'yi hayal kırıklığına uğratmıştır. Bu durum Türkiye'nin 2010 yılından önce AB'ye üye olamayacağı yaklaşımının dışavurumu olarak yorumlanmıştır (Baykal; Arat 2001: 362).

5.2. TÜRKİYE'NİN ALT YAPI GÖSTERGELERİ

Dünya ile özellikle Batı ile bütünleşme hedefini temel amaçlarından biri olarak belirleyen Türkiye, enformasyon sanayisini ve enformasyonla çeşitli boyutlarda ilgili kurum ve kuruluşlarını yasal ve idari biçimlerde desteklemek durumundadır. Bu zorunluluk, ülkenin rekabet gücünü arttırarak değişen koşullarda varlığını

sürdürmesine imkan yaratacağı gibi, demokratik bir yapılanmanın içinde yer alarak, ülkenin işleyen ve gelişen yapılanmasına fırsat verecektir.

Türkiye'deki enformasyon hizmetlerinin alt yapı unsurları; iktisadi ve sosyal göstergeler, yasal durum göstergeleri, teknolojik göstergeler ve hizmete yönelik göstergeler biçiminde gruplandırılarak incelenecektir. Türkiye'nin iktisadi ve sosyal yapılanması, kültürel yapılanmasını da etkilemekte, temel yatırımlardan kültür ve enformasyon hizmetlerine ayrılan kaynak, Avrupa Birliği üyesi ülkelerle arasında fark olup olmadığını, varsa bu farklılığın boyutları konusunda bir fikir verecektir.

5.2.1. İktisadi ve Sosyal Göstergeler

Türkiye nüfusunun yıllar itibariyle yer aldığı Tablo 21'de görüldüğü gibi 1990 yılında yaklaşık 56.100 000 olan Türkiye'nin nüfusu, 2000 yılında 67.421.000 olmuştur. 1990 ve 1991 yılları arasındaki artış hızı % 1.9 iken, 1991 ve 2000 yılları arasındaki yıllık nüfus değerleri ele alınarak hesaplandığında, nüfus artış hızının % 1.8 olduğu tespit edilmiştir. (Tablo 21).

Tablo 21. Türkiye'nin Nüfusu (000)

Kaynak: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. 2000 Genel Nüfus Sayımı. Ankara: DİE, 2003, s. 45.

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
56.098	57.193	58.248	59.323	60.417	61.532	62.667	63.823	65.001	66.200	67.421

GSYİH'nın yer aldığı Tablo 22'de, Türkiye'nin GSYİH'sı 1991 yılına göre, 1993 yılında % 14.5, 1993 yılına göre 1995 yılında %1.1, 1995 yılına göre 1997 yılında %14.8 oranında artış göstermiştir. Buna karşın 1997 yılına göre 1999 yılında %2.2 oranında bir düşüşün yaşandığı GSYİH'da, 1999 yılına göre 2000 yılında % 4.4 oranında artış gösteren GSYİH, 2000 yılına göre 2001 yılında yeniden ve daha büyük bir oranda (%25) düşmüştür (Tablo 22). GSYİH'nın artış ve düşüş oranlarına bakıldığında ülkede ekonomik anlamda bir istikrarsızlığın yaşandığı görülmektedir.

Kişi başına düşen GSYİH, 1995 sabit \$ kuru üzerinden verilmiştir. Buna göre Tablo 22'de 1991 yılında 2.572 \$ olan kişi başına düşen GSYİH, %11.1 oranında

artış göstererek 1993 yılında 2.859 \$ olmuştur. 1995 yılında %1.6 oranında düşmüş, 1997 yılında %11.2 oranında artmış ve 1999 yılında %5.2 oranında düşerek 2.965 \$ olmuştur. 2000 yılında %3.8 oranında artarak 3.080 \$ olan kişi başına düşen GSYİH, 2001 yılında %17.5 oranında düşerek 2540 \$ olmuştur (Tablo 22).

Tablo 22. GSYİH ve Kişi Başına Düşen GSYİH

Kaynak: World Development Indicators 2001 CD-ROM. Washington: The WorldBank, 2001
World Development Indicators 2002 CD-ROM. Washington: The World Bank, 2002
Data Profiles. <<http://www.worldbank.org>>
Turkey at a glance. The World Bank. 9/12/2002.

	1991	1993	1995	1997	1999	2000	2001
GSYİH (1995 - Milyar \$)	146.741	168.145	170.047	195.200	190.878	199.300	147.700
Kişi Başına Düşen GSYİH (1995-\$)	2.572	2.859	2.811	3.128	2.965	3.080	2.540

<http://www.worldbank.org/data/countrydata/aag/tur_aag.pdf>

GSYİH'nın yüksek düzeyde hizmet sektöründen elde edilmesi bir ülkenin gelişmişlik ölçütü olarak ele alınmaktadır. Eğitim, Ar-Ge, bilimsel çalışmalar, enformasyon ve iletişim alt sektörleri, hizmet sektörü içinde değerlendirilmekte ve bu sektörler üretimin bilgiye dayalı gelişim göstermesine imkan verdiği için, ülkenin gelişmişlik düzeyinin belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir. İktisadi yapının tarımdan, sanayi ve hizmet sektörüne yönelmesi, bilginin yoğun kullanımını da beraberinde getirmektedir. Ancak herhangi bir eğitim gerektirmeyen işlerin ve hizmetlerin de hizmet sektöründe yer alması, Dünya Bankasının orta gelir grubunda değerlendirdiği Türkiye gibi ülkelerde, hizmet sektörünün ulusal gelire katkısının yüksek çıkmasına neden olmaktadır. Bu yüksek oranlar, ülkenin iktisadi yapısının bilgi temelli gelişme gösterdiğinin, nitelikli insan gücü artışının ve dolayısıyla bilgi toplumu olarak adlandırılmasının yanı sıra bu oranların yanıtıcı olabileceğini belirtmekte fayda vardır. Buna göre, ülkemizin üretim yapısının gösterildiği Tablo 23'de, GSYİH'ya 2000 yılında, %15 tarım sektöründen, %28 sanayi sektöründen ve %57 oranında hizmet sektöründen katkı yapıldığı belirlenmiştir.

Tablo 23. Üretim Yapısı

	1985	1990	1995	1999	2000

GSYİH'nın	Tarım	20	18	16	16	15
Sektörlere Göre	Sanayi	27	30	30	24	28
Dağılımı (%)	Hizmet	52	52	53	60	57

Kaynak: Factbook 2002. CIA. www.cia.gov/cia/publications/factbook2002

World Development Indicators 2001 CD-ROM

Bir ülkenin üretim yapısının bilgiye dayalı gelişmesi gibi, o ülkenin eğitime ve Ar-Ge çalışmalarına ayırdığı kaynak miktarının düzeyi de gelişmişlikte önemli bir gösterge olmaktadır. Türkiye'nin GSYİH'dan eğitime ve Ar-Ge'ye ayırdığı oranlar, Tablo 24'te görülmektedir. Buna göre Türkiye, 2000 yılında GSYİH'sının % 3'ünü eğitime ayırmıştır. GSYİH'dan Ar-Ge için ayrılan oran, 1991 yılında % 0.53 iken, 1993 yılında % 0.44'e düşmüştür. 1995 yılında düşüş devam ederek 0.38 oranında kaynak ayrılan Ar-Ge sektörüne, 1997 yılında ayrılan pay artırılarak % 0.49, 1999 yılında % 0.63, 2000 yılında % 0.64 oranlarında kaynak ayrılmıştır (Tablo 24).

Kişi başına düşen Ar-Ge harcaması oranlarında da 1997 yılından itibaren artış olduğu görülmektedir. Sanayi kesiminin Ar-Ge personel sayısı 1991 yılında 2509, kamu kesiminde 3.692 iken yükseköğretimde 8768 olarak toplamda 14.969 olmuştur. 1993 yılında sanayi kesiminde çalışan Ar-Ge personeli yaklaşık % 11.9 oranında artarken, kamu kesimindeki Ar-Ge personel sayısı % 17 oranında azalmış, yükseköğretimde çalışan araştırmacı sayısı %16.5 oranında artmış ve toplam Ar-Ge personel sayısı 16.087'ye ulaşmıştır. 1995 yılı verilerine göre Ar-Ge çalışan sayısı 18.498 olarak toplamda % 15, 1997 yılında ise 23.432'ye ulaşarak % 26.6 oranında bir artışa ulaşmıştır. 1999 yılında toplam Ar-Ge personel sayısında 24.267 ile % 3.5 oranında artış yaşanmıştır (Tablo 24).

Tablo 24. GSYİH'dan Ar-Ge'ye ve Eğitime Ayrılan Oran, Toplam Ar-Ge Personeli

	1991	1993	1995	1997	1999	2000
Eğitime Ayrılan Oran (%)	2	3	2	...	4	3
Ar-Ge'ye Ayrılan Oran (%)	0.53	0.44	0.38	0.49	0.63	0.64
Kişi Başına Düşen Ar-Ge Harcaması (\$)	...	13.2	10.4	14.9	17.5	...
Toplam Ar-Ge Personeli	14.969	16.087	18.498	23.432	24.267	...

Kaynak: Sayılarla Türkiye ve Avrupa Birliği, 1991-1996. Ankara: DİE, 1999. s 94.

Euro-Mediterranean Statistics: Biannual. Luxembourg: European Community, 2002. s.35.

World Development Indicators 2001 CD-ROM

Araştırma ve Geliştirme. DİE. <<http://www.die.gov.tr/konular/IstTablolar/26ag432t.xls>>

Data Query System: Turkey. World Bank.

< <http://devdata.worldbank.org/edstats/query/default.htm>>

OECD. Highlights Of Public Sector Pay And Employment Trends : 2002 Update.

<[http://www.oilis.oecd.org/olis/2002doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/2bb07a986c0242ecc1256c480027f346/\\$FILE/JT00132606.PDF](http://www.oilis.oecd.org/olis/2002doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/2bb07a986c0242ecc1256c480027f346/$FILE/JT00132606.PDF)>

Türkiye'de Ar-Ge harcamalarına katkı oranlarına bakıldığında hükümetin, sanayi kesiminden daha fazla katkıda bulunduğu görülmektedir. 2000 yılında hükümetin yaptığı katkı oranı % 50.6 iken, sanayinin katkısı %42.9 oranında gerçekleşmiştir (OECD Science... 2002: 14).

Türkiye'nin 6 ve daha yukarı yaştaki nüfusunun okuryazarlık durumu incelendiğinde, 1980 yılında toplam nüfusun % 67'sinin, 1985 yılında % 77'sinin, 1990 yılında % 80'inin ve 2000 yılında % 87'sinin okuryazar olduğu görülmektedir (Tablo 25).

Tablo 25. Okuryazarlık Oranı

	1980 (%)	1985 (%)	1990 (%)	2000 (%)
Kadın	55	68	72	81
Erkek	80	87	89	94
Toplam	67	77	80	87

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı. Ankara, T.C. Başbakanlık DİE, 2003.

Türkiye’de 1995-2000 yılları arasında üretilen bilimsel yayın sayılarının istenen düzeyde olmasa da, her geçen yıl artmakta olduğu görülmektedir. 1995-2000 yılları arasında bilimsel yayın sayısı % 64 oranında artmıştır OECD tarafından yapılan araştırmadan elde edilen veriler, Tablo 26’ya yansıtılmıştır;

Tablo 26. Üretilen Bilimsel Yayın Sayısı (Her 1.000.000 kişiye düşen)

1995	1996	1997	1998	1999	2000
25	31	33	37	42	41

Kaynak: OECD Science, Technology and Industry Outlook 2002. Paris: OECD, 2002. s. 31

5.2.2. Enformasyon Hizmetleri ile İlgili Yasal Durum Göstergeleri

Türkiye’de halk kütüphaneleri, Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne, Genel Müdürlük de Kültür Müsteşarı aracılığıyla T.C. Kültür Bakanlığına bağlıdır. Halk kütüphanesi kurulması ve geliştirilmesi devletin sorumluluğundadır. Yerel yönetimler de yasal olarak kütüphane kurabilmelerine karşın, bu durumun gelenekselleştiği söylenemez. Gönüllü kuruluşların da kütüphane kurmalarının önünde yasal bir engel olmadığı Türkiye’de, kütüphanelere yönelik genel bir yasa yoktur. Yasaya sahip olan kütüphaneler Milli Kütüphane ve TBMM Kütüphanesidir (Alpay 1991: 195).

Türkiye’de düşünce, okuma, bilgi edinme, ifade ve yayma gibi temel özgürlüklerin tam olarak hala sağlanamamasında yasal engellerin önemli bir rolü vardır. 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi’nden etkilenilerek hazırlandığı belirtilen 1924 Anayasası, kapsamında düşünce özgürlüğüne yer vermiştir. 1927 yılında 1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu’nda, 1986 yılında yapılan 3266 sayılı değişiklikte Muzır Kuruluna ‘zararlı’ bulunan yayınların dağıtım ve satışını sınırlama ve para cezası uygulama yetkisi verilmiştir. 1950 yılında çıkarılan 5680 sayılı Basın Kanunu’na 1983 yılında eklenen 2950 sayılı değişiklikte savcılara basılmış eserin dağıtımını engelleme hakkı tanınmıştır. 1934 yılında çıkarılan 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu’na, 1985 yılında yapılan 3233 sayılı değişiklikte polise ‘genel ahlak ve edebe aykırı’ her türlü yayını şikayet olmasa bile engelleme yetkisi verilmiştir. 27 Mayıs 1960 tarihinde ordunun yönetime

el koymasından sonra hazırlanan yeni Anayasa ile düşünce ve yayın özgürlükleri güvence altına alınarak her türlü düşünceyi ifade eden yayınlar yayınlanmaya başlanmıştır. 1961 Anayasası'nın 20. maddesinde, herkesin düşüncelerini söz, yazı, resim ya da başka yollarla, tek başına ya da toplu olarak açıklayıp, yayabileceği ifadesine yer verilmiştir. 1971 yılında bu maddede önemli değişiklikler yapılarak, özgürlükler yeniden kısıtlanmıştır (Gülle 1996: 28-32). 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrası 1982 yılında hazırlanan son Anayasa'nın 25. maddesinde herkesin düşünce ve kanaat hürriyetine sahip olduğu, 26. maddesinde herkesin düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahip olduğuna yer verilmiştir. Ancak 26. maddesinin ikinci, üçüncü ve dördüncü paragraflarında, bu özgürlüklerin kullanılmasını sınırlayıcı gerekçeler yer almaktadır. 1982 Anayasası'nın 29. maddesinde “sürelili ve süresiz yayınların önceden izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamayacağı, sürelili yayın çıkarabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili merciye verilmesinin yeterli olacağı” ifadesine yer verilmektedir (T.C. Anayasası 1998: 46-47, 50). Ancak 1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ile yazılı ve sözlü propaganda yasaklanarak, düşünce özgürlüğü açısından tartışmalara neden olmuştur (Terörle Mücadele Kanunu 1991).

Genel bir kütüphane yasasına sahip olmayan Türkiye’de halk kütüphanelerinin amaç ve misyonu yönetmeliklerde yer almıştır. Bunlardan 21 Eylül 1981 yılında çıkan Halk Kütüphaneleri Görev ve Çalışma Yönetmeliği’nde, İl Halk Kütüphanesi Müdürü’nün görev ve yetkileri belirlenmiştir. Dolayısıyla İl Halk Kütüphanesi’nin amaçları ortaya konmuştur (Çelik 2001: 29). Halk kütüphanelerinin amaç ve misyonunun tanımlandığı diğer yönetmelik ise 18 Ağustos 1982 tarihinde çıkan Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği olmuştur (Halk ve Çocuk.....1982).

Türkiye yasalarında kütüphane türlerine yönelik özel düzenlemelerin yer aldığı görülmektedir. Yükseköğretime yönelik olarak 6 Kasım 1981 tarihinde çıkan 2547 sayılı yasa temelinde 19 Ağustos 1982 tarihinde alınan ilke kararı ile üniversite kütüphanelerinin merkezi bir kayıt ve yönetim altında tutulmasına karar verilmiştir (Tuncer 1983: 70). Kütüphanenin üniversite içindeki konumunu tanımlayan asıl yasal belge ise 124 sayılı ‘Yükseköğretim Üst Kuruluşları ile Yükseköğretim Kurumlarının İdari Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’dir (Çelik

2001: 46). Bir başka yönetmelik okul kütüphanelerine yönelik hazırlanmış olan 'Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği'dir. 24 Ağustos 1976 tarihinde yayımlanan yönetmelik, okul kütüphanelerinin amaçlarını belirlemektedir (Okul Kütüphaneleri.....1976). Özel kütüphanelere yönelik herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır.

Halk Kütüphaneleri Görev ve Çalışma Yönetmeliği'nde (21 Eylül 1981), Yükseköğretim Üst Kuruluşları ile Yükseköğretim Kurumları Personeli Görevde Yükselme Yönetmeliği (8 Mart 2000) ve Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği (24 Ağustos 1976), ilgili kütüphanelerde çalışan personelin görev ve sorumluluklarına ilişkin maddeleri içermektedir (Halk Kütüphaneleri.....1981; Yükseköğretim....2000; Okul Kütüphaneleri.....1976).

Türkiye'de 2 Temmuz 1934 tarihinde 2527 sayıyla çıkan Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu, Türkiye'de basılan ve yayılan tüm yazı ve resimlerin belirli kütüphanelerce toplanmasını öngörmektedir. Ancak hem birden fazla kütüphane tarafından toplanması, hem de günün ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak kalması ile işlevini yerine getiremediği görülmektedir. Görsel-işitsel materyaller ve elektronik materyalleri de kapsayacak biçimde geliştirilmesi gerekmektedir (Polat 1999: 189-190).

Çeşitli zamanlarda Kanun'un değiştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmışsa da henüz bir sonuç alınamamıştır. 1998 yılında hazırlanmaya başlanan 'Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu Tasarısı' bu çalışmalardan biridir (Polat 1999: 151).

14 Aralık 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan, 187 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile ismi değiştirilerek Bibliyografya Merkezi olan Bibliyografya Enstitüsü'nün denetiminde, bir ulusal bibliyografya hazırlanması yasal garanti altına alınmıştır. Derleme Kanununa göre derlenen kitap, dergi, gazete, nota, harita, afiş, takvim vb. materyalin bibliyografik künyelerini içeren Türkiye Bibliyografyası ve süreli yayınlardan seçilmiş makale künyelerini kapsayan Türkiye Makaleler Bibliyografyası, bu Merkez tarafından hazırlanmaktadır (Milli Kütüphane Kuruluşu Hakkında Kanun 1983).

5.2.3. Teknolojik Alt Yapı Göstergeleri

Bilgi ve iletişim teknolojisi sektörüne yatırım yapan gelişmiş ülkelerin, son yıllarda bilgi ekonomisini uygulayarak, eşit olmayan bir biçimde gelişmekte olan kapitalist ekonominin, bir bakıma olumsuz sonuçlarından korunmayı hedeflemekte oldukları gözlenmektedir. Bu yatırımdan, toplumun her kesiminin bilgiye eşit şartlarda ulaşabilmesi temelinde hizmet veren kütüphane ve bilgi merkezleri de payını almakta ve teknolojik ilerlemelerle değişerek, gelişmektedir. Ülkelerin bu alanda politikalar geliştirmeleri, yeni ortamlara uyum sağlamalarına ve rekabet gücünü artırmalarına neden olacaktır. Türkiye, ulusal enformasyon alt yapısını kurmak için halen devam etmekte olan çeşitli çalışmalarını, TÜBİTAK önderliğinde sürdürmektedir. 1993 yılında İnternete bağlanan Türkiye'nin, enformasyon alt yapısına dair göstergeleri bu bölümde ele alınacaktır.

Türkiye'deki bilgisayar ve İnternet kullanıcısı sayılarının verildiği Tablo 27'ye göre, her bin kişi başına düşen bilgisayar sayısında 1993 ve 2001 yılları arasında % 272.7 oranında bir artış yaşandığı gözlenmektedir. Bu duruma paralel olarak, 1995-2000 yılları arasında İnternet kullanıcı sayısı 50.000'den 2.000.000'a yükselmiştir.

Tablo 27. Bilgisayar (PC) ve İnternet Kullanıcı Sayıları

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Bilgisayar Sayısı (1.000 Kişi Başına Düşen PC)	11	13	15	17	21	27	34	38	41
İnternet Kullanıcı Sayısı (000)	50	120	300	450	1.500	2.000	...

Kaynak: Data Query, World Development Indicators. The World Bank.

<http://devdata.worldbank.org/data-query/>

Eurostat Yearbook 2002. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002. s.427.

İletişim sektörünün önemli bileşenlerinden biri olan telefon hizmetleri, bilgi tabanlı ekonomi potansiyelinin göstergelerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Ele aldığımız 1995-2000 yılları arasında, iletişim hizmetlerinin kullanımında sürekli bir artışın yaşandığı görülmektedir.

Tablo 28. Cep Telefonu Abonesi ve Sabit Telefon Hattı Sayısı

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Cep Telefonu (000)	437	806	1.610	3.506	8.000	16.133
Sabit Telefon Hattı (000)	13.228	14.286	15.744	16.960	18.054	18.395

Kaynak: Eurostat Yearbook 2002. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002. s.428

5.2.4. Türkiye’de Halk Kütüphaneleri

5.2.4.1. Halk Kütüphaneleri ve Kütüphaneci Sayısı

Kütüphaneler Genel Müdürlüğünden alınan bilgiler¹ doğrultusunda 1998 yılında 1343 olan halk kütüphanesi sayısı, %2 artış göstererek 1999 yılında 1373 olmuş ve %2 artışla 2000 yılında 1403 olmuştur. 2001 yılında halk kütüphanesi sayısı 1414 olurken, 2002 yılında 1436 ve 2003 yılı son verilere göre (16.4.2003) 1437’ye ulaşmıştır (Tablo 29).

1998 yılında 70 olan gezici kütüphane sayısı 1999 yılında 67 olurken, hizmet götürülen yer sayısı 1998 yılında 1405 ve 1999 yılında 1360 olmuştur. 2000 yılında 68 adet gezici kütüphane ile 1243 yere hizmet götürülürken, 2001 ve 2002 yıllarında 67 adet olarak kalan gezici kütüphane ile 2001 yılında 1260 yere, 2002 yılında ise 1543 yere hizmet götürülmüştür. Tablo 29’da görüldüğü gibi aynı sayıdaki gezici kütüphane sayısı ile 2002 yılında 2001 yılına göre 283 adet daha fazla yere hizmet götürülmüştür. Her 100.000 kişi başına düşen halk kütüphanesi sayısı 1998, 1999 ve 2000 yıllarında ortalama 2 olarak hesaplanmıştır. Kütüphaneler Genel

Müdürlüğünden alınan son bilgiler doğrultusunda bağımsız çocuk kütüphanesi sayısı 60'tır.

Tablo 29. Halk Kütüphanesi Sayısı ve Her 100.000 Kişi Başına Düşen Halk Kütüphanesi Sayısı

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Halk Kütüphanesi Sayısı	1.343	1.373	1.403	1.414	1.436	1.437
100.000 Kişi Başına Düşen Halk Kütüphanesi Sayısı	2.07	2.07	2.08
Gezici Kütüphane Sayısı	70	67	68	67	67	65

Halk kütüphanelerinde çalışan personel sayısının verildiği Tablo 30'da görüldüğü gibi, 1998 yılından 2002 yılına kadar bir düşüş yaşanmıştır. 1998 yılında 3.212 personelin çalıştığı halk kütüphanelerindeki personel sayısında, 1999 yılında %4.5, 2000 yılında %4.6, 2001 yılında %1.5, 2002 yılında %1.2 oranında düşüş yaşandığı görülmektedir. 16.04.2003 tarihi itibarıyla halk kütüphanelerinde çalışan toplam personel sayısı 2846'ya ulaşmıştır. Halk kütüphanelerinde, 1998 yılında her 100.000 kişi başına yaklaşık 5 (4.94), 1999 yılında yaklaşık 5 (4.63) ve 2000 yılında ortalama 4 (4.34) kütüphaneci ve kütüphane personeli düşmektedir. Toplamda 448 adet kütüphaneci kadrosunun bulunduğu halk kütüphanelerinde 151 adet boş kütüphaneci kadrosu olduğu bildirilmektedir. Elde edilen son verilere göre halk kütüphanelerinde toplam 297 kütüphanecinin çalıştığı ülkemizde, her 100.000 kişi başına düşen kütüphaneci sayısı 0.44 olarak hesaplanmıştır (Tablo 21, Tablo 30).

Tablo 30. Halk Kütüphanesi Personeli

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Toplam Personel	3.212	3.067	2.923	2.878	2.842	2.846

¹ 5.2.4. Bölüm'de yer alan bilgiler, 16.04.2003 tarihinde Kütüphaneler Genel Müdür yardımcısı Suzan Akyüz ile yapılan görüşmeden elde edilmiştir.

5.2.4.2. Halk Kütüphanelerinin Bütçesi

Türkiye'deki halk kütüphaneleri T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün sorumluluğundadır. Bütçeye ait bilgilerin verildiği, 1998-2002 yıllarında Kültür Bakanlığına bağlı olan Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün ve Kültür Bakanlığının bütçesinin Tablo 30'da gösterildiği gibi, Kültür Bakanlığının 1998 yılı genel bütçe içindeki payı % 3.2 iken, 1999 ve 2000 yıllarında düşerek, önce % 2.8, sonra % 2.6 olmuştur. Kültür Bakanlığına bağlı Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne ayrılan oran ise 1998 yılında Bakanlık bütçesinden % 12, 1999 yılında % 12.46, 2000 yılında % 11.22 olmuştur. Genel bütçe içinden Kültür Bakanlığına ayrılan pay 2001 yılında artarak % 3.3 olurken, Bakanlık bütçesinden Kütüphaneler Genel Müdürlüğü için ayrılan oran % 10.23'e düşmüştür. 2002 yılında Bakanlığın genel bütçe içindeki payı % 2.8'e, Bakanlık bütçesi içinden Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne ayrılan pay % 9.95'e düşmüştür.

Tablo 31. Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün Bütçesi

YIL	KÜLTÜR BAKANLIĞININ GENEL BÜTÇE İÇİNDEKİ PAYI (%)	KÜTÜPHANELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN BÜTÇESİ (Milyon TL)	BAKANLIK BÜTÇESİ İÇİNDEKİ PAYI (%)
1998	3.2	5.571.200	12
1999	2.8	9.705.219	12.46
2000	2.6	13.575.420	11.22
2001	3.3	16.242.300	10.23
2002	2.8	27.683.700	9.95

Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün 1998 yılındaki bütçesinden her 1000 kişiye düşen payın 86.510.000 TL olduğu, 2000 yılındaki bütçesinden her 1000 kişiye düşen payın ise 200.210.000 TL olduğu hesaplanmıştır. Ocak 2000 tarihli Merkez Bankası döviz kuru üzerinden yapılan hesaplamalara göre, her 1000 kişiye düşen payın 1998 yılında 158 euro, 2000 yılında 365 euroya karşılık geldiği görülmektedir.

5.2.4.3. Halk Kütüphanelerinde Koleksiyon ve Ödünç Verme

1437 olan halk kütüphaneleri içinde, İnternete bağlı halk kütüphanelerinin sayısı 2003 yılı itibariyle 22 olmuştur.² Halk kütüphanelerinde 1998 yılı istatistiklerine göre 11.598.444 olan kitap sayısı, Tablo 32’de gösterildiği gibi 1999 yılında 11.930.929 olmuştur. 1999 yılındaki kitap sayısı, son 5 yılda yaşanan en yüksek artış olarak görünmektedir. 1998-2002 yılları arasında kitap sayısı artmaya devam ederken, artış oranlarının gitgide düşmekte olduğu göze çarpmaktadır. 2002 yılında halk kütüphanelerinin sahip olduğu kitap sayısı 12.423.447 olarak hesaplanmıştır (Tablo 32).

Abone olunan süreli yayın sayısı 1998 yılında 114 iken, 1999 yılında 100 olmuştur. 2000 yılında 118 olan süreli yayın sayısı, 2001 ve 2002 yıllarında da artmaya devam ederek, 2002 yılında 125’e ulaşmıştır. 1998 yılından 2000 yılına kadar bir karşılaştırma yapılacak olursa, ödünç verilen kitap sayısı verilerine bakıldığında bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Ancak 2001 yılında artan sayı, 2002 yılında yaklaşık 4.5 milyona ulaşmıştır. Gezici kütüphaneler aracılığıyla ödünç verilen kitap sayıları incelendiğinde 1999 yılında bir artış yaşandığı ve 1998-2002 yılları arasındaki en yüksek sayıya ulaşılmış olduğu görülmektedir. Sonraki yıllarda düşüş gösteren ödünç kitap verme istatistiklerine göre, 2002 yılında 386.595 adet kitap ödünç verilmiştir (Tablo 32).

² Kütüphaneler Genel Müdür yardımcısı Suzan Akyüz’den 13.05.2003 tarihinde alınan e-posta iletisi ile bildirilen sayı.

Tablo 32. Halk Kütüphaneleri ve Gezici Kütüphanelerde Koleksiyon ve Ödünç Verilen Kitap Sayısı

	1998	1999	2000	2001	2002
Kitap Sayısı (Halk K.)	11.598.444	11.930.929	12.181.330	12.390.125	12.423.447
Kitap Sayısı (Gezici K.)	155.313	160.383	137.845	130.059	148.522
Sürelî Yayın Aboneliği	114	100	118	119	125
Kitap Ödünç Verme (Halk K.)	4.130.219	4.117.786	3.926.314	4.185.569	4.441.992
Kitap Ödünç Verme (Gezici K.)	513.175	519.190	503.557	502.011	386.595

Halk kütüphaneleri üyelerinin ödünç kitap alma sayılarına bakıldığında, 1998 yılında her 100 kişi başına 12 kitabın düştüğü, 1999, 2000, 2001 ve 2002 yıllarında yaklaşık 10 kitabın düştüğü görülmektedir. Tablo 33’de gösterildiği gibi son yıllarda halk kütüphanelerinden ödünç alınan kitap sayısında bir düşüş olduğu görülmektedir. Gezici kütüphane üyelerinin ödünç aldığı kitap sayısında ise 1998 yılında her 100 kişi başına 12, 1999 ve 2000 yıllarında ortalama 7, 2001 yılında ortalama 8 ve 2002 yılında yaklaşık 10 kitap düştüğü görülmektedir (Tablo 32, Tablo 34).

Tablo 33. Her 100 Üye Başına Ödünç Verilen Kitap Sayısı

	1998	1999	2000	2001	2002
Halk Kütüphanelerinden Ödünç Verilen	12	9.6	9.8	9.5	9.5
Gezici Kütüphanelerden Ödünç Verilen	12	7.3	6.9	8.1	9.8

5.2.4.4. Halk Kütüphanelerinin Üye Sayıları

Halk kütüphanelerine üye sayısının verildiği Tablo 34’te, 1998 yılında 498.180 kişinin üye olduğu, gezici kütüphanelere üye sayısının ise 62.074 olduğu

görülmektedir. 1999 yılı verilerine göre üye sayısı düşüş eğilimine girerek 398.723 olurken, gezici kütüphanelere üye olanların sayısında da bir düşüş yaşanmış ve üye sayısı 37.753 olmuştur. 2000 yılında üye sayılarında devam eden düşüş eğilimi, 2001 yılında yükselerek, halk kütüphanelerine üye olanların sayısı 400.482, gezici kütüphanelere üye olanların sayısı ise 40.455'e ulaşmıştır. 2002 yılında da artmaya devam eden üye sayıları, halk kütüphanelerinde 421.670'i, gezici kütüphanelerde 37.903'ü bulmuştur (Tablo 34).

Tablo 34. Halk Kütüphanesi ve Gezici Kütüphane Üye Sayıları

	1998	1999	2000	2001	2002
Halk Kütüphaneleri Üye Sayısı	498.180	398.723	386.790	400.482	421.670
Gezici Kütüphaneler Üye Sayısı	62.074	37.753	34.910	40.455	37.903
Toplam Üye Sayısı	560.254	436.476	421.700	440.937	459.573

AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE ENFORMASYON HİZMETLERİ BÖLÜM 6

6.1. ENFORMASYON HİZMETLERİ TARİHİ

6.1.1. İlk Kurumsal Çalışmalar ve Raporlar

Pek çok medeniyetin kurulduğu ve yaşandığı bir coğrafyada yer alan ülkemizin kütüphanecilik geleneği, uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Avrupa henüz ekonomik, sosyal, kültürel, bilimsel ve felsefi alanlardaki yenilik ve dönüşümlerin yaşandığı Rönesans'ın başlarında, Osmanlı Döneminde 1459 yılında halka açık ve ödünç kitap verilen ilk halk kütüphanesi kurulmuştur. Türk kütüphaneciliği çeşitli nedenlerle etkinleşememiş ve durağan dönemler geçirmişse de, Cumhuriyet'in ilanı ile başlayan modernleşme çalışmalarının, Türk kütüphaneciliğini ve onun kurumsal yapısını etkilediği düşünülmektedir (Soysal 1998: 53). Türk kütüphaneciliğinin kurumsallaşmasına katkıda bulunduğu düşünülen, 1912 yılında kurulmuş olan Türk Ocaklarının, Cumhuriyet Döneminde kurdukları kütüphaneler ile halk kütüphanesi görevini üstlendikleri görülmektedir (Karaer 1992: 142). Ancak Türk Ocakları Yasası'nda Türk olmayan kişilerin kütüphaneden yararlanamayacağı (Türlere önemli hizmetlerde bulunmuş yabancılar dışında), Türk olup da Ocaklı olmayanların kütüphaneden yararlanabilmesi için ise izin almaları gerektiği belirtilmektedir (Türk Ocakları Yasası 1928: 77). Türk Ocaklarının bir kütüphane politikasının olmadığı fakat Türkiye'deki ilk çocuk kütüphanesinin Türk Ocakları tarafından 1925 yılında Akhisar'da kurulmuş ve hizmete açılmış olmasının büyük önem taşıdığı belirtilmektedir (Keseroğlu 1989: 110). Halkevlerine temel oluşturmaları açısından önemli bir rol üstlenmiş olan Türk Ocakları, kütüphanecilik anlayışına oldukça çağdaş anlamda yaklaşmış görünmelerine karşın, halka açık bir kütüphane ve

toplumsal değişmede rol alacak bir kültür ve iletişim merkezi canlılığına ulaşamamışlardır (Onat z 1997: 91).

Cumhuriyet sonrası Türk ktphaneciliğini etkileyen en önemli değişiklik, 1912'den beri Evkaf Nezaretinin sorumluluğunda olan vakıf kütüphanelerinin, 1924 yılında ıkarılan Tevhidi Tedrisat Kanunu ile 'umumi kütüphaneler' adı altında Maarif Vekaletine devredilmiş olmasıdır. Bu değişiklik, Türk kütüphaneciliğinin yeni bir kurumsal nitelik kazanmasına neden olmuştur (akın 2001: 62; Soysal 1998: 53-54).

Türk Ocaklarının 1931 yılında kapatılmasından sonra, faaliyete geçtikleri yerde bir kütüphane açma ve halkın bilgilendirilmesinde temel unsur olma anlayışı ile kurulan halkevleri, kültürel kimliğin kazanılması yönünde çalışmalar yrtmştur (Onat z 1997: 97). Kütüphane ile okuma salonlarının birbirinden ayrı düşünülerek örgütlenmesi ve yerel gereksinimlerin gözetilmesi ile birlikte kütüphanecilik hizmetinden çok, var olan yayınlara denetim altına alınmak istendiği gözlenmektedir (Keseroğlu 1989: 131-132).

Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarında, hizmet türleri ve hizmete ilişkin amaçlarla, örgüt yapısının belirlenmesi çabaları, aynı zamanda ilk planlama denemesi olarak da göze çarpmaktadır. Bu çabalar, var olan durumu saptayarak neyin niçin yapılması gerektiğine yönelik öncelikleri ve için nasıl yürütüleceğini belirlemede yol gösterici olmuştur (Soysal 1998: 54).

Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde gerçekleşen yayın patlamasının bir sonucu olarak, kütüphanecilik araştırmalarında ele alınan olguların niçin ve neden kaynaklandığını tanımlama ve açıklama eğilimleri, araştırmacıları kütüphane kurumunun içinde bulunduğu toplumsal koşullar üzerine eğilmeye zorlarken, kütüphaneciliğin de bir toplum bilimi olarak gelişmesini sağlamıştır (akın 1989: 61). Bu dönemde, yerli/yabancı uzmanlar tarafından yeni bir yapılanmayı, kütüphanecilik sorunlarını ve çözüm yollarını ortaya koymayı amaçlayan çeşitli raporlar hazırlanmış, çalışmalar yapılmıştır.

John Dewey tarafından 1924 yılında hazırlanan ‘Türkiye Maarifi Hakkında Rapor’ bu çalışmalardan biridir. Rapor, Türkiye’deki eğitimin durumunu ele almış ve okul kütüphanelerinin önemini vurgulamıştır. Dewey, Maarif Vekilliği Telif ve Tercüme Dairesinde ‘gezici kütüphaneler’ şubesi oluşturularak çocukları ve yetişkinleri kütüphanelere çekmenin, bu sayede halka okuma alışkanlığının kazandırılmasının mümkün olacağını ifade etmiştir. Her okulda, hem öğrencilerin hem de bölgede yaşayan halkın yararlanabileceği bir kütüphane oluşturulmasının önemine değinen Dewey, okullarda kütüphaneler için uygun bir yer ayrılmazsa eğitimin gerçek anlamda yapılamayacağını, yeni yapılacak okulların planlarında kütüphaneler için yer ayrılmasının bir gereklilik olduğunu belirtmiştir. Bu kütüphanelerde görev alacak kütüphanecilerin yetiştirilmesi üzerinde duran Dewey, bu amaçla kurslar düzenlenmesini, genç kütüphanecilerin yabancı ülkelere kütüphanecilik eğitimi için gönderilmesini önermiştir. Bunun yanı sıra kütüphanecisi olmayan kütüphanelerde görev alabilmelerine yönelik, öğretmen okullarına bir kütüphanecilik dersi konması gerektiğini belirtmiştir (Dewey 1952: 4-6, 12).

Hamit Zübeyr Koşay, halk kütüphaneleri konusunda ilk çeviri kitap olan ‘Halk Kütüb-hanelerinin Suret-i Te’sis ve Usul-i İdaresi’ adlı kitaba 1925 yılında yazdığı önsözde, halk kütüphanelerinin önemine değinmiş ve gezici kütüphaneler oluşturulmasına yönelik bir yönetmeliği kitabın sonuna eklemiştir. Koşay, Maarif Vekaletine bağlı Hars Dairesinin görevlerinden birinin Evkaf Nezaretinden Maarif Vekaletine geçen kitapların düzenlenmesi, diğerinin çağın ihtiyaçlarını karşılayacak ve genel eğitim için bir ‘araç’ olacak halk kütüphanelerinin kurulup, geliştirilmesini sağlamak olarak belirtmiştir (Sağlamtunç 1995: 136; Onat Öz 1997: 108).

Hamit Zübeyr Koşay tarafından 1926 yılında hazırlanan ‘Kütüb-hanelerde Yapılacak Tedrici Islahat’ adlı rapor, ülkenin gereksinim duyduğu kütüphane hizmeti ve buna yönelik bir örgütlenme üzerinde durmuştur. Raporun kapsamında, kültür mirasının halkın ulaşabileceği merkezlerde koruma altına alınarak, düzenlenmesi ve kullanıma sunulması, halk kütüphanesi hizmetinin yaygınlaştırılması, devletin yayıncılığı teşvik etmesi, yerel yönetimlerin kütüphane hizmetine katkıda bulunması konuları yer almıştır. Var olan kütüphanelerin nitelik olarak oldukça yetersiz olduğu

üzerinde durulan raporda, toplumun bilgi düzeyine göre kütüphane türleri oluşturulmasını, bunların ‘bilimsel kütüphaneler’ ve ‘halk kütüphaneleri’ olarak yapılandırılması önerilmektedir (Onat Öz 1997: 109).

Dikkati çeken bir başka çalışma, Hamit Zübeyr Koşay’ın Maarif Vekaleti Hars Dairesi Müdürlüğünde bulunduğu sırada hazırladığı ‘Kütüphanelere Dair’ adlı rapordur. Umumi kütüphanelerin yurttaki dengesiz dağılımı ve kütüphane dermeleri üzerinde duran bu rapor, Batı’ya kaçırılan değerli eserlerin olduğunu, bunu önleyecek önlemlerin alınması gerektiğini, kişilerde bulunan yazma eserlerin devlet tarafından satın alınması için gerekli bütçe düzenlemelerinin yapılmasını, kütüphaneci yetiştirmek üzere kütüphanecilik kursları açılmasını ve uzman kadrolar oluşturulmasını, Darülfünunda kütüphaneciliğin bir ders olarak verilmesini, yazma eserler için bir toplu katalog ve basılı eserler için bir bibliyografya hazırlanması gerektiğini belirtmiştir (Koşay 1960: 37-38). Koşay raporunda, kütüphaneler ve düzenlenmesi konularında eserlerin hazırlanması ve çevirilerin yapılması gerekliliği üzerinde durmaktadır (Çakın 2001).

Lawrence S. Thompson tarafından 1952 yılında hazırlanan ‘Türkiye’de Kütüphaneleri Geliştirme Programı’ adlı rapor, halk kütüphanesi ve umumi kütüphane arasındaki farkı ortaya koymuştur. Raporda var olan sorunlara yönelik şu tavsiyelerde bulunulmuştur;

- “Ankara’da Milli Kütüphane ve İstanbul’da yazma ve nadir eser kütüphaneleri için merkezi bir bina yapılmasına yönelik imkanların yaratılması,
- İki büyük Türk üniversitesinden birisinde ya da her ikisinde birer kütüphanecilik okulu kurulması,
- Kütüphanelerarası işbirliğinin, gerekiyorsa kanunla sağlanması ve bunun sürdürülmesi,
- Üniversite kütüphaneleri yönetiminin yeniden düzenlenmesi,
- Yazmalar için toplu katalog çalışmalarının hızlandırılması, basılı kaynaklar için bir toplu katalogun hazırlanması,
- Yazma eser mikrofilmlerinin oluşturulması,
- Umumi, çocuk ve okul kütüphanelerini geliştirmek için her türlü çabanın harcanması,
- Gezici kütüphanelerin hizmete konulması,

- Halk kütüphanelerinde verilecek hizmetler için bir program oluşturulması ve Kütüphaneler Müdürlüğü'nün geliştirilmesi,
- Genç kütüphanecilerin eğitim amacıyla Amerikan kütüphanecilik okullarından birine gönderilmesi (Thompson 1952: 24-26).”

1952 yılında Yaşar Karayalçın tarafından hazırlanan ‘Kütüphanelerimize Umumi Bir Bakış’ adlı çalışma, Türk kütüphanecilik politikasının oluşturulması ve bu politikanın anlaşılır olmasının, kütüphane türleri ve işlevlerinin belirginleştirilmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur. Raporda, planlı çalışma, koordinasyon, yurt içi ve yurt dışındaki kütüphanelerle işbirliğinin geliştirilmesine önem verilmesi, yetmiş kütüphaneci sıkıntısı için önlem alınması ve kütüphanecinin statüsünü belirleyen bir kanunun çıkarılması için çalışılması gerektiğinin altı çizilmiştir (Karayalçın 1952: 23-25).

Cumhuriyet Döneminin ilk yarısında kütüphanecilik sorunlarına odaklanarak, çeşitli çözüm önerilerini ortaya koymayı amaçlayan diğer çalışmalar arasında Notlar ve Kütüphanelere Dair (Celal Esat Arseven, 1924), Tasnif-i Aşarı Kavaidi ve Kitabiyat (Fehmi Edhem Karatay, 1925), Yeni Türkiye’de Kütüphanecilik (J.S. Stummvoll, 1935), Kütüphaneler Meselesi (Nahid Sırrı Örik, 1939), Pratik Kütüphanecilik (Muzaffer Gökman, 1939), Bibliyotekçinin El Kitabı I, II (Adnan Ötügen, 1947-1948), Dokümantasyon Konusu ve Problemi (Ulvi Yürüten, 1948) adlı eserler sayılabilir (Çakın 2001: 64-65).

Cumhuriyet tarihinin ilk kütüphaneler tasarısı olarak değerlendirilen Kütüphaneler Komitesi Raporu, 31 Ocak-17 Mart 1961 tarihleri arasında, kütüphaneciler tarafından hazırlanmıştır. Türkiye kütüphanelerinin 10 yıllık plan ve programını hazırlamayı amaçlayan Komite, Milli Eğitim Bakanlığı Planlama Kurulu Başkanlığının Kültür İşleri ve Güzel Sanatlar Komisyonuna bağlı olarak çalışmalarını sürdürmüştür. Komitenin üzerinde çalıştığı belli başlı konular şunlar olmuştur;

- Milli Kütüphane Kanunu Tadil Tasarısı,
- Kütüphaneler Kanunu Tasarısı,
- Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği Tadil Tasarısı,
- Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu Tasarısı,

- Milli Kütüphane Geliştirme Programı,
- Halk Kütüphanelerini Kurma, Geliştirme ve Umumi Kütüphaneleri Yeni İkelere Göre Düzenleme Programı,
- Okul Kütüphanelerini Kurma ve Geliştirme Programı,
- Kütüphane Personelini Yetiştirme İlkeleri
- Kütüphanelerarası İşbirliği İlkeleri (Kütüphaneler Komitesi Raporu 1961: 6, 7).

Kütüphaneciler tarafından hazırlanan bu rapor, personel eğitimi, kütüphanelerarası işbirliği, Derleme Yasası ve envanter düzenlemelerine ilişkin önerilerde bulunmuştur (Çakın 1984: 77). Kütüphaneler Komitesi Raporu, umumi ve halk kütüphaneleri arasındaki farkı ortaya koyduğu gibi, uygulamada halk kütüphanelerinin amaç ve hedeflerinin belirginleşmesine ve halk kütüphaneleri bünyesinde çocuk kütüphanelerinin açılmasına önayak olmuştur (Kütüphaneler Komitesi Raporu 1961). Raporda önerilen, halk kütüphanelerinin bölge halk, il halk ve ilçe halk kütüphaneleri olarak örgütlenmesi uygulanmamış, örgütlenme ve yönetim biçimi merkezi düzeyde sürdürülmüştür.

Kütüphane hizmetlerinin güvence altına alınması amacıyla, planlı kalkınma döneminde 1973-1975 yılları arasında hazırlanan Kütüphaneler Kanunu Tasarısı, hizmete ve mesleğe ilişkin tanımlara, görev ve sorumluluk, özlük hakları, parasal kaynaklar, personel, yönetim ve örgütlenmeye ilişkin hükümlere de yer vermiş, ancak yasalaşamamıştır (Çapar 1981: 26).

Ülkemizin bir bilim, kültür ve eğitim politikası olmaması nedeniyle 1960'lı ve 1970'li yıllarda yaşanan temel sorunlar bugün de geçerliliğini korumakta ve ülkemizde enformasyon hizmetlerinin düzenlenmesini, pek çok sorunun aşılmasını sağlayacağı düşünülen bir kütüphane yasası bulunmamaktadır. Ülkemizde planlı kalkınma döneminin başladığı 1963 yılından itibaren, mevcut durum ortaya konmuş ve enformasyon hizmetlerine yönelik hedeflerin belirlenmiş olmasına rağmen, uygulamada çok büyük eksikliklerin devam ettiği ve pek çok hedefin söylem düzeyinde kaldığı görülmektedir.

6.1.2. Bilgi Profesyonellerinin Eğitimi

Türkiye’de resmi düzeyde kütüphanecilik eğitimi, açılan kısa süreli meslek kursları ile başlamıştır. 7,5 ay süren ilk kütüphanecilik kursu, 1925-26 yılında Fehmi Edhem Karatay, 3 ay süren ikinci kütüphanecilik kursu, J. Stummvoll tarafından 1936 yılında açılmıştır. 1942 yılında Adnan Ötüken tarafından açılan ve ikinci öğretim yılından itibaren eğitime devam kararının alınmasından sonra, 1944 yılında Kütüphanecilik Kursu Talimatnamesi hazırlanmış ve kurslar, 1952 yılına kadar bu talimatnamenin öngördüğü biçimde sürdürülmüştür. 16 Mayıs 1952 tarihinde DTCF’de Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsünün bir dersi olarak verilen kütüphanecilik öğretimi, 1953 yılında Kütüphanecilik Enstitüsünün kurulmasıyla devam etmiş, 1960 yılında Enstitünün kürsü haline getirilmesiyle üniversite düzeyinde eğitim vermeye başlanmıştır (Ötüken 1979: 45-69).

1925-1954 yılları arasında düzenlenmiş olan kurslarla sürdürülen, 1954-1955 öğretim yılında Kütüphanecilik Enstitüsü ile lisans düzeyinde (dört yıl) başlatılan öğretim, 1960 yılında Enstitünün kürsü haline getirilmesiyle sürdürülmüştür. Üniversite düzeyinde vermeye başlanan eğitim, ‘Kütüphanecilik Kürsüsü’ adıyla İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine bağlı olarak 1964 yılında kurulan Türkiye’nin ikinci Kütüphanecilik Bölümü ile devam etmiştir. Yüksek lisans – bilim uzmanlığı eğitimi vermeyi amaçlayan üçüncü Kütüphanecilik Bölümü ise Hacettepe Üniversitesinde 1972 yılında Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesinde kurularak, 1974-1975 öğretim yılından itibaren Hacettepe Üniversitesinde lisans düzeyinde de eğitim vermeye başlanmıştır (Soysal 1998: 269). 1995 yılında Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi bünyesinde dördüncü Kütüphanecilik Bölümünün temelleri atılmış, ancak henüz eğitim-öğretime başlanmamıştır. Kütüphanecilik bölümleri, 1982 yılında YÖK yasasıyla ‘bölüm’ olarak onaylanmış, her birinin lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim – öğretim sürdürmelerine olanak tanınmıştır.

23-27 Ekim 1982 tarihinde yapılan ‘Birinci Milli Kültür Şurası’nda kültür ve kültür politikamızla ilgili oluşturulan komisyonlar arasında yer alan ‘Kütüphane-Dokümantasyon-Arşiv Komisyonu’nun sunduğu öneriler arasında; kütüphane

teknisyenlerini yetiştirmek amacıyla uygulamalı bir kütüphanecilik meslek okulunun açılması yer almıştır (Birinci Milli Kültür Şurası....1983: 67-70). Bunun üzerine 1983 yılında İstanbul Matbaa Meslek Lisesi içinde bir Kütüphanecilik Bölümü kurularak, eğitime başlayan bölüm, toplam dört dönem mezun verdikten sonra, 1994-1995 öğretim yılında son mezunlarını vererek, eğitim-öğretim faaliyetlerine ara vermiştir (Bayraktar 1997: 76).

1988 yılında Kütüphanecilik Bölümleri, Arşiv, Dokümantasyon-Enformasyon ve Kütüphanecilik Anabilim Dalı olmak üzere üç Anabilim Dalına ayrılmıştır (Atılğan 1995: 13). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde ise Arşivcilik Bölümü, Kütüphanecilik Bölümü kapsamında olmayıp, ayrı bir bölüm olarak örgütlenmiştir (Baysal 1990: 36). Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde sürdürülen arşivcilik eğitimi de bu yönde sürmüştür.

Kütüphanecilik, Arşivcilik, Dokümantasyon ve Enformasyon Ana Bilim Dalları olarak ayrı ayrı yürütülen lisans programlarını tek birim ve tek program içinde yapılandırmak amacıyla Ankara, İstanbul ve Hacettepe Üniversitelerinde uygulanmak üzere Kütüphanecilik Bölümünün adı değiştirilerek, Bilgi ve Belge Yönetimi olması sağlanmıştır. 2002-2003 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan değişiklik, Yükseköğretim Kurulu'nun 29 Ocak 2002 tarihli Yürütme Kurulu toplantısında incelenerek, 2547 sayılı Kanun'un 2880 sayılı Kanun'la değişik 7/d-2 ve 7/h maddeleri uyarınca kabul edilmiştir (Çakın 2002: 3). 2002-2003 öğretim yılında vakıf üniversitelerinden Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesine bağlı olarak kurulan Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü ile, bu alanda eğitim vermekte olan üniversite sayısı 6 olmuştur.

6.1.3. Mesleki Örgütlenme Çalışmaları

Türk kütüphaneciliğinin gelişimine yön veren olaylardan biri, 1949 yılında ilk meslek derneği Türk Kütüphaneciler Derneğinin Adnan Ötüken önderliğinde kurulması olmuştur. 42 şubesi olan Türk Kütüphaneciler Derneği, 1952 yılında Türk

Kütüphaneciler Derneği Bülteni'ni yayımlamaya başlamış, Bülten, 1987 yılında Türk Kütüphaneciliği adını almış ve 1995 yılında hakemli bir dergi olmuştur.

Bir başka meslek derneği, üniversite ve araştırma kütüphanecilerinin 1991 yılında kurdukları Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneğidir. 1999 yılında ÜNAK tarafından yayımlanmaya başlayan 'Bilgi Dünyası' adlı dergi, üniversite ve araştırma kütüphanelerine yönelik konulara ağırlık vermekte olan hakemli bir dergidir (Bilgi Dünyası... 12.12.2002).

1990 yılında Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı ve Arşivciliğe yönelik olarak 1998 yılında Tüm Arşivciler Derneği kurulmuştur. 1966 yılında 'Türkiye Kütüphaneci, Memur ve Hizmetlileri Sendikası' ve sonrasında 1992 yılında KESK'e bağlı olarak kurulan 'Kültür Emekçileri Sendikası' mesleki örgütlenme çalışmaları arasında sayılabilir.

6.2. KALKINMA PLANLARINDA ENFORMASYON HİZMETLERİ

Ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda gerçekleştirilecek ulusal kalkınmanın, 1961 Anayasası ile devlet tarafından düzenlenip, yürütülmesine karar verilmiştir. Bu amaçla kurulan Devlet Planlama Teşkilatı 1963 yılından itibaren beş yıllık kalkınma planları ve bu planlara bağlı olarak yıllık program ve icra planları hazırlamaya başlamıştır. Toplumun bütünüyle kalkınmasına yönelik ihtiyaçların ve alınacak önlemlerin belirlendiği planlarda, ülkenin her alana yönelik hedefleri yer almaktadır. İçinde bulunduğu toplumun sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapısından etkilenen ve kalkınma hedeflerine doğrudan ya da dolaylı biçimde katkı sunan enformasyon hizmetleri ve bu bağlamda kütüphanelere yönelik hedefler, günümüzde sekizincisinin yürürlükte olduğu planlarda çeşitli şekillerde yer almıştır.

6.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963-1967 yıllarına yönelik öncelikleri ve hedefleri ortaya koymuştur. Buna göre, kalkınmanın temeli olarak eğitim olgusu üzerinde durulmuş ve eğitimin ayrılmaz bir parçası olan kütüphane harcamalarının, eğitimin diğer harcamaları ile birlikte düşünüldüğünün altı çizilmiştir. Kütüphanelerin, eğitim hedeflerine ve ihtiyaçlara en uygun bir şekilde kurulup yürütülmesi ile ilgili gerekli tüm tedbirlerin alınacağına belirtildiği planda yurtiçi ve yurtdışı kaynaklı temel bilimsel yayınların bulunacağı kütüphanelerin öncelikle kurulması gerektiği üzerinde durulmuştur (T.C. Başbakanlık DPT 1963a: 461; T.C. Başbakanlık DPT 1963b: 75). Belediyelerin de kütüphane kurma ve geliştirme sorumluluğu olduğunun ifade edildiği planda, bu yönde belediyelere genel bütçeden bir süre için yardım yapılacağı, ancak asıl hedefin belediyelerin kendi öz kaynaklarını geliştirmeleri olduğuna yer verilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 1963a: 421). Köylerde halk kütüphaneleri kurma çalışmalarının, eğitimin yurt düzeyindeki dağılımı doğrultusunda sürdürüleceği belirtilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 1964a: 74). Toplum kalkınması çalışmaları ile bağlantılı bir şekilde sürdürüleceği belirtilen Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün çalışmalarının, 1965 yılı programı icra planında, daha çok sayıda yayından daha çok kişinin yararlanması temelinde, artan yayınların halka ulaştırılması şeklinde olacağına değinilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 1964b: 55). 1966 yılı programı icra planında, Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün, kütüphane yaptıran derneklere yardım görevinin yanı sıra bu imkanlardan yoksun olan bölgelere kitap ulaştıracağı ve okuma alışkanlığını benimsetici çalışmalarda bulunacağı ifadesine yer verilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 1966: 65). 1967 yılı programı icra planında, Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün bu çalışmalara başladığı belirtilmektedir. Yaygın olarak okutulan kitapların içeriğinin, hızla gelişen ekonomik ve sosyal hayatın gereksinimleri doğrultusunda yeniden gözden geçirileceği vurgulanmıştır (T.C. Başbakanlık DPT 1967a: 86-87).

6.2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı

1968-1972 yıllarını kapsayan II. Beş Yıllık Kalkınma Planı, yayınlanan eser ve kütüphanelerin sayı ve nitelikleri ile Türk kültür ve sanat yaşamındaki araştırma

faaliyetleri üzerinde durmaktadır. Buna göre, kamu ve özel sektörün yayınladığı eserlerin nicelik olarak yetersiz olduğu; 1963 yılında basılan kitap sayısının ortalama 11 milyon, bu miktarın 7 milyonunun okul kitabı, bu durumda kişi başına düşen kitap oranının %36 olduğu belirtilmektedir. Öte yandan gazete yayınında büyük bir artış görüldüğü, 1962 yılında yayımlanan değişik gazete ve dergi sayısının 1653'ü bulunduğu ifade edilmektedir. Kütüphane binalarının nitelik ve nicelik yönünden yetersizliği üzerinde durularak, bir Milli Kütüphane binası ihtiyacına ek olarak, şehirleşmenin yoğun olduğu merkezlerde ek kapasite yaratılması gerekliliği vurgulanmaktadır. Kütüphanelerden yararlananların sayısında belirgin bir artış olmasına rağmen, halk eğitimi ile kütüphanecilik faaliyetleri arasında yeterli ilişkinin kurulamadığı ifade edilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1968: 187-188). Kültür faaliyetlerine yönelik temel ilkeler arasında; Türk kültürünü geliştirmek için Türk kültür eserlerini sayı ve nitelik bakımından daha üstün bir seviyeye ulaştırmak, bunu gerçekleştirecek sanatçı ve elemanları yetiştirmek, yeni eserlerin ortaya çıkmasını sağlayacak bir ortam oluşturmak ve geliştirmek, eski Türk sanatları ve Türk folklorunun bütün dallarında bilimsel araştırma, tespit ve tanıtma çalışmaları yapmak, kültür eserleri için etkin bir dağıtım sistemi kurmak yer almıştır (T.C. Başbakanlık DPT 1968: 187).

Kültür mirasının korunmasına yardımcı olacak kuruluşların desteklenmesi, Türk eserlerinin yabancı dillere çevrilmesi, eski eserlerin daha iyi korunmasını sağlayacak mevzuatın hazırlanması, bakımı için çaba harcanması ve yurtdışına çıkarılmalarını önleyecek tedbirlerin alınması, kültür faaliyetlerinin yayılması ve yaşatılmasını sağlamak üzere gezici kütüphane sayısının arttırılması, uygulanacak politikalar arasında yer almıştır (T.C. Başbakanlık DPT 1968: 189-190).

Aynı zamanda çeşitli kuruluşların kütüphaneleri ve üniversite kütüphanelerinin, araştırma faaliyetlerini destekleyici özelliklerinin vurgulandığı planda, yeterince gelişmemiş üniversite kütüphanelerinin, araştırma çalışmalarını engelleyici bir unsur olduğu üzerinde durulmuştur (T.C. Başbakanlık DPT 1968: 198).

Kütüphanecilik alanında yetişmiş insan gücü ihtiyacının karşılanmasıyla ilgili alınacak önlemlere yer verilen planda, üniversite kütüphanecilik bölümlerinin destekleneceği, kütüphanecilerin kendi alanlarında çalışmalarının sağlanacağı bir personel politikasının güdüleceği ve orta kademe kütüphane elemanı yetiştirileceği ifade edilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1968: 43). 1970 yılı programı icra planında, orta kademe kütüphane elemanı ihtiyacını karşılamak üzere lise ve benzeri okulların mezunları arasından, ihtiyaç ölçüsünde seçilecek istekliler için Ankara ve İstanbul'da kurslar düzenleneceğine ve Milli Kütüphane Kanun Tasarısı'nın program dönemi içerisinde hazırlanarak yasama organına gönderileceğine yer verilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 1970: 102).

Bir Devlet Dokümantasyon Merkezi kurulmasının önemine değinilen 1968 yılı programı icra planında, Milli Eğitim Bakanlığının halkın kütüphanelerden faydalanmasını artırıcı ve kütüphanelere gelenlerin sürekli okuyucu olmalarını sağlayıcı önlemleri alacağına yer verilmiştir. Aynı zamanda özel dernekler tarafından kurulan kütüphanelerin, MEB tarafından destekleneceği, Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne bağlı kütüphanelerin kitap satın alma imkanlarının da her yıl %15 oranında arttırılacağı ifadesine yer verilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1968: 43).

1972 yılı programı icra planında, Osmanlıca basılı ya da basılı olmayan önemli eserlerin, Türkçe'ye kazandırılmasının sağlanacağına ve Türkiye kütüphanelerinde bulunmayan, yabancı kütüphanelerdeki Türk kültürü ile ilgili yazma ve basma yapıtların fotokopi ya da mikrofilmlerinin Milli Kütüphaneye kazandırılmasına değinilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 1972: 68).

6.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı

III. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973-1977 yıllarını kapsamaktadır. Planda Türkiye'nin AET'ye tam üye olarak katılması yönündeki kararlılığı ve önceki planlardan farklı olarak tüm hesaplarını 'ortak pazar' olgusu üzerine kurması dikkati çekmektedir.

Halk, çocuk ve gezici kütüphane sayılarının artmakta olduğu, ancak 396 ilçede halk kütüphanesi, 430 ilçede ise çocuk kütüphanesinin olmadığı dile getirilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1973: 783). Devlet arşivlerinin yeniden düzenlenmesi, korunması ve geliştirilmesi, özellikle Osmanlı devrine ait kültür ve tarih değeri yüksek belgelerin yok olması ya da tahribatın önlenmesi ve değerlendirilmesi için bazı çalışmalar yapıldığı, ancak etkili tedbirlerin alınmadığı da planda yer almaktadır (T.C. Başbakanlık DPT 1973: 784). Devlet arşiv sisteminin yeniden düzenlenmesi, arşivleri düzenleyecek uzman personelin yetişmesi, eski belgelerin doğru okunmasını sağlayacak bir programın oluşturulmasının gerçekleştirileceği ifade edilmektedir. Arşivleri düzenlemenin, ortak bir komisyon tarafından yapılacağı, mevzuat düzenlemesine gidileceği ve çalışmaların mali kaynaklarla destekleneceği vurgulanmaktadır (T.C. Başbakanlık DPT 1973: 786).

Çeşitli kültür ve sanat dallarında derleyici, koruyucu, geleceğe aktarıcı, yaratıcı, tanıtıcı ve diğer yapıcı kurumsal ve kişisel çabaları ve faaliyetleri özendirici bir mekanizma ve özendirici sistem geliştirileceğinin üzerinde durulduğu planda, çeşitli ilkeler ve alınacak diğer önlemler şu şekilde yer almıştır;

- “Boş zamanları değerlendirmede, okul çağından başlayarak sanat ve kültür faaliyetlerine yönlendirme yapılacak,
- Kültür ve tarihi değeri yüksek olan belgelerin yok olması önlenecek, bu belgeler bir sistem içinde tespit edilerek kullanıma hazır duruma getirilecek,
- Milli Kütüphane'nin ulusal bilgi birikim, bilgi akım ve bibliyografik tanıtım merkezi olarak modern kütüphaneciliğin gereklerine uygun bir statüye kavuşması için olanaklar sağlanacak, Milli Kütüphane Genel Müdürlüğü'nün katma bütçeli bir kuruluş biçiminde örgütlenmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır.
- Devlet Yayınları Dokümantasyon Merkezi, Milli Kütüphane bünyesinde geliştirilecektir.
- Yaygın bir eğitim ve kültür aracı olan kitapların sayısal artışının yanı sıra nitelikli olmasına önem verilecek, yetişkinler, gençler ve çocuklar için ucuz, nitelikli, okuma zevkini geliştirecek, ulusal, çağdaş ve klasikleşmiş kültür değerlerini yansıtacak ve bu değerleri geliştirerek yaygınlaştıracak kitapların yayınlanması, devlet eliyle sağlanacak; bu yoldaki özel çabalar özendirilecektir. Çevirisi yapılacak kitapların seçiminde özenli olunacak ve kuruluşlar arası koordinasyon sağlanacaktır.

- Kültür ve sanat alanındaki çalışmaları yürütmekle sorumlu ve görevli çeşitli kamu kuruluşları ve özel kuruluşlar arasında kültür faaliyetleri ve araçları ile ilgili politikalar ışığında işbirliği sağlanacak, bu çalışmaların ve çabaların ortak bir ilkeyle yürütülmesi gözetilecektir.
- Kültür faaliyetlerini planlayacak, uygulayacak ve geliştirmeye yönelik araştırmaları yapacak elemanların, ihtiyaçlara uygun bir biçimde ve yeterli sayıda yetiştirilmesi sağlanacaktır. Bu elemanların yetiştirilmesinde nicelikten çok nitelik geliştirilmesine önem verilecektir.
- Kütüphane bulunmayan yerlerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir program düzenlenecektir.
- Yazma eserlerin yıpranmaya karşı korunması, daha iyi Şartlarda saklanması ve ilgililerin yararına sunulması için bir merkezde toplanması sağlanacaktır.
- Bu eserlerin envanteri hazırlanacak ve değerli görülenlerin yeni harflerle yayını yoluna gidilecektir (T.C. Başbakanlık DPT 1973: 786-788).”

III. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 1977 yılı programında, daha önce belirtilmiş olan ulusal bir enformasyon ve dokümantasyon merkezinin geliştirilmesi konusunda bir ilerleme sağlanamadığı, T B TAK'a bağlı TURDOK tarafından yapılmakta olan Enformasyon Birimleri Envanterinin sonuçlanmak üzere olduğu ve bu çalışmanın sonucunda ülke çapında var olan enformasyon hizmetlerinin ortaya çıkacağı ifade edilmiştir. Bilim, teknoloji ve araştırma alanındaki insan gücü, harcamalar ve yapılan araştırmalar konusunda sürekli bilgilerin toplanması için bir sistem geliştirileceği ve enformasyon-dokümantasyon konusunda ülke çapında teşkilatlanmanın sağlanması için gerekli çalışmaların yapılacağı, T B TAK ile Sanayi Bakanlığının işbirliği ile ağır sanayi ve yatırım malları sanayilerinin gelişmesinde mühendislik, dokümantasyon, araştırma, geliştirme ve eğitim hizmetlerinin, söz konusu dönem içinde bir programa bağlanacağı, alınacak önlemler arasında gösterilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 1977: 328-329).

 nceki program dönemlerinde yapılması  ng r len 'Kültür Envanteri'nin 1976 yılında DPT'nin hazırlamış olduğu ayrıntılı bir taslak çerçevesinde ele alındığı ve bu amaçla hazırlanan anketlerin, kültür faaliyetleri yürüten çeşitli kamu kurumlarına gönderilerek, sonuçlarının değerlendirilmekte olduğuna yer verilmiştir (T.C.

Başbakanlık DPT 1977: 342). Söz konusu program dahilinde alınacak önlemler şu şekilde sıralanmıştır:

- “Kültürle ilgili kanun tasarılarının, mevzuat ve yönetmeliklerin gözden geçirilerek günün ihtiyaçlarına uygun bir şekilde düzenlenmesi sağlanacaktır.
- Kültür faaliyetlerini planlayacak, uygulayacak ve araştırma yapacak elemanların, ihtiyaçlara uygun bir şekilde yetiştirilmesi için Kültür Bakanlığı ve yüksek öğretim kurumları ortaklaşa çalışacak ve bu çalışmada kültür hizmeti veren çeşitli kuruluşların mevcut yapısı ve ileriye yönelik gelişmeleri temel alınacaktır.
- Kültür hizmeti veren kamu kurumları arasında haberleşmeyi, kültürel yayın ve yayım hizmetleri arasında işbirliğini ve işbölümünü sağlayacak, kaynak israfını önleyecek, Kültür Bakanlığı’na bağlı bir koordinasyon kurulu kurulacaktır.
- Kültürümüzün çağdaş bir anlayışla değerlendirilmesi, zenginleştirilmesi, geliştirilmesi ve bu konularda eleman yetiştirilmesi amacıyla gerekli eğitim ve araştırma kurumları kurulacak, mevcut kurumlar geliştirilecek ve bir plan dahilinde çoğaltılacaktır.
- Yurt içinde ve yurt dışında dağınık ve değişik kurumlar tarafından yürütülmekte olan kültür faaliyetlerinin ve bu faaliyetleri yürüten kurumların ortak bir kültür politikası içinde yer alması amacıyla, Kültür Bakanlığı’nın sorumluluğunda gerekli esaslar belirlenecektir.
- Kültürel kalkınmanın hedefler doğrultusunda gelişimini hızlandırmak için milli kültür eserlerinin çoğaltılmasını teşvik edici önlemler alınacaktır (T.C. Başbakanlık DPT 1977: 343-344).”

6.2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983 yıllarını kapsamaktadır. Planda, kültürel gelişmenin, teknolojik, bilimsel ve toplumsal gelişmelerden soyutlanamayacağından, demokratikleşme süreci içinde ele alınarak, bunun topluma yayılmasının; toplumun gelişmesi ve çağdaşlaşmasında önemli etkilere sahip olacağı vurgulanmıştır. Anayasa ile güvence altına alınan düşünce özgürlüğünün kısıtlanması, toplumun yaratıcı gücünün baskı altında tutulması, kitap toplatılması ve yasaklanmasının, kültürel gelişmeyi ve çağdaşlaşmayı sınırlayıcı bir ortam yarattığı dile getirilmiştir. Aynı zamanda kağıt fiyatlarına uygulanan zam nedeniyle kitap yayın sayısı sürekli düşerken, gazetelerin indirimli kağıt fiyatlarından yararlandığı

için gazete ve magazin yayınlarında artış görüldüğü ifade edilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1979: 149).

Planda, araştırma çalışmalarında yeniliklere açık olmanın yanı sıra kaynak savurganlığını önlemek adına gerekli ulusal bilgi akım sisteminin geliştirilmesi, bunun için öncelikle yurt içi bilgi potansiyelinin saptanması, sürekli izlenmesi ve depolanması gereği vurgulanmaktadır (T.C. Başbakanlık DPT 1979: 48).

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda TÜBİTAK'ın kendinden beklenen, ülkenin bilim-teknoloji sistemi ile kalkınma planları arasında bağlantı kurma görevini tam olarak gerçekleştirmediği, faaliyetlerini üniversite ve eğitim alanından sanayiye yeterince kaydıramadığı, böylece Ar-Ge faaliyetleri ile sanayi arasında olması gereken organik bağın gerçekleştirilemediği belirtilmektedir. Fakat, ulusal bilgi akım sisteminin geliştirilmesi amacıyla TÜBİTAK bünyesinde kurulan TÜRDOK'un bu dönemde önemli gelişmeler gösterdiği kaydedilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 1979: 48). III. planda ortaya konulan Milli Kütüphane'nin çağdaş kütüphaneciliğin gerektirdiği şartlara ulaştırılması hedefinin yerine getirilemediği, halk ve çocuk kütüphanelerinin niceliksel artışının sağlandığı fakat dengeli dağılımlarının sağlanamadığı, satın alınan kitapların çağdaş ölçütlere uymadığı dile getirilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 1979: 151).

IV. planda, kütüphanecilik hizmetinin, yalnızca kitap koruma ve isteyene verme biçimindeki hizmet anlayışından kurtarılarak, okumayı özendirici ve yaygınlaştırıcı bir hizmet biçimine dönüştürüleceği ve yerel yönetimlerin kültür faaliyetlerinden biri olarak kütüphaneler konusunda etkin olmalarının teşvik edileceği vurgulanmaktadır. Bunlardan başka, kağıt fiyat politikasının yeniden düzenleneceği, bilim, kültür ve sanat yapıtlarının basımından dağıtımına kadar özendirici önlemlerin alınmasının sağlanacağı üzerinde durulmuştur. Yabancı basın, nitelikli bilimsel, teknik, edebiyat ve sanat yapıtlarının dış alımlarının kolaylaştırılacağı, Türk kültürünü gerçek boyutları ve yaratıcılık yönü ile tanıttak dışa dönük bir kültür politikası oluşturulacağı, Anadolu ve Türk uygarlıklarına ilişkin yazma ve basma tüm belgelerin bir merkezde toplanması amacıyla bir 'ulusal kültür

arşivi'nin oluşturulacağı ve bu oluşumun kurulacak Ulusal Müze içinde yer almasının sağlanacağı dile getirilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 1979: 283-284).

6.2.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı

IV. ve V. Beş Yıllık Kalkınma Planları'nda kütüphanecilik ve kütüphane konuları değişik bir anlayışla ele alınmıştır. Kütüphaneciliğin hizmet anlayışının, kitabı koruma ve isteyene verme biçiminden, okumayı özendirme ve yaygınlaştırma biçimine dönüştürülmesi gerekliliğinden söz edilmiştir. Kütüphanelerin, okuyucu talebine uygun olarak planlı ve dengeli bir şekilde yaygınlaştırılması, ucuz kitap üretimi, yayını ve dağıtımını konusunda teşvik edici önlemlerin alınması üzerinde durulmuştur. 1985-1989 yıllarını kapsayan V. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, devlet arşiv malzemelerine yönelik gerekli mali, idari ve hukuki önlemleri almak konuları yer almıştır (T.C. Başbakanlık DPT 1985: 148).

6.2.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı

1990-1994 yıllarını kapsayan VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Türk toplumunun 'bilgi toplumu' olabilmesi için bilgi teknolojisinin yoğun olarak kullanılacağı, özellikle yazılım ve uzman personelin yetiştirilmesi konularına ağırlık verileceği belirtilmektedir. Yazılım konusunda telif haklarını düzenleyici idari ve hukuki düzenlemelerin yapılacağı, yeni bilgi teknolojisinin kullanımında Avrupa Topluluğu standartlarının baz alınacağı belirtilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1990: 177). Avrupa Topluluğu ile ilgili çalışmalarda ulusal kültür boyutunun da göz ardı edilmeyeceği vurgulanmaktadır (T.C. Başbakanlık DPT 1990: 191). Planda üzerinde durulan bir başka konu ise bilginin birden çok yerde oluşturulup saklanması geleneğine karşı, ortak yaratma ve kullanım modellerinin kurulup yaygınlaştırılması ile bilgisayarların mümkün olduğu ölçüde birbirleriyle bağlantılarının sağlanacağı olmuştur (T.C. Başbakanlık DPT 1990: 177).

Yurt içinde ve yurt dışındaki teknolojilerin, kurulacak bilgi bankası aracılığıyla takip edilmesi ve yarı otonom bir patent kurumu oluşturulması gerekliliğinin ifade edildiği planda, tüm basılı, görüntülü ve sesli yayınlara dair istatistiki kayıt ve bilgilerin uluslararası standartlara uygun bir biçimde derleneceği belirtilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1990: 176, 192).

Planda, Türkiye'nin gelişmiş ülkelerle arasındaki bilgi açığını kapatabilmek için, araştırma yapmanın yanı sıra bilgilere erişmenin yol ve araçları üzerinde durulmuştur. Ancak amaca yönelik çözüm önerisi, gelişmiş ülkelerdeki bilimsel etkinlikleri izlemek, bilgi ağlarına bağlanmak ve yurt dışındaki Türk bilim adamlarından yararlanmak olarak ortaya konmuştur (T.C. Başbakanlık DPT 1990: 176). Ayrıca planda, telif haklarını gözeten gerekli düzenlemelerin yapılacağı belirtilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1990: 191).

Planda, arşiv belgelerinin korunması, tasnif edilmesi ve araştırmacıların hizmetine sunulması çalışmalarının hızlandırılacağı, yazma ve nadir eserlerin korunması amacıyla İstanbul'da Yazma Nadir Eserler Patoloji ve Restorasyon Araştırma Merkezi kurulacağı, yazma ve nadir eserlerin teknolojik imkanlardan yararlanılarak koruma altına alınacağı ve gerekli görülenlerin yeni harflerle yayımlanacağı belirtilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 1990: 190).

Klasik eserlerin, çocuk kitaplarının ve çizgi film ve romanlarının seçimi ve yayımı ile ilgili çalışmaların destekleneceği, yazarlar ve yayınevlerinin teşvik edileceği, VI. Planın üzerinde durduğu konular arasındadır. Kütüphane hizmetlerinin daha verimli ve ülke çapında dengeli bir biçimde yaygınlaştırılması için yeni tedbirlerin geliştirileceği, belediyelerin yıllık kültür faaliyet programları hazırlamaları ve uygulamalarının, mahalle ve kasaba kütüphanelerinin yaygınlaştırılmasının destekleneceği ifade edilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1990: 190). Ancak Avrupa Topluluğuna uyum çalışmalarının; üyelik ve bütünleşme konuları gözetilerek hızlandırılması ve buna yönelik alınacak tedbirlerin vurgulandığı planda, kütüphanelerin; okuma zevki ve alışkanlığının kazandırılması

biçiminde ele alınarak, eğitim ve araştırma geliştirme çalışmalarındaki işlevlerinin göz ardı edildiği görülmektedir.

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 1991 yılı programında, Türkiye kütüphaneleri ve diğer bilgi merkezleri envanteri basımının ve Milli Kütüphane bilgi bankası kurulması çalışmalarının tamamlandığı belirtilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1991: 383-384). Planda belirtilen, istatistiki kayıt ve bilgilerin uluslararası standartlara uygun olarak derlenmesi ihtiyacının, 1992 yılındaki programda yeniden ele alındığı ve bu ihtiyacın sürdüğü görülmektedir. Aynı programda Milli Kütüphane'nin merkez olacak şekilde, araştırma kurumları ve üniversite kütüphaneleri arasında bilgi ağının kurulacağı, Uluslararası Standart Kitap Numarası (ISBN) uygulamasının yaygınlaştırılacağı, Uluslararası Standart Süreli Yayın Numarası (ISSN) uygulamasına geçileceği ifadesine yer verilmektedir. Aynı zamanda halk ve çocuk kütüphanelerinin niteliklerinin yükseltilerek yaygınlaştırılmasına ve kütüphane hizmetlerinin etkinleştirilmesine çalışıldığından bahsedilmeye devam edilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1992: 395-396).

1995 yılı programında Milli Kütüphane koleksiyonundan, Bilgisayar Tesisi Veri Girişi ve Yazılım Projesi çerçevesinde toplam 569.000 kaydın veri girişinin yapıldığı ve Osmanlı Dönemine ait yıpranmış arşiv belgelerinin kurtarılması amacıyla Konservasyon ve Restorasyon Ünitesi oluşturulması çalışmalarının başlatıldığı bildirilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1995a: 192).

6.2.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı

1996-2000 yıllarını kapsayan VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Türkiye'nin bilgi alt yapısının yetersiz olduğu, özellikle ulusal veri tabanlarına yönelik standartların, ulusal bilgi sistemi ve istatistik alt yapısının, veri iletişimi ile ilgili yöntemlerin geliştirilmesi, kullanılması ve yasal düzenlemelerin oluşturulması alanlarında sorunlar yaşandığı belirtilmektedir. Bilgi toplama, işleme, saklama ve kullanıma sunma konularında kamu ve özel kuruluşlar arasında yeterli işbirliği ve

koordinasyonun bulunmadığı, sağlanan bilgilerin kullanıcılara ulaştırılmasında gecikmeler yaşandığı ifade edilmektedir. Bilgi toplumu olma yönünde gereken adımları atmak; bilgi üreten, derleyen ve bunları bilgi ağlarıyla kullanıma sunan bir yapı oluşturulmasının hedeflendiği VII. Planda, kullanılabilir bilgiyi sağlayan, bilgi otoyollarını da kapsayan hizmet ve teknolojilerden oluşan bilgi alt yapısı sisteminin geliştirilmesine yönelik bir yapı kurulacağı belirtilmektedir. Veri tabanları hazırlanmasında bir standartlaşma sağlanarak, kurumlararası bilgi paylaşımında öncelikli bilgiler ve kurumların saptanacağı dile getirilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1995b: 99).

Bilginin toplanması, işlenmesi, saklanması ve dağıtımı ile ilgili olarak DİE alt yapısının güçlendirilerek, Ulusal Bilgi Sistemi içinde bir koordinatör konumu kazanmasının sağlanacağına yer verilen planda, bu yönde hazırlanan ‘Ulusal Bilgi Sistemi ve İstatistik Alt Yapısı Geliştirme ve Politikası’ projesi ile Türkiye’de bilgi alt yapısının güçlendirilmesi amaçlanmıştır (T.C. Başbakanlık DPT 1995b: 100). VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 2000 yılı programında ise Ulusal Bilgi Sistemi ve İstatistik Alt Yapısı Geliştirme Projesi’nin genel esprisi doğrultusunda bazı çalışmaların sürdürüldüğü, ancak projenin tamamlanamadığı belirtilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 90)

İleri teknolojiyi elde edecek, uyarlayacak, kullanımı ve yayılmasını sağlayacak, yurt içi ve yurt dışı bilgi ağları alt yapısı oluşturma çalışmalarının, ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğu; özellikle uluslararası ağ ve telematik hizmetlerinin yaygınlaştırılması ihtiyacının devam ettiği ifade edilmektedir. Bilgi ağlarının kullanımı ve yaygınlaştırılmasını sağlayacak mevzuat düzenleme çalışmalarının başlatılacağı belirtilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1996: 51-52).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1996 yılı programında gerçekleştirileceği belirtilen hukuki ve kurumsal düzenlemeler arasında şunlar yer almaktadır:

- ‘Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi’ kapsamında bilgi ağlarının kullanım ve yaygınlaştırılması ile gizliliğin ve patent haklarının korunmasını sağlayacak

Bilgi Ağları Kanun Tasarısı Taslağı'nın hazırlanması (T.C. Başbakanlık DPT 1996: 208).

- 'Dışa Açılma ve Dünyaya Entegrasyon (Avrupa Birliğine Uyum) Projesi' kapsamında 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda yapılacak bazı değişikliklerle, Avrupa Topluluğu mevzuatına uyumun gerçekleştirilmesi (T.C. Başbakanlık DPT 1996: 210).
- Aynı proje kapsamında Avrupa Birliğinin Çerçeve Programlarına, özellikle 4. Çerçeve Programı'nın kapsadığı alanlar incelenerek, Türkiye'nin VII. Kalkınma Planı doğrultusunda daha etkin katılımına ilişkin çalışmaların hızlandırılması (T.C. Başbakanlık DPT 1996: 213).
- DİE'nin Ulusal Bilgi Sistemi koordinatörlüğü kapsamında, ilgili kuruluşlarla işbirliği içinde, veri iletişim ve veri tabanı da dahil bilgi akışına ilişkin birimlerin kurulmasının, yöntemlerin, görevlerin ve sorumlulukların tanımlanmasının sağlanarak, bu amaçla DİE'nin Teşkilat Kanunu'nda gerekli düzenlemelerin yapılması (T.C. Başbakanlık DPT 1996: 68).
- Kültür Bakanlığında fikri haklar ile ilgili çalışmaları yürüten birimin yeniden yapılandırılması ve bu alanda nitelikli personel yetiştirilmesine öncelik verilmesi (T.C. Başbakanlık DPT 1996: 65).
- Kitap, kaset gibi ortamlar üzerine, içeriğinin fikri haklar kapsamında korunduğu, izinsiz çoğaltma ve herhangi bir şekilde ticarete konu olmasının, yasalara aykırı ve cezayı gerektirici haksız eylemler olduğuna ilişkin aydınlatıcı ibareler konulması (T.C. Başbakanlık DPT 1996: 65).
- 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda, yayımcılığın gelişmesi ve telif haklarının desteklenmesini sağlayacak değişiklik (33. Md.) çalışmalarının yapılması (T.C. Başbakanlık DPT 1996: 193).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1997 yılı programında, Türkiye'nin, fikri haklar alanında Ortaklık Konseyi Kararı'ndan (1/95 sayılı) kaynaklanan yükümlülükleri arasında yer alan, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda, 1996 yılından önce yapması gereken değişiklikleri gerçekleştiremediği belirtilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1997: 57). Fikri haklar alanında hem alt yapı hem de personel eksikliğinin giderilmesini amaçlayan 'Fikri Mülkiyet

Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi'nin hazırlık çalışmalarının Kültür Bakanlığınca sürdürülmekte olduğunun yer aldığı programda, fikri haklara ilişkin mevzuatta öngörülen ihtisas mahkemelerinin kuruluşuyla ilgili çalışmaların Adalet Bakanlığı'na yürütülmekte olduğu ve konuyla ilgili Bakanlık tarafından hazırlanmış olan proje teklifinin, Avrupa Birliği Komisyonuna gönderildiği bildirilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1997: 69-70). Programda, yapılacağı belirtilen hukuki ve kurumsal düzenlemeler şunlardır;

- Kültür Bakanlığında fikri haklar ile ilgili çalışmaları yürüten birimin, yeniden yapılandırılması ve bu alanda nitelikli personel yetiştirilmesine öncelik verilmesi,
- 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun, Avrupa Topluluğu normlarına uyumun tam olarak sağlanması amacıyla yeniden gözden geçirilmesi,
- Meslek birliklerinin fikri haklar konusunda daha etkin çalışmaları ve Kültür Bakanlığı ile işbirliği içinde olmalarını sağlayacak bir alt yapının geliştirilmesi,
- Kültür Bakanlığı bünyesinde telif hakları bilgi merkezinin kurularak, hak sahipleri, uygulayıcılar, kullanıcılar ve kurulması öngörülen ihtisas mahkemeleri için bir bilgi bankasının oluşturulması,
- Telif haklarının korunması konusunda yargı ve gümrük personeline, emniyet görevlilerine ve sektör temsilcilerine eğitim programları düzenlenmesi,
- Fikri haklarla ilgili olarak toplumun eğitime önem verilmesi ve bu alandaki gelişmelerin kamuoyunun bilgisine sunulması,
- Basılı ve görsel-işitsel eserlerin üzerine, eserin fikri haklar kapsamında koruma altında olduğu, izinsiz çoğaltma ve herhangi bir şekilde ticarete konu olmasının yasalara aykırı ve cezayı gerektirici haksız eylemler olduğuna dair ibareler konulması,
- Fikri hakların, hukuk fakültelerinde temel ders olarak okutulması (T.C. Başbakanlık DPT 1997: 71-72).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 1997 yılı programında, Kültür Bakanlığının, yayımcılık faaliyetlerine katkı sağlamak amacıyla, döner sermaye

mevzuatında yeni düzenlemeler yapılacağı bildirilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1997: 26). Aynı programda, bilgi ağlarının kullanımı ve yaygınlaştırılmasını sağlayacak mevzuat düzenleme çalışmalarının başlatılacağı ‘Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi’ kapsamında dile getirilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 1997: 56). 1997 yılı programında, DİE tarafından Ulusal Bilgi Sistemi ve İstatistik Alt Yapısı Geliştirme Projesi çerçevesinde bazı pilot çalışmalara başlandığı ve bu çalışmalardan birinin ‘Veri Envanteri ve Bilgi Gereksinimi Saptama Alt Projesi’nin tamamlandığı belirtilmiştir. İnternetin sunduğu olanaklar sayesinde bilgiye erişim konusunda önemli mesafe alındığı, Türk Telekom A.Ş. önderliğinde bir omurga oluşturularak, servis sağlayıcılarla yapılan anlaşma sonucu TURNET’in çalışmaya başladığına yer verilen programda, ihtiyaç duyulan hukuki ve kurumsal düzenlemelerle ilgili olarak; DİE’nin Ulusal Bilgi Sistemi koordinatörlüğü fonksiyonunu verimli bir şekilde yerine getirebilmesine yönelik, DİE’nin teşkilat kanununda yapılması gereken değişikliklerin sonuçlandırılacağı ve Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda Avrupa Birliği ile uyum için ihtiyaç duyulan değişikliğin yapılacağı, uygulamaya yönelik yönetmeliklerin çıkarılacağı ifade edilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 1997: 73-74).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın 2000 yılı programında fikri mülkiyet haklarının, Avrupa Topluluğu sistemine paralel biçimde korunması amacıyla, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun bazı maddelerinin değiştirilmesine ilişkin 4110 sayılı Kanun Tasarısı’nın TBMM’ye gönderildiği belirtilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 79). Edebiyat ve sanat eserlerinin korunmasına ilişkin ‘Bern Sözleşmesi’nin ‘Paris Metni’ ile komşu hakların korunmasına ilişkin ‘Paris Sözleşmesi Stockholm Metni’ne katılım sağlandığı belirtilerek, fikri haklarla ilgili mevzuatın yenilendiği belirtilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 66). Avrupa Birliği Komisyonunun, Fikri Mülkiyet Kanunu’na yönelik Adalet Bakanlığının hazırladığı pilot uygulamayı, MEDA (AB’ye üye olmayan Akdeniz ülkelerinin yararlandırılmasına yönelik olarak uygulamaya konan program) fonlarından destekleme kararı (ilke kararı) aldığı, ancak bu amaçla henüz Türkiye’ye herhangi bir kaynak aktarılmadığı ifade edilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 2000a :81). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) desteğiyle, Kültür Bakanlığı tarafından Türk Fikri Mülkiyet Sisteminin Güçlendirilmesi konulu, Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü

(WIPO) projesi çalışmalarının sürdürülmekte olduğu belirtilmektedir. Söz konusu proje ile fikri mülkiyet haklarının etkin takibinin yapılması, meslek birliklerinin güçlendirilmesi, konu ile ilgili uzman personel yetiştirilmesi ve telif haklarıyla bağlantılı gümrük, idari ve adli makamların ve personelin bilgilendirilmesi hedeflenmektedir. Fikri haklar alanında gerekli olan yasal alt yapı, büyük ölçüde gerçekleştirilmiş olmakla birlikte, Kültür Bakanlığının ilgili biriminin fiziksel alt yapısının geliştirilmesine ve personel yapısının desteklenmesine ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Kültür Bakanlığının bünyesinde fikri haklarla ilgili olarak bir komisyon kurulduğu, kurulması öngörülen ihtisas mahkemelerinin kuruluşuyla ilgili çalışmaların Adalet Bakanlığınca yürütülmekte olduğu ve konuyla ilgili Avrupa Birliği Komisyonuna gönderilen, Bakanlık tarafından hazırlanmış olan proje teklifinin, Avrupa Birliği Komisyonunca onaylanarak Avrupa Parlamentosunun onayının beklendiği ifade edilmektedir. Türk Patent Enstitüsünün alt yapı olanaklarının geliştirilmesi amacıyla, Alman Patent Ofisi ile koordineli bir şekilde yürütülen ‘Türk Sınai Mülkiyet Sisteminin Modernizasyonu Projesi’ ve fizibilite çalışmalarını, Avrupa Patent Ofisinin gerçekleştirdiği belirtilmektedir. Dünya Bankasının desteklediği ‘Teknoloji Geliştirme Projesi II’ kapsamında Türk sınai mülkiyet sisteminin modernizasyonu için gerekli çalışmalar arasında, dokümantasyon merkezi kurma ve sınai mülkiyet sisteminin geliştirilmesi için kütüphane, dokümantasyon ve enformasyon hizmetlerinin bir arada yürütüleceği bir sınai mülkiyet sitesinin oluşturulmasının hedeflendiği ifade edilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 99-100).

2000 yılı programında, Avrupa Birliğinde uygulamaya giren V.Çerçeve Programı’na (1998-2002), Türkiye’nin ‘ortak üye’ olarak katılımının sağlanması için gerekli çalışmaların sürdürüleceği ifadesine yer verilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 84).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda bilim ve teknoloji ile ilgili olarak öngörülen amaç, ilke ve politikalar genel olarak şu şekilde incelenebilir:

- Bilgi toplumu olma amacı doğrultusunda bilimsel ve teknolojik çalışmaların desteklenerek geliştirilmesi.

- İleri teknoloji uygulamalarının güçlendirilerek yaygınlaştırılması için kamu ve özel girişimciliğin tüm faaliyet alanlarının desteklenmesi ve bilginin karar verme süreçlerinde en verimli bir şekilde kullanılması.
- Bilimsel ve teknolojik araştırma düzeyinin yükseltilmesi için gerekli teknolojik altyapının geliştirilmesi ve Ar-Ge faaliyetlerine GSYİH'dan ayrılan payın % 1.5 seviyesine, iktisaden faal 10 bin kişiye düşen araştırmacı sayısının 15'e çıkarılması.
- Bilim ve teknoloji yeteneğinin yükseltilmesinde insan gücünün anahtar rol oynaması ve önemli bir stratejik kaynak olarak algılanıp değerlendirilmesi.
- Yetişmiş insan gücünün nitelik ve nicelik olarak artırılması, eğitim-öğretim ve onunla bütünleşik olarak gelişecek olan Ar-Ge faaliyetlerine gerekli kaynakların sağlanması.

Öngörülen bu ilke ya da esasların pek çoğunun hayata geçirilemediği gözlenmektedir. Bilim ve teknoloji konusunu ve bunun tümleştiği olan eğitim ve öğretim konusunu ana eksen olarak almayan bir plan stratejisi ile ya da tam bir uzun dönemli stratejik planlama anlayışı çerçevesinde ve bu stratejik değişkenler üzerine inşa edilmeyen bir planla stratejik hedeflere erişilebilmesinin zaten mümkün olamayacağı programda ifade edilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 49-50).

Türkiye'nin bilim ve teknolojiye en üst düzeyde politika belirleme organı olan Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun 3 Şubat 1993 tarihli toplantısı sonucunda, Türkiye'nin 10 yıllık öngörülen başlıca hedefleri, 'Türk Bilim ve Teknoloji Politikası 1993-2003' adlı belgede yer almıştır. Yüksek Kurul toplantısında alınan kararlar ile belirlenen Türkiye'nin bilim ve teknoloji politikası, Yüksek Planlama Kurulunca, VII. Beş Yıllık Plan döneminde oluşturulan 'Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi' ile geliştirilmiş ve somutlaştırılmıştır. Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi, Türkiye'yi bilim ve teknoloji üretebilen ve ürettiği bilim ve teknolojiyi ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürebilme becerisi kazanmış bir ülke haline getirebilmenin yollarını göstermektedir (TÜBİTAK 1997: 3).

Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi ile şu çalışmaların gerçekleştirileceği vurgulanmıştır:

- İleri teknoloji konularında, bilginin ve teknolojinin elde edilmesini, üretilmesini ve kullanılmasını sağlayacak uluslararası bilgi ağları ve telematik hizmetler alt yapısı oluşturulması çalışmalarının hızlandırılması.
- İleri teknoloji sanayileri ile yüksek bilgi ve beceri kullanan sektörlerde öncelikli olmak üzere, tüm sektörlerde telematik hizmetlerin yaygınlaştırılmasının sağlanması.
- Bilgi teknolojisinde ve özellikle yazılım alanında uluslararası düzeyde rekabet edebilir duruma gelebilmek için çalışmalar yapılması, bu konuda ihtiyaç duyulan insan gücünün eğitimi için programların düzenlenmesi ve bu kapsamda yazılım sektörünün desteklenmesi.
- Üretilen yazılımların belirli standartlara ulaşmasını sağlamak üzere bir kalite belgelendirme sisteminin geliştirilmesi, yazılım telif haklarının koruma kapsamına alınması.
- İleri teknolojilerin transferi ve üretiminde teknik işbirliğinden azami faydanın elde edilmesinin sağlanması.
- Bilgi toplumuna geçişi sağlamak üzere medyada bilinçlendirme programlarının belli bir oranda yoğunluk kazanması için gerekli düzenlemelerin yapılması.
- Fikri haklar kapsamındaki korumanın, yaratıcı faaliyetleri özendirici ve ödüllendiren bir yapıda olması ve korumanın kapsamının ve standartların Avrupa Birliği mevzuatının dikkate alınarak, uluslararası antlaşmalarla kabul edilmiş düzeylere çıkarılması.
- Uluslararası bilgi ağları oluşturulması çalışmalarının hızlandırılması (T.C. Başbakanlık DPT 2001: 33).

Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi kapsamına giren ve gerçekleştirilmesinin beklendiği kurumsal ve hukuki düzenlemeler şu şekilde belirlenmiştir:

- Fikri ve sınai mülkiyet haklarını düzenleyecek Patent Kanunu ile yeni fikir ve teknolojilerin uygulamaya geçmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması.

- Üniversite ve araştırma kurumlarının yerli ve yabancı sanayi kuruluşları ile işbirliği içinde, teknoloji geliştirme bölgelerinin oluşumuna imkan tanıyacak yasal düzenlemelerin yapılması.
- Ulusal ve uluslararası bilgi ağlarının kullanımının düzenlenmesini, güvenliğin sağlanmasını ve bu yolla yapılan haberleşmede Ar-Ge'ye yönelik olanların teşvik kapsamına alınmasını düzenleyen mevzuatın oluşturulması.
- Ar-Ge sonuçlarının ticarileştirilmesinde aracı rol oynayacak girişimci firmalar kurulmasının özendirilmesi.
- Teknolojilerin sektör bazında geliştirilmesi ve bunların kamu ve özel kesime yaygın hizmet sunmalarını sağlamak üzere teknoloji enstitülerinin kurulmasının desteklenmesi (T.C. Başbakanlık DPT 2001: 35).

1995 yılında ulusal enformasyon alt yapısının yaşamsal öneminin vurgulandığı, Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi sonrasında, enformatik sektörünün stratejik önem kazanması nedeniyle Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, 23 Ocak 1996'da çeşitli kamu kuruluşları ile bir toplantı yapmıştır. Toplantı sonrasında Başbakanlık, enformasyon teknolojilerinin geliştirilmesi ve bilgi toplumuna geçişin sağlanması amacıyla, enformasyon alanında kamu güvenliği ve menfaatleri, sosyo-ekonomik, yasal, kurumsal ve benzer alanları kapsayan bir enformasyon politikasının geliştirilmesine duyulan ihtiyaç nedeniyle Ulaştırma Bakanlığı sorumluluk ve koordinatörlüğünde, sekreteryaya hizmetlerini TÜBİTAK Başkanlığının yürüteceği 'Türkiye'de Enformasyon Politikası ve Enformasyon Altyapısı Master Planı'nın oluşturulmasını istemiştir. Çeşitli sektörlerin temsilcilerinden oluşan çalışma gruplarının hazırlıkları sonucu Türkiye Ulusal Enformasyon Alt Yapısı Ana Planı (TUENA), 1999 Temmuz ayında Ulaştırma Bakanlığı tarafından kabul edilmiştir. Var olan durumun tespitine yönelik yapılan envanter çalışmaları arasında, kurulacak olan ulusal enformasyon alt yapısı üzerinden hangi hizmetlere talebin yoğunlaşacağı konusunda fikir edinebilmek için ulusal enformasyon alt yapısı hizmetlerine istek durumu araştırılmıştır. Gelecekte kurulacak ulusal enformasyon alt yapısı üzerindeki iletişim hizmetlerine hemen her kesim tarafından yoğun ilgi duyulduğu ve beklentilerin oldukça yüksek olduğu belirtilmiştir. Kütüphane, müze ve sanat galerilerine ulaşmak konusundaki isteklilik oranı % 64.9 olarak tespit edilmiş ve

önerilen bu hizmet 7. sırada yer almıştır. Toplam imalat sanayiinde faaliyet gösteren işletmelerin büyük bir bölümünü oluşturan KOBİ'ler ise Türkçe içeriğin az olmasının yanı sıra Türkçe kaynaklardan (kütüphaneler vb.) araştırma yapılamadığı yönünde şikayette bulunmuşlardır. Dünyadan duruma yönelik örneklerin verildiği Plan'da özellikle Kanada, AB ülkeleri, Avustralya ve ABD'de, halk ve diğer kütüphanelerin Internet'e bağlanması amacıyla hükümetler tarafından desteklendiği vurgulanmıştır (TUENA 1999).

Hazırlanan sonuç raporunda, Türkiye'nin bölgede oynamak istediği öncü rolle doğrudan bağlantısı olan faktörlerden birinin, Balkanlar, Karadeniz Havzası, Kafkasya, Orta Asya ve Ortadoğu'nun kesiştiği noktada öncü, iletişim alt yapılarında düğüm noktası olmasıyla yakından ilişkili olduğu belirtilmiştir. Boru hatları ve ulaşım yollarının yanında, geleceğin en stratejik altyapısını oluşturacak AVRASYA Enformasyon Alt Yapısı Girişimi'nin başlatılmasının stratejik açıdan önem taşımakta olduğu ifade edilmektedir. Türkiye'nin dağıtım noktası olmasının, hem bu bölgelerdeki ekonomik faaliyetlerini yaygınlaştıracığı, hem de bu coğrafyada, enformasyon ve iletişim ekonomisinin imalat, ağ hizmet sunuculuğu, içerik ve kültür hizmetleri pazarındaki rekabet gücünü artıracığı üzerinde durulmaktadır (TUENA 1999: 24).

Bilgi toplumu yapılanmasına yönelik, çeşitli başlıklar altında; Bilgi Toplumu Konseyi, Bilgi Toplumu Kurumu ve Düzenleyici Kuruluş oluşturulması önerilerinin getirildiği Plan'da, düzenleme ve kamunun enformatizasyonu işlevlerine ek olarak sanayinin yönlendirilmesi ve geleceğin ekonomik ve toplumsal yaşamına hazırlık konusundaki temel işlevleri de üstlenecek bir 'Bilgi Toplumu Bakanlığı' kurulmasına ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Kurulacak bu Bakanlık çatısı altında;

- Düzenleme,
- Kamunun enformatizasyonu,
- Sanayinin yönlendirilmesi,
- Bilgi toplumuna geçişin yönlendirilmesi,

konularında politika oluşturmaya yönelik çekirdek kadrolar oluşturmak ve tutmak gerektiği belirtilmiştir. Hizmetler için kullanılacak sağlıklı bir kaynağın oluşturulması ve bu kaynağın;

- Lisans gelirlerinin bir bölümü,
- Reklam gelirlerinin bir bölümü,
- Sektörde yapılan harcamalar ya da gelirlerden bir bölümünün ayrılması

sonucunda oluşturulacak bilgi toplumu fonu aracılığıyla sağlanabileceği belirtilmiştir (TUENA 1999: 53-54).

‘Bilgi Toplumu 2010 Çalışma Toplantısı’ sonucu oluşturulan sektörel çalışma gruplarından ‘Kamusal Yönetim Bilgi Sistemi Sektörü Çalışma Grubu’ tarafından ortaya konan hedef ve önerilerden bazıları şunlardır:

- Tüm kamu kurumlarının yeterli kapasite ile ulusal enformasyon alt yapısına bağlanması ve kamu kurumları arasında, bilgi teknolojileri kullanılarak bilgiye erişim ve bilgi değişiminin sağlanması.
- Devletin enformasyon alt yapısını kullanacak şekilde yeniden yapılandırılması.
- Bilgiye erişim ve değişim için standart ve formatların (ses, görüntü, e-posta) belirlenmesi.
- İlgili kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin etkileşimli bilgi alışverişlerini sağlayacak şekilde alt yapılarını hazırlaması.
- Uluslararası standartların izlenmesi ve uygulanması.
- Ulusal bilgi güvenliğinin sağlanması amacıyla bilgi güvenlik duvarının oluşturulması.
- Kişisel bilgi güvenliğinin sağlanması (TUENA 1999: 68).

VII. Kalkınma Planı 2000 yılı programında, Türkiye’de bilgi alt yapısı oluşturulması ile ilgili çalışmaların sürdürüldüğü, bu çalışmalar çerçevesinde Ulaştırma Bakanlığı koordinatörlüğünde TÜBİTAK tarafından yürütülen TUENA Planı’nın tamamlanmış olduğu, ancak bu planda yer alan önerilerin uygulanmasına

yönelik çalışmaların henüz tamamlanmamış olduğu ifade edilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 104).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, belli ölçüde başarıldığı gözlenen amaçlardan bazıları şunlardır:

- Özel kesimin Ar-Ge harcamaları içindeki payının yükseltilmesi için, uygun bir politika aracının yürürlüğe konarak (1 Haziran 1995'te yürürlüğe giren Ar-Ge'ye devlet yardımı kararı) desteklenmesi (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 51).
- Bilgi ağları ve telematik hizmetler alt yapısının oluşturulması konusu ile ilgili olarak Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı'nın hazırlanması, uluslararası bilgi ağları oluşturulması ve bu öngörüler bağlamında Ulusal Akademik Ağın kurulması (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 52-53).
- Teknoloji destek ve geliştirme merkezleri, teknoparklar, teknoloji enstitüleri, rekabet öncesi araştırma konsorsiyumları, kamunun araştırma kurumları, üniversitelerin özel sektör sanayi kuruluşları ile ortak araştırma girişimlerinin teşvik edilmesi (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 54).
- Büyük çaplı Ar-Ge birimleri kurulmasının özendirilmesine ilişkin politikaların, araştırma kurumları arasında eşgüdüm sağlayacak biçimde oluşturulması, ulusal Ar-Ge ağının bir bütün olarak ele alınmasının sağlanması (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 54-55).
- Üretilen yazılımların belirli standartlara ulaşmasını sağlamak üzere bir kalite belgelendirme sisteminin geliştirilmesi ve yazılım telif haklarının koruma altına alınması. (Yazılım alanında kalite belgelendirme sisteminin geliştirilmesi konusunda önemli bir mesafe kaydedilemediği, yazılım telif haklarının ise koruma kapsamına alındığı belirtilmektedir) (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 60).
- Bilgi toplumuna geçişi sağlamak üzere medyada bilinçlendirme programlarının belli bir oranda yoğunluk kazanması için gerekli düzenlemelerin yapılacağıdır. Ancak bu doğrultuda önemli bir düzenleme yapılmadığı belirtilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 60).

- Fikri haklar kapsamındaki korumanın, yaratıcı faaliyetleri özendirilen ve ödüllendiren bir yapıda olması, korumanın kapsamı ve standartlarının Avrupa Topluluğu mevzuatının dikkate alınarak uluslararası anlaşmalarla kabul edilen düzeylere çıkarılması (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 61).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda öngörülen hukuki ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleşme durumları şu şekilde gösterilebilir;

- Fikri ve sınai mülkiyet haklarını düzenleyen Patent Kanunu'nun çıkarılması; gerçekleştirilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 63).
- Ulusal ve uluslararası bilgi ağlarının kullanımının düzenlenmesini, güvenliğin sağlanmasını ve bu yolla yapılan haberleşmede Ar-Ge'ye yönelik olanların teşvik kapsamına alınmasını, bu ağlardaki ticari faaliyetleri düzenleyen mevzuatın oluşturulması; elektronik ticaret mevzuatı henüz oluşturulamamıştır (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 63).
- Birinci derecede standartları ve akreditasyonları vermek üzere yarı otonom bir Metroloji Enstitüsü'nün oluşturulması; gerçekleştirilememiştir (T.C. Başbakanlık DPT 2000a: 64).

6.2.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı

Bilişim teknolojilerinin ağırlık kazandığı, 2001-2005 yıllarını kapsayan VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, ulusal politikaları oluşturacak, bu yönde ortaya çıkacak ulusal eylem planına yol gösterecek, farklı birimler arasında eşgüdümü sağlayacak ve birbirini bütünleyecek kurumsal yapılanmalara gidilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Ulusal eylem planının, insan gücü eğitimi, okullar, KOBİ'ler (küçük ve orta büyüklükte işletmeler), bilgi merkezleri, kütüphaneler, merkezi ve yerel yönetimler için ölçülebilen takvime bağlı hedefler ve Türkiye'yi Internet'e taşıyacak esnek bir 'yol haritası' içermesi gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu yol haritasının bilişim teknolojisini kullanmada ve bilgiye erişimde fırsat eşitliği sağlamaya, dijital uçurumu (digital divide) ortadan kaldırmaya, toplumu

bilinçlendirmeye ve bilişim kültürünü yaygınlaştırmaya yönelik etkinlikleri kapsamı gerektiği vurgulanmıştır (T.C. Başbakanlık DPT 2001: 1-2).

Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda, ülkemizde tüm sektörlerin üzerinde anlaşmaya vardığı bir bilgi politikasının henüz geliştirilememiş olması, ulusal ve kurumsal bilgi yönetimiyle ilgili büyük eksikliklerin bulunması, bilgi yönetimi için ayrılan kaynakların yetersizliği ve yetişmiş insan gücü (bilgi yöneticisi, kütüphaneci, arşivci, müzeci, bilgisayar mühendisi, ağ uzmanı, vd.) açığı nedeniyle söz konusu bilgi ve belgelerin etkin bir biçimde yönetilemediği ifade edilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2001: 7).

Ülkemizde bilginin ekonomik kalkınma ve toplumsal gelişmedeki öneminin devlet tarafından henüz yeterince algılanmadığı ve şimdiye kadar beş yıllık kalkınma planlarında ulusal düzeyde bilgi yönetimi ve örgütlenmesinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınamadığı üzerinde durulmaktadır. Halen bilgi teknolojileri, bilgi kaynakları, bilgi sistemleri ve bilgi hizmetlerinin etkin ve verimli yönetimiyle ilgili stratejileri içeren bir ulusal bilgi politikasının olmadığı vurgulanmaktadır. Ulusal düzeyde bilgi üretimi, yönetimi ve örgütlenmesinden sorumlu olan üniversiteler, kamu sektöründeki ve özel sektördeki Ar-Ge kuruluşları, TÜBİTAK, Devlet İstatistik Enstitüsü, Türkiye Patent Enstitüsü, Türk Standartları Enstitüsü, Milli Kütüphane, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, üniversite, halk ve okul kütüphaneleri, kurum arşivleri, bilgi merkezleri ve müzeler arasında işbirliği ve eşgüdümün henüz sağlanmadığı, bakanlıkların kuruluş ve görevlerini düzenleyen 3046 sayılı yasada bakanlık kütüphanelerine ve bilgi merkezlerine yer verilmediği ifade edilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2001: 15).

Ulusal bilgi birikiminin denetim altına alınamaması ve yurt dışındaki bilgilere daha kolay ulaşılması nedeniyle bir çok kuruluşumuzun mali kaynaklarının çoğunu dışarıda üretilen bilgilere erişmek için harcamakta olduklarına dikkat çekilmektedir. Ulusal bilgi alt yapısının en önemli bileşenlerinden biri olan 'içerik' konusunda üretici ve yönetici kuruluşlar arasında, Ar-Ge çalışmalarını destekleyen kurumlar olan kütüphaneler, bilgi merkezleri, arşivler, müzeler, veri bankaları, bilgi analiz,

derleme ve yorumlama merkezlerinin yer aldığı belirtilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2001: 27). Türkiye’de içerik yönetiminden sorumlu olan Milli Kütüphane, üniversite, halk ve okul kütüphaneleri, arşivler, müzeler ve diğer kuruluşların, bilgi teknolojisinin ürünleriyle yeterince donatılmamış olduğu belirtilmektedir. Bu kuruluşların henüz bilgisayarlarla birbirlerine bağlanamamış olması, Internet gibi bilgi ağları aracılığıyla erişilebilen bilgi kaynakları ve bilgi hizmetlerinin son derece yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Elektronik ortamda bilgiye erişimde, bilgilerin henüz bibliyografik denetim altına alınamamış ve gerekli arama mekanizmalarının kurulamamış olması nedeniyle sorunlarla karşılaşılmaktadır. Bilgi hizmetleri ve içerikle ilgili en önemli sorunlardan birisi olarak da ülkemizdeki bilgi okuryazarlığı düzeyinin çok düşük olması gösterilmektedir. Orta öğretimde ve üniversitelerde öğrencilere kütüphane kullanımı, bilgisayar ve Internet hakkında bazı dersler verilmesine rağmen, okul ve üniversite kütüphanelerinin yeterince gelişmemiş olmasının, bilgisayar ve Internet olanaklarının yetersizliği nedeniyle bilgi okuryazarlığı konusunda büyük eksikliklerimizin bulunduğu ifade edilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2001: 28).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın Bilim ve Teknoloji Özel İhtisas Komisyonu Raporu’nda, Türkiye’nin bilim ve teknolojiyi süratle ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürebilme becerisi, genel olarak inovasyon becerisine dönüştürerek küresel süreçlerde söz ve karar sahibi olabileceği üzerinde durulmaktadır (T.C. Başbakanlık DPT 2000b: 2).

Bilim ve teknoloji alanlarından ‘çevre dostu teknolojiler politikası’nın hayata geçirilmesine ilişkin ‘Temiz Üretim Merkezi’ adında yeni bir kurumsal yapı oluşturulması önerilmektedir. Temiz üretim, Türkiye çıkışlı ürünlerin Avrupa Birliği tek pazarında var olabilmesi, bu pazara egemen olan gerekli norm ve kuralların yerine getirilmesine bağlıdır ve bu gerekler bilim ve teknolojiye egemen olmak; inovasyon yeteneğine sahip olmakla ilgilidir. Bu yaklaşımın benimsenebilmesi, temiz üretim alanında politika ve stratejilerin tespitinin yanı sıra, eğitim ve tanıtım ile enformasyon ve dokümantasyon faaliyetlerinin ulusal düzeyde eşgüdümü ve uluslararası düzenlemelerle uyum içinde yürütülebilmesini sağlayacak yeni kurumsal

bir yapının oluşumunu gerekli kılmaktadır (T.C. Başbakanlık DPT 2000b: 30-31). TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi bünyesinde kurulması önerilen bu Merkez'in, bağımsız bir yapıya sahip olması, devlet ve sanayi sektörünün yanı sıra sivil toplum örgütleri, meslek örgütleri ve yerel yönetimlerin de bu yapıda temsil edilmesini gerekli kılmaktadır (T.C. Başbakanlık DPT 2000b: 33).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 2002 yılı programı destek çalışmalarında, kütüphanelerden daha fazla faydalanılması ve kütüphane hizmetlerinin daha verimli hale getirilmesi için kütüphanelerin çağdaş gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan gereksinimleri karşılayacak bir yapılanmaya kavuşturulması gerektiği belirtilmektedir. Kütüphane hizmetlerinin yurt çapında dengeli bir şekilde yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar sonucunda, yerel yönetimlerin de katkılarıyla açılan kütüphanelerle beraber mevcut kütüphane sayısının 2001 yılında 1414'e, yerleşik kütüphanelerden yararlanamayanlara hizmet götüren gezici kütüphane sayısının 67'ye ulaştığı, kütüphanelerdeki kitap sayısının ise 13 milyonu aştığı ifade edilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2002: 219).

2002 yılı programında, telif hakları alanında etkin bir hukuki yapının oluşturulması ve uluslararası antlaşmalara uyum sağlanması amacıyla, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine ilişkin 4630 sayılı Kanun'un 2001 yılında yürürlüğe girdiği ancak fikri mülkiyet hakları alanında uzmanlaşmış bir kurumsal yapının oluşturulması ihtiyacının devam etmekte olduğu belirtilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2002: 221). Söz konusu Kanun ile hak sahipliği kavramı yeniden tanımlanmış, fikir ve sanat eserlerinin izinsiz çoğaltılmasını engellemek ve korsan faaliyetlerle mücadelede etkinlik sağlamak amacıyla yeni düzenleme yapılmış, eser sahibinin maddi ve manevi haklarını ihlal edenler hakkında uygulanacak hapis ve para cezaları artırılmış, elektronik ortamda, eserlerin ticari dolaşımında hak sahibi olan kişilere ilişkin bilgilerin korunmasına yönelik tedbirler getirilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 2002: 301). Eser ve komşu hak sahiplerinin haklarının daha etkin korunması amacıyla Kültür Bakanlığı Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılandırılması ile ilgili çalışmaların devam etmekte olduğu, WIPO (World Intellectual Property Organization) tarafından

oluşturulan Eser Hakları Antlaşması ile İcralar ve Fonogramlar Antlaşması'na ülkemizin katılımına ilişkin çalışmaların sürdürüldüğü ifade edilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2002: 302).

Korunması gerekli kültür varlıklarına ait bilgi, belge ve görüntülü dokümanı bir araya getirecek 'Türk Kültürü Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi' kurulmasına yönelik hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılması ihtiyacının ve Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü tarafından Osmanlı arşivlerinin mikrofilm ortamına aktarılması çalışmalarının sürdüğü belirtilmektedir. (T.C. Başbakanlık DPT 2002: 221). Basılı yayımlarla, görüntülü ve sesli eserlerin, istatistiki kayıt ve bilgilerin, uluslararası standartlara uygun olarak derlenmesinin önemi üzerinde durulmakta olup, kaybolmaya yüz tutan hat, tezhib, dağlama, ebru, telkari, ciltçilik, tezyini ve minyatür sanatlarını tanıtmaya ve eski eser onarımı konusunda eğitim programlarının düzenlenmesi konusunun önemini koruduğu ve buna ilişkin Kültür Bakanlığı tarafından 2001 yılında 53 ilde geleneksel Türk sanatları dallarında kurs programları düzenlendiği bildirilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2002: 222).

2002 Yılı Destek Programı Çalışmalarında, ülkemizdeki Ar-Ge harcamalarının GSYİH içindeki payının 1999 yılı itibariyle % 0.63, iktisaden faal 10 bin kişiye düşen tam zaman eşdeğeri personel sayısının ise 11 olarak gerçekleştiği söylenmektedir. Kamu-üniversite-sanayi işbirliğini geliştirici çalışmalara ve bu işbirliğini kullanarak kamu ve üniversitelerdeki bilgi birikiminin ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürülmesini sağlayan teknopark, yenilik merkezleri ve Ar-Ge merkezlerinin faaliyetlerine ve geliştirilmelerine devam edildiği, TÜBİTAK/Marmara Araştırma Merkezi'nin üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde pazara yönelik hizmet veren bir kuruluş haline getirilmesine yönelik, alt yapı güçlendirilmesi çalışmalarının, Teknoloji Geliştirme Projesi II kapsamında desteklenerek sürdürülmekte olduğu belirtilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2002: 256-257).

Aynı kaynakta bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik olarak, veri iletişim alt yapısında önemli gelişmeler sağlanmış olmasına rağmen, İnternet erişiminde yaşanan

düşük hız ve satın alma gücüne göre yüksek maliyet gibi sorunların devam etmekte olduğu ifade edilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2002: 261). Stratejik sektörlerden biri olan bilgi ve iletişim teknolojileri sektörünün rekabet gücünün artırılmasının temel amaç olarak belirtildiği 2002 Yılı Programı Destek Çalışmalarında, serbest rekabet ortamında ucuz, verimli, süratli, kaliteli ve güvenli hizmetler sunan, kullanıcıya alternatif seçim olanakları tanıyan telekomünikasyon, radyo, televizyon ve bilgi ağlarının kurulmasının hedeflendiği ifade edilmektedir. Elektronik ticaretin yaygınlaştırılması ve bilgi güvenliği açısından önem taşıyan elektronik imza konusundaki hukuki düzenleme çalışmaları sonucu 2002 yılı içerisinde Elektronik Veri, Elektronik Sözleşme ve Elektronik İmza Kanunu Tasarısı Taslağı'nın hazırlanmış olduğu ve ilgili kuruluşların görüşüne sunulduğu, 'OECD Düzenleyici Reform Türkiye İncelemesi' kapsamında hazırlanan Telekomünikasyon Sektörü Raporu'nun 2002 yılında OECD tarafından değerlendirileceği bildirilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2002: 262).

Avrupa Birliği ile uyum konusunda başlatılan çalışmalar çerçevesinde, Avrupa Birliği bünyesinde uygulanan eEurope+ projesi kapsamında Türkiye'de de eTürkiye çalışmalarının 2001 yılı içerisinde başlatılmış olduğu, kolay, hızlı ulaşılabilir bir Internet alt yapısı ve elektronik devlet yapısını oluşturmayı amaçlayan bu çalışmalar sonucunda 2002 yılı içerisinde bir taslak raporun oluşturulmasının beklendiği bildirilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2002: 262).

Internet aracılığıyla kullanıma sunulan eserlere ilişkin düzenleme ve bu alandaki ihlallere çözüm arayışları, VIII. Planın kapsamında olup, fikri haklara ilişkin politikalarda ve uygulamalarda birtakım değişikliklerin gerçekleşmesine neden olmuştur. Fikri haklar sisteminin önemli bir unsuru olan ihtisas mahkemelerinin kuruluşuyla ilgili çalışmaların Adalet Bakanlığınca hazırlanmış olan ve Avrupa Birliği kaynaklarından finanse edilen 'Fikri-Sınai Hakların Etkin Olarak Uygulanması' projesi kapsamında yürütülmekte olduğu belirtilmektedir. Gözden geçirilmiş olan bu proje ile 8 pilot bölgede fikri-sınai haklar ihtisas mahkemesinin kurulması hedeflenmiş ve bu mahkemelerde görev alacak 8 yargı elemanının 2002 yılında bir Avrupa Birliği ülkesinde 10 aylık eğitime tabi olmaları öngörülmüştür.

Proje kapsamında; Ankara Üniversitesi Fikri ve Sınai Haklar Araştırma ve Uygulama Merkezi (FİSAUM) bünyesinde bir dokümantasyon merkezi, kurulacak olan mahkemelerde dokümantasyon merkezleri oluşturulmasının, Türk Patent Enstitüsü, Gümrük Müsteşarlığı, Kültür Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı arasında bilgisayar ağı kurulmasının hedeflendiği ifade edilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2002: 301).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu tarafından hazırlanan rapora göre, araştırma ve eğitimle ilgili şu düzenlemelerin yapılması gerekmektedir;

- “Eksik araştırma kültürünün lisans döneminden (hatta ilk ve orta öğretimden) başlayarak yerleştirilmesi,
- Yüksek lisans için, araştırma kuram, yaklaşım ve yöntemleri konusunda ciddi eğitim verilmesi,
- Uluslararası (mega) programlara katılımı kolaylaştırarak, ortak olma, donanımlardan yararlanma ve deneyim kazanmanın sağlanması,
- Yapılan yayınların tanınması ve yayılması,
- Bir ‘beyin envanteri’ nin çıkarılması,
- Kütüphanelerin, idari birimlikten çıkarılıp, Rektörlüğe bağlı akademik birim olması ve bütçelerinin standardize edilmesi ve/veya alt taban yüzdesi konulması,
- Kütüphanelerin öncelikle İstanbul ve Ankara’da, sonra da Türkiye’de merkezileştirilmesi, dergilerin ekonomik biçimde paylaşılmasının sağlanması,
- ‘Bilgi ağları’ ve ULAKBİM’in geliştirilmesi, OBES’e bağlanmanın gerekliliği,
- Araştırma merkezlerinin düzenlenmesi ve aralarında iletişimin sağlanması,
- Araştırma fonlarının artırılması,
- Araştırma ve bilim politikalarının oluşturulması, bu oluşumdan TÜBİTAK ve TÜBA’nın yetkili kılınması,
- Yayınlarda sayıdan çok, kalitenin öne çıkarılması,
- Uzaktan eğitime ciddi derecede ağırlık verilmesi (T.C. Başbakanlık DPT 2000c: 34-35).”

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda bilgi teknolojileri ve politikalarıyla ilgili belirlenen genel hedefler şunlardır:

- “Bilgi teknolojilerinin, stratejik sektörlerden birisi olması sağlanarak, ekonomiye en fazla katma değer sağlayacak olan bilgi teknolojileri, bilgi ve bilişim hizmetlerini ön plana çıkaran stratejiler geliştirilmelidir.

- Oluşturulacak ulusal politikalar ışığında belirli bir takvime bağlı olarak, bilişim teknolojisinin üretimi ve yaygın kullanımı konusunda somut hedefler, görevli kurumlar, yapılacak işler belirlenerek esnek ve sürekli güncellenen, kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin katılımıyla bir ulusal eylem planı hazırlanmalıdır.
- EAvrupa girişimine paralel bir eTürkiye kavramı, partiler üstü bir anlayışla ve katılımcı mekanizmalarla, Türkiye’yi Internete taşıyacak planları içeren ulusal bir projeye dönüştürülmelidir.
- Ulusal politikaların belirlenmesinde, eylem planının hazırlanmasında ve uygulanmasında aralarında organik bağlar olan katılımcı ve saydam örgütlenmelere gidilmeli ve bu yapılanmada kamu kurumlarının yanı sıra özel sektör, üniversiteler, mesleki örgütler ve sivil toplum örgütlerinin de yer alması sağlanarak, gereken yasal ve finansal destek gerçekleştirilmelidir.
- Bilgi teknolojileri sektöründe insan gücü açığı ve beyin göçünü önleyici köklü önlemler alınmalıdır. Bunun için öncelikle insan gücü yetiştirmede önemli bir unsur olan öğretim üyeliği mesleği cazip hale getirilmeli, üniversiteler yeniden yapılandırılarak, bilgi teknolojileri programları geliştirilmeli, yeniden eğitim ve sertifika programları hayata geçirilmelidir.
- Türkiye, önümüzdeki 10 yıl içinde bilgiye dayalı ekonomiyi hayata geçirebilmek için bilişim teknolojisi yatırımlarının genel ekonomi içindeki payını en azından Avrupa Birliği ülkelerinin ortalama düzeyine çıkarmalı, gerekli ulusal bilgi altyapısını tamamlamalı ve bu alt yapı aracılığıyla erişilebilen katma değerli bilgi hizmetlerini sunmalıdır.
- Elektronik ticaret, ticari faaliyetlerde bilgi güvenliğini ve gizliliğini sağlayacak sayısal imza ve fikri mülkiyet hakları konularında yasal düzenlemeler yapılmalı ve elektronik telif hakkı yönetim sistemleri geliştirilmelidir.
- Örgün ve yaygın eğitim-öğretim programlarının tüm aşamalarında, kamu kurum ve kuruluşlarında, yerel yönetimlerde, Internet ve çoklu ortama dayalı bilgi teknolojileri ve bilgi hizmetlerinin kullanılması özendirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
- Bilgi teknolojileri sektöründe, Ar-Ge ve üretim alanlarında gerekli teşvik ve planlama yapılarak, Türkiye’nin bilgi teknolojileri üretmesi sağlanmalıdır.
- Bilgi yönetimi ve hizmetleri gözden geçirilmeli ve ilgili kurumların güçlendirilerek, eşgüdüm içinde çalışmaları sağlanmalıdır.
- Kişisel bilgi güvenliği ve gizliliği ile ilgili ve bilgi teknolojileri kullanımında, vatandaşın kişisel bilgilerinin, mahremiyetinin korunması doğrultusunda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Fırsat eşitliği ve alt yapının tüm ülke insanlarına hizmet edecek yaygınlıkta, kapasitede ve ucuzlukta olması gerçekleştirilmeli, toplumda herkesin Internete erişmesi ve bilgi okur yazarı olması hedeflenmelidir (T.C. Başbakanlık DPT 2001: 40).”

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın bilgi hizmetleri ve içerikle ilgili sunduğu öneriler ise şunlardır:

- “Türkiye Ulusal Enformasyon Alt Yapısı Ana Planı çalışması içerik üretimi, düzenlenmesi, dağıtımı ve kullanımını da içerecek şekilde genişletilmeli, içerik geliştirme ve ulusal düzeyde bilgi yönetimi için Devletin yapacağı yatırım miktarı belirlenmeli ve içerikle ilgili projeler, teknolojik alt yapının kurulmasıyla eşzamanlı olarak yürütülmelidir.
- Vatandaşların, verdikleri vergilerle üretilen bilgilere ücretsiz erişimi sağlanmalı, devlet, içerik geliştirmek ve geliştirilen içeriği ulusal bilgi alt yapısı aracılığıyla vatandaşlara sunmak konusunda sorumlu ve duyarlı davranmalıdır.
- Bilişim kültürünün yaygınlaştırılması için kamu kurumları ve medya, işbirliği yapmalıdır.
- Bütün kütüphanelere Internet bağlantısı sağlanarak, kütüphanelerin (özellikle halk kütüphaneleri ve belediyeler) dar gelirli vatandaşlar için Interneti kullanabilecekleri yerler olması sağlanmalıdır.
- Halka açık eğitim ve bilgi merkezleri açılmalıdır.
- Bilgisayar ve bilgi okur yazarlığı, örgütlü ve sistemli bir şekilde yaygınlaştırılmalıdır.
- Halk kütüphaneleri, KOBİ'lerle Internet kullanımını konusunda işbirliği yapmalı, KOBİ'lere bilgi hizmeti vermeli ve Internet sayfaları hazırlamalıdır.
- Bilgi toplumu kültürü oluşturulması için Internet olanaklarından yararlanılarak, bireylerin yaşam boyu öğrenme alışkanlığı edinmeleri özendirilmeli, halk ve okul kütüphaneleri, bilgi okur yazarlığını destekleyecek şekilde yapılandırılmalıdır.
- Halk kütüphaneleri, yaşam boyu eğitim merkezleri haline dönüştürülerek vatandaşlar için bilgi otoyoluna çıkmada ‘rampa’ görevini üstlenmelidir.
- Devlet Personel Başkanlığı, ‘bilgi hizmetleri personeli’ ile ilgili mevzuat çıkarmalı, içerik geliştirme ve bilgi hizmetleri alanındaki yetişmiş insan gücü açığını hızla kapatmak için gerekli önlemleri almalı ve ülke çapında insan gücü planlamasına gitmelidir.
- Türkiye nüfusu baz alınarak, her sektör kullanıcısının niceliksel ve niteliksel özellikleri ile bilgi ihtiyacı ve bilgi sistemlerine ilişkin eğilimleri belirlenmeli, araştırma sonuçları bilgi yayımında göz önünde bulundurulmalıdır.
- Bilgi yönetimi ve bilgi hizmetlerinin örgütlenmesi için mali kaynak bulunmalıdır.
- Mali kaynak için Milli Piyango İdaresi'nden yararlanılmalıdır.
- Bilgi birikimi denetim altına alınmalı ve sık kullanılan bilgiler elektronik ortama aktarılmalıdır.

- Bilgi hizmetleri ile ilgili ISO standartları ülke standartlarına kazandırılmalı ve kullanılmalıdır.
- Bilgi birikimi yurt dışına pazarlanmalıdır.
- Türkçe Internet siteleri artırılmalı, yabancı dillerdeki bilgileri Türkçe'ye çeviren programların üretimi desteklenmeli ve bu programlar halkın kullanımına sunulmalıdır.
- Bilgi hizmetleri alt yapısının kurulmasını üstlenecek ve ulusal bilgi hizmetlerini koordine edecek bir koordinasyon kurumu/kurulu oluşturulmalıdır.
- Bilgi hizmetleri, ülke düzeyinde dengeli dağılmış bir örgütlenme ile sağlanmalıdır.
- Ülke çapında halk, okul ve üniversite kütüphaneleri ağı kurulmalıdır.
- Kütüphanelere, arşivlere ve müzelere Internet aracılığıyla erişilebilmeli, kütüphanelerin sayısal kütüphanelere dönüşümleri sağlanmalıdır.
- Sayısal kütüphanecilik ile ilgili projelere özel önem verilmelidir.
- Kamu kuruluşlarında, üniversitelerde ve özel kuruluşlarda şimdiye dek oluşturulmuş ulusal bilgi kaynaklarının erişilebilir hale getirilmesi ve ulusal düzeyde bilgi hizmetlerinin örgütlenmesi öncelikli konular arasında olmalıdır.
- Ulusal çapta bibliyografik denetimin gerçekleştirilebilmesi için bilgi merkezlerinin elindeki kaynaklar ve yayın hayatına çıkmakta olan eserlerin bibliyografik kimlikleri, elektronik ortama en kısa zamanda aktarılmalı, elektronik yayınların ve bilgilerin bibliyografik kontrolü için keşfetme ve erişim mekanizmaları geliştirilmelidir.
- Milli Kütüphane ve ULAKBİM (Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi) gibi kurumlar arasında bibliyografik kontrol açısından işbirliği, işbölümü ve eşgüdüm sağlanmalıdır (T.C. Başbakanlık DPT 2001: 45-46).”

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, kamunun enformatizasyonu konusunda şu önerilerde bulunmaktadır:

- “Kamu kurumları enformatizasyon için yeniden örgütlenmeli, bilgi hizmetlerinin kamu kurumlarında kurumsal bir yapıya ve mali kaynaklara kavuşturulması için bakanlıkların teşkilatlanmasını düzenleyen 3046 sayılı yasada değişiklik yapılmalıdır.
- Kamuya ait bilgi sistemleri ve teknolojilerin koordinasyonunun sağlanması ve tekrarlamaların önlenmesi için gerekli mekanizmalar kurulmalıdır.
- Kamu kurumları arasında koordinasyonu sağlayacak olan KAMU-NET'e işlerlik kazandırılmalıdır.
- Derleme Kanunu, elektronik yayınları da kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

- Kamu kurumlarında bilgi merkezleri oluşturulmalıdır.
- Kamu kurumlarında DPT plan ve programlarını destekleyecek eylem planları yapılmalıdır.
- Ulusal veri tabanları oluşturulmalıdır.
- İnternet, demokrasinin gelişmesi için; bir toplumsal denetim mekanizması, bir hesap verme, bir hesap sorma, bilgilendirme aracı olarak kullanılmalı, ihaleler şartname hazırlığından itibaren, servet beyannameleri, özgeçmişler, büyük krediler, kamuyu ilgilendiren kilit faaliyetler toplumun bilgisine ve denetimine sunulmak üzere İnternete taşınmalıdır.
- Bilgi hizmetlerinin ulusal düzeyde örgütlenmesini desteklemek için yasa ve mevzuat üretilmeli ya da var olan mevzuat çağın gereklerine uygun olacak bir biçimde yenilenmelidir.
- ‘Bilgi Merkezleri ve Hizmetleri Yasası’, ‘İdari Usul ve Bilgi Edinme Yasası’, ‘Halk Kütüphaneleri Yasası’, ‘Bilgi Personeli Yasası’ hazırlanmalı, ‘Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu’, ‘Milli Kütüphane Kanunu’, ‘Muhasebe-i Umumiye Kanunu’ ve ‘Ayniyat Talimatnamesi’ yeniden düzenlenmelidir.
- Kütüphane, arşiv ve müzelerdeki bilgi birikimi elektronik ortama aktarılmalıdır (T.C. Başbakanlık DPT 2001: 47).”

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 2003 yılı programında, AB uygulamaları ile uyumlu istatistikler üretilmesi amacıyla, veri derleyen kurumların mevzuatının gözden geçirilmesi çalışmalarının sürdürüleceği ifade edilmektedir. Bilim ve teknoloji alanında AB VI.Çerçeve Programı’ndan azami ölçüde yararlanmak için gerekli çalışmaların yapılacağı, bilgi toplumu çerçevesinde eAvrupa ve eAvrupa+ da kapsanacak şekilde e-Dönüşüm Türkiye projesinin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmaların sürdürüleceği ve buna yönelik bir eylem planı hazırlanacağı belirtilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2003: 111).

Üniversitelerin eğitim, öğretim, araştırma, bilgi üretme, üretilen bilginin uygulanması ve teknolojiye dönüşmesi ile üretilen bilgilerin yayılması işlevlerini yerine getirmesinin sağlanacağı belirtilen 2003 yılı programında , üniversitelerin bu amaca yönelik olarak bilimsel özgürlüğe kavuşturulmasının sağlanacağı ifade edilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2003: 143).

Türk halk kültürünün belgelenecek arşivlenmesinin önemine değinilen Programda, yurt içi ve yurt dışında saha, derleme ve yayım çalışmalarının

sürdürüldüğü, Osmanlı arşiv malzemelerinin tasnifi çalışmaları kapsamında 1 milyona yakın belgenin sayısal ortama aktarıldığı belirtilmektedir. Kütüphanelerin çağdaş gelişmelere uygun olarak, ortaya çıkan gereksinimleri karşılayacak bir yapılanmaya kavuşturulması zorunluluğunun ise devam ettiğine değinilmektedir (T.C. Başbakanlık DPT 2003: 158). Korunması gerekli kültür varlıklarına ait bilgi, belge ve görüntülü dokümanı bir araya getirecek Türk Kültürü Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi kurulması için hukuki ve kurumsal düzenleme çalışmalarının başlatılacağı, 2003 yılı programında ele alınan konular arasındadır (T.C. Başbakanlık DPT 2003: 159).

6.3. ENFORMASYON HİZMETLERİNDE AB'YE UYUM ÇALIŞMALARI

6.3.1. Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı

'Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı', Katılım Ortaklığı Belgesi'nin 4 Aralık 2000 tarihinde AB Bakanlar Konseyinde karara bağlanmasının ardından 19 Mart 2001 tarihli Bakanlar Kurulunda kabul edilerek, 24 Mart 2001 tarih ve 24352 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Ulusal Program, 'Giriş', 'Siyasi Kriterler', 'Ekonomik Kriterler', 'Üyelik Yükümlülüklerini Üstlenebilme Yeteneği', 'Müktesebatın Uygulanmasına Yönelik İdari Kapasite' ve 'Reformların Mali Açıdan Değerlendirilmesi' ana başlıklarından oluşmaktadır. Ulusal Program'da ifade edildiği gibi Türkiye'nin, kısa vadede Anayasa'nın 6 maddesinde ve 23 yasada değişiklik yapması ve 20 yeni yasa çıkarması gerekmiştir (AB Müktesebatının...2001). Bu çerçevede Avrupa Konseyi, Katılım Ortaklığı Belgesi'nde belirlenen öncelikli alanlardaki kapsamlı mevzuat uyum paketleri ile bunları uygulamaya yönelik tedbirleri memnuniyetle karşıladığını ifade etmiştir.

Türkiye, söz konusu Anayasa değişikliklerinde siyasi kriterlerin yerine getirilmesine ilişkin önemli adımlar atmış, hazırladığı Ulusal Program'da ifade özgürlüğünün daha da geliştirilmesine yönelik anayasal ve yasal güvencelerin güçlendirilmesi amacıyla kısa vadede, Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlerle ilgili bölümlerinin, başta düşünceyi açıklama ve yayma, bilim ve sanat ile basın özgürlükleriyle ilgili hükümler olmak üzere gözden geçirilmesi kararlarına yer vermiştir (AB Müktesebatının.... 2001: 17).

Ayrıca, 'bilim ve araştırma', 'eğitim, staj ve gençlik', 'telekomünikasyon', 'kültür ve görsel işitsel politikalar' başlıkları altında kısa, orta ve uzun vadede gerçekleştirilmesi gereken hedefler saptanmış ve AB müktesebatı ile mevcut durum karşılaştırılmıştır. AB çerçevesinde başlatılan ve yürütülmekte olan eAvrupa girişimini desteklemek ve katkıda bulunmak amacıyla, Türkiye'de bilgi toplumu oluşturmaya yönelik eTürkiye girişimini başlatmayı ve eşgüdümü sağlayacak bir kurumsal yapının oluşturulması hedeflenmiştir. Aynı zamanda VI.Çerçeve Programı'na (2002-2006) tam katılım, orta vadede planlanan bir hedef olmuştur (AB Müktesebatının.... 2001: 329). Türkiye'nin, AB'nin araştırma ve teknolojik gelişme alanındaki VI.Çerçeve Programına katılımına ilişkin olarak, 29 Ekim 2002 tarihinde Brüksel'de imzalanan Mutabakat Zaptı, 2002/5096 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır (T.C. Başbakanlık DPT 2003: 101).

Eğitimle ilgili olarak Socrates, Leonardo ve Youth for Europe programlarına katılım sağlanarak, eğitim alanında AB standartlarına ulaşmak, yetişkinlerin eğitimi ve hizmetiçi eğitimle ilgili düzenlemelerin yapılması, kısa vadede gerçekleştirilecek hedefler arasında yer almıştır (AB Müktesebatının... 2001: 333). Türkiye'nin, Avrupa Topluluğunun gençlik ve eğitim programlarına katılmasına yönelik olarak Ulusal Ajans işlevini yerine getirmek üzere DPT Müsteşarlığı bünyesinde AB Eğitim ve Gençlik Programları Daire Başkanlığı kurulmuştur. Bakanlar Kurulu Kararı ile 27 Aralık 2002 tarihinde Sokrates, Leonardo da Vinci ve Youth for Europe Programları, Hazırlık Tedbirleri Antlaşmaları ile Sokrates Programı Pilot Uygulamalar Antlaşması imzalanmış ve yürürlüğe girmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 2003: 101).

Telekomünikasyon alanında bilgi güvenliği, kişisel bilgilerin işlenmesi ve serbest dolaşımı konusunda Türk mevzuatının AB müktesebatı ile uyumlu hale getirilmesi, kısa vadede planlanmış hedefler arasında yer almıştır. Bilgi güvenliği ve kullanımı konusunda, teknolojik gelişmeler dikkate alınarak, elektronik ticaretin geliştirilmesi, kişisel ve ulusal güvenlikle ilgili bilgilerin korunması konularına önem verilerek kamu ve özel kesim tarafından üretilen bilgilerin, Internet aracılığı ile kamuoyuna açılması ve mevcut kurumlarla eşgüdüm içerisinde çalışacak uygun kurumsal yapılanma modeli için gerekli hukuki alt yapı hazırlanacağı ifade edilmiştir (AB Müktesebatının... 2001: 336).

Kültür başlığı altında, kültürel varlıklarla ilgili düzenlemelerin yanı sıra 5632 sayılı Milli Kütüphane Kuruluşu Hakkında Kanun ve 2527 sayılı Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu ‘Türk mevzuatının mevcut durumu’ içinde yer almakta, mevzuat uyum çalışmalarının ise orta vadede gerçekleştirileceği belirtilmektedir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Koruma Kanunu, ‘görsel-işitsel politika’ başlığı altında yer almaktadır. Buna göre Kültür Bakanlığının ilgili biriminin yeniden yapılandırılacağı ve Türk mevzuatında gerekli olan değişiklik ve ilavelerin kısa vadede gerçekleştirileceği ifade edilmiştir (AB Müktesebatının... 2001: 339-340)

6.3.2. ‘eTürkiye’ Eylem Planı

Tüm AB üyesi ülkeler, 2000 yılının Mart ayında Lizbon’da yapılan zirvede eAvrupa Girişimi (eAvrupa Eylem Planı) adlı projeye katılma kararı almışlar, 19-20 Haziran 2000 tarihinde eAvrupa Eylem Planı kabul edilmiştir. AB’ye aday ülkeler için eAvrupa+ adıyla tanımlanan bu projeye, Türkiye dahil tüm aday ülkeler, Haziran 2001’de Göteborg’da yapılan AB Zirvesinde katılım kararlarını bildirmişlerdir (TBMM Bilgi Grubu 2002).

eAvrupa + Eylem Planı, 4 ana başlık altında toplanan, 14 hedef içermektedir;

1. Bilgi toplumunun temel yapı taşlarını oluşturma çalışmalarının hızlandırılması

- A. Herkes için uygun fiyatlı iletişim hizmetlerinin sağlanması
- B. Bilgi toplumuyla ilgili müktesebata uyum ve uygulama
- 2. Daha ucuz, daha hızlı, daha güvenli Internet
 - A. Daha ucuz ve daha hızlı Internet erişimi
 - B. Araştırmacılar ve öğrenciler için daha hızlı Internet
 - C. Güvenli ağlar ve akıllı kartlar
- 3. İnsan kaynağına yatırım
 - A. Avrupa gençliğinin sayısal çağa hazırlanması
 - B. Bilgi tabanlı ekonomide işgücü
 - C. Bilgi tabanlı ekonomiye herkesin katılımı
- 4. Internet kullanımının canlandırılması
 - A. E-ticaretin hızlandırılması
 - B. Elektronik devlet: Kamu hizmetlerine elektronik erişim
 - C. Çevrimiçi sağlık
 - D. Küresel ağlar için Avrupa sayısal içeriği
 - E. Akıllı ulaşım sistemleri
 - F. Çevrimiçi çevre (Avrupa'da Bilgi Toplumunun...21.06.2001).

eAvrupa+ Eylem Planı'nın ilk ara raporu Mayıs 2002'de hazırlanmış ve belirlenen hedeflere ulaşılması için 2003 yılı belirlenmiştir. 2003 yılı içinde eAvrupa+ Eylem Planı'nın etkileri ve sonuçları gözden geçirilecektir. Bu süre içinde yapılacak çalışmaların kaynakları ulusal bütçelerden, özel sektör yatırımlarından, ilgili programlardan ve mevcut programlar yoluyla AB tarafından sağlanan kaynaklar ile Avrupa Yatırım Bankası (EIB), Avrupa Yapılanma ve Kalkınma Bankası (EBRD) ve Dünya Bankası gibi kuruluşların katkıları ile sağlanacaktır (Avrupa'da Bilgi Toplumunun...21.06.2001).

Türkiye'nin AB'ye yönelik olarak ortaya koyduğu Ulusal Program'ın 17. bölümündeki Bilim ve Araştırma başlığı altında, Türkiye'de bilgi toplumu oluşturmak amacıyla eTürkiye çalışmalarının başlatılacağı yönünde ifade edilen kararlılıkla ilgili olarak eAvrupa+ Girişimi çalışmalarını ve sekreteryaya görevini yürütecek kurum olarak TÜBİTAK gösterilmiştir. Dışişleri Bakanlığı ve AB Genel

Sekreterliği koordinasyonu altında konuyla ilgili tüm kurumların katılımı ve bu yönde ortak görüş oluşturma çalışmaları başlatılmıştır (Avrupa'da Bilgi Toplumunun...21.06.2001).

Bu kapsamda Başbakanlık bünyesinde eTürkiye kapsamında oluşturulan 13 çalışma grubundan biri 'Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu'dur. Koordinatör kuruluşun Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü olarak belirlendiği bu çalışma grubunun amaçları:

1. Arşivler için;

- a. Kamu bilgilerinin ve diğer bilgi kaynaklarının en yaygın şekilde kullanıma sunulması,
- b. Arşivlerdeki tasnif çalışmalarının süratli bir şekilde devam ettirilmesi ve arşiv belgelerinin araştırmacıların kullanımına sunulması,
- c. Elektronik ortamda üretilen yeni tip arşiv malzemelerinin denetiminin sağlanarak, gerekli şartlarda kullanıma sunulması,
- d. Ülke genelinde, elektronik belge üretme formlarında standart sağlanması,
- e. Arşivlerin düzenlenmesi ve belgelerin elektronik ortamda araştırmaya ve kullanıma hazır hale getirilmesinin takip edilmesi,

2. Kütüphane, dokümantasyon ve bilgi merkezleri için;

- a. Kütüphane, dokümantasyon ve bilgi merkezlerinin bilgisayar sistemlerinin ve yazılımlarının geliştirilmesi,
- b. Kütüphane koleksiyonlarına ait katalog bilgileri ile bazı özel koleksiyonların tam metin olarak Internet ortamında hizmete sunulmasının sağlanması (Arşiv ve Digital...04.05.2002).

Kütüphane, dokümantasyon ve bilgi merkezlerine yönelik e-Avrupa+ Eylem Planı bünyesinde yapılacak çalışmaların yürütülmesini üstlenen 'Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu'nca hazırlanan 'ara rapor'da eylemler ve çalışmaları yürütecek aktörler şu şekilde belirtilmiştir (Arşiv ve Digital...04.05.2002):

Eylemler	Aktörler
1. Kütüphaneler ve bilgi merkezlerindeki materyalin bibliyografik kayıtları ve içeriğinin elektronik ortama aktarılması	<ul style="list-style-type: none"> • YÖK Başkanlığı: Üniversite Kütüphaneleri • Kültür Bakanlığı: Milli Kütüphane, Halk Kütüphaneleri, Yazma Eser Kütüphaneleri • Milli Eğitim Bakanlığı: Okul Kütüphaneleri • Kamu Kuruluşları: Kurum Kütüphaneleri
2. Kütüphane ve bilgi merkezleri veri tabanlarının ve yazma eserlerin İnternette erişime açılması	<ul style="list-style-type: none"> • YÖK Başkanlığı: Üniversite Kütüphaneleri • Kültür Bakanlığı: Milli Kütüphane, Halk Kütüphaneleri, Yazma Eser Kütüphaneleri • Milli Eğitim Bakanlığı: Okul Kütüphaneleri • Kamu Kuruluşları: Kurum Kütüphaneleri
3. Teknolojik alt yapının (standartlara uygun) geliştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> • YÖK Başkanlığı: Üniversite Kütüphaneleri • Kültür Bakanlığı: Milli Kütüphane, Halk Kütüphaneleri, Yazma Eser Kütüphaneleri • Milli Eğitim Bakanlığı: Okul Kütüphaneleri • Kamu Kuruluşları: Kurum Kütüphaneleri
4. İnsan kaynakları: Kütüphaneler ve bilgi merkezlerine personel istihdamı ve mevcut personelin hizmetiçi eğitimden geçirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> • YÖK Başkanlığı: Üniversite Kütüphaneleri • Kültür Bakanlığı: Milli Kütüphane, Halk Kütüphaneleri, Yazma Eser Kütüphaneleri • Milli Eğitim Bakanlığı: Okul Kütüphaneleri • Kamu Kuruluşları: Kurum Kütüphaneleri
5. Mevzuat ve telif hakları	<ul style="list-style-type: none"> • Lisans sorunlarında kütüphane ve bilgi merkezlerine kolaylıklar sağlanmalıdır. • Kütüphane materyallerinin tam metin olarak İnternet ortamında sunulmasında karşılaşılabilecek sorunların önlenmesi için telif hakları, AB müktesebatına uyumlu hale getirilmelidir. • Derleme Kanunu'nda elektronik yayınları da dikkate alan düzenlemeler yapılmalıdır.
6. Standartlara uyum	<ul style="list-style-type: none"> • Kütüphane yazılımları geliştirilirken uluslararası (MARC, Meta Data, vb.) standartlara uyum sağlanmalıdır

Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu tarafından, bilgi içeren materyale ve bilgiye erişim hizmetlerinin herkese sağlanmasına yönelik şu hedefler ve hizmetler ortaya konmuştur:

- “Elektronik olarak üretilen resmi yayınların (kitap, rapor, dergi, tez, vb.) kaybının önlenmesi.
- Kütüphane materyalinin standartlara uygun olarak elektronik ortama aktarılması projelerinin desteklenmesi.
- Kütüphane ve bilgi merkezlerinin İnternet sayfalarının zenginleştirilmesi.
- Milli kütüphane, okul ve halk kütüphanelerinin personel ve teknolojik açıdan desteklenmesi.
- Okul kütüphanelerinin koleksiyonlarının geliştirilmesi ve İnternet üzerinden kullanıma açılması.
- Bilgi tekrarının ve işgücü kaybının önlenmesi için Milli Kütüphane bibliyografik kayıtlarının paylaşımına açılması.

- Yazma eserlerin bibliyografik bilgilerinin yanında tam metin olarak da elektronik ortama aktarılması.
- Halk kütüphaneleri ağının kurulması.
- Halk kütüphaneleri aracılığıyla ulusal seviyede halkın Internet hizmetlerinden daha çok yararlanmasının sağlanması (Arşiv ve Digital...04.05.2002).”

E-Avrupa+ Eylem Planı bünyesinde herkes için bilgiye ve belgeye erişim hizmetlerinin sağlanmasında arşivlere yönelik belirlenen eylemler ve aktörler şunlardır:

Eylemler	Aktörler	Hedef Tarih
1. Tarihi arşivlerin bir an önce tasnif edilerek, araştırmaya hazır hale getirilmesi.	<ul style="list-style-type: none"> • Devlet Arşivleri G.M. • Genelkurmay Bşk.(ATASE, Deniz Müzesi Arşivi) • Kültür Bakanlığı (Topkapı Sarayı Arşivi) • Milli Savunma Bakanlığı • TBMM • Cumhurbaşkanlığı • İçişleri Bakanlığı • Dışişleri Bakanlığı • Vakıflar Genel Müdürlüğü • Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü 	
2. Güncel olarak kullanılan kurum ve kuruluş arşivlerinin arşivleme tekniklerine göre düzenlemelerinin yapılması.	<ul style="list-style-type: none"> • Genel ve Katma bütçeli daireler • TBMM • Cumhurbaşkanlığı • Bakanlıklar • Mahalli İdareler • Üniversiteler ve bunlara bağlı sabit ve döner sermayeli kuruluşlar • Kamu İktisadi Teşekkülleri • Kamu Bankaları 	
3. Standart dosyalama ve haberleşme kodlarının belirlenerek tüm resmi yazışmalarda birliktelik sağlanması	<ul style="list-style-type: none"> • Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü • İdareyi Geliştirme Başkanlığı • TSE 	2002 sonu
4. Elektronik ortamlarda oluşturulan ve oluşturulacak olan arşiv malzemeleri standartlarının belirlenmesi, yapılacak çalışmalar sonucu Elektronik Belge Rehberi'nin hazırlanması	<ul style="list-style-type: none"> • Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü • İdareyi Geliştirme Başkanlığı • Üniversitelerin Arşivcilik ve Kütüphanecilik Bölümleri • Konu ile ilgili Sivil Toplum Örgütleri 	2002 sonu
5. Mevzuat	<ul style="list-style-type: none"> • Elektronik ortamda üretilen belgelerin hukuki geçerliliği için mevzuat değişikliklerinin yapılması • Sayısal imzanın ülkemiz mevzuatına girmesi 	
6. İnsan Kaynakları: Arşivlerde mesleki eğitimden geçmiş yeterli sayıda personelin yanı sıra teknik elemanların da istihdam edilmesi, mevcut personel için hizmetiçi programların geliştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> • Maliye Bakanlığı • Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü • Devlet Personel Başkanlığı • Üniversiteler 	

Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu'nun belirlediği Mayıs 2002 – Aralık 2003 tarihleri arasında arşivlere yönelik olarak bitirilmesi beklenen çalışmalar şunlardır:

- “Tarihi arşivlerden tasnifi tamamlanan belge serilerinin elektronik ortamda araştırmaya açılarak araştırmacıların hizmetine sunulması.
- Arşiv belgelerinin elektronik ortama aktarılması projelerinin desteklenmesi.
- Standartlara uygun sayısallaştırma projelerinin desteklenmesi.
- Standartlara uygun olmayan projelerin uygulamaya konulmaması ya da desteklenmemesi.
- Arşiv ve bilgi merkezlerinin web içeriklerinin zenginleştirilmesi.
- Standart formatları destekleyen veri tabanları oluşturulması.
- Arşivlerin teknolojik alt yapılarının hazırlanması.
- Arşivlerin daha düzenli çalışmalarını temin için yetişmiş personel istihdamı
- Elektronik ortamda üretilen arşiv malzemelerini, oluşum aşamasında denetim altına almak için, kurum ve kuruluşların ortak veri tabanları ve yazılımların hazırlanması desteklenmelidir (Arşiv ve Digital...04.05.2002).”

Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu'nun 19 Haziran 2002 tarihinde hazırlanan Elektronik Kütüphaneler Alt Çalışma Grubu Rapor Taslağı'nda,¹ kütüphane, dokümantasyon ve bilgi merkezlerinin bilgisayar sistemlerinin ve yazılımlarının geliştirilerek, kütüphane koleksiyonlarına ait katalog bilgileri ile bazı özel koleksiyonların tam metin olarak Internet ortamında hizmete sunulması amaç olarak belirlenmiştir. Uygulamaya geçirilmesinde yarar görülen projeler şunlardır:

- “Milli Kütüphane veritabanı sisteminin yenilenmesi projesi.
- Türkiye'ye ve Türk insanına mal olmuş seçme eserlerin tam metin olarak elektronik ortama aktarılması projesi.
- Milli Kütüphane veritabanında bibliyografik künyeleri bulunan makalelerin, tam metin olarak elektronik ortama aktarılması projesi.
- Milli Kütüphanede mevcut yazma eserlere ait katalog bilgileri ile bazı seçilmiş yazma eserlerin tam metin olarak elektronik ortama aktarılması projesi.
- Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi'ndeki yazmaların bilgisayar ortamına aktarılması projesi.

¹ Bilgiler, Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu üyelerinden Yrd. Doç Dr. M.Emin Küçük ile 23.10.2002 tarihinde yapılan görüşme ve e-posta iletişimiyle sağlanmıştır.

Bu kapsamda şu hedefler belirlenmiştir:

1. Kütüphane ve bilgi merkezlerinde yeterli sayıda kütüphaneci istihdamı için özendirici düzenlemeler yapılmalı; mevcut çalışanlar gelişen teknolojiye paralel olarak hizmetiçi eğitimden geçirilmelidir.
2. Her türlü kütüphane materyalinin tam metin olarak Internet ortamında hizmete sunulmasında karşılaşılabilecek sorunların önlenmesi için telif hakları, AB müktesebatına uyumlu hale getirilmelidir.
3. Derleme Kanunu'nda elektronik yayınları da dikkate alan düzenlemeler yapılmalıdır.
4. Kütüphane yazılımları geliştirilirken, kütüphanelerarası bilgi alışverişi için kolaylıklar sağlayan uluslararası (MARC, Meta Data vb.) standartlara uyulmalıdır.
5. Elektronik olarak üretilen resmi yayınların (kitap, rapor, tez, dergi vb.) kaybının önlenmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.”

Ağustos 2002’de hazırlanan ‘eTürkiye Girişimi Ana Eylem Planı Taslak Çalışması’nda², arşiv ve kütüphanelerin, eAvrupa+ Girişimi’ne uygun olarak e-Türkiye Girişimi’nde yer almasının, enformasyon toplumunu yakalama yolunda en önemli kurumlar arasında olmalarının bir sonucu olduğu belirtilmektedir. Ortaya konan amaç ve hedefler şunlardır;

- “Arşiv ve kütüphane hizmetlerinin elektronik ortamda yürütülmesi:
 - a. Standart dosyalama ve haberleşme kodlarının belirlenerek tüm resmi yazışmalarda birliktelik sağlanması,
 - b. Tarihi arşivlerden tasnifi tamamlanan belge serilerinin elektronik ortamda araştırmaya açılması,
 - c. Elektronik ortamlarda oluşturulan ve oluşturulacak olan arşiv malzemelerinin standartlarının belirlenmesi ve yapılacak çalışmalar sonucu ‘Elektronik Belge Rehberi’nin hazırlanması,
 - d. Kütüphaneler ve bilgi merkezlerindeki materyalin bibliyografik kayıtları ile seçilmiş önemli materyallerin içeriğinin elektronik ortama aktarılması ve İnternetten hizmete açılması,
 - e. Yazma eserlerin tam metin olarak, bibliyografik kayıtlarıyla birlikte elektronik ortama aktarılması ve İnternetten hizmete sunulması.”

² Bilgiler, Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu üyelerinden Yrd. Doç Dr. M.Emin Küçük ile 23.10.2002 tarihinde yapılan görüşme ve e-posta iletişimiyle sağlanmıştır.

Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu Elektronik Kütüphaneler Alt Çalışma Grubu'na hazırlanan, 12 Eylül 2002 tarihli, 2. Ara Rapor Taslağı'nda³, kütüphaneler ve bilgi merkezlerindeki materyalin bibliyografik kayıtları ile seçilmiş önemli materyalleri tam metin olarak elektronik ortama aktarmak ve Internetten hizmete sunmak amaç olarak ortaya konmuştur. 19 Haziran 2002 tarihli Rapor Taslağı'nda önerilen projelere ek olarak, Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon Merkezi'ndeki tezlerin tam metin olarak elektronik ortama aktarılması ve Internetten hizmete sunulması ile PULMAN Projelerine yer verilmiştir.

eTürkiye Eylem Planı, e-Dönüşüm Türkiye Projesi adını alarak, Kısa Dönem Eylem Planı Taslağı (2003 – 2004), 20 Mayıs 2003 tarihinde DPT Bilgi Toplumu Daire Başkanlığı tarafından kamuoyuna açıklanmıştır. Taslak Plan, Bilgi toplumuna geçiş sürecinde e-Dönüşüm Türkiye Projesinin, toplumun tüm kesimlerini kapsayarak ulusal fayda ve katma değeri artıracak şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla; bilgi ve iletişim teknolojileri, sayısal dönüşüm, e-Devlet, sanayi ve teknoloji politikaları (Ar-Ge, yenilik sistemleri, vb.) gibi bileşenleri içeren bir Bilgi Toplumu Stratejisi hazırlamayı amaç edinmiştir. 2004 yılının hedef süre olarak belirlendiği Taslak Plan'da, e-devlet çalışmaları arasında 'Kamu Kurum Kayıt Sistemi'nin oluşturulması ve kamu kurum ve kuruluşlarına ait kayıtların standart formatta, tek bir merkezde bir araya getirilerek güncellenmesinin sağlanacağı belirtilmiştir. Kısa dönem eylem planında, bilgi merkezlerine yönelik yapılacak çalışmalar ise yer almamaktadır (e-Dönüşüm Türkiye Projesi...27.05.2003).

6.3.3. PULMAN (Public Libraries Mobilising Advanced Networks= Public Libraries, Museums and Archives Network) Projesi

1996-1999 yıllarını kapsayan, Avrupa çapında halk kütüphanelerinin gelişimini desteklemek amacıyla başlatılan PubliCa Projesi'nin başarısını takiben Mayıs

³ Bilgiler, Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu üyelerinden Yrd. Doç Dr. M.Emin Küçük ile 23.10.2002 tarihinde yapılan görüşme ve e-posta iletişimiyle sağlanmıştır.

2001’de PULMAN Projesi devreye girmiştir. Enformasyon Toplumu Teknolojileri (IST) programı altında düşünülen PULMAN Projesi, halk kütüphaneleri, müzeler ve arşivlere yönelik çalışmakta ve yaşam boyu öğrenme, vatandaşların e-devlete katılımı, farklı kültürel içeriğe erişim, sayısal okuryazarlık, katılımcılık gibi alanlarda kütüphanelerin rolleri üzerine yoğunlaşmaktadır. PULMAN Projesi, çalışma konularına üç düzeyde yaklaşmaktadır;

1. “Pratisyen düzeyi: Yeni hizmetler geliştirmek ya da yeni stratejiler uygulamaya, isteyen kütüphanecilere somut rehberlik sağlama,
2. Ulusal politika düzeyi: Bilgi toplumu oluşturmada önemli bir etken olan bilgiye erişimde halk kütüphanelerinin rolünü destekleme,
3. Avrupa düzeyi: e-Avrupa yaratılması için Avrupa Birliği politikası geliştirilmesini destekleme ve kütüphaneler, müzeler ve arşivler arasında işbirliğini teşvik etme (Groot 2002).”

PULMAN Projesi ile şunlar hedeflenmiştir:

- Karar vericilere, hizmet yöneticilerine ulaşmak.
- Bilgi transferi, hizmet gelişimi, erişim, dağıtım vb. konusundaki güncel bilgiyi dağıtmak.
- Avrupa’da halk kütüphaneleri, müze ve arşivler konusunda yapılan çalışmalarını bir araya getirmek.
- Ülkeler arasındaki farklılıkları azaltmak.
- Uluslararası alanda işbirliğini geliştirmek (Davies 2002).

26 ülkenin katılımcı olduğu PULMAN Projesi’nin genişlemesi yönünde bir karar alınarak, PULMAN-XT olarak adlandırılan yeni oluşum için Helsinki’de 18-19 Şubat 2002 tarihleri arasında Türkiye’nin de katıldığı bir toplantı yapılmıştır. Üye ve aday ülkelerin katılım kriterinin aynı olarak belirlendiği Proje’de, Türkiye’yi temsil eden kurum Türk Kütüphaneciler Derneği olmuştur. PULMAN-XT projesinin Eylül 2003’te bitirilmesi öngörülmektedir. PULMAN projesi kapsamında Türkiye’den, konuyla ilgili bir çalıştay organize etmesi, üst düzeyden kişileri toplantılara katılmaya ikna etmesi, eğitime katılım gibi çalışmalarını gerçekleştirmesi beklenmiştir (Davies 2002).

Resmi olarak 15 Haziran 2002 tarihinde genişleme kararı almasıyla, PULMAN Projesi'nin katılımcıları, AB üyesi ülkeler, aday ülkeler ve komşu ülkelerle birlikte toplam 37 olmuştur (The PULMAN Network 27.09.2002).

Türkiye'nin, ülkedeki halk kütüphanelerinin durumunu ele aldığı raporu PULMAN Yönetimine sunması ve ardından genişlemeye dahil edilmesi ile Projeye Türkiye'nin katkısı başlamıştır. Türkiye'nin hazırladığı raporda yer alan öneri; İstanbul, Ankara ve İzmir İl Halk Kütüphaneleri'nin, bir pilot proje temelinde ve özellikle otomasyona geçiş konusunda model oluşturmasına yöneliktir. PULMAN Projesi kapsamında belirlenen bir çalışma planı ve Türkiye'nin yerine getirmesi beklenen görevleri vardır. Bu görevler arasında yer alan, halk kütüphanelerinde otomasyona geçişin temel ilkelerini içeren Sayısal İlkeler El Kitabı (Digital Guidelines Manuals) adlı yayının Türkçe'ye çevrilmesi gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin pilot projesini gerçekleştirmesine yönelik eylem planını ortaya koyduğu çalıştay, 16-19 Kasım 2002 tarihlerinde düzenlenmiş, 13-14 Mart 2003 tarihlerinde Oeiras-Portekiz'de yapılan konferansa katılmıştır (Yılmaz 2002: 3). Bu konferans sonucunda Oeiras Eylem Planı ortaya konmuş ve Proje ortaklarının şu hedefleri gerçekleştirmesinin beklendiği vurgulanmıştır;

- “Avrupa'nın halk kütüphaneleri, arşivler ve müzelerden oluşan kapsamlı fiziksel ağının alt yapısının geliştirilerek, kullanılacak stratejilerin saptanması,
- Teknik alt yapının sağlanması ve ortak standartların benimsenmesi gibi önemli faaliyetleri destekleyecek şekilde ulusal ve yerel fon önceliklerinin belirlenmesi,
- Halk kütüphaneleri, arşivler ve müzelerle işbirliği içinde diğer kurum ve kuruluşların da içinde yer aldığı politikaların oluşturulması,
- Yerel hizmetlerin yeniden düzenlenmesinin kolaylaştırılması için yerel kültürel miras sektörü ile diğer önemli ekonomik ve toplumsal sektörler (eğitim, istihdam, turizm, topluluk örgütleri, vb.) arasında etkin işbirliğinin geliştirilmesi,
- Etkileşimli çoklu ortam sayısal kaynaklar aracılığıyla içerik erişiminin sağlanması,
- Gerekli olduğu durumlarda yaratıcı hizmetlerin daha geniş uygulanmasında bir başlangıç noktası olarak, iyi uygulamaların benimsenmesini teşvik etmek amacıyla mükemmeliyet merkezlerinin geliştirilmesinin desteklenmesi,

- Öğrenim desteği ve ‘enformasyon toplumu teknolojileri’nin kullanımını gibi kullanıcı ihtiyaçlarıyla etkin biçimde ilgilenecek düzeyde kapasite ve beceriye sahip, yeterli maaş ve koşulların sağlandığı personel işe alma ve eğitim politikalarının uygulanması,
- Değişen kullanıcı ihtiyaçlarının belirlenmesi,
- Öncelikle yeni teknoloji içeren hizmetlerin, düzenli aralıklarla ölçülmesi, değerlendirilmesi, yapılan yatırımın etki ve sonucunun karşılaştırılmasına yönelik ölçütler konması (PULMAN Oeiras... 13.04.2003).”

BULGULAR

BÖLÜM 7

7.1. AB VE İLGİLİ KURULUŞLARIN ENFORMASYON HİZMETLERİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

Üretimde önemli bir unsur haline gelen bilgi ve ona erişimi demokratik bir biçimde sağlayan kütüphaneler, çağdaş toplumların vazgeçilmezleri arasındaki yerini almıştır. Demokrasiyi ve fırsat eşitliğini destekleyen kurumlar olarak kütüphaneler, sundukları enformasyon hizmetlerinin niteliği itibarıyla, düşünce ve ifade özgürlüğünün de toplumda yerleşmesine katkıda bulunmaktadır.

Avrupa Birliği de enformasyon hizmetlerini öncelikle bu yönüyle ele almakta, herkesin bilgiye erişmesi ve düşünce özgürlüğü temel savından hareketle enformasyon hizmetlerinde bütünleşik bir yapının kurulmasına ve bu yapının nasıl kurulacağına odaklanmaktadır. Avrupa Birliği düzeyinde enformasyon hizmetleri ve Avrupa'da kütüphane yapılanmasına yönelik, resmi boyutta üye ve aday ülkelere yönelik pek çok ön karar alınmış, belge ve raporlar hazırlanmıştır. Avrupa Birliği düzeyinde yapılan bu çalışmalar, Avrupa Konseyi ve diğer kurumlarla işbirliği içinde, ortak bir Avrupa yaratılması amacına hizmet etmek doğrultusunda yürütülmektedir. Ortak bir Avrupa yaratılması sürecinin en önemli bileşenlerinden birisi, ortak bir kültür, bilim ve eğitim alanının yaratılmasıdır.

Enformasyon hizmetlerine yönelik alt yapı ve sistemler ile bu yöndeki politikaların belirlenmesi süreci de aynı çerçevede değerlendirilmekte, aday ülkelere de bu yapılanmaya uyum göstermeleri ve katkı sunmaları beklenmektedir.

1980'li yıllarda başlayan enformasyon hizmetlerine yönelik pek çok çalışma, Avrupa Birliğinin Ar-Ge çalışmalarını planladığı çerçeve programlarına yansıtılmış ve bir kütüphaneler programı oluşturulmuştur. Önce III. Çerçeve Programı altında,

kütüphanelere yönelik yürütülen projeler bir program altında toplanmış ve sonra değişik adlarla diğer çerçeve programlarda sürdürülmüştür.

Enformasyon sektöründe büyük bir güç olarak kütüphanelerin öneminin kabul edilmesinde pek çok çalışmanın yanı sıra Ryyanen tarafından hazırlanmış ve Avrupa Parlamentosu tarafından benimsenmiş, ‘Çağdaş Dünyada Kütüphanelerin Rolü’ adlı rapor, hem kütüphanelerin içinde bulunduğu durumu hem de, karşı karşıya buldukları pek çok sorunu nasıl aşacaklarına yönelik bir dizi önerilerde bulunmaktadır. Buna göre Avrupa Birliğindeki ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamı destekleyen önemli bir unsur olarak kütüphanelerin, bilgi ve kültüre erişim sağlayan en önemli sistemlerden biri olarak düşünülmesi ve Avrupa Birliği plan ve stratejilerinde yer alması gerektiğine yönelik Avrupa Birliği Komisyonuna çalışmalar yapması çağrısında bulunmuştur. Yaşam boyu öğrenim, telif hakkı, okuryazarlık, özellikle halk kütüphanelerinin sosyal ve kültürel yaşama katkısı konularında, Avrupa Birliği ülkelerine önerilerde bulunan Rapor, aynı zamanda aday ülkelerin de ulusal düzeyde konuyu ne kapsamda ele alacaklarına dair ipuçları sunmaktadır.

Kütüphanecilerin eğitimine yönelik, eğitim sistemlerinde gereken düzenlemelerin yapılmasına değinilen Raporda, enformasyon toplumundaki gelişmelerin takip edilebilmesi ve uygulanabilmesi için ülkelerin gereken önlemleri alması gerektiği, üzerinde durulan önemli konulardan biri olmuştur. Özellikle kütüphane yasalarının yeniden ele alınması konusunda çeşitli çalışmalar yapan Avrupa Konseyi, tüm Avrupa’da kütüphanelerin sahip oldukları geleneksel rollerin değişmesi ve yasal konumlarının belirginleşmesi üzerine tavsiye niteliğinde çözümler sunmuştur.

Avrupa Konseyi, kütüphanelerin geleneksel rollerini sürdürmede ve rollerine sahip çıkmaları noktasında, kütüphanecilerin eğitimi, standartlaşma, derleme yasası, ulusal bibliyografyanın önemi ve teknolojik gelişmelerin kütüphanelere yansıtılması çerçevesinde ulusal enformasyon politikalarının yeniden ele alınması yönünde çalışmaların başlatılmasında öncülerden biri olmuştur.

Bilgiye serbest erişim ve paralelinde düşünce özgürlüğünün temel savlardan biri olarak ele alındığı Avrupa’da, enformasyon hizmetlerinin planlanması ve yönetimi, bütünleşik bir Avrupa yapılanması doğrultusunda sürdürülmektedir. IFLA’nın onayladığı, EBLIDA ve Avrupa Konseyi’nin ortak çalışması sonucunda hazırlanan ‘Avrupa’da Kütüphane Mevzuatı ve Politikası’ adlı kılavuz, Avrupa’da kütüphane yasalarına yeni bir bakış açısı getirmek amacıyla ülkelere çeşitli önerilerde bulunmaktadır.

Avrupa Birliği düzeyinde yapılan temel çalışmalardan biri olarak düşünülebilecek Morgan tarafından hazırlanan, ‘Enformasyon Toplumunda Kütüphanelerin Rolü’ adlı rapor, kütüphanelerin, eğitimin vazgeçilmez unsurlarından biri olduğu noktasından hareket etmiştir. Teknolojik gelişmelerin, donanım ve yazılım endüstrilerindeki büyümenin, bilgi toplumu olgusunun gelişimini belirlediği ve etkilediğinden yola çıkarak, Bangemann tarafından hazırlanan ‘Avrupa ve Küresel Enformasyon Toplumu’ adlı rapor, Avrupa’daki kütüphaneler arasında kurulacak bir ağ ile, araştırma sonuçları ve bilginin toplum içinde yayılmasının mümkün olacağına dikkat çekmiştir. Görüldüğü gibi yapılan tüm çalışmalarda asıl amaç, biraraya toplanan bilgiye erişimin, her zaman ve herkes tarafından sağlanabilir olmasıdır. Avrupa Birliği dışında, Avrupa Konseyi de bu yönde çeşitli çalışmalar yapmıştır.

1949 yılında kurulan Avrupa Konseyinin üyelerinden biri olan Türkiye için de, mevzuat değişikliği ve uyumunu gerçekleştirme yönünde bir bakıma bağlayıcılığı olduğu düşünülen bu Kılavuz, kütüphaneler ve kütüphane yasalarıyla ilgili çok sayıda ilkeyi içermektedir. Bu ilke ve öneriler; düşünce özgürlüğü ve bilgiye serbest erişim, ulusal kitap ve enformasyon politikaları içinde kütüphaneler, kütüphaneler ve bilgi endüstrileri ile kütüphane mirasının korunması başlıkları altında ele alınmış ve sunulmuştur. Kütüphaneleri ilgilendiren her soruna yönelik taslak bir öneri modeli olarak da değerlendirilebilecek bu Kılavuz, çalışmamızda anlam bütünlüğüne sadık kalınarak yapılan Türkçe çevirisi ile yer almıştır.

7.2. AB ÜYESİ ÜLKELERİN ALT YAPI GÖSTERGELERİ VE HALK KÜTÜPHANELERİ

Teknolojik gelişim ve değişimler, yaşam biçimlerini de etkilemekte, ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan yeni yapılanmaları da beraberinde getirmektedir. Alt yapı, üst yapıyı belirlediği gibi, üst yapı da alt yapının gelişmesini hızlandırmakta ya da yavaşlatmaktadır. Çalışmamızda, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin alt yapı göstergeleri kapsamında ele aldığımız iktisadi ve sosyal gelişmeler çerçevesinde, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve bu bağlamda üst yapının etkileniş biçimi ortaya konulmuştur.

Kişi başına düşen GSYİH'nın, 1995, 2000, ve 2001 yıllarında en yüksek Lüksemburg'da ve en düşük Portekiz'de olduğu görülmektedir. En yüksek kişi başına düşen GSYİH ve en düşük kişi başına düşen GSYİH miktarı arasında yaklaşık 3,5 kat fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 1).

10'ar yıllık dönemlerde (1980-1990 ve 1990-2000) GSYİH büyüme oranları incelendiğinde, Hollanda, Danimarka, İrlanda ve Yunanistan'ın büyüme gösterdiği, diğer ülkelerde ise bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Lüksemburg'un son dönemine ait verilere ulaşamamış ve bir kıyaslama yapmak mümkün olmamışsa da, ilk 10 yıllık dönem baz alındığında, en yüksek büyüme oranının Lüksemburg'da gerçekleştiği gözlenmektedir (Tablo 2).

Ülkelerin üretim yapıları ile gelişmişlik düzeyleri arasında bir ilişkinin olması, GSYİH'nın tarım, hizmet ya da sanayi sektörlerinin birinden, ağırlıklı olarak elde edilmesi, o ülkenin ekonomik yapısını, dolayısıyla görece biçimde gelişmişlik düzeyi hakkında bir fikir vermektedir. Tarım sektöründen elde edilen gelirin en yüksek olduğu ülke Yunanistan iken, hizmet sektöründen elde edilen gelirin en yüksek olduğu ülke Belçika ve sanayi sektöründen elde edilen gelirin en yüksek olduğu ülkenin İrlanda olduğu görülmektedir (Tablo 3). Ülkelerin ekonomik yapısının, tarım ve sanayi sektöründen hizmet sektörüne doğru bir değişim göstermesi, söz konusu

ülkenin enformasyon toplumu dolayısıyla bilgiye dayalı bir ülke olarak nitelendirilmesine neden olmaktadır.

GSYİH'nın dağıtıldığı sektörler arasında eğitim için ayrılan oranlara bakıldığında ise, elde edilebilen veriler doğrultusunda eğitime en yüksek oranın, Danimarka'da ayrıldığı görülmektedir (Tablo 3).

1996 yılında üniversite mezunu nüfusun toplam nüfusa oranının ise, en yüksek Hollanda'da olduğu, aynı yıl için, üniversite mezunu nüfusun toplam nüfusa oranında, en düşük nüfusa Avusturya'nın sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Tablo 3).

Bilgi toplumu olmanın göstergelerinden biri olarak kabul edilen ölçütlerden bir diğeri, o ülkenin araştırma ve geliştirme çalışmaları için ayırdığı kaynak ve istihdam oranıdır. Buna göre elde edilebilen 1997 yılı verileri değerlendirildiğinde, GSYİH'dan Ar-Ge için en yüksek oranda kaynak ayıran ülkenin İsveç, en düşük oranı ayıran ülkenin ise Portekiz olduğu görülmektedir. Ar-Ge çalışanlarının kamuda çalışan toplam nüfusa oranının en yüksek olduğu ülke Hollanda iken, en düşük olduğu ülke İspanya'dır. Ancak OECD'nin hesaplamalarıyla elde edilen bu sonuçta, İspanya üniversitelerinde çalışan nüfusun, Ar-Ge'de çalışanlar kapsamı içinde değerlendirilmemiş olduğunu belirtmekte fayda vardır (Tablo 4).

Her 1 milyon kişi başına düşen bilimsel yayın üretimi verileri değerlendirildiğinde, 2000 yılında en yüksek sayının 939 ile İsveç'te ve en düşük bilimsel yayın üretiminin ise 151 ile Portekiz'de olduğu görülmektedir. AB genelinde, Lüksemburg'da üretilen bilimsel yayın sayısının hesaplamalara dahil edilmediği göz önüne alınarak yapılacak bir değerlendirmede ise her 1 milyon kişi başına 495 bilimsel yayın üretimi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Tablo 5).

15 yaş ve üstü nüfusun okuryazarlık durumu incelendiğinde, 2002 yılında AB ortalamasının % 98.5'inin okuryazar olduğu görülmektedir. En düşük okuryazar

nüfusa sahip ülkenin 1999 yılı verilerine göre, % 91.9 oranı ile Portekiz olduğu görülmektedir (Tablo 6).

Avrupa Birliğindeki enformasyon hizmetlerine yönelik yasal durumun değerlendirilmesi, ağırlıklı olarak 1998 yılında hazırlanan bir ankete, ülke temsilcilerinin verdiği cevaplardan elde edilen sonuçlar kullanılarak yapılmıştır. Çalışmamızda grafiklerle ifade edilen bu sonuçlara göre, enformasyona serbest erişimi yasal garanti altına alan ülkeler; Belçika, Fransa, İngiltere, Finlandiya ve İsveç'tir. Bu konuda bir yasaya sahip olan ancak yasanın yetersiz görüldüğü ifade edilen ülkeler ise; Almanya, Hollanda, İtalya, İspanya, Yunanistan ve Avusturya'dır. Lüksemburg, Danimarka, İrlanda ve Portekiz ise bu soruya cevap vermemiştir (Grafik 1).

Beklentileri karşılayacak bir kütüphane yasasının olması, yayınlanan pek çok çözüm sunma amacındaki belgenin omurgasını oluşturmasına ve öncelikli konusu olmasına rağmen, 1986 yılında AB üyesi olan Portekiz'in hala bir kütüphane yasasının olmaması dikkat çekicidir. Ankete, Almanya, Fransa, Hollanda ve Avusturya ise, ülkelerinde yasanın bazı boşluklar içerdiği ya da yasanın uygulanmadığı yönünde cevap vermiştir (Grafik 2).

Kütüphane yasasında, kütüphanenin amaç ve misyonunun tanımına yer veren ülkeler; Belçika, Danimarka, İtalya, İngiltere, Yunanistan ve Finlandiya'dır. Almanya'nın kütüphane yasasının, kütüphane amaç ve misyonunu tanımlamada yetersiz olduğu, İspanya ve Avusturya'da ise bu yönde çalışmaların sürmekte olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Grafik 3).

Kütüphane yasalarında yer alması beklenen kütüphane türlerine yönelik özel düzenlemelerin, beklentileri karşılayacak biçimde sadece Finlandiya'da olduğu, İngiltere ve İspanya'da ise bu yönde özel düzenlemelerin yer almadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu soruya cevap veren ülkeler arasında Almanya, Belçika, Fransa ve İtalya'da ise kütüphane türlerine yönelik özel düzenlemelerin, genel hükümler ya da kanuni düzenlemeler biçiminde yer aldığı görülmektedir (Grafik 4).

Profesyonel kütüphaneciler ve kütüphane personelinin gerektiği gibi yasal anlamda korunması için, personele yönelik düzenlemelerin kütüphane yasasına yansıtılmış olmasının gerekliliği üzerinde durulan çeşitli öneri taslaklarına, belgelere rağmen, bu yöndeki özel düzenlemeler, sadece Belçika, İtalya, Finlandiya ve Avusturya'nın kütüphane yasalarında yer almıştır. Yunanistan'da da benzer biçimde kütüphanecinin mesleki şart ve yeterliliklerinin tanımlandığı maddelere yer verilirken, Almanya'da ise bu yönde bir taslak geliştirilmekte olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Grafik 5).

Kütüphane personelinin eğitimi konusunda yasal düzenlemelere sahip olan ülkeler, Belçika, İtalya ve Avusturya'dır. İngiltere'nin kütüphane yasasında ise sürekli eğitime yönelik husus yer almamaktadır (Tablo 6)

Her tür kütüphane materyalinin derlenmesi konusunda hassasiyetle durulan tavsiye niteliğindeki çalışmalar referans alındığında, kitaplara yönelik bir derleme yasasına, Almanya, Fransa, İngiltere, Portekiz, Yunanistan, Finlandiya ve Avusturya'nın sahip olduğu, İtalya ve İspanya'daki derleme yasasının eksiklikleri bulunduğu, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Danimarka, İrlanda ve İsveç'in ise bu soruya cevap vermediği ya da geçersiz cevap verdiği sonucu çıkmaktadır. Derleme kopya sayıları da ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir (Grafik 7).

Grafik ve görsel-işitsel materyallere yönelik derleme yasasına sahip olan ülkeler ise, Almanya, Fransa ve Finlandiya'dır. Anketteki bu soruya cevap veren ülkelere İngiltere, Yunanistan ve Avusturya'da grafik, görsel-işitsel ve elektronik materyallere yönelik derleme yasasının bulunmadığı, elektronik materyallere yönelik yetersiz de olsa bir derleme yasasına sahip olan ülkelerin ise; Almanya, Fransa, İtalya, İspanya ve Finlandiya olduğu görülmektedir (Grafik 8, 9, 10).

Ulusal kütüphanelerin, ülkelere ait belgelerin toplanması, kataloglanması, kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması sorumluluğuyla beraber, var olması beklenen ulusal bibliyografyanın hazırlanması sorumluluğunun, bir yasal zorunluluk kapsamında ele alındığı ülkeler; Almanya, Fransa, İspanya, Finlandiya ve

Avusturya'dır. İtalya'da yasal zorunluluk kapsamında yetersizlikler sürmekte, İngiltere ve Yunanistan'da ise konunun yasal belgelerle zorunluluk kapsamında ele alınmadığı görülmektedir (Grafik 11).

Avrupa Birliği üyesi ülkelerde bilgisayar sayısı, dünyada olduğu gibi 1990'lardan 2000'lere büyük bir patlama yaşamıştır. Tüm AB'de 1990 yılında yaklaşık 26 bin olan bilgisayar sayısı, 2000 yılına gelindiğinde 108 binleri bulmuştur. İnternet bağlantı ve İnternet kullanıcı sayılarında da büyük bir artış yaşanmıştır. 2000 yılında Finlandiya'daki İnternet bağlantı sayısı diğer ülkelere göre en az iki katına ulaşmıştır. Yunanistan, Portekiz ve İspanya ise en az İnternet bağlantısına sahip ülkeler olmuştur. Cep telefonu aboneliği de bir başka gösterge olarak ele alındığında, her 10 kişiye düşen cep telefonu sayısında Lüksemburg'un birinci sırada olduğu görülmektedir (Tablo7, Tablo 9).

Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki halk kütüphanesi hizmet noktaları sayısı (merkez, şube ve gezici halk kütüphaneleri) ve bu kütüphanelerde verilen enformasyon hizmetlerinin, ülkelerin diğer alt yapı unsurlarıyla paralellik taşıdığı görülmektedir. Diğer alt yapı göstergelerinden ortaya çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde, bir bilgi toplumu olma özelliğinden henüz uzak görünen Portekiz'deki her 100 bin kişiye yaklaşık 3 halk kütüphanesi düştüğü ve bunun Avrupa Birliği üyesi ülkeleri arasındaki en düşük sayı olduğu tespit edilmektedir. Buna karşın, Avusturya'da her 100 bin kişiye düşen halk kütüphanesi sayısının ortalama 23 ve Finlandiya'da 22 olduğu belirlenmiştir. Avrupa Birliği genelinde 2000 yılı verilerine göre halk kütüphanesi sayısı, İrlanda dışındaki ülkeler toplamına bakıldığında ortalama 42 bin iken, Avrupa Birliği toplamında halk kütüphanelerinde çalışan kütüphaneci sayısı ortalama 47 bin olmuştur. AB halk kütüphanelerinde (İrlanda hariç) kütüphanecilerle birlikte toplam çalışan sayısı, 2000 yılında ortalama 118 bin olmuştur (Tablo 10, Tablo 11, Tablo 12). Her 100 bin kişiye düşen yaklaşık 43 kütüphaneci sayısı ile Danimarka sıralamada en üstte yer alırken, Lüksemburg'da her 100 bin kişiye yaklaşık 5 kütüphaneci düşmektedir. Toplam nüfusunun 2001 yılında yaklaşık 377 milyon olduğu Avrupa Birliğinde, her 100 bin kişi başına düşen kütüphaneci sayısı yaklaşık 16 olarak hesaplanmıştır (Tablo 13).

Avrupa Birliği içinde halk kütüphanesi harcamaları ve bu harcamalar içinde toplam personel giderleri için en fazla kaynak ayıran ülkeler, 2000 yılında sırasıyla İngiltere, Fransa, İtalya ve Almanya olmuştur (Tablo 14). Ancak halk kütüphanelerinin personel başına yaptıkları harcamalara bakıldığında 2000 yılında ortalama 38 bin euro ile Lüksemburg ve Danimarka'nın en fazla harcamayı yapan ülkeler, ortalama 9 bin euro ile Portekiz'in en düşük harcamayı yapan ülke olduğu görülmektedir (Tablo 15). Avrupa Birliğinde 1000 kişiye düşen toplam halk kütüphanesi harcamalarının 2000 yılında en yüksek, ortalama 62 bin euro ile Danimarka ve en düşük, yaklaşık 2 bin euro ile Portekiz tarafından yapıldığı görülmektedir (Tablo 17).

Koleksiyonunda en fazla kitap ve ciltli dergi bulunan halk kütüphanelerine sahip olan ülke, 2000 yılı verilerine göre Fransa iken, en az sayıya sahip ülke Lüksemburg olarak hesaplanmıştır (Tablo 18).

Avrupa Birliği halk kütüphanelerinde çalışan her bir kütüphaneci başına en fazla kullanıcı sayısının düştüğü ülke yaklaşık 5 bin ile İngiltere, en az kullanıcı sayısı ise 811 ile Danimarka'dır. Danimarka'da kullanıcı başına düşen ödünç alınan materyal sayısı ise 2000 yılında 39 iken, Portekiz'de yaklaşık 1 olarak hesaplanmıştır (Tablo 19, Tablo 20).

7.3. TÜRKİYE'NİN KALKINMA PLANLARI VE ENFORMASYON HİZMETLERİ

Avrupa Birliğinde durum böyleyken, Türkiye de 1959 yılında başlayan Avrupa Birliğine üyelik serüveninde pek çok radikal çalışma içine girmiştir. Bu çalışmalar arasında en önemlilerinden biri ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda gerçekleştirilecek ulusal kalkınmanın, devlet tarafından düzenlenip yürütülmesi amacıyla, 5 yıllık hazırlanmaya başlayan kalkınma planları olmuştur. İlki 1963 yılında hazırlanan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, ülkenin her alana yönelik hedeflerinin yanı sıra enformasyon hizmetleri ve dolayısıyla kütüphanelerine yönelik

olarak da ihtiyaçlarının neler olduğunun ve alınacak tedbirlerin ortaya konduğu görülmektedir. Bu çerçevede, eğitimin temel bileğeni olarak görülen kütüphanelerin gerek yurtiçindeki dağılımı, gerekse koleksiyonlarının bilimsel yayınlarla zenginleştirilmesi ve bunlara toplumun her kesiminin ulaşabilmesi temelinde tüm tedbirlerin alınacağı ifade edilmiştir. 1968-1972 yıllarına ait hedeflerin yer aldığı İkinci beş Yıllık Kalkınma Planı ise Türk kültürünün geliştirilmesi, bu alanda yeni eserlerin ortaya konmasına odaklanırken, kültür mirasının korunmasına yardım edecek kuruluşların devlet tarafından desteklenmesine yönelik tedbirlerin alınacağına yer vermiştir. Kültür faaliyetlerinin yayılması ve yaşatılmasını sağlamak üzere gezici kütüphane sayısının artırılması ve değerli yayınların korunmasını sağlayacak mevzuatın hazırlanmasının gerekliliği üzerinde durulmuş ve kurum kütüphaneleri, özellikle niversite kütüphanelerinin araştırma faaliyetlerini destekleyici nitelikleri vurgulanarak, kütüphanecilere yönelik personel politikası geliştirileceği ifade edilmiştir. 1973-1977 yıllarını kapsayan nc Beş Yıllık Kalkınma Planı ise önceki planlardan farklı olarak, ortaya koyduğu tüm hedeflerinin AET'ye (AB) tam ye olma yolundaki kararlılığını yansıması bakımından önemli görünmektedir. Birinci ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında, Türkiye'nin enformasyon hizmetlerine yönelik olarak ortaya koyduğu hedeflerinin, gelişme ve kalkınma çabalarına yansıması doğrultusunda, söylem düzeyinde kaldığı görülmektedir.

nc Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan, yurt içi bilgi potansiyelinin saptanması, izlenmesi ve depolanması konusunda önlemler alınması önerisinin yaşama geçirilemediği, Dördüncü Planda da aynı Şekilde neri olarak yer aldığı, ancak ulusal bilgi akımını düzenleyecek bir enformasyon ve dokümantasyon merkezinin geliştirilmesi konusunda önemli gelişmelerin oluştuğuna yer verilmektedir. nc Planda yer alan boş zamanları değerlendirmede, okul çağından başlayarak sanat ve kültür faaliyetlerine yönlendirme anlayışının yerleştirilmesi konusunda ciddi adımların atılmadığı görülmektedir. Aynı Şekilde Milli Kütüphanenin modern kütüphaneciliğin gereklerine uygun bir statüye kavuşturulması için gerekenlerin yapılmadığı ve kültürle ilgili kanun tasarıları, mevzuat ve yönetmeliklerin gözden geçirilerek günün ihtiyaçlarına uygun düzenlenmesinde gerekli adımların atılmadığı ortadadır. Kültür faaliyetleri ve bu

faaliyetleri yürüten kurumların, ortak bir kültür politikası içinde yer almaları hedefi de gerçekleştirilmeyen hedefler arasındadır.

1979-1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda kütüphanecilik hizmetlerinin, temel politikalar arasında yer alarak, yalnızca kitap koruma ve isteyene verme biçimindeki hizmet anlayışından kurtarılarak, okumayı özendirici ve yaygınlaştırıcı bir hizmet biçimine dönüştürüleceği ve yerel yönetimlerin kültür faaliyetlerinden biri olarak kütüphaneler konusunda etkin olmalarının sağlanacağı ifadeleri, uygulamaya geçirilemeyen önlemler arasında yer almıştır. Üçüncü Planda da yer bulan bir kültür politikası oluşturulması önerisi, Dördüncü Planda, Türk kültürünü gerçek boyutları ve yaratıcılık yönü ile tanıyacak dışa dönük bir politika oluşturulması biçiminde yer almıştır. Anadolu ve Türk uygarlıklarına ilişkin yazma ve basma eserlerin bir merkezde toplanması amacıyla bir ulusal kültür arşivinin oluşturulması, aynı planda yer alan öneriler arasındadır. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, tüm bu önerilere yönelik gerekli mali, idari ve hukuki önlemlerin alınacağına yer verilmiştir.

1990-1994 yıllarını kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Avrupa Topluluğuna uyum çalışmalarının hızlandırılması vurgulanırken, kütüphanelerin, okuma zevki ve alışkanlığının kazandırılacağı kurumlar olarak ele alınıp, eğitim ve araştırma-geliştirme çalışmalarındaki işlevlerinin göz ardı edildiği görülmektedir. Bilgi toplumu olma koşullarının yerine getirilmesinde, gelişmiş ülkelerle arasındaki bilgi açığının kapatılması, bunun için de gelişmiş ülkelerdeki bilimsel etkinliklerin izlenmesi, bilgi ağlarına bağlanması ve yurt dışındaki bilim adamlarından yararlanılması yöntemlerinin izleneceği üzerinde durulmuştur. Aynı şekilde kütüphanelerin, bilimsel çalışmalara ve diğer araştırma etkinliklerine olan katkısı göz ardı edilmiştir.

Bilgi üreten, derleyen ve bunları kullanıma sunan bir yapının oluşturulması üzerinde durulan 1996-2000 yıllarına ait hedeflerin yer aldığı Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise bilgi ağlarının kullanılması ve yaygınlaştırılmasını sağlayacak mevzuat düzenlemelerinin yapılacağı ifadesi, uygulanmayan önlemler

arasında yer almıştır. 1996-2000 yıllarını kapsayan Yedinci Plan, AB Çerçeve Programlarına katılmaya yönelik önlemlerin alınacağı ifadesine yer vermiştir. Ancak katılım, Plan dönemi içerisinde gerçekleşmemiştir. Bilgi alt yapısının güçlendirilmesi amacıyla ‘Ulusal Bilgi Sistemleri ve İstatistik Alt Yapısı Geliştirme Projesi’ bu dönemde tamamlanamamış, ancak alt projelerinden ‘Veri Envanteri ve Bilgi Gereksinimi Saptama Alt Projesi’ tamamlanabilmiştir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda yayıncılığın gelişmesi ve telif haklarının desteklenmesini sağlayacak değişiklik, 4630 sayılı Kanun ile gerçekleştirilmiş, ancak fikri mülkiyet hakları alanında uzmanlaşmış bir kurumsal yapı oluşturulamamıştır.

2001-2005 yıllarına yönelik hedeflerin ortaya konduğu Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, bilişim teknolojileri ve ulusal bilgi birikiminin denetim altına alınması ve içerik yönetimine ilişkin konulara odaklanmıştır. Halen bilgi teknolojileri, bilgi kaynakları, bilgi sistemleri ve bilgi hizmetlerinin etkin ve verimli yönetimiyle ilgili stratejileri içeren bir ulusal bilgi politikasının olmadığı belirtilmiştir. Planda, Ar-Ge çalışmalarını destekleyen ve içerik üretimi ve yönetiminin sorumluluğunu taşıyan kütüphanelerin, arşiv, müze ve diğer kurumların, bilgi teknolojisinin ürünleriyle yeterince donatılamamış olduğu ifade edilmektedir.

Ülkemizdeki bilgi okuryazarlığı düzeyinin düşük olmasının enformasyon hizmetleri ve içerikle ilgili en önemli sorunlardan biri olduğu, telif hakları alanında etkin bir hukuki yapı kurulması ihtiyacının sürmekte olduğunun yer aldığı Planda, enformasyon hizmetleri alt yapısının kurulmasını üstlenecek ve ulusal enformasyon hizmetlerini koordine edecek bir koordinasyon kurumunun oluşturulması gerekliliğine yer verilmiştir.

Kalkınma planlarında ortaya konan hedeflerin enformasyon hizmetlerinde Avrupa Birliğine uyum çalışmalarıyla sürmekte olduğu, ancak yapısal değişikliklerin henüz gerçekleşmediği görülmektedir. 2001 yılında Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı yayınlanmış, pek çok alanda kısa, orta ve uzun vadeli hedefler ortaya konarak, mevcut durum, AB müktesebatı ile karşılaştırılmıştır. Bu süreçte, Türkiye’nin bilgi toplumu olması yönünde yapılacak

çalışmaları düzenlemek amacıyla e-Türkiye Girişimi başlatılmış, AB'nin eğitimle ilgili programlarına katılmıştır. Bu girişim kapsamında oluşturulan çalışma gruplarından, Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu pek çok hedef belirlemiş, ancak bu hedeflerden çoğu, kağıt üzerinde kalmaktan öteye geçememiştir. e-Dönüşüm Türkiye Projesi adını alarak, 2004 yılının hedef süre olarak belirlendiği e-Türkiye Eylem Planı, bir Kısa Dönem Eylem Planı Taslağı hazırlamıştır. Ancak 20 Mayıs 2003 tarihinde kamuoyuna açıklanan bu Taslakta, enformasyon hizmeti sunan kurumlar olarak bilgi ve belge merkezlerine yönelik hedef ve planlara yer verilmemiş olması dikkat çekicidir. Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu'nun da 19 Haziran 2002 tarihli Rapor Taslağında önerdiği projeler arasında yer verdiği PULMAN Projesi, Türk Kütüphaneciler Derneği'nin koordinatörlüğünde, AB PULMAN-XT olarak adlandırılan yeni oluşumun içinde Türkiye'nin de yer almasıyla başlatılmıştır. Öncelikle İstanbul, Ankara ve İzmir İl Halk Kütüphanelerinin pilot kütüphane olarak belirlendiği proje, özellikle halk kütüphanelerinin otomasyona geçiş ve bu doğrultuda personelin eğitime yönelik bir model oluşturma amacını taşımaktadır.

7.4. TÜRKİYE'NİN ALT YAPI GÖSTERGELERİ VE HALK KÜTÜPHANELERİ

Nüfus artışının, yükselme grafiği çizdiği Türkiye'de, GSYİH 1991 yılında yaklaşık 147 milyar dolar iken, 1997 yılında ortalama 195 milyar dolara yükselmiş, 1999 yılına kadar artmaya devam etmiştir. Ancak 1999 yılında yaklaşık 191 milyar dolar olan ülkenin GSYİH'sinin 2000 yılında yeniden artarak ortalama 199 milyar dolara ulaştığı, fakat 2001 yılında ciddi bir düşüş göstererek yaklaşık 148 milyar dolara gerilediği görülmüştür. Dolayısıyla kişi başına düşen GSYİH'nin da aynı istikrarsızlık içinde olması, 2000 yılında 3.080 dolar iken, 2001 yılında 2.540 dolara gerilemesi söz konusu olmuştur (Tablo 22). 2000 yılında Türkiye GSYİH'sinin % 57'sinin hizmet sektöründen, % 28'inin sanayi ve % 15'inin tarım sektöründen elde edilmesi, ülkenin üretim yapısına dair fikir vermekle birlikte üretim yapısının bilgiye dayalı bir gelişim içinde olduğunun göstergesi olamamaktadır (Tablo 23).

Türkiye’de, eğitim, Ar-Ge, bilimsel çalışmalar, enformasyon hizmetleri ve enformasyon teknolojilerinin yanı sıra herhangi bir eğitim gerektirmeyen işlerin de hizmet sektöründe değerlendiriliyor olması, üretim yapısı ile bilgi toplumu olma perspektifinden bir değerlendirme yapılırken objektif bir değerlendirmeyi mümkün kılamamaktadır.

Türkiye’nin GSYİH’sından eğitime ayırdığı oran, 1995 yılında % 2 iken, 1999 yılında % 4’e yükselmiş, ancak 2000 yılında % 3’e gerilemiştir. GSYİH’den Ar-Ge çalışmaları için ayrılan kaynak ise 1991 yılında % 0.38’e düşmüştür. Ancak sonraki yıllarda Ar-Ge için ayrılan kaynak oranı artmaya başlamış ve 2000 yılında % 0.64’e ulaşmıştır. Ar-Ge’de çalışan personel sayısı sürekli artmakla birlikte, son yıllarda kişi başına düşen Ar-Ge harcamalarında da gözle görülür bir artış yaşanmaktadır (Tablo 24). 2000 yılında nüfusunun % 87’sinin okuryazar olduğu Türkiye’de üretilen bilimsel yayın sayısına bakıldığında, her 1 milyon kişiye, 2000 yılında 41 yayın düştüğü görülmektedir (Tablo 25, Tablo 26).

Ülkemizdeki enformasyon hizmetleriyle ilgili yasal duruma bakıldığında, öncelikle düşünce, okuma, bilgi edinme, ifade ve yayma gibi temel özgürlüklerin hala tam olarak sağlanamadığı görülmektedir. Hemen her Anayasa değişikliğinde yapılmış önemli değişikliklere rağmen bu konuda tartışmalar halen sürmektedir. Bilgi edinme özgürlüğü açısından temel sorumlulukları olan bilgi merkezlerine yönelik bir yasaya sahip olmayan ülkemizde, kütüphanelerin amaç ve misyonlarını belirleyen yönetmelikler mevcuttur. Üniversite, okul ve halk kütüphaneleri türlerine yönelik özel düzenlemeler, yönetmelikler biçiminde varlığını korumaktadır. 1934 tarihli Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu ile ülkede yayımlanan tüm yazı ve resimlerin belirli kütüphanelerde toplanması amaçlanmıştır. Ancak Kanun’un günün ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak kaldığı görülmektedir. Kanun’un görsel-işitsel materyaller ve elektronik materyalleri de kapsayacak biçimde geliştirilmesi gerekmektedir. Derleme Kanunu’na göre derlenen tüm materyalin, bir ulusal bibliyografya hazırlanarak duyurulması konusu yasal garanti altına alınmış, ancak birtakım aksaklıklar halen giderilemediğinden, bibliyografya çalışmasının güncel olarak yürütülememesi söz konusudur.

Teknoloji yatırımlarının önem kazandığı günümüzde, Türkiye, İnternete bağlandığı 1993 yılından 2001 yılına kadar bilgisayar ve İnternet kullanımı sayılarında ciddi artış yaşanmıştır. Her 1000 kişi başına düşen bilgisayar sayısı 1993 yılında 11 iken, 2001 yılında 41 olarak, yaklaşık % 273 artış oranına sahip olmuştur. 1995 yılında 50 bin olan İnternet kullanıcısı, 2000 yılında 2 milyon olmuştur (Tablo 27).

İletişim sektörünün unsurlarından biri olan telefon sektöründe de önemli yatırımlar yapıldığı, 1995 yılında 437 bin cep telefonu abone sayısının 2000 yılında 16 milyon sınırlarını aşmakta olduğu, sabit telefon hattı sayısının da 2000 yılında 18 milyonu geçtiği görülmektedir (Tablo 28).

2003 yılında Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne bağlı 1437 halk kütüphanesine sahip olan Türkiye’de 65 adet gezici kütüphane ve 60 adet bağımsız çocuk kütüphanesi bulunmaktadır. Bilgi teknolojisinin doğrudan etkilemesi beklenen kurumlardan, kütüphaneler arasında, 1437 halk kütüphanesinden 2003 yılında sadece 22 tanesinin İnternete bağlı olması oldukça düşündürücüdür. Halk kütüphanelerinin bağlı olduğu Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün bütçesinden, 2000 yılında, Türkiye’de yaşayan her 1000 kişiye düşen payın ise 365 euroya karşılık gelmekte olduğu görülmektedir.

Halk kütüphanelerinin sahip olduğu kitap ve süreli yayın abonelik sayıları, 1998-2002 yılları arasında sürekli artarken, kitap artış oranları, bir önceki yılın artış oranlarına göre azalarak artmaya devam etmiştir. 1999 yılında % 2.86, 2000 yılında % 2.09, 2001 yılında 1.71 ve 2002 yılında % 0.2 oranında artmıştır. Oysa İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda, Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne bağlı kütüphanelerin kitap satın alma imkanlarının her yıl % 15 oranında artırılacağı ifadesine yer verilmiştir. Ödünç verme istatistiklerine göre ise, halk kütüphanelerinden ödünç verilen kitap sayısı 2002 yılında yaklaşık 4.5 milyona ulaşırken, gezici kütüphanelerden ödünç verilen kitap sayısında önceki yıllara göre bir düşüş yaşanmış ve yaklaşık 387 bin kitap ödünç verilmiştir. Halk kütüphanelerine üye olanların sayısı, 1998-2000 yılları arasında azalırken, 2001 ve 2002 yıllarında yeniden artmaya

başlamış ve 2002 yılında yaklaşık 422 bin olmuştur. Gezici kütüphanelere üye olanların sayısında ise daha çarpıcı bir düşüş yaşanmış, 1998 yılında ortalama 62 bin olan üye sayısı, 1999 yılında yaklaşık 38 bin, 2000 yılında yaklaşık 35 bin, 2001 yılında yaklaşık 41 bin, 2002 yılında yaklaşık 38 bin rakamına ulaşmıştır. Halk kütüphanelerinde çalışan toplam 2846 personelden yalnızca 297'si kütüphanecidir. Toplam 448 olan kütüphaneci kadrosununun 151'i boştur. Bunun önemli nedenleri istihdam ve ücret politikasındaki yetersizlikler olarak görülmektedir.

7.5. AB VE TÜRKİYE’NİN ALT YAPI GÖSTERGELERİ İLE HALK KÜTÜPHANELERİNE İLİŞKİN GÖSTERGELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Enformasyonun üretilmesi ve kullanılması ölçüğünde uluslararası pazardan pay alan ülkelerin pazar payları, sahip oldukları enformasyon, onun üretim ve kullanım düzeyi ile doğrudan ilişkilidir. Günümüzde ülkelerin gelişmişlik ölçütü, enformasyona dayalı üretimle ölçülür olduğundan, kullanımı artan enformasyon, ülkelerin üretim yapısını da değiştirmiştir. AB’de hizmet sektörünün GSYİH’ya katkısı % 68.3 oranında gerçekleşirken, Türkiye’de %57 oranında gerçekleşmektedir (Tablo 3; Tablo 23). Ancak eğitim ve bilimsel araştırmalarla birlikte, herhangi bir eğitim gerektirmeyen işlerin de bu sektörde değerlendirilmesi, hizmet sektörünün GSYİH’ya katkısını ölçmede yanıltıcı olmaktadır.

2000 yılında kişi başına düşen GSYİH, Avrupa Birliğinde 28.933 dolar iken, Türkiye’de aynı yıl 3.080 dolar olmuştur (Tablo 1; Tablo 22). 1997 yılında Avrupa Birliğinde, Ar-Ge için ayrılan oran yaklaşık % 1.9 iken, Türkiye’de yaklaşık % 0.5 olmuştur (Tablo 4; Tablo 24). 2000 yılında üretilen bilimsel yayın sayısı, Avrupa Birliğinde her 1 milyon kişi başına 495 olurken, Türkiye’de aynı yıl sadece 41 olmuştur (Tablo 5; Tablo 26). 15 yaş ve üstü nüfusun okuryazarlık durumu incelendiğinde ise Avrupa Birliğinde 2002 yılında % 98.5 iken, Türkiye’de 6 yaş ve üstü nüfusun okuryazarlık oranınının 2000 yılında % 87 olduğu görülmüştür (Tablo 6; Tablo 25).

AB üyesi ülkelerin hemen hemen tamamında bir kütüphane yasası vardır. Kütüphane yasası olmayan tek ülke Portekiz'dir (Grafik 2). Türkiye de bir kütüphane yasasına sahip değildir. Buna karşın, Türkiye'de 'Halk Kütüphaneleri Görev ve Çalışma Yönetmeliği', 'Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği', 'Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği' ve 'Yükseköğretim Üst Kuruluşları ile Yükseköğretim Kurumlarının İdari Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname' ile kütüphanelere yönelik yasal düzenlemeler nispeten mümkün kılınmıştır.

Kütüphane personelinin görev ve sorumluluklarına yönelik özel düzenlemeler, AB üyesi ülkelerde, ülkeden ülkeye farklılıklar göstermekle beraber, Belçika, İtalya, Finlandiya ve Avusturya mevzuatında yer almaktadır (Grafik 5). Türk mevzuatında da benzer düzenlemeler mevcuttur.

Bilgi-belge üretimi ve saklanması ile bunlardan yararlanılması söz konusu olduğunda, üretilen bilgi-belgenin kontrol altına alınmasında 'derleme yasaları' ve 'bibliyografik denetim' gündeme gelmektedir. AB ülkelerindeki derleme yasası ile ilgili durumun ülkeler arasında farklılıklar gösterdiği (Grafik 7, 8, 9, 10), örneğin İngiltere, Yunanistan ve Avusturya'da grafik, görsel-işitsel ve elektronik materyallere yönelik bir derleme yasasının olmadığı görülmektedir. Türkiye'de var olan derleme yasası ise günün ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Bilgi kayıt ortamlarının değişmesi, gereksinimlerin de değişmesine neden olmuştur. Bu kapsamda Türkiye'de yeni bir derleme yasasına ihtiyaç duyulmaktadır. Herşeyden önce, yürürlükteki *Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu* ile, yeni bilgi-kayıt ortamlarına ulaşmak, ya da Kanun'un öngördüğü ürünleri derlemek mümkün olamamaktadır. Bu durum, ülkenin kültür ve bilgi birikiminin bir bölümünün kontrol dışı kalmasına yol açtığı gibi ulusal bibliyografyanın güvenilirliğini de etkilemektedir. Ulusal bir bibliyografya hazırlanmasının, her AB üyesi ülkede yasal bir zorunluluk taşımadığı (Grafik 11) görülmektedir. AB üyesi ülkeler arasında sadece Almanya, Fransa, İspanya, Finlandiya ve Avusturya'da yasal zorunluluk söz konusu olduğu halde diğer ülkelerde böyle bir zorunluluk yasal belgelerde yer almamaktadır. Türkiye'deki duruma bakılacak olursa, her ne kadar uygulamada yetersizlikleri olsa da, ulusal bibliyografya hazırlanması, *Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu* içerisinde ifade edilmektedir.

AB üyesi ülkelerde toplam Internet kullanıcılarının sayısı 2000 yılında 89.7 milyon iken, Türkiye’de 2000 yılında 2 milyon olmuştur (Tablo 7; Tablo 27).

2003 yılında Türkiye’deki halk kütüphanesi (1437) sayısına en yakın sayıda halk kütüphanesine (1574) sahip olan Belçika’da, Internet bağlantı sayısının 1977 olduğu görülmektedir. Belçika, gezici kütüphaneler dışında, 1437 halk kütüphanesi olan ve sadece 22 kütüphanesinin Internet bağlantısına sahip olduğu Türkiye’den yaklaşık 90 kat fazla Internet bağlantısına sahiptir. Türkiye’ye ve diğer AB ülkelerine göre en az (15) halk kütüphanesi hizmet noktası olan Lüksemburg’daki, Internet bağlantısına sahip halk kütüphaneleri dikkate alındığında, Türkiye’deki halk kütüphanesi Internet bağlantı sayısının yaklaşık 4 katı olduğu görülmektedir. Türkiye’den yaklaşık 8 kat fazla halk kütüphanesine ve AB içinde en yüksek halk kütüphanesi sayısına (11.332) sahip olan Almanya, Internet bağlantısına sahip halk kütüphanesi sayısında Türkiye’nin yaklaşık 657 katıdır (Tablo 10; Tablo 29).

2000 yılında her 100 bin kişiye düşen halk kütüphanesi hizmet noktalarının sayısı Avusturya’da 23.1, Finlandiya’da 22, İsveç’te 18 ve AB üyesi ülkeler arasında her 100 bin kişiye düşen halk kütüphanesi hizmet noktası sayısının en düşük olduğu Portekiz’de 2.8 olarak hesaplanırken, Türkiye’de 2000 yılında her 100 bin kişiye yaklaşık 2.2 halk kütüphanesi düştüğü görülmektedir. Her 100 bin kişiye düşen halk kütüphanesi sayısı AB’de ortalama 12.5 olarak hesaplanmıştır (Tablo 11; Tablo 29).

Halk kütüphanelerinde çalışan kütüphaneci sayısı 2000 yılında 8337 olan Almanya, AB ülkeleri arasında en fazla halk kütüphanecisi sayısına, kütüphaneci sayısının 20 olduğu Lüksemburg ise en az halk kütüphanecisi sayısına sahip olan ülkedir. Ancak her 100 bin kişiye düşen kütüphaneci sayıları değerlendirildiğinde Finlandiya’nın 28.9 ile en fazla kütüphaneci sayısına, Lüksemburg’un 4.6 ile en az kütüphaneci sayısına sahip olduğu görülmektedir. Türkiye’deki durumla bir karşılaştırma yapılacak olursa, 2003 yılında 297 kütüphanecinin çalıştığı halk kütüphanelerinde her 100 bin kişiye düşen kütüphaneci sayısı 0.44 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda Türkiye’de 1 kütüphanecinin hizmet verdiği nüfusun büyüklüğü ortalama 100.000 iken, AB ülkeleri içinde en fazla nüfusa hizmet veren Lüksemburg’daki 1 kütüphanecinin hizmet verdiği nüfusun büyüklüğü 21.882 olmaktadır (Tablo 12; Tablo 13; Bkz. s. 150).

Toplam nüfusun 2000 yılında 376.457.000 olduğu AB’de, her 1000 kişiye düşen ortalama halk kütüphanesi harcamaları 19.418 euro olarak hesaplanmıştır. Türkiye nüfusunun 65.300.000 olduğu 2000 yılında, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü bütçesinden her 1000 kişiye düşen payın 365 euroya karşılık geldiği hesaplanmıştır. Türkiye’de her 1000 kişiye düşen halk kütüphanesi harcamalarının, AB ülkeleri içinde toplam halk kütüphanesi harcamalarından her 1000 kişiye en az payın düştüğü Portekiz’den dahi 5 kat düşük olduğu görülmektedir (Tablo 17; Bkz. s. 151).

Halk kütüphanelerinin güncel süreli yayın abonelik sayısı, 2000 yılında AB toplamında 1.964.000 iken, Türkiye’deki halk kütüphanelerinin güncel süreli yayın abonelik sayısı 118 olmuştur. Türkiye’deki halk kütüphanelerinin süreli yayın aboneliği, her 1 milyon kişi için 1.8 abonelik olurken, AB’deki halk kütüphanelerinin toplam süreli yayın aboneliği, her 1 milyon kişi için 5.217 olarak hesaplanmıştır (Tablo 19; Tablo 30; Tablo 1; Tablo 22).

AB’deki halk kütüphanesi üye sayısı 2000 yılında 98.338.000 iken, Türkiye’de halk kütüphanesi üye sayısı 421.700 olmuştur. AB ortalamasında nüfusun yaklaşık % 26’sı, Türkiye’de ise nüfusun % 0.64’ü halk kütüphanelerine üyedir (Tablo 19; Tablo 34).

AB’de ödünç verilen materyal sayısı 2000 yılında 1.812.877.000 iken her üye başına ortalama 18 adet materyal düşmekte, Türkiye’de ise 4.429.871 üye sayısına sahip olan halk kütüphanelerinde, üye başına yaklaşık 11 adet kitap düşmektedir (Tablo 19; Tablo 20; Tablo 33; Tablo 34).

SONUÇ VE ÖNERİLER

BÖLÜM 8

Avrupa Birliğine üye olmayı hedefleyen Türkiye'nin, her alanda olduğu gibi enformasyon hizmetleri alanında da Avrupa Birliğinin beklentilerini bilmek ve bu doğrultuda politikalar geliştirmek zorunluluğu bulunmaktadır. Bu çerçevede çalışmamız, Türkiye'deki bilgi ve belge merkezlerinin yapılanması ve sundukları enformasyon hizmetlerinin Avrupa Birliğine uyumlu hale getirilmesine katkıda bulunmak üzere öneriler geliştirmek amacı taşımaktadır. Bu doğrultuda; Avrupa Birliğinde enformasyon sektörüne yönelik çalışmalarda bulunan kurum ve kuruluşların, enformasyon hizmetlerine yönelik görüş ve beklentileri ortaya konmuş, bu görüş ve önerilerin Avrupa Birliği üyesi ülkelerde ne düzeyde yaşama geçirilmiş olduğu, ülkelerin alt yapı göstergeleri ile birlikte halk kütüphanelerinin yapılanması örneği ışığında incelenmiş, Türkiye'de hükümetlerin, enformasyon hizmetlerine yönelik öngörü ve hedefleri saptanmış, ülkenin alt yapı göstergeleri ve halk kütüphanelerinin yapılanması doğrultusunda, AB üyesi ülkelerle Türkiye arasındaki benzerlik ve farklılıkların boyutları incelenmiştir.

Türkiye'nin 1959 yılında başlayan Avrupa Birliği üyelik süreci kapsamında, ülkenin enformasyon hizmetlerine yönelik yaptığı çalışmalar ve mevcut koşulları, Avrupa Birliğinin beklentileri doğrultusunda sorgulanmış ve halk kütüphanelerine yönelik uygulamalar ışığında sınanarak, Türkiye'nin enformasyon hizmetleri açısından içinde bulunduğu durum ortaya konmuştur.

'Türkiye, bilgi ve belge hizmetleri açısından Avrupa Birliği ile bütünleşmeye hazır mıdır?', biçiminde ifade edilen araştırma problemimize bağlı olarak; 'Türkiye bilgi ve belge hizmetleri açısından AB ile bütünleşmeye, hükümetlerin ileriye yönelik niyetlerinin ne olduğunu açıklayan kalkınma planlarında yer alan ifadeler itibariyle hazır, ancak uygulamalar itibariyle hazır değildir' biçiminde kurulan hipotezimiz kanıtlanmıştır. Ülkemizdeki bilgi ve belge hizmetleri ile kütüphanelere yönelik, her

dönem değişen ihtiyaç ve beklentilerin, ülkenin 5 yıllık dönemler için hazırladığı hedef ve önceliklerini belirlediği kalkınma planlarına yansıtılmasına karşın, uygulamaya yansıtılmamış olması, Türkiye'nin bu alandaki yetersizliklerinin başında gelmektedir. Enformasyon hizmetlerine yönelik belirlenmeye çalışılan politikaların, enformasyon hizmetlerinde işbirliği ve gelişmeye ivme kazandıramadığı, uygulamaların etkinlik ve süreklilik kazanamadığı görülmektedir. Benzer şekilde, öneri ya da planların yaşama geçirilememesi durumu, pek çok Avrupa Birliği üyesi ülkenin de karşı karşıya kaldığı bir sorun olmaktadır. Günümüzde Avrupa Birliğinin gelişmişlik düzeyleri aynı olmayan 15 üye ülkeden oluşması gerçeği, yakın bir gelecekte bünyesine almayı düşündüğü aday ülkelerin de Avrupa Birliği ülkelerinin gerisinde olması, bütünleşmenin önünde bir engel teşkil etmemektedir. Unutulmaması gereken, bütünleşmiş bir Avrupa yaratılması idealiyle, homojen bir yapı kurulmaya çalışılmakta ve Türkiye'den de bu yapının içinde kendine düşen görevleri yerine getirmesinin beklenmekte olduğudur.

Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olma çabaları doğrultusunda öncelikle ulusal politikalarını en kısa sürede belirlemesi ve hayata geçirmesi gerekmektedir. Bu amaçla bir eylem planı hazırlaması ve aralarında organik bağlar olan özel ve kamu kurumları arasında eşgüdümü sağlayıcı yapısal değişiklikleri gerçekleştirerek yasal ve finansal destek mekanizmalarını kurması beklenmektedir. Enformasyon alt yapısı oluşturulurken, enformasyon hizmetlerini ön plana çıkaracak stratejilerin kurulması ve geliştirilmesine yönelik ciddi tedbirlerin alınması ve kütüphane yatırımlarının artırılması ve desteklenmesi gerekmektedir.

AB müktesebatına uyum konusunda Türkiye'nin, enformasyon hizmetlerine yönelik mevcut durumunun yanı sıra yetersizliklerinin ortaya konmaya çalışıldığı bu araştırmada, AB ülkelerindeki uygulamalar doğrultusunda bir değerlendirme yapılmıştır. Ülkemizin kültürel, sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeyi ile kalkınma planları ve Ulusal Program'da ortaya koyduğu kısa, orta ve uzun vadede gerçekleştirmesi gereken hedefler, ülkemizin enformasyon hizmetleriyle ilişkilendirilmiş ve temel öneriler şu şekilde ortaya konmuştur:

- *Enformasyon hizmetlerine yönelik mevzuatta gerekli değişiklikler yapılmalıdır:* Bilgi Merkezleri ve Hizmetleri Yasası', 'Bilgi Edinme Yasası', 'Halk Kütüphaneleri Yasası', 'Bilgi Personeli Yasası' hazırlanmalı, 'Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu', 'Milli Kütüphane Kanunu', 'Muhasebe-i Umumiye Kanunu' ve 'Ayniyat Talimatnamesi', uzmanların içinde yer aldığı bir platformda tartışılarak, yeniden düzenlenmelidir. Telif hakları ve kütüphanelerin kopyalamaya ilişkin karşılaşılabilecek sorunları önleyici düzenlemeler yapılmalıdır.
- *Bilgi merkezlerinin amaç ve misyonları, yasal belgelerde yer almalıdır:* Enformasyon toplumunun gerektirdiği zorunluluklar doğrultusunda, kültür, içerik, eğitim ve enformasyon politikası ile bütçe için alınacak karar, plan ve programlarda kütüphaneler; bilgi ve kültüre erişim sağlayan en önemli sistemlerden biri olarak düşünölmelidir.
- *Bilgi hizmetleri alt yapısının kurulmasından sorumlu olacak ve ulusal bilgi hizmetlerini düzenleyerek eşgüdüm sağlayacak bir üst yapı kurumu oluşturulmalıdır:* Bilgi hizmetlerine yönelik, ülke çapında dengeli dağılmış bir örgütlenme modeli yaratılmalı ve standartlaşma çalışmalarında ISO standartları temel alınmalıdır.
- *Düşünce özgürlüğü ve bilgiye serbest erişim hakkı güvence altına alınmalıdır:* Bilgi merkezleri, herkesin erişebileceği bir biçimde tasarlanmalı, kullanıcıların gereksinimleri doğrultusunda verilecek hizmetlerin herkes için aynı derecede erişilebilir olması sağlanmalıdır. Bilgi merkezlerindeki materyallere erişim ya da engelleme çerçevesi, yasalarda belirtmeli ve yasaların öngördüğü biçimde yapılmalıdır.
- *Bilgi merkezlerinde koleksiyon geliştirme ilkeleri gözetilirken, entellektüel ve kalite düzeyinin en iyisi sağlanmaya çalışılmalıdır.*
- *E-Avrupa+ Girişimi çerçevesinde e-Türkiye çalışmalarına gereken destek sağlanmalıdır:* Bilgi merkezlerindeki koleksiyonun elektronik ortama aktarılması gerçekleştirilmeli, sayısal ve çoklu ortam hizmetleri oluşturmaya yönelik bir yapılanma kurularak, geleneksel kütüphane hizmeti modeli ile bütünleştirici yeni stratejiler ortaya konmalıdır.
- *Internet, demokrasinin gelişmesi için bir toplumsal denetim mekanizması aracı olarak kullanılmalı:* Kamu kurumlarına ait bilgilerin Internet ortamına taşınarak, vatandaşların devlete ait bilgilere ulaşabilmelerinin önündeki

engeller kaldırılmalı, Internetin bilgilendirme, gerektiğinde hesap sorma unsuru olarak kullanılması sağlanmalıdır.

- *Tüm kütüphane ve bilgi merkezlerine Internet bağlantısı sağlanmalıdır:* Özellikle halk kütüphanelerine yaşam boyu eğitim merkezleri olarak yetki verilmeli, isteyen herkesin Interneti kullanabileceği yerler olarak, Internet alt yapısının kurulması için uygun önlemler alınmalıdır. Tüm kütüphane türlerine Internet bağlantısı ve elektronik kaynaklara ilişkin yaşanan lisans sorunları göz önüne alınarak yeterli finansman sağlanmalıdır.
- *Halk kütüphanelerinin demokratik yaşama katkıları, değişen rolleri ve enformasyon toplumu içinde hangi boyutta ele alınacağına, ulusal hükümet politikası içerisinde yer alması sağlanmalıdır:* Bu çerçevede bir AB projesi olan PULMAN Projesi'nin Türkiye'de yaşama geçirilmesi ve Proje'ye gereken desteğin sağlanması için ulusal ve uluslararası ilgili çevrelerle işbirliğine gidilerek, personel eğitimine yönelik çalışmalarda bulunulmalı, yeni yönetim modelleri sunulmalıdır.
- *Eğitim sisteminin yeniden ele alınarak, araştırmaya yöneltici bir tutum geliştirilmesi sağlanmalıdır:* Kuramsal ve uygulama boyutlu, araştırmaya yönelik dersler, eğitimin her düzeyinde, uygun seviyede verilerek, kütüphane ve bilgi merkezlerinin eğitim ve araştırma işlevleri göz önüne alınmalıdır. Bu çerçevede okul kütüphanelerinin durumu yeniden ele alınmalı ve kurumsal yapılanması desteklenmelidir.
- *Ar-Ge'ye yapılan yatırım ve Ar-Ge personel sayısı artırılmalıdır:* Ar-Ge harcamalarına sanayinin katkısını artıracak ve Ar-Ge personelini teşvik edecek önlemler alınmalı, GSYİH'dan Ar-Ge'ye ayrılan oran artırılmalıdır.
- *Bilgi ve belge yönetimi ile bilgi hizmetlerinin örgütlenmesi için gereken mali kaynak yaratılmalıdır:* Bunun için AB ülkelerinde olduğu gibi çeşitli kişi ve kurumların (Milli Piyango İdaresi gibi) desteği sağlanmalı, yerel yönetimlerin sorumlulukları yeniden düzenlenmeli ve özendirici bir yaklaşım geliştirilmelidir.
- *Devlet arşiv sistemi yeniden düzenlenmelidir:* Kültür ve tarihi değeri yüksek olan belgelerin yok olmasını önleyecek, bir sistem içinde tespit edilerek kullanıma hazır hale getirecek bir yapılanma oluşturulmalıdır.
- *Avrupa Birliği VI. Çerçeve Programı'na katılım çalışmalarına hız verilmelidir:* Bu kapsamda enformasyon hizmetlerini geliştirecek projelerin üretilmesi ve yaşama geçirilmesinde çalışacak nitelikli personele yönelik özendirici

argümanlar ortaya konulmalı ve gereken destek, üniversitelerle işbirliği içinde hükümet politikalarına yansıtılmalıdır.

Batılılaşma perspektifi içinde, AB'ye girmeyi kendisine hedef olarak belirleyen Türkiye'nin, geleceğin enformasyon toplumları içinde yer alması için yapması gerekenler arasında, yapısal düzenlemeleri gerçekleştirmesi gerekmektedir. Öncelikli olarak mevzuatını AB müktesebatına ve uygulamalarına uyumlu hale getirmesi zorunluluğu kaçınılmazdır. Bir bakıma gelecekte yapılacak çalışmalar için temel olacağı düşünülen bu çalışma konusunun, değişik boyutlarıyla ele alınabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak, gelecekte yapılacak çalışmaların seçiminde, araştırmacılara yardımcı olmak amacıyla şu öneriler getirilebilir;

-Türkiye'deki enformasyon hizmetlerine yönelik mevzuatın, AB müktesebatı ile uyumu çerçevesinde karşılaşılabilecek sorunların ve bu sorunlara yönelik önerilerin belirlenmesi: Öncelikle oldukça kapsamlı, henüz tam oturmamış ve sürekli yenilenmesi söz konusu olan AB hukukunun, enformasyon hizmetlerini etkilediği düşünülen maddeleri, kanun, yönetmelik, karar, vb. düzenlemeleri gözden geçirilerek, Türk hukuk yapısıyla eşleşen ve Türk hukuk yapısında düzenlemelere gidilmesini gerektiren unsurları ortaya konarak, bu çerçevede bir öneri geliştirilebilir.

-AB yapılanmasında, kütüphane türlerinin ayrı ayrı ele alındığı, her kütüphane türüne yönelik AB içindeki uyumu hedefleyen çalışmaların ortaya konduğu ve bu kapsamda Türkiye'deki ilgili kurum ve kuruluşların izleyeceği yol ve yöntemleri ele alan bir çalışmaya gereksinim olduğu düşünülmektedir.

-AB'deki enformasyon hizmetlerinin yanı sıra enformasyon hizmetlerinin temel yapıtaşlarından biri olan teknoloji boyutunun ve bunun bilgi merkezlerinde etkin kullanımına yönelik bir araştırma, Avrupa Birliğindeki bilgi ve belge merkezlerinin sahip olduğu iletişim ve bilgi teknolojileri ile gelişim düzeylerinin ortaya konması ve bu çerçevede ülkemizdeki bilgi ve belge merkezlerine öneriler sunulması, bir başka araştırmanın çalışma alanını oluşturabilir.

KAYNAKÇA

“A Fresh Boost for Culture in European Communities.” *Bulletin of the EC Supplement*, 1987, 4.

AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği.
<<http://www.abgs.gov.tr/dokuman/Ulusal%20Program.zip>> 12.04.2001

About Tempus. The European Commission Directorate General for Education and Culture.
< <http://www.etf.eu.int/tempus.nsf>>24.09.2002

Action 6: Observation and Innovation. European Commission Directorate General for Education and Culture. 10 Jun 2002.
<http://europa.eu.int/comm/education/socrates/observation/activ_en.html#arion>

AKTAR, Cengiz. *Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci*, İstanbul, İletişim, 2002

ALPAY, Meral. Kütüphane: Dünü Yarına Bağlayan Köprü, İstanbul, TKD İstanbul Şubesi, 1991, 2. bs.

T.C. Anayasası, Ankara, Seçkin, 1998, 6. bs.

ARMAOĞLU, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, İstanbul, Alkım Yayınevi

ARSAVA, A. Füsün. *Amsterdam Anlaşmasının Avrupa Birliği Hukukuna Katkıları: Makaleler Derlemesi*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, 2000

Arşiv ve Digital Depolama Çalışma Grubu Ara Raporu, 13 Şubat 2002. Türkiye Bilişim Derneği.

<http://www.tbd.org.tr/e_turkiye/13022002_ara_rapor.htm>04.05.2002

ASLAN, Selma. “Avrupa Birliği ve Kütüphaneler.” Ankara, British Council, 2000.

<<http://www.britishcouncil.org.tr/turkish/infoexch/avrb.htm>> 24.04.2001

ATILGAN, Doğan. “Türkiye’de Kütüphaneciliğin Gelişimi.” *Türk Kütüphaneciliği*, 9, (1), Mart 1995: 10-20.

Avrupa Birliğinin Kurumları: Avrupa Parlamentosu. Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği.

< <http://www.deltur.cec.eu.int/ab-parla.html> > 14.04.2003

Avrupa Topluluklarının Tarihsel Gelişimi ve Organları. T.C. Dışişleri Bakanlığı.
< <http://www.mfa.gov.tr/turkce/grupa/ab/abab/ab.org.htm> > 26.10.2001

Avrupa'da Bilgi Toplumunun Oluşturulması İçin Ortak Girişim: Eylem Planı, TÜBİTAK Bilgi Teknolojileri ve Elektronik Araştırma Enstitüsü, Haziran 2001.

<http://www.bilten.metu.edu.tr/eEurope/> 21.06.2001

BALKIR, Canan. "Türkiye-AT İlişkileri." Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, XI, İstanbul, İletişim Yayınları, 1995: 66-86.

BANGEMANN, Martin. *Europe and the Global Information Society*. 1994
< europa.eu.int/ISPO/docs/intcoop/g8/is_conf_95_statement.pdf >

T.C. Başbakanlık DPT. *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994*. Ankara, T.C. Başbakanlık DPT, 1990.

T.C. Başbakanlık DPT. *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994: 1991 Yılı Programı*. Ankara, T.C. Başbakanlık DPT, 1991.

T.C. Başbakanlık DPT. *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994: 1992 Yılı Programı*. Ankara, T.C. Başbakanlık DPT, 1992.

T.C. Başbakanlık DPT. *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994: 1995 Yılı (Geçiş) Programı*. Ankara, T.C. Başbakanlık DPT, 1995a.

T.C. Başbakanlık DPT. *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989*. Ankara, T.C. Başbakanlık DPT, 1985.

T.C. Başbakanlık DPT. *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983*. Ankara, T.C. Başbakanlık DPT, 1979.

T.C. Başbakanlık DPT. *Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl (1963-1967)*. Ankara, T.C. Başbakanlık DPT, 1963a.

T.C. Başbakanlık DPT. *Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl (1963-1967): 1963 Yılı Programı İcra Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık DPT, 1963b.

T.C. Başbakanlık DPT. *Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl (1963-1967): 1964 Yılı Programı İcra Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık DPT, 1964a.

- T.C. Başbakanlık DPT. *Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl (1963-1967): 1965 Yılı Programı İcra Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık DPT, 1964b.
- T.C. Başbakanlık DPT. *Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl (1963-1967): 1966 Yılı Programı İcra Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık DPT, 1966.
- T.C. Başbakanlık DPT. *Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl (1963-1967): 1967 Yılı Programı İcra Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık DPT, 1967a.
- T.C. Başbakanlık DPT. *Kalkınma Planı İkinci Beş Yıl (1968-1972)*. Ankara, T.C. Başbakanlık DPT, 1968
- T.C. Başbakanlık DPT. *Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl (1963-1967): 1968 Yılı Programı İcra Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık DPT, 1968.
- T.C. Başbakanlık DPT. *Kalkınma Planı İkinci Beş Yıl (1968-1972): 1970 Yılı Programı İcra Planı*. Ankara, T.C. Başbakanlık DPT, 1970.
- T.C. Başbakanlık DPT. *Kalkınma Planı İkinci Beş Yıl (1968-1972): 1972 Yılı Programı İcra Planı*. Ankara, T.C. Başbakanlık DPT, 1972.
- T.C. Başbakanlık DPT. *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Bilim ve Teknoloji Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, DPT, 2000b
- T.C. Başbakanlık DPT. *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, DPT, 2000c.
- T.C. Başbakanlık DPT. *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, DPT, 2001.
- T.C. Başbakanlık DPT. *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2002 Yılı Programı Destek Çalışmaları: Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler*, Ankara, DPT, 2002.
- T.C. Başbakanlık DPT. *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2003 Yılı Programı*, Ankara, DPT, 2003.
- T.C. Başbakanlık DPT. *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000*. Ankara, T.C. Başbakanlık DPT, 1995b.
- T.C. Başbakanlık DPT. *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000: 1996 Yılı Programı*. Ankara, T.C. Başbakanlık DPT, 1996.
- T.C. Başbakanlık DPT. *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000: 1997 Yılı Programı*. Ankara, T.C. Başbakanlık DPT, 1997.

- T.C. Başbakanlık DPT. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000: 2000 Yılı Programı, Ankara, DPT, 2000a.
- T.C. Başbakanlık DPT. *Yeni Strateji ve Kalkınma Planı: Üçüncü Beş Yıl 1973-1977*, Ankara, T.C. Başbakanlık DPT, 1973.
- T.C. Başbakanlık DPT. Yeni Strateji ve Kalkınma Planı: Üçüncü Beş Yıl 1973-1977: 1977 Yılı Programı. Ankara, T.C. Başbakanlık DPT, 1977.
- BAYKAL, Sanem. "Nice Antlaşması." B. ORAN (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, cilt.II, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, 361.
- BAYKAL, S. ve T. ARAT. "AB'yle İlişkiler." B. ORAN (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, cilt.II, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, s.326-365.
- BAYRAKTAR, Nail. "Daha Çok Kütüphaneci." IFLA 1995'e Doğru Türk Kütüphaneciliği Sempozyumu ve I. Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Konferansı Bildirileri, Ankara, TKD, 1997: 75-80.
- BAYSAL, Jale. "Kütüphanecilik Bölümlerinde Ders Programları." Prof. Dr. Osman Ersoy'a Armağan, Ankara, TKD, 1990: 36-42.
- Bilgi Dünyası Yayın Politikası. ÜNAK.
<<http://www.unak.org.tr/bilgid1.htm>>12.12.2002
- "Bilgi Toplumu Hizmetlerinde Tek Pazar." *Güncel Avrupa*, 7-8, Eylül-Ekim 1996: 19-22.
- In Brief. CEDEFOP. 2 Jan 2003
< <http://www.cedefop.eu.int/inbrief.asp#1>>
- CANBOLAT, İbrahim S. *Uluslarüstü Siyasal Sistem*, Bursa, Ezgi Kitabevi, 1994
- CANSEL, Erol. "Türk Hukukunun AT Hukukuna Uyumu." *Amme İdaresi Dergisi*, XXV, 2, Haziran 1992: 47-59.
- CEYHAN, Ayşe. *Avrupa Topluluğu Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, AFA Yayınları, 1991
- Citizens and governance in a knowledge-based society. Sixth Framework Programme.
<<http://www.cordis.lu/fp6/citizens.htm>> 10.03.2003

COŞKUN, Enis. *Bütünleşme Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye*, İstanbul, Cem Yayınevi, 2001

The Council of Europe in Brief. The Council of Europe.

< <http://www.coe.int/DefaultEN.asp>> 16.05.2003

Council of Europe. “Activities of the Commission of the European Communities in the Area of Education, Training and Youth.” European Co-operation on Education, Standing Conference of European Ministers of Education Sixteenth Session, Istanbul, 11-12 October 1989: 90-115.

Council of Europe; EBLIDA. Guidelines on Library Legislation and Policy in Europe, Conference on Libraries and Democracy: the responsibilities of the State, local authorities and professionals, Strasbourg, 23-25 November 1998.

<http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/Culture/Resources/Reference_texts/Guidelines/ecubook_R3.asp>
14.07.2001

Cultural Action at the European Union Level. The European Commission DG for Education and Culture. 10 Jan 2003.

< http://europa.eu.int/comm/culture/eac/overview_en.html>

Cultural Activity. The European Commission Directorate General for Education and Culture. 16 Nov 2002.

< http://www.europa.eu.int/comm/culture/eac/c2000activity/index_en.html>

Cultural Activity. The European Commission Directorate General for Education and Culture. 3 Jan 2003

< http://europa.eu.int/comm/culture/eac/overview_en.html>

Culture: Introduction. European Union. 24 Jul 2001

<<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l29007.htm>>

Culture Committee of the Council for Cultural Co-operation. The Council of Europe.

< <http://www.coe.int/DefaultEN.asp>> 16.05.2003

ÇAKIN, İrfan. “Cumhuriyet Döneminde Bilgi ve Belge Yönetimi Alanında Gelişmeler” B. YEDİYILDIZ (Ed.), *Türkiye’de Bilimsel Gelişmeler: Bildiriler ve Tartışmalar*, Ankara: H.Ü. Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2001: 61-74.

- ÇAKIN, İrfan. "Kütüphanecilik: Bilim Dalı Olarak Tanımı ve Özellikleri." *Türk Kütüphaneciliği*, III, 2, 1989: 59-64.
- ÇAKIN, İrfan. "Kütüphanecilik Bölümleri: Yeniden Biçimlenirken..." *Düşünceler*, sayı 58, Kasım 2002: 3-9.
- ÇAKIN, İrfan. "Kütüphanecilikte Felsefi Yaklaşım." *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XXXI, 4, 1982: 155-157.
- ÇAKIN, İrfan. "Turkish Libraries: Historical Context." *International Library Review*, 16, 1984: 71-77.
- ÇALIŞ, Şaban. *Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkileri Kimlik Arayışı, Politik Aktörler ve Değişimi*, Ankara, Nobel, 2001
- ÇAPAR, Bengü. "Planlı Kalkınma Döneminde Kütüphane Hizmetlerine Yasalar Açısından Genel Bir Bakış." *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XXX, 1, 1981:24-32.
- ÇELİK, Ahmet. *Bilgi Hizmetleri ve Mevzuat*, Ankara, ÜNAK, 2001.
- ÇEZİK, O. Attila. "Avrupa Birliği'nin Olaylar Kronolojisi, Geleceğe Bakışı, Ortak Bütçe Karakteristikleri ve Çerçeve." *Türkiye'nin Adaylık Sürecinde Avrupa Birliği Araştırma ve Teknoloji Geliştirme Faaliyetlerine Bir Bakış, Teknik Koordinasyon Toplantısı, 4 Mayıs 2000, Ankara, TÜBİTAK Bilim ve Teknoloji Politikaları Daire Başkanlığı, 2000.*
- DAVIES, Robert. "PULMAN and Public Libraries in Turkey: Getting There Together?" Yaratıcı Kütüphane Hizmetlerini Geliştirmeye İlgili Avrupa Topluluğu Girişimleri: Uluslararası Kongre, (Yayımlanmamış Sunum Notları), İstanbul, Koç Üniversitesi, 26 Mart 2002.
- DAMIAN, C. ve E. SZYSZCZAK. *European Union Law: Towards a European Polity*, England, Dartmouth Publishing, 1998.
- DEDEOĞLU, Beril. *Adım Adım Avrupa Birliği*, İstanbul, Çınar Yayınları, 1996
- DEWEY, John. *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1952, 2.bs.
- DIERICKX, Harold. "EUROLIB- An Explanatory Statement and Progress Report." European Centre for Parliamentary Research and Documentation, Meeting of Working Group Parliamentary Libraries, Vienna, 14-15 April 1992.

“The Digital Content, Books and Archives Project of the Council of Europe.” A. RIVERS, A. DEFLORIO (Ed.), *Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals*, Strasbourg, Council of Europe, 2000: 11-12.

Directorate-General for Education and Culture: Our Mission. The European Commission. 10 Oct 2002.

<http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/mission/index_en.html>

DUMAN, Ahmet. “Avrupa Birliği, Türkiye ve Eğitim.” *Mülkiye*, XXVI, 233, Mart Nisan 2002: 191-207.

DURA, C. ve H. ATİK. *Avrupa Birliği Gümrük Birliği ve Türkiye*, Ankara, Nobel, 2000

DURAN, Candan. “AB’nin Eğitim Politikası ve Programları.” *Uluslararası İlişkilerde Olaylar ve Yorumlar*, 38, Bahar 2002: 23-32.

e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı (2003 – 2004): Taslak. DPT Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı. 20 Mayıs 2003

<<http://www.dpt.gov.tr/btdb/edonusum/kdep1.doc>> 27.05.2003

EBLIDA Strategy for the Future Draft 3.0. EBLIDA. April 2001.

<<http://www.eblida.org>> 03.05.2001

eEurope: An Information Society for All. Communication on a Commission Initiative for the Special European Council of Lisbon, 23 and 24 March 2000.

<http://europa.eu.int/information_society/eeurope/news_library/pdf_files/initiative_en.pdf>

Education and Culture. The European Commission DG for Education and Culture. 03 Sep 2002

<http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/organi_en.pdf>

Employment and Social Affairs. The European Commission. 10 Jan.2003.

<http://europa.eu.int/comm/employment_social/news/2001/jul/digital_en.html>

Erasmus. European Commission Directorate General for Education and Culture. 10 Jun 2002

<<http://www.europa.eu.int/comm/education/erasmus.html>>

- ERÇİN, Erhan. “Avrupa Birliği Genişleme Süreci ve Türkiye.” *İktisadi Kalkınma Vakfı: Araştırmalar*, Ağustos 2002, No:170
<http://www.ikv.org.tr/arastirmalar/Arastirma-170.htm>
- Europe and Culture: Books in the Digital Age. European Commission. 3 Jan 2003
 <http://europa.eu.int/comm/culture/activities/book_digital_en.htm>
- Europe and Culture: Legislation Applying to Books. European Commission. 29 Dec 2002 <http://europa.eu.int/comm/culture/activities/book_legis_en.htm>
- European Commission DG Information Society. Impact of the Telematics for Libraries Programme Under the Fourth Framework Programme. 29.01.2003
<ftp://ftp.cordis.lu/pub/ist/docs/digicult/impact.pdf>
- European Commission DG Joint Research Center. The IPTS FUTURES Project - Synthesis Report, EUR 19038, EN January 2000.
 <<http://futures.jrc.es/reports/Futures-Exec8.pdf>>
- FONTAINE, Pascal. *On Derste Avrupa*, Ankara, Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 1994.
- GEORGE, Stephen. *Politics and Policy in the European Union*, New York, Oxford University Press, 1996
- GÖK, Aslıgül. “The European Union Research and Technological Development Policies.” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi), Ankara: METU, 1998.
- GROOT, Margo de. “EBLIDA and PULMAN: Building an Accessible Future.” Yaratıcı Kütüphane Hizmetlerini Geliştirmeye İlgili Avrupa Topluluğu Girişimleri: Uluslararası Kongre, (Yayımlanmamış Sunum Notları), İstanbul, Koç Üniversitesi, 26 Mart 2002
- GÜLLE, Tayfun. “Türkiye’de Bilgi Edinme Özgürlüğüne İlişkin Sorunlar.” *Bilgi Edinme Özgürlüğü*. (Yay. Haz. Yaşar Tonta, Ahmet Çelik), Ankara, TKD, 1996: 22-45.
- GÜNUĞUR, Haluk. *Avrupa Topluluğu Hukuku*, Ankara, Eğitim Yayıncılık, 1993
- Gümrük Birliği Nedir? T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği.
 < <http://www.euturkey.org.tr/abportal...> > 26.03.2002
- Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği*, T.C. Resmi Gazete, 19.08.1982, No: 17789

Halk Kütüphaneleri Görev ve Çalışma Yönetmeliği, T.C. Resmi Gazete, 21.09.1981,
No: 17465

HARROD, Leonard Montague. *Harrod's librarians' glossary of terms used in librarianship, documentation and the book crafts and reference book*, Aldeshot, Hants, Gower, 1990.

HATTERY, Maxine. "The Fifth Framework: European Information Technology." *Information Retrieval & Library Automation*, vol.34, no:12, May 1999: 1-4.

Highlights of the EP Debate on the Role of Libraries in the Modern World Ryynanen Report. CORDIS. 17 Nov. 1998
<<http://www.cordis.lu/libraries/en/green-ryyn.html>> 06/10/2001

IST Activities. CORDIS. 17 Dec 2002.

<<http://www.cordis.lu/ist/activities/activities.htm#>>

IST Projects. ISTWeb, Cordis. 17 Dec 2002

<<http://www.cordis.lu/ist/projects/projects.htm>> 20.01.2003

2002 Yılı Başında MEB. MEB. 10 Eylül 2002

<<http://www.meb.gov.tr>>

JOHNSON, Rosalind. "European Libraries Programme."

Ariadne The Web Version September 1996, 5.

< <http://www.ariadne.ac.uk/issue5/european-libraries/>>

JOHNSON, Rosalind. "The EU's Telematics for Libraries Programme: an Assessment." *Information Services and Use*, 20, 2000: 25-30.

KAPTAN, Saim. *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, Ankara, Rehber Yayınevi, 1995.

KARAER, İbrahim. *Türk Ocağı Kütüphaneleri (1912-1931)*, Ankara, Türk Yurdu Neşriyatı, 1992.

KARAYALÇIN, Yaşar. *Kütüphanelerimize Umumi Bir Bakış*, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1952.

KARLUK, Rıdvan. *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Eskişehir, 1994

KAZGAN, Gülten. "Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Türkiye İlişkileri." Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, I, İstanbul, İletişim Yayınları, 1983: 98-112.

KECSKEMETI, C. ve G. VITIELLO. "Survey on Library Legislation, Part II." , A. RIVERS, A. DEFLORIO (Ed.), *Libraries and Democracy: The*

Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals, Strasbourg, Council of Europe, 2000: 103-114.

KESEROĞLU, Hasan. *Halk Kütüphanesi Politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Durum*, İstanbul, TKD İstanbul Şubesi, 1989

KOŞAY, Hamit Zübeyr. "Kütüphanelere Dair." *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 1960, IX, (1-2): 36-40.

Kütüphaneler Komitesi Raporu, Ankara, MEB Planlama Kurulu Başkanlığı, 1961.

Leonardo Da Vinci. European Commission Directorate General for Education and Culture. 11 Nov 2002

<http://europa.eu.int/comm/education/leonardo/more_en.html>

Libraries within the Third Framework Programme: (1990-1994). Cordis. 11/06/1997.

< <http://www.cordis.lu/libraries/en/lib-3fp.html>> 03.02.2001

MANİSALI, Erol. *Gümrük Birliğinin Siyasal ve Ekonomik Bedeli*, İstanbul, Bağlam, 1996.

McMAHON, Joseph A. *Education and Culture in European Community Law*, London, The Athlone Press, 1995

MEDEFIND, Heinz. *Organisation Europe: The Development Chances Limitations of the European* Institutions, Bonn, European Union Verlag GmbH, 1975

MEROLA, Giovanna. *Overview of the Telematics for Libraries Programme: Key Issues and Achievements*. 16/12/1999

<<http://www.echo.lu/libraries/events/FP4CE/speech/merola.html>>

Milli Hesaplar ile ilgili Değişkenlerin Tanımları: Milli Gelir Kavram ve Tahmin Yöntemleri. T.C. Başbakanlık DİE.

< <http://www.die.gov.tr/sozluk/milhest.htm>> 15.04.2003

Milli Kütüphane Kuruluşu Hakkında Kanun, T.C. Resmi Gazete, 22.12.1983, No: 18251

Minerva. The European Commission Directorate General for Education and Culture. 10 Jun 2002

<<http://www.europa.eu.int/comm/education/socrates/minerva/ind1a.html>>

MOORE, Nick. "The Future Demand for Information Professional in Europe."

Education for Information, 16, 3, Sep. 1998: 191-209.

MORGAN, Eluned. " Resolution on the Information Society, Culture and Education." CORDIS. 13 March 1997.

<<http://www.cordis.lu/libraries/en/morgan.html#lib>> 19.04.2001

NIEDOBITEK, Matthias. *The Cultural Dimension in EC Law*, London, Kluwer, 1997

ODLIS: Online Dictionary of Library and Information Science. Western Connecticut State University Homepage. 1 Sept 2002.

< <http://www.wcsu.edu/library/odlis.html#knowledge>> 20.04.2003

OECD. Highlights Of Public Sector Pay And Employment Trends : 2002 Update.

<[http://www.oilis.oecd.org/oilis/2002doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/2bb07a986c0242ecc1256c480027f346/\\$FILE/JT00132606.PDF](http://www.oilis.oecd.org/oilis/2002doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/2bb07a986c0242ecc1256c480027f346/$FILE/JT00132606.PDF)>10.05.2003

OECD Science, Technology and Industry Outlook. OECD. Paris: OECD, 2002

Official Journal. "Resolution on the Role of Libraries in Modern Worlds."

09.11.1998, C341.

<http://europa.eu.int/eurlex/pri/en/oj/dat/1998/c_341/c_34119981109en03590390.pdf> 05.05.2001.

Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği. Resmi Gazete, 22.08.2001, No: 24501

ONAT ÖZ, Zeynep. "Toplumsal Değişme Sürecinde Halk Kütüphanelerinin Yeri ve Yeniden Organizasyonu İçin Bir Model Önerisi." (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1997.

Organisation. The European Commission Research DG. 3 Jan 2003

<http://europa.eu.int/comm/dgs/research/organisation_en.html#DirK>

ÖTÜKEN, Adnan. *Kütüphaneciliğimiz İçin...*, Ankara, Türk Kütüphaneciler Derneği, 1979.

ÖZCAN, Mehmet. *Avrupa Birliğinde Fikri ve Sınai Haklar*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 1999

ÖZDEMİR, Sahir. *Avrupa Topluluğunda İkincil Mevzuat ve Karar Alma Usulleri*, Ankara, DPT AB ile İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2001

PARAJON COLLADA, Vicente. . "Plan of Action for Libraries in the European Community." *Archivum*, Vol.XXXIX, 1992:421-431.

PAZARCI, Hüseyin. *Avrupa Topluluklarının Uluslararası İlişkileri: Hukuksal Çerçeve*, Ankara, Ankara Üniversitesi ATAUM, 1991

Plan of Action for Libraries in the EC. UKOLN. 10/03/1998.

<<http://www.ukoln.ac.uk/services/papers/bl/blri053/chapter2.html>>

POLAT, Coşkun. "Başlangıcından Günümüze Ülkemizde Derleme Çalışmaları."

(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1999.

Programme Activities. ISTWeb. 06 May 2003.

<http://www.cordis.lu/ist/activit.htm> 06.09.2002

Programmes. The European Commission Information Society DG. 4 Feb 2001

<http://europa.eu.int/information_society/programmes/research/Introduction>

PULMAN Country Report: Sweden. PULMANweb. 10 March 2003

<<http://www.pulmanweb.org/countries/Sweden.htm>>18.04.2003

The PULMAN Network. PulmanWeb.

<http://www.pulmanweb.org/about/pulman_in_a_few_words.htm> 27.09.2002

PULMAN Oeiras Manifestosu e-Avrupa için PULMAN Gündemi. PULMAN. Mart 2003

<<http://www.pulmanweb.org/documents/manifesto/Manifesto-Turkish-version.doc>> 13.04.2003

Reform of Library Legislation in Central Europe: Recommendations and case studies 1994-1995. Council of Europe.

<http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/Culture/New_Technologies/Publishing/Activities/Books/Reports/ecu_book_A2.asp#TopOfPage> 05.11.2002

Resolution Closing the Procedure...Specialized Information Market In Europe.

Official Journal. C 117, 30.04.1984: 9.

<http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=51983AP1471&model=guicheti>

Resolution of the Council... on collaboration between libraries in the field

of data processing. Official Journal. C 271, 23.10.1985

<[http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=41985Y1023\(01\)&model=guicheti](http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=41985Y1023(01)&model=guicheti)>

Resolution on the Information Society, Culture and Education. Cordis. 10/12/2001.

<<http://www.cordis.lu/libraries/en/morgan.html>>

The Rome, Maastricht and Amsterdam treaties : the treaty on European Union (the Treaty of Rome) and the Treaty establishing the European Community (the Treaty of Maastricht), amended by the treaty of Amsterdam : comparative texts, Genval, Euroconfidentiel, 1999.

Rules of Procedure of the European Parliament. European Parliament. 6 Jan. 2003

<<http://www2.europarl.eu.int/omk/sipade2?PROG=RULESEP&L=EN&REF=RES CULT>>

RYYNANEN, Mirja. "Explanatory Report on the Resolution on the Role of Libraries in Modern Societies.", A. RIVERS, A. DEFLORIO (Ed.), *Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals*, Strasbourg, Council of Europe, 2000: 55-64.

SAĞLAMTUNÇ, Tülin. "Cumhuriyetimizin 70. Yılında Halk Kütüphaneciliğimiz." *Türk Kütüphaneciliği*, 9, (2), 1995: 135-143.

SANDER, Oral. *Siyasi Tarih:1918-1994*, Ankara, İmge, 1994

Socrates European Community action programme in the Field of Education (2000-2006): Gateway to Education. The European Commission Directorate General for Education and Culture. 2 Jan. 2003

<<http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/shorten.pdf>>

SOYSAL, Özer. *Türk Kütüphaneciliği: Bilginin Yazgısı*, Ankara, Türk Kütüphaneciler Derneği, 1998.

ŞENTÜRK, Ünal. "Bilgi Toplumu Parametreleriyle Türkiye'nin Sorgulanışı." *Bilgi Yönetimi*.

<http://www.bilgiyonetimi.org/bt_sorgu.htm>24.03.2003

"TBMM Bilgi Grubu Duyurusu." TBMM Bilgi ve Bilgi Teknolojileri Grubu. 11 Mart 2002

Terörle Mücadele Kanunu. Resmi Gazete, 12/4/1991 Sayı: 20843 Mükerrer.

TEKİNALP, G. ve Ü. TEKİNALP. *Avrupa Birliği Hukuku*, İstanbul, Beta Basım, 2000.

Telematics for Libraries Activities. Euro Focus on the Cultural Heritage.

<<http://www.iol.ie/~libcounc/framework3and4.htm>> 10.01.2003

THOMPSON, Lawrence S. *Türkiye'de Kütüphaneleri Geliştirme Programı=A Program for Library Development in Turkey*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1952.

Treaties Establishing the European Communities, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, 1979.

- TUENA. Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Anaplanı Sonuç Raporu, Ankara, T.C. Ulaştırma Bakanlığı TUENA, 1999
- TUNCER, Nilüfer. “Üniversite Kütüphanelerinin Merkezileştirilmesi Konusunda Yükseköğretim Kurulu’nun Görüşü ve Yükseköğretim Dokümantasyon Merkezi.” Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXII, 2, 1983: 69-72.
- TÜBİTAK. *Türkiye’nin Bilim ve Teknoloji Politikası*, Ankara, TÜBİTAK Bilim ve Teknoloji Politikaları Daire Başkanlığı, 1997
- “Türk Ocakları Yasası 1928.” Türk Yurdu, 1928.
- Türkiye AB İlişkileri Kronolojisi. AB Haber.
<http://www.abhaber.com/belgeler/belgeler_3.htm> 13.05.2002
- Türkiye için Avrupa Stratejisi. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği.
< www.abgs.gov.tr/Turk-%20AB/tab_strateji.htm> 20.02.2001
- Türkiye için Avrupa Stratejisi, Komisyon’un İlk Operasyonel Teklifleri. Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği.
< <http://www.deltur.cec.eu.int/kitap/strattr.rtf>> 06.01.2002
- VINCENZI, C. ve J. FAIRHURST. *Law of the European Community*, London, Pearson, 2002
- VITIELLO, Giuseppe. “Library Policy and Legislation in Europe.” A. RIVERS, A. DEFLORIO (Ed.), *Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals*, Strasbourg, Council of Europe, 2000: 67-102.
- WEBER, Raymond. “Introduction.” A. RIVERS, A. DEFLORIO (Ed.), *Libraries and Democracy: The Responsibilities of the State, Local Authorities and Professionals*, Strasbourg: Council of Europe, 2000: 51-54.
- Welcome to Multimedia, Content, Tools, eContent and Internet Action Plan. ISTWeb. 18 Sept 2002.
<http://www.cordis.lu/ist/ka3/> 25.10.2002
- Welcome to the Information Society Technologies Programme. ISTWeb. 06 Dec 2002
<<http://www.cordis.lu/ist/ist-fp5.html>> 28.12.2002

Welcome to the Research DG. The European Commission Research DG. 3 Jan 2003

<http://europa.eu.int/comm/dgs/research/index_en.html>

What is the European Research Area? The European Commission Research DG. 3 Jan 2003

<http://europa.eu.int/comm/research/era/index_en.html>

Who's Who in the Information Society DG. The European Commission DG for Information Society. 6 Jan 2003.

<http://europa.eu.int/comm/dgs/information_society/directory/index_en.htm>

World Development Indicators-CD-ROM. The World Bank. Washington DC, The World Bank, 2001.

YILMAZ, Bülent. "PULMAN Projesi ve Türkiye." TKD İstanbul Şubesi Bülteni, Haziran 2002: 2-3.

Youth. The European Commission Directorate General for Education and Culture. 24 Sept 2002

< <http://www.europa.eu.int/comm/education/youth.html>>

Yükseköğretim Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ile Bu Kanuna Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun. T.C. Resmi Gazete, 28.06.2000, Sayı: 24093 (1.Mükerrer)

EK 1:

PROJE ADI	PROJE İÇERİĞİ	PROJENİN YÜRÜTÜLDÜĞÜ ÇERÇEVE PROGRAMI
AIDA (Alternatives for International Document Availability)	Uluslararası belge erişilebilirliği	3. Çerçeve Programı altında
ARCA (Access to Remote Catalogues by Implementing SR Target Functions)	Uzak kataloglara erişim sağlama	3. Çerçeve Programı altında
BALTICSEAWEB (Geographical user interface for Network-based Baltic Marine Environment Information System)	Web tabanlı coğrafik kullanıcı ara yüzü geliştirme	4. Çerçeve Programı altında
BAMBI (Better Access to Manuscripts and Browsing Images)	Yazma eserlere erişim	3. Çerçeve Programı altında
BIBDEL (Libraries without Walls: the delivery of Library services to Distant Users)	Duvarsız kütüphaneler/ uzak kullanıcılara kütüphane hizmetleri sunma	3. Çerçeve Programı altında
BIBLINK (Linking Publishers and National Bibliographic Services)	Yayıncılar ve ulusal bibliyografya hizmetleri arasında bağlantı sağlama	4. Çerçeve Programı altında
BIBLIOTECA (Bibliographic Texts Compositional Analysis)	Bibliyografik metin oluşturma analizleri	3. Çerçeve Programı altında
BORGES (Automated Information Filtering and Profiling)	Enformasyon filtreleme ve profil oluşturmada otomasyon	3. Çerçeve Programı altında
CAMILE (Concerted Action on Management Information for Libraries in Europe)	Avrupa kütüphaneleri için yönetim uyum çalışmaları	4. Çerçeve Programı altında

CANAL/LS (Catalogue Multilingual Natural Language Access/Linguistic Server)	Çok dilli hazırlanmış kataloglara tek dil kullanarak erişim sağlama	3. Çerçeve Programı altında
CANDLE (Controlled Access to Digital Libraries in Europe)	Avrupa'daki sayısal kütüphanelere kontrollü erişim	4. Çerçeve Programı altında
CANTATE (Computer Access to Notation and Text in Music Libraries)	Müzik kütüphanelerindeki materyallere elektronik erişim	3. Çerçeve Programı altında
CASA (A Cooperative Archive of Serials and Articles)	Sürelî yayın ve makale arşivlerine yönelik işbirliği	4. Çerçeve Programı altında
CASELIBRARY (Library Service Interface Tool Set)	Ara yüz kullanılarak verilen kütüphane hizmetleri	3. Çerçeve Programı altında
CDBIB (National Libraries project on CD-ROM)	CD-ROM'a kayıtlı ulusal kütüphaneler projesi	3. Çerçeve Programı altında
CECUP (Central and Eastern European Copyright User Platform)	Telif hakkına yönelik Orta ve Doğu Avrupa kullanıcı platformu	4. Çerçeve Programı altında
CHILIAS (Children in Libraries: improving multimedia virtual library access and information skills)	Çocuklar için çoklu ortam sanal kütüphane erişimi ve enformasyon kullanma yeteneği geliştirme	4. Çerçeve Programı altında
CoBRA (Computerised Bibliographic Record Actions)	Bibliyografik kayıtların bilgisayar ortamına aktarılması	3. Çerçeve Programı altında

CoBRA+ (Computerised Bibliographic Record Actions Plus Preservation and Service Developments for Electronic Publications)	Bibliyografik kayıtların bilgisayar ortamına aktarılması ile elektronik yayınlar için koruma ve hizmet geliştirilmesi	4. Çerçeve Programı altında
COPINET (Billing System for Open Access Networked Information Resources)	Ağ üzerindeki enformasyon kaynakları için ödeme sistemi kurulması	3. Çerçeve Programı altında
DALI (Document and Library Integration)	Belge ve kütüphanelerin bütünleştirilmesi	3. Çerçeve Programı altında
DEBORA (Digital access to books of the Renaissance)	Rönesans kitaplarına sayısal erişim sağlanması	4. Çerçeve Programı altında
DECIDE (Decision Support Models for DSS)	Belge sağlama konusunda karar destek modelleri	3. Çerçeve Programı altında
DECIMAL (Decision Making in Libraries)	Kütüphanelerde karar alma	3. Çerçeve Programı altında
DECOMATE (Delivery of Copyright Materials to End-users)	Son kullanıcılara telif hakkı olan materyallerin sunulması	3. Çerçeve Programı altında
DECOMATE II (Developing the European digital library for economics)	Ekonomi konusunda Avrupa sayısal kütüphanesi geliştirilmesi	4. Çerçeve Programı altında
DEDICATE (Distance Education Information Courses through Networks)	Ağlar aracılığıyla uzaktan enformasyon eğitimi kursları düzenlenmesi	4. Çerçeve Programı altında
DELICAT (Data Enhancement of Library Catalogues)	Kütüphane kataloglarının veri değerinin artırılması	4. Çerçeve Programı altında

DERAL (Distance Education in Rural Areas via Libraries)	Kırsal alanda kütüphaneler aracılığıyla uzaktan eğitim	4. Çerçeve Programı altında
DIEPER (DIgitised European PERiodicals)	Avrupa süreli yayınlarının sayısallaştırılması	4. Çerçeve Programı altında
ECUP+ (European Copyright User Platform)	Telif hakkına yönelik Avrupa kullanıcı platformu	4. Çerçeve Programı altında
EDIL (Electronic Document Interchange between Libraries)	Kütüphaneler arasında elektronik belge değişimi	3. Çerçeve Programı altında
EDILIBE I (Electronic Document Interchange for Libraries and Booksellers in Europe– phase I)	Avrupa’daki kitap satıcıları ve kütüphaneler için elektronik belge değişimi (1. evre)	3. Çerçeve Programı altında
EDILIBE II (Electronic Document Interchange for Libraries and Booksellers in Europe– phase II)	Avrupa’daki kitap satıcıları ve kütüphaneler için elektronik belge değişimi (2. evre)	3. Çerçeve Programı altında
EDUCATE (End-user Courses in Information Access through Communication Technology)	İletişim teknolojileri aracılığıyla son kullanıcı kursları	3. Çerçeve Programı altında
EFILA+ (European Forum of Implementors of Library Application)	Avrupa’daki uygulamacılar için forum	4. Çerçeve Programı altında
EFILA97 (European Forum for Implementors of Library Automation)	Kütüphane otomasyon uygulamacıları için Avrupa forumu	4. Çerçeve Programı altında
ELISE (Electronic Library Image Service for Europe)	Elektronik kütüphane görüntü hizmeti	3. Çerçeve Programı altında
ELISE II (Electronic Library Image Service for Europe – Phase II)	Avrupa için elektronik kütüphane görüntü hizmeti (2. evre)	4. Çerçeve Programı altında
ELITE (Electronic Library Teleservices)	Uzaktan elektronik kütüphane hizmetleri	4. Çerçeve Programı altında

ELSA (Electronic Library SGML Applications)	Elektronik kütüphane SGML uygulamaları	3. Çerçeve Programı altında
ELVIL (The European Legislative Virtual Library)	Avrupa sanal yasama kütüphanesi	4. Çerçeve Programı altında
ELVIL2000 (The European Legislative Virtual Library)	Avrupa sanal yasama kütüphanesi	4. Çerçeve Programı altında
EQLIPSE (Evaluation and Quality in Library Performance Systems)	Kütüphane performans sistemlerinde değerlendirme ve kalite	3. Çerçeve Programı altında
EQUINOX (Library Performance Measurement and Quality Management System)	Kütüphane performans ölçümleri ve kalite yönetim sistemleri	4. Çerçeve Programı altında
EULER (European Libraries and Electronic Resources in Mathematical Sciences)	Avrupa kütüphaneleri ve matematik bilimlerinde elektronik kaynaklar	4. Çerçeve Programı altında
EURILIA (European Initiative in Library and Information in Aerospace)	Atmosfer ve uzay konularında Avrupa enformasyonu ve kütüphaneleri girişimi	3. Çerçeve Programı altında
EUROPAGATE (European SR-Z39.50 Gateway)	Avrupa SR-Z39.50 girişi	3. Çerçeve Programı altında
EXCEL (EDILIBE Extension to CEE Libraries)	EDILIBE projesinin Orta ve Doğu Avrupa kütüphanelerine yayılması	4. Çerçeve Programı altında
EXLIB (Expansion of European Library Systems for the Visually Disadvantaged)	Görme engelliler için Avrupa kütüphane sistemlerinin yayılması	3. Çerçeve Programı altında
EXPLOIT (Pan-European Exploitation of the Results of the Libraries Programme)	Avrupa Kütüphaneler Programı sonuçlarının tüm Avrupa'da kullanılması	4. Çerçeve Programı altında
FACIT (Automated Proof-reading and Formatting: OCR/ICR)	Düzeltilme (tashi) ve formatlamada otomasyon	3. Çerçeve Programı altında

FASTDOC (Fast Document Ordering and Document Delivery)	Hızlı belge siparişi ve belge sağlama	3. Çerçeve Programı altında
HARMONICA (Harmonised Access&Retrieval for Music-Oriented Networked Information Concerted Action)	Ağ üzerindeki müzik tabanlı enformasyona erişim için uyum çalışmaları	4. Çerçeve Programı altında
HELEN (Investigation into Greek Language Transliteration Problems)	Yunanca'nın çeviri sorununa yönelik incelemeler	3. Çerçeve Programı altında
HERCULE (Heritage and Culture through Libraries in Europe)	Kültürel mirasa Avrupa kütüphaneleri aracılığıyla erişim	4. Çerçeve Programı altında
HISTORIA (Heraldic Images Storing Applications)	Hanedan armacılığına ait görüntü depolama uygulamaları	3. Çerçeve Programı altında
HYPERLIB (Hypertext Interfaces to Library Information Systems)	Kütüphane enformasyon sistemlerinde hypertext ara yüzleri	3.Çerçeve Programı altında
IFLA-EU (International Federation of Libraries Association-European Union)	IFLA 1998 Konferansının ilk oturum seminerinde sunulmak üzere, Ağ Teknolojilerinin Etkisi Altında Kütüphaneler, Arşivler ve Müzelerin Bir Noktaya Yönelmesi (yakınsaması) konusu.	4. Çerçeve Programı altında
ILIERS (Integrated Library Information Education and Retrieval System)	Bütünleştirilmiş kütüphane enformasyon eğitim ve yeniden düzeltme sistemleri	4. Çerçeve Programı altında
ILSES (Integrated Library and Survey-data Extraction Service)	Bütünleştirilmiş kütüphane ve anket veri özeti hizmetleri	4. Çerçeve Programı altında
IMPRESS (Implementation Maintenance and Promotion of the EDILE/EDITEUR Standards sets)	EDILE/EDITEUR standartlar seti uygulamasının sürdürülmesi ve tanıtımı	4. Çerçeve Programı altında

INCIPIT (Bibliographic Records and Images: a CD-ROM of Incunabula Editions)	İnkunabel baskıların CD-ROM'a aktarımı	3. Çerçeve Programı altında
ION	Uluslararası ödünç vermede Avrupa kütüphane ağları arasında OSI pilot/gösterim projesi	Hazırlık çalışması
LAURIN (Libraries and Archives Collecting Newspaper Clippings Unified for Their Integration into Networks)	Kütüphane ve arşivlerdeki kupür koleksiyonlarının ağ üzerinde bütünleştirilmesi	4. Çerçeve Programı altında
LIBECON/2000 (Library Economics in Europe)	Milenyum çalışması- Avrupa'da kütüphanelere ait istatistiki ve ekonomik bilgilerin toplanması	4. Çerçeve Programı altında
LIBERATION (Libraries: Electronic Remote Access to Information over Networks)	Ağ üzerindeki enformasyona uzaktan elektronik erişim	4. Çerçeve Programı altında
LIBERATOR (Libraries in European Regions- Access to Telematics and Other Resources)	Avrupa bölgesinde kütüphaneler: Telematik ve diğer kaynaklara erişim	4. Çerçeve Programı altında
LIRN (Library Information Enquiry and Referral Network)	Enformasyon sorgusuna yönelik ağ	3. Çerçeve Programı altında
LISTED (Library Integrated System for Telematics-based Education)	Telematik tabanlı eğitim için bütünleşik kütüphane sistemi	4. Çerçeve Programı altında
MALVINE (Manuscripts and Letters via Integrated Networks in Europe)	Elyazmaları ve mektuplara yönelik Avrupa'da bütünleşik ağ geliştirilmesi	4. Çerçeve Programı altında
MASTER (Manuscripts Access through Standards for Electronic Records)	Elyazmalarına erişimde elektronik kayıt standartları	4. Çerçeve Programı altında

MECANO (Mechanism of Automatic Comparison of CD-ROM Answers with OPACs)	OPAC ile CD-ROM cevaplarının otomatik karşılaştırılması	3. Çerçeve Programı altında
MINSTREL (Management Information Software Tool-Research in Libraries)	Yazılım yönetim bilgisinin kütüphanelerde gelişimi	3. Çerçeve Programı altında
MIRACLE (Music and Information Resources Assisted Computer Library Exchange)	Bilgisayar yardımıyla müzik ve enformasyon kaynaklarının değişimi	4. Çerçeve Programı altında
MOBILE (Extending European Information Access through Mobile Libraries)	Gezici kütüphaneler aracılığıyla Avrupa enformasyonuna erişimin yayılması	3. Çerçeve Programı altında
MORE (MARC Optical Recognition)	MARC görsel tanınması	3. Çerçeve Programı altında
MUMLIB (Multimedia Remote Interactive Electronic Documents)	Çoklu ortam elektronik belgelerine uzaktan erişim	3. Çerçeve Programı altında
MURIEL (Multimedia Remote Interactive Electronic Documents)	Çoklu ortam elektronik belgelerine uzaktan erişim	3. Çerçeve Programı altında
NEDLIB (Networked European Deposit Library)	Ağ üzerinde Avrupa derleme kütüphanesi	4. Çerçeve Programı altında
OLUIT (Object Oriented Librarian User Interface Tool)	Nesne tabanlı kütüphaneci-kullanıcı ara yüz araçları	3. Çerçeve Programı altında
ONE (OPAC Network in Europe)	Avrupa'da OPAC ağı	3. Çerçeve Programı altında
ONE II (OPAC Network in Europe-II)	Avrupa'da OPAC ağı- II	4. Çerçeve Programı altında
PLAIL (Public Libraries and Independent Learners)	Yaşam boyu öğrenimde halk kütüphaneleri	3. Çerçeve Programı altında

PRIDE (People&Resources Identification for a Distributed Environment)	Dağınık bir çevrede insanlar ve kaynakların tanımlanması	4. Çerçeve Programı altında
PUBLICA (Public Libraries Concerted Action)	Avrupa çapında bir halk kütüphanesi kurulması	4. Çerçeve Programı altında
REACTIVE TELECOM (Residential Access to Information via Everyday Telecommunications)	Uzaktan iletişim araçları aracılığıyla enformasyona erişim	3. Çerçeve Programı altında
RIDDLE Rapid Information Display and Dissemination in a Library Environment)	Enformasyonun görüntülenmesinde hız ve kütüphane içinde yayılımı	3. Çerçeve Programı altında
SELF (Provision of Self Service Facilities for Library Visitors)	Kütüphane ziyaretçilerinin kütüphaneyi kendi kendilerine tanımlarına yönelik bir sistem geliştirilmesi	3. Çerçeve Programı altında
SESAM (System for Electronic Support of Academic Material)	Akademik materyal elektronik destek sistemi	3. Çerçeve Programı altında
SPRINTEL (Speedy Retrieval of Information on the Telephone)	Enformasyona telefonla erişim	3. Çerçeve Programı altında
SR TARGET/ PARAGON (SR Target Development as a Paragon for Catalogue Systems)	Katalog sistemleri için örnek olarak SR hedefli gelişim	3. Çerçeve Programı altında
TECUP (Testbed implementation of the ECUP framework)	ECUP çerçevesinin uygulaması	4. Çerçeve Programı altında
TESTLAB (Testing Systems using Telematics for Library Access for Blind and Visually Handicapped Readers)	Engelli okuyucuların kütüphane erişimi için telematik sistemlerin test edilmesi	4. Çerçeve Programı altında
TOLIMAC (Total Library management System)	Toplam kalite yönetim sistemi	4. Çerçeve Programı altında
TRANSLIB (Advanced Tools for Accessing Library Catalogues)	Kütüphane kataloglarına erişim için gelişmiş araçlar	3. Çerçeve Programı altında
UNIVERSE (Large Scale Demonstrators for Global, open Distributed	Küresel kütüphane hizmetleri için geniş ölçekli göstericiler	4. Çerçeve Programı altında

Library services)		
USEMARCON User-controlled Generic MARC Converter)	Kullanıcı kontrollü jenerik MARC dönüştürücüsü	3. Çerçeve Programı altında
VAN EYCK (Visual Arts Network for the Exchange of Cultural Knowledge)	Kültürel bilgi değişimi için görsel sanatlar ağı	4. Çerçeve Programı altında
VERITY (Virtual And Electronic Resources For Information Skills Training)	Enformasyon becerisi öğretimi için sanal ve elektronik kaynaklar	4. Çerçeve Programı altında
VILIB (Virtual Library)	Sanal kütüphane	4. Çerçeve Programı altında

(Telematics for Libraries Activities 10.01.2003)

<http://www.iol.ie/Üülibcounc/framework3and4.htm>

EK 2: 5. Çerçeve Programı “Enformasyon Teknolojileri Programı” Altındaki ‘Çoklu Ortam İçerik ve Araçları’ Alt Programında Yürütülen Projeler

PROJE ADI	PROJE İÇERİĞİ	PROJE DURUMU
ACTIVATE (New Access and Services for Cultural Content)	Kültürel içeriğe yeni erişim yöntemleri ve hizmetler	Proje süresi sona ermiş, proje tamamlanmıştır.
ARION (An advanced lightweight architecture for accessing scientific collections)	Bilimsel koleksiyonlara erişimde sayısal kütüphane yapılandırması	Proje Aralık 2003’de bitecektir.
BINDEX 	Çok dilli otomatik indeksleme ve sınıflandırma	Nisan 2000’de proje tamamlanmıştır.
BOOKS2YOU (Books to You)	Geleneksel kütüphanelerarası ödünç kitap verme yerine kitapların sayısallaştırılarak sunulması	Ağustos 2002’de Proje tamamlanmıştır.
CELIP (Central and Eastern European Licensing Information Platform)	Elektronik materyallerle ilgili lisans antlaşmaları alanında kütüphanecilerin gelişiminin sağlanması	Ocak 2000’de tamamlanmıştır.

<p>CHIOS (Cultural Heritage Interchange Ontology Standardisation)</p>	<p>Sayısal kültür ve bilim koleksiyonlarına erişimde uluslararası standartlaştırma</p>	<p>Bitiş:Mayıs 2003 (Süre uzatılmıştır)</p>
<p>CLEF (Cross-Language Evaluation Forum)</p>	<p>Avrupa sayısal kütüphanelerine çok dilli erişim desteği</p>	<p>Mart 2004'te bitmesi planlanmaktadır.</p>
<p>CORETEX (...)</p>	<p>Dil teknolojileri-Doğal etkileşimlilik</p>	<p>Bitiş:Mart 2003 Süre uzatılmıştır.</p>
<p>COVAX (Contemporary Culture Virtual Archive in XML)</p>	<p>SGML/XML uygulamaları temelinde, koleksiyonlara erişimde teknik çözümler geliştirilmesi</p>	<p>Aralık 2001'de tamamlanmıştır.</p>
<p>CULTIVATE-CEE (Cultural Heritage Applications Network Part)</p>	<p>Avrupa ülkeleri, AB, EFTA ve İsrail'de kültürel miras ağının yaratılması</p>	<p>Bitiş:Mart 2003 Süre uzatılmıştır.</p>
<p>CULTIVATE-EU (Cultural Heritage Applications Network Part1)</p>	<p>İsrail ve Avrupa ülkelerinden oluşan Avrupa sayısal kültür mirası ağının oluşturulması</p>	<p>Proje Ocak 2003'de tamamlanmıştır.</p>

<p>CULTIVATE RUSSIA (Additional of Russian node to European Cultural Heritage Applications Network)</p>	<p>Rusya kültür kurumlarının CULTIVATE Ağı'nda yer alması</p>	<p>Haziran 2003-Proje uzatılmıştır.</p>
<p>DELOS (A network of Excellence on Digital Libraries)</p>	<p>İnteraktif yayıncılık, sayısal içerik, bilimsel ve kültürel miras-İçerik yönetimi</p>	<p>Aralık 2002-Proje uzatılmıştır.</p>
<p>EASEL (Educator Access to Services in the Electronic Landscape)</p>	<p>Eğitim ve öğretimde-bireysel öğrenme için açık platform ve araçlar</p>	<p>Ocak 2002'de Proje tamamlanmıştır.</p>
<p>E-MATTER (E-Mail Access through the Telephone Using Speech Technology Resources)</p>	<p>Sayısal içerik ve hizmetlerde çok dillilik uygulamaları</p>	<p>Haziran 2002'de Proje tamamlanmıştır</p>
<p>EULER-TAKUP (European Libraries and Electronic Resources in Mathematical Sciences - Take-Up Action)</p>	<p>Matematik literatürüne tam metin erişim sağlama</p>	<p>Kasım 2002'de Proje tamamlanmıştır.</p>
<p>LEAF (Linking and Exploring Authority Files)</p>	<p>Kullanıcı ihtiyaçları temelinde otorite dizininin oluşturulması</p>	<p>Projenin Şubat 2004'te tamamlanması düşünülmektedir.</p>

<p>LIBECON (Monitor Of European Library Economics For International Benchmarking)</p>	<p>ISO 2789, ISO 11620, IFLA ve UNESCO standartlarına göre Avrupa kütüphanelerine yönelik kıyaslamalı istatistikler</p>	<p>Projenin Haziran 2004’te bitirilmesi planlanmaktadır.</p>
<p>MATAHARI (Mobile Access To Artefacts and Heritage At Remote Installations)</p>	<p>İletişim teknolojilerinin kullanılarak, heykel, anıt vb. objelere yönelik, enformasyon hizmeti verilmesi</p>	<p>Proje Ekim 2002’de tamamlanmıştır.</p>
<p>MIND (Resource selection and data fusion for Multimedia International Digital libraries)</p>	<p>Farklı sayısal kütüphanelere erişim sorunlarının çözümü</p>	<p>Projenin Haziran 2003’de tamamlanması düşünülmektedir.</p>
<p>PULMAN (Public Libraries Mobilising Advanced Networks)</p>	<p>e-Avrupa’nın geliştirilmesinde Avrupa halk kütüphanelerinin rolleri</p>	<p>Projenin Mayıs 2003’de tamamlanması düşünülmektedir.</p>
<p>REGNET (Cultural Heritage in Regional Networks)</p>	<p>Avrupa’da işlevsel bir hizmet merkezleri ağının kurulması</p>	<p>Mart 2003 – Süre uzatılmıştır.</p>

<p>SAFE (Secure Access Front- End)</p>	<p>6 Avrupa dilinde çalışacak güvenli erişim hizmetleri yapısı</p>	<p>Proje Şubat 2002’de tamamlanmıştır.</p>
<p>SANDALYA (An open platform for accesing, co-operatively authoring and publishing the digital heritage of manuscripts and rare books)</p>	<p>Arşiv ve kütüphanelerdeki koleksiyonun, yenilikçi teknoloji kullanılarak yönetilmesi</p>	<p>Proje Mayıs 2002’de tamamlanmıştır.</p>
<p>TEL (The European Library)</p>	<p>Bütünleşik çok dilli erişimin sağlandığı, tüm Avrupa’da dağıtılmış sayısal bir kütüphane geliştirilmesi</p>	<p>Projenin Temmuz 2003’de tamamlanması düşünülmektedir.</p>

(IST Projects 20.01.2003)